Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب له متنه

په نړۍ واله سطحه هم په دريو جبهو کی شديد تنافس او رقابت روان وو، له يوې خوا د غرب او کمونيزم ترمنځ، له بلي خوا د کمونيزم او اسلام ترمنځ او په دريیمی جبهې کي د غرب او اسلام ترمنځ د سرې جګړې سنګرونه تاوده وو، کمونيزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چين باندي مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواك ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ئې درلود، غرب په دفاعي حالت کي وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، يو په بل پسي ئې د شوروي اتحاد په ګټه خپلي اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه، او د مصنوعاتو تجارتي مارکيټونه ئې کمونستي بلاك ته تخليه کول. کمونيزم نه يوازي په آسيا، شرقي اروپا او افريقا کي په ډېره چټکتيا مخکي روان وو او د غربي حريف سنګرونه ئې فتح کول، بلکي په لاتيني امريکا کي هم د غربي ځواك د مشرتابه د غوړ تر څنګ ئې د خطر زنګونه اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوريا، ويتنام، کمبوديا، يمن، سوريه، عراق، مصر، سودان، کيوبا، چلي، او ګڼ شمير د بري په حال کي سياسي احزاب، د وارسا پکټ سره تړلي او له مسکو نه خړوبېدل، پېښي د کمونيزم په ګټه او د غرب د مزيد کمزورتيا په لور رواني وي، غرب د پېښو له مهار ولو عاجز وو، په ويتنام کي د امريکا شرموونکې ماتې د غرب روحيه په کلکه ځپلې وه، او د کمونيزم د مقابلې او په دې مقابلې کي د بري طمع ئې ترې سلب کړې وه.. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونيزم سلطه او په مصر، سوريې او عراق کي د اسلامي ډلو ځپل، کمونيزم ته له اسلام سره په منازعې کي هم د برلاسۍ احساس وربښلی وو.

د افغانستان سياسي جريانات لدغه نړيوال بهير نه په کلکه متأثره کېدل، شاهي کورنۍ چي د بريتانيا له زواله وروسته ئي خپل حامي له لاسه ورکړی وو، د مسکو لوري ته مخه کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان صفحه

د ناشر وینا -- أ
سریزه -- ۱
نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟ ------------------------------------ ۷
د نادر خان پاچاېي -- ۲۱
د ظاهر خان واکمني -- ۴۱
شاهي نظام او د یموکراسی -- ۶۷
اساسي قانون او سیاسي احزاب -- ۸۲
د کمونستانو په وړاندي عکس العمل ------------------------------------ ۱۰۴
د مبارزې پرېکړه -- ۱۰۸
نشرات -- ۱۲۲
د پوهنتون سیاسي فضاء -- ۱۲۸
د تودو مناقشو بحثونه -- ۱۴۲
د قرآن بې حرمتی -- ۱۷۷
د محصلینو اتحادیه -- ۱۸۱
له موږ او نورو سره د دولت چلند ------------------------------------ ۱۹۴
د اسلامي نهضت قیادت -- ۱۹۶
کمونستانو د نښتو لار غوره کړه ------------------------------------ ۲۰۳
د توقیف شپې ورځې -- ۲۱۵
د سردار داؤد کودتا -- ۲۲۵
لومړۍ تصفیه -- ۲۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه تصفیه --۲۴۳
د مات وزرو خیل کي---۲۵۲
بی رحمه گاونډی --۲۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر وینا

د افغانستان د اسلامي نهضت د ځلانده تاریخ د مینه والو لپاره مو دا ځل د ورور حکمتیار هغه مهم اثر غوره کړی چې د "میثاق ایثار" درنې نشریې قسط وار نشر کړی او اوس ئې د یوه بېل کتاب په بڼه کې خپروي. پدې ارزښتناك اثر کې د هېواد د اسلامي نهضت ځلانده تاریخ د پېښو په لوړو ژورو کې څېړل شوی او د هېواد د لرغوني تاریخ هغه برخه احتوا کوي چې د انګریزانو په لاس د نادري کورنۍ له راوستو نه د روسي فوځونو تر ایستو پوري ئې دوام کړی.

ورور حکمتیار غوښتل چې لومړی همدا" ستاسو مخي ته پرته" برخه ولیکي او بیا د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته برخه تکمیل کړي، خو له هېواد نه د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته چې د روسانو او امریکائیانو د ګډ سازش په نتیجه کي کوم کړکېچن حالات راولاړ شول، د دې کړکېچن او حساس پړاو غوښتنه دا وه چې ورور حکمتیار لومړی د دغي مرحلې پېښي وڅېړي او افغان ولس له هغو خطرناکو توطئو خبر کړي چې د اسلام دښمنانو د اسلام په ضد او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کي د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي حکومت له جوړېدو نه د مخنيوي په خاطر پيل کړې وې، هغه دې ته اړ شو چي د "پټي توطئې، بربنډې څېرې" تر نامه لاندې هغه کتاب وليکي چي همدا مرحله او د روسانو له وتو نه د طالبانو په لاس د کابل تر پرېوتو پوري د هېواد مهمي پېښې پکي څېړل شوې. بيا ئې لومړنۍ برخه پيل کړه خو متأسفانه دا لومړنۍ برخه لا نه وه تکميل شوې چي زموږ جنگ ځپلی هېواد له يوه بل ناورين سره مخامخ شو، امريکائيانو په افغانستان تېری وکړ او په خپل ناروا او وحشيانه تېري سره ئې افغانان له يوې بلې لويي ستونزې او يوه بل ستر الهي آزمېښت سره مخامخ کړل. ورور حکمتيار له حالاتو سره د مقابلې لپاره هېواد ته ستون شو او دا مهم کتاب ئې تکميل نکړی شو، موږ دا غوره وگڼله چي همدا برخه هم د يوه کتاب په بڼه کي خپره کړو. د هېواد د لرغوني تاريخ له مينه والو سره وعده کوو چي انشاءالله پاتې برخه به هم د دوی مخي ته ږدو.

د دې کتاب په پای کي به د ورور حکمتيار هغه دوه ادبي ټوټې هم ستاسو مخي ته کيږدو چي د هېواد د اسلامي نهضت تاريخ او له افغانانو سره د دوی د بدو گاونډيو بد سلوك پکي انځور شوی.

هدف مو دا دی چي خپل ولس له حقايقو خبر کړو، د دښمن توطئو ته ئې متوجه کړو، د دښمنانو د سپکو او ذليلو ملگرو کرغېړني څېرې افشاء کړو او د افغان ولس راتلونکي نسل ته د مجاهدينو هغه ارزښتناکي تجربې انتقال کړو چي هره يوه ئې په ډېره گرانه بيه او د زرهاوو سرتېرو د وينو په بيه ترلاسه شوې. پدې اميد چي ارحم الراحمين خدای مو د خپلي لاري د مجاهدينو په ډله کي قبول کړي.

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه

و ارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

سریزه

د افغانستان د لرغوني تاریخ څلور وروستۍ لسیزي، له تاریخي او سترو پېښو نه ډکي او له ډېرو حساسو شېبو او لوړو ژورو نه ډك کلونه وو، دا لړۍ د ظاهرخان د څلویښت کلني استبدادي واکمني په وروستۍ لسیزي کي له ۱۳۴۰ هجري شمسي کال نه پیل شوه او تر نن پوري دوام لري.

شاهي نظام د هېواد د حالاتو له سمبالولو نه عاجز شوی وو، دې نظام نه د ملك د ادارې استعداد درلود، نه د منطقې د حالاتو سره جوړېدی شو او نه ئې د بین المللي سریع تحولاتو او نویو غوښتنو سره اړخ لګولی شو. د شاه د انحطاطي او استبدادي دور په لسو وروستیوکلونوکي پنځه صدراعظمان یو په بل پسې راوړاندي شول، خو هریو له لنډې مودې وروسته له کار نه ګوښه او استعفا ته اړ شو او خپل ځای ئې د سلطنتي خاندان د خوښي بلي څېرې ته پرېښود. خو پدې سره شاه ونشو کړی چي حالات سمبال او وضعیت مهار کړي او د هغو پټو او څرګندو خوځښتونو مقابله وکړي چي د شاهي نظام د نسکورېدو او د یوه اجتماعي بدلون لپاره پیل شوي وو. سیاسي احزاب صحنې ته راووتل، له بین

(c) ketabton.com: The Digital Library

المللي جرياناتو نه متأثر ځوانان، منورين او د دنيا له وضعيت نه مطلع افراد چي د خپل هېواد له پرېشان سياسي، اجتماعي او اقتصادي حالت نه سخت ناراضه او د نورو هېوادونو په پرتله ئې ځان ډېر وروسته پاتې ليدو، شاهي منحط نظام ئې د دې انحطاط، اختناق، فقر، لوږي، جهل او بې سوادۍ عامل گڼلو او دا ورته د پېغور خبره معلومېده چي د نورو هېوادو ولسونه دي د خپلي خوښي منتخب حکومتونه ولري خو په افغانانو دي د پرديو د خوښي يوه منحطه کورنۍ حکومت وکړي، داسي کورنۍ چي انگريزانو زموږ په هېواد مسلطه کړه. دا پداسي حال کي چي د بريتانيا امپراطوري ختمه شوې او ټوله منطقه د دوی له سلطې آزاده شوې، له موږ نه وروسته آزاد شوي ملکونه نن د خپل برخليك خاوندان دي او د خپلي خوښي حکومتونه لري، د خپل برخليك ټاکلو لپاره هر څو کاله وروسته د ټاکنو صندقونو په وړاندي ودرېږي، خپل زعيم ټاکي، باصلاحيته پارلمان جوړوي، خو په موږ لاتراوسه د رټل شوي زړې بريتانيا لاس پوڅې کورنۍ حکومت کوي، نورو ولسونو دا حق ترلاسه کړي چي د چارواکو کړه وړه وڅېړي، يو په بل تعويض کړي، نااهله واکداران لري او د خپلي خوښي باکفايته مشران راوړاندي کړي، خو زموږ په ولس يو داسي بې سواده پاچا او د ده کورنۍ حکومت کوي چي په کال کي يو دوه ځله د ده غږ له راډيو نه اوري ، هغه هم د څو دقيقو لپاره، گوري چي د کاغذ له مخي هغه وينا په ډېر زحمت او په وار وار غلطېدو سره لولي چي درباري مشاورينو ورته جوړه کړې او ليکونکو د دې خيال هم ساتلی چي همدا بې محتوی او تکراري وينا په پاچا باندي گرانه تمامه نشي او د ويلو په دوران کي ئې ستومانه نکړي!! گورئ چي په غولوونکي سياسي قانون کي د همدې پاچا په هکله ليکل شوي: "پاچا غير مسئول او واجب الاحترام دی" که پاچا وفات شو، نو د ده زوی، د زوی د نشتوالي په صورت کي ښځه، د ښځي د نشتوالي په حالت کي د ده لور د پاچا ځای نيسي!! يعنی پاچايي د همدې کورنۍ موروثي حق دی، نه د پاچا په انتخاب کي ولس څه حق لري او نه د پاچا لپاره اهليت او کفايت ضروري دی !!! درباري ملايانو او پيرانو د همدې اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون په پای کي گوتي لگولي، په منبر د همدي پاچا د تخت او تاج د بقا او د دوام لپاره دعا کوي، طبيعي ده چي د نړۍ پدې نوې فضاء کي روزل شوی نسل دا وضعيت ونه زغمي، له نورو ولسونو سره د سيالۍ هڅه وکړي او په خپل هېواد کي د بدلون لپاره ملا وتړي، نه نظام د ځوان نسل د قانع کولو جوگه وو او نه ئې حاميان او پلويان پدې توانېدل چي روانه وضع توجيه کړي، خلك دې ته چمتو کړي چي د سابق په شان روان حالت ومني، له مخالفت نه ډډه وکړي، سکوت غوره وگڼي او د مجهول مستقبل لپاره انتظار وکړي.

په نړۍ واله سطحه هم په دريو جبهو کي شديد تنافس او رقابت روان وو، له يوې خوا د غرب او کمونيزم ترمنځ، له بلې خوا د کمونيزم او اسلام ترمنځ او په درييمي جبهې کي د غرب او اسلام ترمنځ د مبارزې سنگرونه تاوده وو، کمونيزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چين باندي مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواك ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ئې درلود، غرب په دفاعی حالت کي وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، يو په بل پسې ئې د شوروي اتحاد په گټه خپلي اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه او د مصنوعاتو تجارتي مارکيتونه ئې کمونستي بلاك ته تخليه کول. کمونيزم نه يوازې په آسيا، شرقي اروپا او افريقا کي په ډېره چټکتيا مخکي روان وو او د غربی حريف سنگرونه ئې فتح کول، بلکي د خطر زنگونه ئې په لاتيني امريکا کي هم د غربی ځواك د مشرتابه د غوږ تر څنگ اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوريا، ويتنام، کمبوديا، يمن، سوريه، عراق، مصر، سودان، کيوبا، چلي او گڼ شمېر د برې په حال کي سياسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلي او له مسکو نه خړوبېدل، پېښې د کمونيزم په گټه او د غرب د مزيد کمزورتيا په لور رواني وې، غرب د پېښو له مهارولو نه عاجز وو، په ويتنام کي د امريکا شرمونکې ماتې د غرب روحيه په کلکه ځپلې وه او د کمونيزم د مقابلې او پدې مقابلې کي د برې طمع ئې ترې سلب کړې وه. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونيزم سلطه او په مصر، سوريې او عراق کي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامي ډلو ځپل، کمونیزم ته له اسلام سره په منازعې کې هم د برلاسی احساس وربښلی وو.

د افغانستان سیاسي جریانات لدغه نړیوال بهیر نه په کلکه متأثره کېدل، شاهي کورنۍ چې د بریتانیا له زوال نه وروسته ئې خپل حامي له لاسه ورکړي وو، د مسکو لوري ته مخه کړه، ترڅو له مسکو نه د خپلي واکمنۍ د ادامې تضمین ترلاسه کړي، مسکو خاص شرایط درلودل، افغاني چارواکو د دغو شرایطو منلو ته ځان اړ ګڼلو، لدې نه پرته ئې بله چاره نه لیدله چې په سیاسي، نظامي او اقتصادي برخو کې روسانو ته د دوی د خوښې امتیازات و مني، د اردو د روزني او تجهیز کار ئې روسانو ته وسپارو، د هېواد په شمال، شرق او غرب کې ټولي پروژې لکه د تیلو او ګاز تفحصات، د معادنو استخراج، بند او انهار او د لارو جوړول د روسانو په واك کې ورکړې شوې، د تجارت لویه برخه مخصوصاً زراعتي او نساجي ماشین آلاتو، ترانسپورتي وسایلو او حربي تجهیزاتو اخیستل او د ګاز او پنبې پیرودل، د روسیې کمپنیو لاس ته ورغلل، خو روسانو دا امتیازات کافی نه ګڼل، افغاني چارواکي ئې تر فشار لاندې نیولي وو چې مزید امتیازات ورکړي، مخصوصاً د کمونستي افکارو خورېدو ته لاره آواره کړې او پرېږدي چې افغاني کمونستان سیاسي حزب جوړ کړي، آزاد فعالیت وکړي، آزاد نشرات ولري، په انتخاباتو کې د برخي اخیستلو حق ورکړی شي، له پارلمان نه د دوی د استازو غږ اوچت شي، شاهي منفوره کورنۍ چې له خپل ولس نه وېرېده او په اقتدار کې د پاتې کېدو لپاره ئې له بهرنۍ حمایې پرته بله هیڅ چاره نه لیدله، مجبوره وه د مسکو شرایطو ته غاړه کیږدي، د کمونستي ډلي د جوړېدو شرایط برابر او د ودې لار ئې آواره کړي او لازم امکانات او تسهیلات په اختیار کې ورکړي. پاچا غوښتل چې په هېواد کې داسي دوه حزبي سیستم رایج کړي چې دولتي حزب د شاهي نظام حامي وي او مخالف حزب د کمونستانو تر واکمنۍ لاندې وي خو د شاهي نظام درناوی وکړي. د "خلق دیموکراتیك ګوند" په همدې فضاء کې او له همدې روحیې سره جوړ شو، د خپلي ورځپاڼې په لومړۍ ګڼه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د مشروطه شاهي نظام ملاتړ اعلان کړ، د دولت د حمايې تر سيوری لاندې د دوی رسمي او ځرگند فعاليت پيل شو، په کمه موده کي د کابل په پوهنتون مسلط شول، ورو ورو ئې لمن نورو علمي مؤسساتو ته خوره شوه او د يوه داسي سياسي حزب په څېر راڅرگند شو چي هرچا د هېواد راتلونکې د دوی په لاس کي گڼله او هيچا د دوی د مقابلې جرأت نشو کولی. شاه پرستان ونه توانېدل چي د "وحدت ملي" ترنامه لاندې دولتي حزب جوړ کړي، د دوی هلي ځلي ناکامي پاتې شوې.

په همدې داخلي او خارجي کړکېچنو شرايطو کي د هېواد اسلامي پاڅون، د څو با ايمانه زلميانو په لاس پيل شو، نه ئې داخلي حامي درلود او نه بهرنی مرستندوی، نه ئې وسايل او امکانات په اختيار کي وو او نه شرايط او حالات د دوی لپاره چمتو وو، نه چا دا انتظار درلود چي پداسي کړکېچنو ظروفو او شرايطو کي دي يو خپلواك اسلامي تحريك پيل شي او نه چا دا گمان کولو چي دا د گوتو په شمېر زلميان به پدې وتوانېږي چي د ځواکمنو سياسي جرياناتو مقابله وکړي، د داخلي او خارجي فشارونو په وړاندي خپل شته والی وساتي، مخکي لاړ شي، وده وکړي او يوه ورځ په يوه داسي ستر ځواك بدل شي چي د هېواد په روانو سياسي او اجتماعي جرياناتو کلکه اغيزه وکړي، د پېښو مسير بدل کړي، ستر ستر سياسي احزاب د هغه په وړاندي ماتې وخوري، د ده په لاس د کمونيزم ټغر ټول شي او د شوروي اتحاد ستره او وېروونکې امپراطوري په زوال محکومه شي.

راشئ وگورو چي دا کارونه څنگه ترسره شول؟ د هېواد اسلامي پاڅون څنگه پيل شو؟ د چا په لاس پيل شو؟ څنگه ئې وده وکړه؟ څنگه د سترو سترو تاريخي افتخاراتو د ترلاسه کولو جوگه شو؟ د تحريك له پيل نه وروسته تر نن پوري د افغانستان په لويو لويو پېښو کي د دې تحريك ونډه څومره وه؟ شاهي نظام څنگه نسکور شو؟ د سردار داؤد کودتا څنگه ترسره شوه؟ بيا ولې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو په لاس په قتل ورسېد؟ د ثور د کودتا لاملونه څه وو؟ اسلامي انقلاب څنګه او د چا په لاس پیل شو؟ روسانو ولې زموږ په هېواد تېری وکړ؟ ولې پدې ونتوانېدل چي مقاومت وټکوي، په اوضاع مسلط شي او افغانستان د مرکزي آسیا د نورو هېوادونو په څېر د تل لپاره اشغال کړي؟ ولې له افغانستانه وتلوته اړ شول؟ او څنګه د شوروي اتحاد دا وېروونکې امپراطوري په زوال محکومه شوه؟ د دې ځواکمني امپراطورۍ په زوال کي دافغانستان د اسلامي تحریك ونډه څومره وه؟

دا کتاب د همدې پوښتنو ځوابونو ته مختص شوی، په سر کي به د نادري کورنۍ د استبدادي واکمنۍ د مسلط کېدو په څرنګوالي او کوم نظام چي دې کورنۍ زموږ په هېواد مسلط کړی وو په اختصار سره بحث کوو او لدینه وروسته به د هېواد هغه سیاسي او اجتماعي پېښې څېړو چي د شاهي کورنۍ له نسکورېدو نه بیا د روسي فوځونو ترو تلو پوري زموږ په هېواد کي ترسره شوې.

هیله مي دا ده چي پدې لیکني سره د افغانستان د لرغوني تاریخ د یوې ډېرې حساسې مرحلې هغه مهمي پېښې په صادقانه او منصفانه طور وڅېړلی شي چي د هېواد روان حالت د هغوی زېږنده ده او د افغان ولس په راتلونکي برخلیك باندي پرېکنده اثر لري.

و ما توفیقی الابالله علیه توکلت و الیه انیب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟

افغانانو د خپل لرغوني تاريخ په اوږدوکي يوازې هلته ښه ورځ ليدلې او له يرغلونو خوندي پاتې شوي چي ګاونډيان ئې ضعيف او له داخلي ستونزو سره مخامخ وو او پدوی ئې د يرغل او د جګړو د تپلو توان او فرصت نه درلود. خو هر کله چي د دوی ګاونډي هېوادونه ځواکمن شوي او يا د لويو استعماری ځواکونو په اډو بدل شوي، افغانان ئې له ستونزو او ګواښونو سره مخامخ کړي، کله ئې جګړې ورباندي تحميل کړې، کله ئې لاس پوڅي حکومتونه ورباندي مسلط کړي او کله ئې د دوی هېواد اشغال کړی.

افغانستان په وروستيو پيړيو کي داسي حساس ستراتژيك موقعيت درلود چي د نړۍ سترو سترو فاتحانو هغه ته د مهمي اډې او حساس معبر په سترګه کتل، د افغانستان په لوړو تسلط ئې په ټولي منطقې د خپل تسلط لپاره مقدمه ګڼله او د دې هېواد له اشغال نه پرته په ټولي منطقې د خپل تسلط له ادامې نه نشو مطمئن کېدی.

ګورو چي له يوې خوا په ايران کي نادر افشار سر رااوچت کړ، په ټول ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلط شو، فرانسوی توپونه په لاس ورغلل، دا توپونه پدې منطقې کې د لومړۍ ځل لپاره د ده له لوري استعمال شول، په هیڅا کې د هغوی مخې ته د مقاومت توان نه وو، دغو وسایلو او د شا او خوا سیمو د ولسونو ضعف او ناتواني، دی دې ته وهڅاوو چې د خپلې واکمنۍ لمن خوره کړي، د افغانستان په لوري ئې مخه کړه، هرات او کندهار ئې له خاورو سره برابر کړل، هلته ئې د افغانانو له ککرو نه منارونه جوړ کړل، کندهار ئې خپله نظامي اډه وګرځولو، له هغه ځایه د شرق په لوري وخوځېدو، کابل، پېښور، لاهور او ډهلي ئې تصرف کړل.

همدا راز په اروپا کې انګریز ته باروت په لاس ورغلل، د جهازونو، ټانکونو او توپونو خاوند شو، په ټوله نړۍ کې ئې د ځان سیال نه لیدو، غوښتل ئې له همدې وسایلو نه په استفادې سره په ټولې نړۍ حکومت وکړي، د نړۍ ګڼ شمېر هېوادونه ئې تصرف کړل، د شرق په لوري وخوځېد، د هند په نیمي وچې مسلط شو، لویه بریتانیا ئې جوړه کړه، خو په هند باندي د خپل تسلط د دوام لپاره ئې د افغانستان نیول ضروري ګڼل، دې لوري ته ئې مخه کړه، له افغانانو سره درې ځله مخامخ وجنګېدل، هر ځل په زرګونو افغانان د دوی په لاس په قتل ورسېدل، خو پدې ونتوانېدل چې د افغانانو ټاټوبی د تل لپاره اشغال کړي، پس له لنډې مودې بېرته وتلو ته اړ شول، خو داسې وتل چې په ظاهر کې د دوی مسلح قطعاتو او فوځونو افغانستان پرې ایښی، خو خپل افغاني ګوډاګیان ئې تر شا پرې ایښي، په ظاهرکې افغانانو خپلواکي ترلاسه کړې او اشغالګر ځواکونه ئې د هېواد له پولو ایستلي، خو حقیقی خپلواکي ئې نده ترلاسه کړې، د خپلې خوښې حکومت او نظام ئې ندی جوړ کړی، که څه هم په ظاهر کې کندهار یا کابل د هېواد پایتخت ګڼل کېدو، خو په حقیقت کې دهلي او لندن د افغانستان پلازمیني وې، حکمرانه ډله بدلېده را بدلېده، خو د انګریزانو په خوښه، دا دوی وو چې یوه واکمنه کورنۍ ئې په بلې بدلوله، په ټولې هغې مودې کې چې انګریزانو د هند په نیمي وچې حکومت کولو، د افغانستان د سیاسي پېښنو تر شا د انګریزانو لاس وو، د چارواکو د تعویض او یو په بل د بدلولو پرېکړه په دهلي او لندن کې کېده، نه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کندهار او کابل کې، اصلي واکمن به میکناټن وو او شاه شجاع به یو غولوونکی سمبول.

له نیمي وچي نه د بریتانیایي فوځونو له وتلونه بعد ، چي کله شوروي اتحاد د یوه سترځواك په څېر راڅرګند شو او د افغانستان تر شمالي پولو راورسېدو ، لدې نه وروسته د افغانستان د سیاسي جریاناتو لوري بدل شو او افغانستان د یوه داسي خطرناك سره سیلاب مخې ته پرېووت چي تم کول ئې هرچا ته محال برېښېدو. د بریتانیا د زاړه ښکیلاکګر ځواك د ختمېدو او د شوروي اتحاد د زبرځواك راوړاندي کېدو نه وروسته د افغانستان واکمنه کورنۍ چي د انګریزانو په لاس په افغانانو مسلط شوې وه، مسکو ته مخه کړه او دکرملین له واکدارانو نه ئې په واکمنۍ کي د پاتې کېدو د تضمین ترلاسه کولو هڅه پیل کړه. لدې نه وروسته د افغانستان ټولي خونړۍ پېښي، د واکدارانو په سیاستونو تغییر او یو په بل د دوی بدلول، د مسکو په لاس او د کرملین د واکدارانو په پرېکړه ترسره شوي.

له ډېرو افغانانو سره به دا پوښتني وې چي نادري کورنۍ څرنګه قدرت ته ورسېده؟ پداسي حال کي چي دا کورنۍ د انګریزانو په لاس په افغان ولس مسلط شوه څنګه د بریتانیا له زوال نه وروسته او د هند له نیمي وچي نه د انګریزی فوځونو له وتلو نه پس نسکوره نشوه؟ ولې په هند او پاکستان کي له انګریزانو نه د خپلواکۍ ترلاسه کولو نه وروسته منتخب حکومتونه رامنځته شول، خو په افغانستان یو منحط شاهي نظام او د یوې مستبدي کورنۍ واکمني په خپل حال پاتې شوه؟ اقتدار ته د دې کورنۍ د رسېدو او د اوږدې مودې لپاره د پاتې کېدو اصلي کیسه څنګه وه؟

نادري کورنۍ، د انګریزانو تر سلطې لاندې هند کي د اوږدې مودې تبعیدي ژوند تېرولو نه وروسته د امیر عبدالرحمن خان د واکمنۍ په وروستیو کلونو کي د انګریزانو په وینا کابل ته راستنه شوې وه، په هند کي د اقامت په دوران کي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی مصارف انگریزانو ورکول، په کابل کي له اقامت نه وروسته د انگریزانو په وساطت د پاچا او نادري کورنۍ ترمنځ اړيکي ټينګي شوې، په دربارکي د دې کورنۍ د منل کېدو دوه مهم وجوهات وو: د انگریزانو وساطت او د نادرخان له خور سره په ۱۹۰۲ کال د حبیب الله خان نکاح، حبیب الله خان د انگریزی تاریخ لیکونکو د وینا له مخي ترسلو نه زیاتي نکاح شوې ښځي درلودې چي هر مازدیگر به ټولي د ده مخي ته لیکه کېدې او ده به د ټولو له منځ نه یوه د راتلونکې شپې لپاره انتخابوله. غلام محمد غبار افغان تاریخ لیکونکی پدې هکله لیکي: حبیب الله ته درباري ملایانو دا فتوی ورکړې وه چي پاچا کولی شي له څلورو نه زیاتي ښځي په نکاح کړي، مخصوصاً د نورستان له خلکو نه چي گواکي په جنگ سره د دوی سیمه نیول شوې، د اسیرانو حیثیت لري او ښځي ئې وینځې گڼل کېږي.

دغه سیاسي ازدواج دې کورنۍ ته موقع ورکړه چي لومړی په پاچایي دربارکي د پښو ځای پیداکړي او بیا اقتدار ته د رسېدو لپاره ځانته لار آواره کړي.

غبار د حبیب الله خان په دربارکي د دې کورنۍ د غړو د نفوذ په هکله لیکي:

امیر حبیب الله خان ورو ورو دې کورنۍ ته ارتقاء ورکړه، نه یوازې په دربارکي، بلکي د افغانستان په فوځ کي هم، محمد آصف خان او محمد یوسف خان د "مصاحبین خاص" تر نامه لاندې د پاچا ندیمان شول. محمدنادر خان او ورور ئې محمد علي خان د شاه د محافظي قطعې جنرال او غونډ مشر شول، د نادرخان دوه نور ورونه، محمد عزیزخان او شاه ولي خان یو د "شاه آغاسی خارجه او رکاب باشي" ترنامه لاندې د خارجه چارو مسئول او بل ئې د شاهي کورنۍ د شاهزادگانو لپاره د آسونو د قطعې آمر (سرخان سپور) وټاکل شو.

همدا راز د نادر خان دوه ترونه، محمد سلیمان خان او احمد شاه خان، د نظامي شاه آغاسی او (سرمیرسپور) د امیر زادگانو د سورلۍ د قطعې آمران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وټاکل شول، وروسته بیا احمد علي خان د دې کورنۍ بل غړی، په دربارکې وګمارل شو او محمد هاشم خان د نادر خان ورور هم د "سر، سراوسی" ترنامه لاندې د پاچا د حضور د خاصې ډلې آمر وټاکل شو. پدې ترتیب د حبیب الله دربار ورو ورو د دې کورنۍ لاس ته ورغی، خو دې نفوذ او درباري مقام، نه په ملت کې جرړې درلودې او نه څه وزن؛ خو یوه خاصه پېښه د دې باعث شوه چې د نادرخان شخصي وجاهت د دربار او کابل له محدودې نه د یوه زړه ور او باتور ولایت ترسطحی خور شو او هغه دا چې په ۱۹۱۳ ـ ۱۹۱۲ کې د پکتیا خلکو د دولتي فوځ د ظلم په خلاف پاڅون وکړ، د دولت ځواکونه ئې وځپل، شاه لالهانده شو، نادرخان د شاه د خوشحالولو لپاره د دې ملي پاڅون د ځپلو دندې ته داوطلب شو، په پکتیا ئې یرغل وکړ او د مقاومت په ټکولو بریالی شو او پاچا ورته د نایب سالاري رتبه ورکړه.

د دې ترڅنګ د حبیب الله خان د پاچایي په وروستۍ برخې کې د نادر خان ورور محمد هاشم خان ته د نظامي نائب سالاري رتبه ورکړی شوه او د دې ترڅنګ د هرات د فوځ قوماندان وټاکل شو او محمد سلیمان خان د نادر خان د تره زوی د هرات په شان د یوه لوی ولایت د والي په حیث توظیف شو او پدې سره د هېواد د غربی سیمو اوسېدونکو سره د دې کورنۍ اړیکې ټینګې شوې.

غبار د حبیب الله خان د استبدادي او مفسدي واکمنۍ د نسکورېدو په هکله لیکي: د مرکزي مطلق العنان دولت له ورځ په ورځ زیاتېدونکي فشار نه ولس ستومانه شو، دولت په خارجي سیاست کې د انګریزانو تر سلطې لاندې وو، ولس له بهرنۍ سلطې نه خپلواکي غوښتله او د مرکزي دولت له استبدادي سیاست نه متنفر وو، شاه چې د یوه مطلق العنانه واکمن په څېر د هېواد د ادارې واګې په اختیارکې درلودې، عملاً ئې د هېواد چارې بې مسئولیته او مفسدو درباریانو ته پرې ایښې وې او پخپله د عیاشۍ او اخلاقي فساد په ډنډ کې ترستوني غرق وو، تر سلو نه زیاتې ښځې ئې په خپل حرمسرای کې راغونډې کړې وې او په لسهاوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر قانوني زامن ئې درلودل. مولوی عبدالرب کندهاری د کابل د معارف مدیر مکلف وو چې د شاه د حرم هري ښځې ته عربي القاب راپیدا کړي او د ده نامحدودو کوژدو ته شرعي فتوی ولټوي، دغو درباري ملایانو به شرعي حیلې جوړولې او ویل به ئی: له دارالحرب نه د هر شمېر ښځو ترلاسه کول او په خپل حرمسرای کي ساتل، شرعي مانع نلري. د پاچا پلار امیر عبدالرحمن خان د نورستان سیمه د یوه جهاد په ترڅ کي فتح کړې او د سیمي اوسېدونکي ئې مسلمان کړي، دا سیمه د دارالحرب حیثیت لري او د ده زوی امیر حبیب الله خان کولی شي لدې سیمي نه د خپلي خوښي په شمېر ښځې ولري!!

د پاچا سلوك له عام ولس سره خو څه کوې حتی له نږدې درباریانو سره داسې وو لکه د یوه آقا او بادار معامله له خپل ذلیل او سپك مریي سره.

دربار ته معزز کسان به ئې په معمولې خبره سپکول، وهل او د سیالانو مخې ته رټل، پدې سره ئې غوښتل چې ټول تر رعب لاندې وساتي او هیڅوك د ده په وړاندې د عزت النفس احساس ونکړي. یو ځل په استالف کي خپل مېله ځای ته تللی وو، نادرخان له خپل معین وخت نه لږ وروسته وررسېدو، پاچا خپلو عسکرو ته امر وکړ چې هغه ته کرتۍ چپه ورواغوندي، په یابو ئې سپور کړي او د سورو عسکرو سره یوځای ئې د کابل په لوري وخوځوی، ترڅو ټول خلق دا منظره وګوري او د ده لپاره د عبرت سبب شي.

حبیب الله خان په ۱۹۱۹ کې د لغمان د کله ګوش په ښکارځې کي د شپې لخوا په خپلې خیمې کي په قتل ورسېدو، پهره کوونکي عسکر پداسې حال کي شجاع الدوله ونیو چې د شاه له خیمې نه راوتو، خو د قتل ځای ته د نادرخان په رارسېدو سره هغه پرېښودی شو، ویل کېږي چې د ده په قتل کي د شاهي کورنۍ غړو او د نادرخان په شمول ځینو درباریانو لاس درلود. د شاه له قتل نه وروسته سردار نصر الله خان په لغمان کي او امان الله خان په کابل کي د پاچاېي د عوا وکړه، په جلال آباد کي مېشت دولتي قطعاتو لومړی د سردار نصرالله خان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچايي ملاتړ وکړ خو درې ورځې وروسته ئې د پاچا د زوی امان الله خان ملاتړ وکړ او عنايت الله خان معين السلطنة او نصرالله خان نائب السطنه ئې د نادرخان په شمول ونيول او لاس تړلي ئې د کابل په لوري وخوځول.

همدا کار د هرات د فوځي قطعاتو له خوا له محمد هاشم خان او محمد سليمان خان سره وشو، دواړه ئې لاس تړلي او په يابو سپاره کابل ته ولېږل، دا کار د خلکو د هغې ژوري کرکې ښودنه کوي چې د دې کورنۍ د غړو په نسبت ئې پدې خاطر درلوده چې له انګريزانو سره ئې ژوري اړيکې وې.

امان الله خان، نايب السطنه نصرالله خان ترهغه په بند کې وساتو چې مړ شو، نادرخان ئې سره له کورنۍ لومړی د ارګ په محبس کې واچاوو او وروسته ئې خوشې کړ او د خپل فوځ سپه سالار ئې کړ او د ده ورونه هر يو شاه ولي خان او شاه محمود خان ئې په فوځ کې د جنرالانو په حيث وټاکل او خپلې دوې خويندې ئې هم دوی ته په نکاح ورکړې.

له انګريزانو سره د دريېمې جګړې په دوران کې نادرخان د ټل او شاه وليخان د وزيرستان د محاذونو قومندانان ټاکل شوي وو، د وزيرستان مجاهدين په شاه ولي خان شکمن شول او د محاذ له قومندانۍ نه ئې عزل کړ او لاس تړلی ئې له سيمې وايست او د نادرخان خواته ئې ولېږو .نادر خان د ټل به محاذ کې غوښتل چې جنګيالي په شا کړي، پدې نامه چې ده ته اطلاع رسېدلې چې د انګريزانو زيات شمېر تازه قطعات د جنګ ميدان ته رالېږل شوي، خو نورو ورسره دا خبره ونه منله، جګړه پيل شوه، په لومړی سر کې د ټل فوځي قلعه د افغاني جنګياليو لاس ته ورغله، خو وروسته د ده د متزلزل قيادت په وجه بېرته انګريزانو ونيوله، نادرخان د تېښتې په حالت کې وو چې له کابله ورته د افغانانو او انګريزانو ترمنځ د متارکې اطلاع ورکړی شوه.

له انګريزانو سره په ۱۹۲۱ کې د روغې جوړې معاهده امضاء شوه او امان الله ته موقع په لاس ورغله چې په داخل کې د خپلې سلطې ټينګولو ته توجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي.

د هېواد شمالي او غربي ولاياتو ته ئې هيئتونه ولېږل، فيصله ئې وکړه چې د قطغن، مزار، هرات او کندهار لپاره د وزيرانو په سطحه چارواکي وټاکي، نادرخان ئې قطغن ته ولېږو، خو نادر خان هلته له لنډې مودې پاتېکېدو نه وروسته د ۱۹۲۲ کال په وروستيو کي کابل ته راستون شو. لدې نه وروسته شاه په هغه بې اعتماده شو، امان الله غوښتل چيله روسانو سره خپلې اړيکي ټينګي کړي، نادرخان چي له انګريزانو سره په پټو دوستانه اړيکو متهم وو د شاه په نوی سياست کي مفيده پرزه نه بريښېده، بايد له صحنې لرې کړی شوی وی، لومړی د ده ورونه او وروسته دی له خپلو ټولو مهمو دندو کناره کړی شوو او بالآخره ئې په کال ۱۹۲۴ کي پاريس ته د وزيرمختار په حيث ولېږو او محمد هاشم خان ئې په مسکو کي سفير وټاکو، خو په ۱۹۲۴ کي لدې دندو هم منفك کړی شول.

امان الله په داخلي اوضاع له مسلط کېدو او د ده پاچايي ته د ګواښ کوونکو خېرو له تصفيه کولو نه وروسته له نړۍ والو سره د اړيکو ټينګولو لپاره د اروپا دوره وکړه، ځوان، بې تجربه او د دنيا له حالاتونه بې خبره شهزاده د افغانستان په شان له يوه وروسته پاتې هېواد نه د اروپا په دوره وتلی، د مسکو، لندن او پاريس په شان د لويو لويو ښارونو د ليدلو موقع په لاس ورغلې، د دې هېوادونو له ظاهري وضعي نه هومره متأثره شوی چې د اروپا هر څه ورته مقدس او غوره او د خپل ولس هر څه ورته سپك او حقير په نظر ورغلي، همالته ئې د خپل ملت له هر څه نه د مقاطعې او په هر څه کي د اروپا د تقليد فيصله وکړه. هېواد ته له راستنېدو نه وروسته هغه پخوانی امان الله نه وو، غوښتل ئې د اروپائيانو په پل ګام کيږدي، خو دی نه پوهېدو چي اروپائيان څنګه دې مرحلې ته رسېدلی، د دوی د ترقي لاملونه څه وو، د دوی هېوادونه څنګه سمسور شوي، د سمسورتيا لپاره ئې څومره مظلوم ملتونه له خاورو سره برابر شوي، د دوی د سوکالي او خوشحالي لپاره څومره ملتونه قرباني شوي. د استبداد، اختناق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهل له دور نه څنګه ژغورل شوي، خپلواکي، ديموکراسي او ترقي ته د رسېدو لپاره د هر هېواد ولس څومره قرباني ورکړې، څومره ويني توی شوې، څومره خولې تويي شوې، افغاني نازولی شهزاده پدې خبرو نه پوهېدو، هغه په اروپا کي لوڅ سرونه، بربنډې پونډۍ، نيکټايي، شپو، دريشي، د ښځو او نارينه وو اختلاط ليدلی وو، ګمان ئې کاوو چي که په خپل هېواد کي همدا شيان رايج کړي نو د اروپائيانو په شان به شي، د تمدن په کاروان کي به شامل شي، غوښتل ئې هرو مرو د اروپائيانو تقليد وکړي، که په بل څه کي تقليد نشي کولی کم له کمه په لباس کي خو بايد د دوی په شان شي، هېواد ته له راستنېدو سره سم، په يوې درباري غونډې کي د ده ميرمني ملکه ثريا د محمود طرزي لور خپل پړونی له سر نه لري کړ او آخواته ئې وغورځاوو او د ښځو او نارينه وو په ګډې غونډې کي لوڅ سر او چاك ګريوان ځرګنده شوه، د درباريانو له ښځو نه هم وغوښتل شوو چي همدا کار وکړي، د ده د پلار بې شمېره ښځو لا د مخه په حرمسرای کي د اروپايي لباس مشق کاوو، مأمورينو ته ئې امر وکړ چي لدې نه وروسته بايد دريشي واغوندي، شپو په سر کړي او نيکټايي واچوي، د جمعې د ورځي په ځای يکشنبه د رخصتي ورځ اعلان شوه او د هلکانو او نجونو ګډ درس پيل شو، د ښځو پښتني او اسلامي حجاب او د نارينه وو ملي جامه په اروپايي لباس بدله شوه.

اکثر تاريخ ليکونکي محققان، د امان الله خان په خلاف د ملي پاځون لويه وجه د ده همدا ماشومانه اقدامات ګڼي، چي ولس ئې راوپاراوو او د ده مخالفينو ته ئې موقع په لاس ورکړه، خو د ده د اقتدار په نسکورېدو کي د انګريزانو ونډې ته خاصه پاملرنه نکوي. پدې کي هيڅ شك نشته چي افغان ولس د ديني جذباتو په حکم او له ملي عنعناتو نه د دفاع په خاطر د امان الله خان په خلاف راولاړ شو، خو پدې ملي پاځون کي د هغو کسانو فعاله ونډه، چي تل د انګريزانو په اشاره کله د يوه واکمن او کله د بل واکمن په څنګ کي ودرېدلي او د انګريزانو د لاس پوڅو واکمنانو ملګرتيا ئې کړې، دا خبره ثابتوی چي انګريزانو پدې خاطر د امان الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د نسکورولو د هڅو ملاتړ کړی چي دوی په افغانستان د سابق په څېر داسي واکمن غوښت چي یوازې له لندن نه هدایت اخلي او له بل لوري مخصوصاً د انګریزانو له رقیبانو سره د دوستی شوق او هڅه نکوي. انګریزانو دا نشو منلی چي امان الله دي مسکو ته نږدې شي. هغه درباري روحانیون چي د امان الله خان د پلار په دربارکي ټول اخلاقي فساد، عیاشي د دین او پښتني دود دستور خلاف ټول کرغېړن کړه وړه ئې زغملي شو او په خپلو سترګو ئې د پاچا هغه اعمال لیدل چي د شریعت خلاف وو خو لدې سره سره ئې د پاچا د تخت او تاج د بقا لپاره دعا کوله، څنګه ومنو چي نن هغوی د اسلام په خاطر امان الله کافر ګڼي او د ملي پاڅون ملګرتیا کوي. امیر حبیب الله د امان الله پلار تر ده نه ډېر غیر اسلامي کارونه کول، خو درباري مفتیانو هغه ته "ظل الله" ویل!! متأسفانه د کومو کارونو له مخي چي ځینو چپي عناصرو امان الله ته د مترقي پاچا نوم ورکړي، نورو بیا فقط د همدې کارونو له مخي هغه مرتد ګڼلی، شهزاده امان الله خان له ځینو شکلي کارونو نه پرته هیڅ ندي کړي، نه ئې ملت ته کوم خدمت کړی، نه ئې هېواد د ترقي په لار روان کړی، نه ئې په سیاسي او اجتماعي نظام کي دولس په ګټه څه تبدیلي راوستی او نه ئې ولس ته د خپل برخلیك د ټاکلو او د خپل مشر د انتخاب حق ورکړي، د یوه مفسد دیکتاتور پلار نه ئې تخت او تاج په میراث وړی وو، د اقتدار لپاره ئې د خپل پلار په شمول د نږدې خپلوانو له ترور، وژلو او بندي کولو نه هم ډډه ونکړه، هر پاچا یو غاصب انسان دی چي د خپل ولس یو ستر او بنیادي حق ئې سلب کړی او په زور یا د بهرني سازش له لاري په ولس مسلط شوی، هر شاهي نظام د انساني حقوقو منافي نظام دی، د بې عدالتۍ مظهر دی، په حق تلفی، فردي او خانداني استبداد ولاړ دی، هیڅ پاچا ته نه عادل ویلی شو نه مترقي، مګر کوم غله ته عادل ویلی شو؟ مګر کومي باغی ډلي ته چي په کومي سیمي مسلطه شوې په دې خاطر چي له ښکول شوی کاروان سره ئې په ورین تندي معامله کړې او د کاروانیانو له وژلو، وهلو او ټکولو نه ئې ډډه کړې، یوازې د دوی شته ئې تالان کړي، د ښو غاصبانو او باغیانو خطاب کولی شو؟! څوك چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

امان الله پدې خاطر مترقي پاچا ګڼي چي د افغانانو ملي جامه ئې بدله کړه، شپو او دریشي ئې رایج کړه، د ښځو پړوني ئې لري کړل، د جمعې ورځې رخصتي ئې د یکشنبې په رخصتي بدله کړه، دا کسان باید د انګریزانو ملکه تر ثریا نه هم زیاته مترقي وګڼي، ځکه هغې او کورنۍ ئې تر امان لله نه ډېر د مخه دا کارونه کړي وو!!

حقیقت دا دی چي افغاني چپي عناصر یوازې پدې خاطر د یوه دیکتاتور پاچا ملاتړ کوي او هغه ته مترقي پاچا وایي چي د دوی له آقایانو (د کرملین له واکدارانو) سره د ښو اړیکو غوښتونکی وو. افغاني درباري مفتیانو هم پدې خاطر امان الله مرتد ګڼلو چي له لندن نه ئې خپله قبله د مسکو په لوري اړولې وه، نه پدې خاطر چي ده د اسلام په خلاف ګامونه اخیستي وو!!

د امان الله خان په خلاف لومړی د شنوارو زړه ور قوم قیام وکړ، شاه خپل خارجه وزیر غلام صدیق خان دې قبیلي ته ورولېږو، هغه د شنوارو له مشرانو محمد علم خان او محمد افضل خان سره ولیدل، دوی د خپلو نورو غوښتنو په ترڅ کي د ملکه ثریا طلاق او د دې د پلار محمود طرزي د حبس مطالبه وکړه. پاچا دا شرایط ونه منل خو د ۱۳۰۷ کال د جدي په میاشت کي ئې په یوه ۱۸ فقره ایز فرمان کي اکثرهغه بدلونونه لغو کړل چي یا د ده د لس کلني پاچایي په دوران کي ترسره شوي وو یا ئې پرېکړه کړې وه خو نه وو ترسره شوي، په ملت کي د شاه په ضد احساسات هومره راپارېدلي وو او د هېواد ګوټ ګوټ ته رسېدلي وو چي پدې فرمانو سره د هغه مخه نیول او د ولس کرکه او نفرت راکمول ممکن نه وو.

د پروان دیندار ولس چي په حساس موقعیت کي او کابل ته ترټولو نږدې وو، د رژیم په ضد پاڅون وکړ، متأسفانه د پاڅون قیادت د داسي کسانو لاس ته ورغی چي د یوه ملي پاڅون د لارښووني لپاره ئې لازمه وړتیا نه درلوده، نه ئې سواد درلود، نه تجربه، نه دیني معلومات، نه سیاسي پوهه او نه د افغانانو ملي جوړښت داسي وو چي دا ډله د ولس د اکثریت تائید ترلاسه کړي، د دې قیام مشري د حبیب الله خان کلکاني لاس ته ورغله، متأسفانه هغه صالح ملګری او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشاورين نه لرل، که نه نو دا لومړی ځل وو چي د ولس له متن نه راولاړ شوی يو زعيم، د بهرنۍ مرستي او ملاتړ نه پرته، د يوه مستبد او مطلق العنان شاهي رژيم په خلاف د ملي پاڅون قيادت کوي، قيام کوونکي د کابل په لور وخوځېدل، د څه مقاومت نه پرته د کابل شمالي دروازې ته ورسېدل، کابل د دوی په لاس کي پرېووت او پاچا د کندهار په لوري وتښتېدو چي هلته د لنډ تم کېدو او څه ناکامو هلو ځلو نه وروسته، د رټل شوو پاچايانو وروستۍ اډې "روم" ته ئې پناه يووړه.

روسانو غوښتل چي د امان الله خان مرسته وکړي، له غلام نبي خان چرخي سره ئې د روسي فوځ يوه اته سوه کسيزه قطعه د کولونل (کی، ام. پريماکوف) تر قومندې لاندې ملګرې کړه، د څو جازونو ترحمايې لاندې ئې د ده مختلط لښکر له آمو نه را تېر کړ چي مزار شريف ببرته د حبيب الله خان کلکاني له پلويانو نه ونيسي. دوی مزار تصرف کړ او د سمنګان په لوري وخوځېدل، حبيب الله خان تازه نفس فوځ د سيدحسين ترمشرۍ لاندې سيمي ته ولېږو، خو پداسي حال کي چي د غلام نبي خان لښکر مخ په وړاندې روان وو، ناڅاپي خبر شو چي د روسانو قطعه په شا شوې او له آمو نه ببرته د شوروي لوري ته اوښتی، له بليخوا اطلاع ورکړی شوه چي امان الله خان هم له کندهار نه د روم په لوري خوځېدلی، مجبور شو له خپل لښکرسره د شوروي اتحاد خاوري ته په شا شي.

حبيب الله خان کلکاني ته چي کومو درباري مفتيانو د خادم دين رسول الله لقب ورکړی وو همدغو کسانو د نادرخان له سلطې نه وروسته هغه د يوه غله په نامه معرفي کړ او د شاهي کورنۍ په خدمت کي مزدور تاريخ ليکونکو همدا فتوی په خپلو تاريخي ليکنوکي رانقل کړه او د همدغو تورلمنو مفتيانو په متابعت کي ئې د ده د اقتدار دوره يوه توره تاريخي دوره معرفي کړه، حال دا چي د مخکنيو او وروستيو دورو په اندول دې دورې ډېر غوره اړخونه لرل، که وطن پالونکو او صالح شخصيتونو د دې بدلون ملاتړکړی وی، پدې سره د بهرنيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطه پای ته رسېده، د شاهي نظامونو ټغر د تل لپاره ټولېدو او د يوه ملي مقتدر حکومت لپاره لار آوارېده، خو انګريزان په کمين کي وو، يو ځل بيا ئي په کابل د خپلي خوښي لاس پوڅي ډلي د تپلو لپاره پټي او بربنډي هڅي پيل کړې، بيا ئې هغه کورنۍ چي دوی له هند نه افغانستان ته رالېږلې وې، ځينو ته ئې مذهبي او روحاني وجاهت وربخښلی وو او ځينو ته سياسي، اجتماعي او ملي وجاهت. دا کورنۍ وګمارل شوې چي د حبيب الله خان کلکاني په خلاف ملا وتړي او په ټول ملت، مخصوصاً د پښتنو په سيموکي د کابل د حکمراني ډلي په خلاف خلك راوپاروي، ځيني د امان الله خان د پلوي په پلمه او ځيني د ژبني تعصب په اساس او پښتنو ته د واکمنۍ د بيا انتقال په پلمه، انګريزانو نادرخان او د ده ورونه شاه ولي خان او محمد هاشم خان له فرانسې نه بمبئ ته او له هغه ځايه د لاهور او پېښور په لار افغانستان ته ولېږل، ترڅو د حبيب الله خان کلکاني په خلاف د قومي پاڅون مهار په لاس کي واخلي، محمد هاشم خان ننګرهار ته او نادر خان پکتيا ته داخل شو، دوی پښتنو ته داسي ښودله چي غواړي اقتدار بېرته د پښتنو په لاس کي پرېوزی، د امان الله خان پلويانو ته ئې هغه خط ورښودو چي د ده په نامه ئې له کندهار نه پاريس ته ورلېږلی وو او ورته ليکلي ئې وو چي د شوروي له لاري افغانستان ته داخل شي او د شمال له لوري د حبيب الله خان کلکاني په خلاف کار وکړي، د امان الله خان پلويان ئې پدې ليك غولول او ورته ويل ئې چي غواړي د امان الله خان واکمني بېرته اعاده کړي.

حبيب الله خان کلکاني ته ګرانه وه چي له بهرني ملاتړ نه پرته د داسي يوه حرکت په وړاندي مقاومت وکړي چي نه يوازې د ملت غالب اکثريت په هغه کي فعاله ونډه ولري، بلکي د انګريزانو ملاتړ هم ورسره وي.

نادر خان له پکتيا نه خپل عمليات پيل کړل، خو له مقاومت سره مخامخ شو، د حبيب الله کلکاني پلويانو د محمد صديق خان او سورجرنيل ترمشرۍ لاندې د ده ټول يرغلونه په شا وتمبول، مجبور شو له انګريزانو نه مرسته وغواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څو د سرحد آخوا قبایل لده سره ملګرۍ کړي، د وزیرو مشرانو د ده ملګرتیا وکړه، د ځاځیو او وزیرو ګډ لښکر د دوبندي له لاري په لوګر برید وکړ، د لوګر له نیولو وروسته د تنګی واغجان له لاري د کابل په لوري وخوځېدل، د محمدګل خان ترمشرۍ لاندې د ننګرهار لښکر هم لدوی سره یوځای شو، د کلکاني ځواکونو ته ئې په محمدآغه او تنګی واغجان کي ماتې ورکړه، د چهار آسیاب له لاري کابل ته ننوتل او د شیردروازي د غره لوري ئې تصرف کړ، حبیب الله خان کلکاني غوښتل چي په ارګ کي ترهغه مقاومت وکړي چي د هېواد له نورو ولایاتو نه د ده پلوي فوځونه کابل ته راورسېږي خو له یوې خوا د ارګ سلاح کوټ منفجر شو، له بلي خوا د ده پیاوړی قومندان پردل خان پداسي حال کي په قتل ورسېدو چي غوښتل ئې د ده د مرستي لپاره ارګ ته داخل شي، مجبور شو له کابل نه ووځي او چاریکار ته ولاړ شي، د نادر خان لښکری کابل ته ننوتي او سملاسی ئې د درباري ملایانو یو ټولګی د امضا شوی قرآن سره حبیب الله کلکاني ته ورولېږو او د متارکې بلنه ئې ورکړه او هغه ته ئې ډاډینه ورکړه چي د جګړې د توقف په صورت کي ده او د ده ملګرو ته عفوه کوي، (دا قرآن د سیدحسین لمسی سیدمنصور د بغلان د ولایت د جهاد امیر په ۱۳۶۲ کال کي ماته وسپارو) حبیب الله خان کلکاني زړه نازړه وو، خو سیدحسین هغه تشویق کړ چي په امضاء شوي قرآن او د روحانیونو پدې هیئت اعتماد وکړي، ده هم باور وکړ او د سید حسین، شیرجان او خپلو ورونو په شمول د ده ۱۷ کسیز هیئت کابل ته وخوځېد او نادرخان ته تسلیم شو، خو نادر خان خپلي ژمني تر پښو لاندې کړې او دوی ئې له ټولو ملګرو سره د ۱۹۲۹ کال د نومبر د میاشتي په لومړۍ نیټه په قتل ورسول او د مړو اجساد ئې څو ورځي د حضوري چمن په انګړ کي په دار ځوړند پرېښودل ترڅو د نورو لپاره د عبرت وسیله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نادر خان پاچايي

د افغانستان په تاريخ کي دا يوه ډېره سپيره او بد مرغه ورځ وه چي کابل د نادرخان په لاس کي پرېووت او دی د پاچايي په گدی کښېناست او پدې سره په افغانستان يوه داسي مفسده او د پرديو لاس پوځې کورنۍ مسلطه شوه چي نيمه پېړۍ ئې په افغانستان مطلق العنانه واکمني وکړه، نوميالي غازيان، ملي څېرې او لوی لوی شخصيتونه ئې يا اعدام کړل، يا ئې ترورکړل، يا ئې په زندانونوکي تر تعذيب لاندې ووژل، يا ئې له هېواده تبعيد او فرار ته مجبورکړل، افغانستان ئې بېرته د انگريزانو په يوې مستعمرې بدل کړ، اختناق، انحطاط، فقر، لوږه، جهل، د ترقي له کاروانه وروسته پاتې کېدل، د گاونډيو له سيالۍ نه لوېدل او د نړۍ تر ټولو وروسته پاتې، محتاج او ناتوانه هېواد باندې بدلېدل، د همدې کورنۍ د کرغېړني واکمنۍ نتائج وو.

نادرخان د ۱۳۰۸ کال د ميزان په ۲۳ کابل ته ننووت او مخامخ د سلام خانې ماڼۍ ته ولاړ، په سلام خانې کي د پکتيا او وزيرو د مشرانو ترڅنگ د کابل ځيني سپين ږيري او د سابقه دولت ځيني ارکان را بلل شوي وو، دا غونډه د دې لپاره جوړه شوې وه چي نادرخان به په هغې کي وينا کوي، هلته به د هېواد لپاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

زعیم د ټاکلو پرېکړه کېږي، لومړی به نادر خان وینا کوي او د وینا په ترڅ کي به د غونډې له برخه والو نه غواړي چي د لويي جرګې له جوړېدو او له هغې لياری د هېواد د مشر له ټاکلو سره موافقه وکړي، خو د غونډې له منځ نه به ځيني کسان دا غږ اوچتوی چي همدا غونډه لويه جرګه ده، تاته د پاچا په حيث رأی درکوي، تا هېواد وژغورلو، ته تر بل هرچا د دې کار لپاره مناسب، وړ او مستحق ئی!! همداسي وشول، ده په خپلي لنډې وينا کي وويل: هېواد ته له راستنېدو نه زما يوازنی مقصد دا وو چي له غلو نه هغه وژغورم، دا مقصد ترسره شو اوس غواړم چي لويه جرګه دايره شي او د هېواد لپاره پاچا انتخاب کړي، د ده له همدې وينا سره سم مؤظفو کسانو د غونډې له منځ نه غږ وکړ چي د لويي جرګې رابللو ضرورت نشته، ته په خپله پاچا يې او موږ ټول تا د پاچا په توګه منو!! فيض محمد خان د اماني حکومت د معارف وزير وويل: د امان الله خان د لويي جرګې اکثر غړي دلته موجود دي، ټول پدې ټينګار کوي چي بايد تاسو دا دنده قبوله کړئ، موږ هم د جنوبي د مشرانو په څنګ کي تا د پاچا په حيث منو!! نادرخان له لنډ ځنډ نه وروسته وويل: ستاسو د ټينګار په خاطر دا دروند پيټی قبلوم!!

د لويي جرګې تر نامه لاندې د دغه خندوونکې ډرامې په ترڅ کي هغه د پاچايي په ګدۍ کښېناست او پدې سره د افغان ولس هغه حرکت متوقف شو چي د سلطنتي رژيمونو نه د آزادی په لوري ئې پيل کړی وو او د نيمي پيړۍ لپاره نور هم د يوې بلي خانداني ديکتاتورۍ په منګولو کي اسير پاتې شو.

کومه لويه جرګه چي نن ئې په غرب پوري تړلې ډلګۍ او د سلطنتي رژيم پلويان غواړي هماغه لويه جرګه ده چي د ظاهرخان پلار د کابل له نيولو وروسته دايرکړه او دی ئې د پاچا په حيث وټاکو، دوی غواړي چي د همداسي يوې خندوونکې ډرامې په ترڅ کي يو ځل بيا دغه کورنۍ په افغانانو مسلطه کړي، خو دوی دې خبري ته متوجه ندي چي نادرخان د کابل له نيولو نه وروسته او پداسي حال کي د خپلو پلويانو غونډې ته د لويي جرګې نوم ورکړي چي د ده مسلح

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلویانو کابل فتح کړی وو، د کابل د هر کور مخي ته مسلح کسان ولاړ وو، د غونډي غړو د ده د اسیرانو حیثیت درلودو، خو دوی په روم کي له وطنه بهر او پداسي حال کي چي په ټول هېواد کي د پل ایښودو ځای نلري، لویه جرګه غواړي!! پدې نه پوهېږي چي نن نه د افغانستان حالت هماغه د پرون ورځي حالت دی، نه افغانان هماغه پروني افغانان دي او نه نړیوال وضعیت هماغه زوړ حالت دی، پدې نه پوهېږي چي د دوی د بیا مسلطولو لپاره د بریتانیا په شان یوه داسي بهرني حامي ځواك ته ضرورت دی چي په ګاونډیو هېوادونو مسلط وي، کابل د دوی لپاره فتحه کړي، دوی کابل ته ورسوی او هالته ورته لویه جرګه جوړه کړي، دوی پدې نه پوهېږي چي شاهي نظامونه یا په ډېرو ناپوه او جاهلو قومونو حکومت کولی شي، یا په ډېرو ضعیفو او ذلیلو قومونو، چېري چي ولس ویښ شي، ځان وپېژني، پدې پوه شي چي خلك برابر پیدا شوي، هیڅوك له مور پلار نه پاچا ندی پیدا شوی، واکداران باید د دوی خادمان وي نه باداران، هیڅوك حق نلري پدوی حکومت وکړي مګر هغه چي په خپله دوی انتخاب کړي وي، هیڅ واکدار دا حق نلري چي خلك خپل غلامان وګڼي، لدوی سره د اسیرانو سلوك وکړي، ملي شتمني داسي وګڼي لکه "دغنیمت مال" او د هر راز تصرف حق ځانته ورکړي، یوه خاصه کورنۍ او ټبر په ټول ولس مسلط کړي، واکمني د خپل ټبر موروثي حق وګڼي او مریيتوب، غلامي او په پټو سترګو اطاعت د خلکو دایمي او لازمي دنده. دا ډله نه پوهېږي چي دا توره شپه تېره شوې، بېرته ئې راګرځول ګران او محال دی.

پدې ترتیب نادرخان د تخت او تاج خاوند شو، ده د خپلي کورنۍ د مطلقه واکمنۍ د تحکیم لپاره څو کارونه وکړل:

لومړی ئې داسي کابینه جوړه کړه چي د ده یو ورورمحمد هاشم خان ئې صدراعظم او بل ورور شاه محمود خان ئې د حرب وزیر وو او د امان الله خان له وزراوو څخه فیض محمد خان او علیمحمد خان چي په هغي غونډي کي ئې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پاچا کېدو تېنګار کړی وو، د خارجه چارو او معارف وزیران، فضل عمر مجددي ئې د عدلیې وزیر او محمد ګل خان مهمند ئې داخله وزیر وو، کابینه داسي جوړه شوې وه چي اصلي واك د ده د کورنۍ په لاس کي وي او نور د دوی مأمورین وي. د ده حکومت په اصل کي د ده او د ده د څلورو وروڼو محمد عزیز خان، محمدهاشم خان، شاولي خان، شاه محمود خان او د دوی د اولادې حکومت وو، افغانستان ئې داسي ګڼلو لکه یوه مفتوحه سیمه او افغانان ئې داسي شمېرل لکه اسیران، پدې نظام کي د ده د ټبر هر محمدزاېي ته سردار ویل کېدل، په مهمو دندو به له سردارانو نه پرته بل څوك په هغه صورت کي ټاکل کېدو چي په سردارانوکي به د دې دندي لپاره وړکس په نظر نه ورتلو او یا به هغه دومره د دې کورنۍ په وړاندي سپك او ذلیل وو چي د هر یوه په مقابل کي به لاس په سینه ولاړ وو. پیر، وزیر، جنرال او د ده د حکومت هر مأمور به د دې کورنۍ د هر غړي لاس ښکلاوو، درباري پیرانو به د سردارانو لاسونه ښکلول او بیا به دربار دې ته شرایط برابرول چي عام ولس او ساده زړي افغانان د دغو درباري پیرانو لاسونه ښکل کړي.

غلام محمد غبار پدې هکله چي د نادرخان د دولت ټولي داخلي او خارجي مهمي ادارې د ده د کورنۍ او د ټبر د غړو په لاس کي وې داسي لیکي:

"دغه حکومت د دولتي دندو په سپارلو کي لاندې مراتب په نظر کي نیول: د لومړی درجې دندي باید د شاهي کورنۍ د غړو په اختیار کي وي، بیا د دې کورنۍ د وړوکي محمدزاېي قبیلې په لاس کي، وروسته هغه هندوستانیان چي د شاه د ملاتړ لپاره افغانستان ته لېږل شوي وو، وروسته د زیاتو ځمکو او شتمنیو خاوندان او په پای کي هغه روحانیون چي د دربار په خدمت کي وو، پاتې برخي باید په نورو مأمورینو ډکي شي. د مثال په توګه: د هېواد صدرعظم د پاچا یو ورور، د حرب وزیر شاه محمود خان د پاچا بل ورور چي وروسته د مخکني صدراعظم محمدهاشم خان په ځای وټاکل شو، د سلطنت د وکالت مقام د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیم ورور شاه ولي خان په لاس کې، چي وروسته په لندن او پاریس کي د افغانستان سفیر شو، د دربار وزیر د ده د تره زوی احمد شاه خان، د ده اخښی محمد اکبرخان د طب د مستقل ریاست رئیس چي یو بې سواده کس وو او وروسته په روم کي دافغانستان وزیر مختار وټاکل شو، د شاه بل ورور محمد عزیز خان په مسکو کي سفیر او بیا په برلین کي وزیرمختار، احمد علي خان او علي شاه خان د پاچا دوه د تره زامن یو په پاریس او لندن کي سفیر او بیا د دربار وزیر او بل د حربي ښوونځي قومندان او بیا د کندهار والي او وروسته د پکتیا افسر، د شاه خوربی اسدالله خان په ۱۹ کلنۍ کي لومړی د شاهي گارد قومندان او بیا د وزیر او سفیر په حیث توظیف شو. د پاچا دوه نور د تره زامن نعیم خان او داؤد خان یو په اتلس کلنۍ کي د خارجه چارو د وزارت د سیاسي مدیریت عمومي مدیر او بیا مختار وزیر په ایتالیا کي چه د نړۍ د دیپلوماسی په تاریخ کي ترټولو کم عمره سفیر وو، وروسته د معارف وزیر، د فواید عامې وزیر او د صدارت د لومړی معاون په حیث، داؤد خان د ده ورور لومړی د ننگرهار د فوځ قومندان، بیا د کندهار او فراه والي او نظامي قومندان او وروسته د پلازمیني د قول اردو قومندان او د حربیی وزیر، داخله وزیر او په پای کي صدراعظم. دا خبره مو باید په پام کي وي چي دا مهمي دندي، د تل لپاره شاهي کورنۍ ته مختص شوې وې، فقط د مرگ یا ډېر زرښت په صورت کي دا تل والی ختمېدو، لکه چي هاشم خان تقریباً ۱۷ کاله د هېواد صدراعظم وو، شاه محمود خان ۲۳ کاله د حربي چارو وزیر او صدراعظم وو، داؤد خان ۳۴ کاله نظامي قومندان، وزیر او صدراعظم وو.

همدا راز د ده، د ورونو واکمني یوه کلکه او بې رحمه نظامي واکمني وه، چي په ډېر قساوت او بي رحمۍ سره په ولس تطبیقېده، تقریباً د یوې مکملې پیړۍ تر دربیمي برخي پوري د نومورې کورنۍ دې امتیازاتو او مطلقه واکمنۍ دوام وکړ او په پای کي د میراث په څېر د دې کورنۍ نارینه اولاد ته انتقال شوه"

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا راز غبار د هغو محمد زائیانو چي مهم مهم دولتي دندي ورکړی شوې یادونه داسي کوي:

"د محمد زائیانو له شجری نه چي مجموعی شمېریې له اوه زره کسانو نه تجاوز نکوي او د افغانستان د پنځلس ملیونه نفوس په نسبت د یو په دوه زره نسبت دی، لاندې کسان د دولتي اداراتو په سر کي گمارل شوي:

غلام فاروق خان عثمان د ننگرهار اعلی حاکم، د هرات والي، د کندهار والي او په پای کي داخله وزیر، فیض محمد زکریا خارجه وزیر، په ترکیه کي سفیر او وروسته د معارف وزیر. محمد عمر خان د کابلستان والي، محمد هاشم خان د ننگرهار والي او په روم کي سفیر. محمد عتیق خان د زراعت وزیر، نجیب الله خان د معارف وزیر او بیا لوی سفیر په هند او شمالي امریکا کې، عبدالرزاق خان د میمنې او فراه اعلی حاکم او په پای کي د شاه خاص مصاحب او ندیم، سردار عبدالحسین عزیز د روم سفیر، د مسکو سفیر، د معارف وزیر او د فواید عامه وزیر، سلطان احمد خان په ترکیه او مسکو کي سفیر او بالآخره خارجه وزیر، غلام احمد اعتمادي او شیراحمد خان په تهران کي سفیران، عبدالرسول خان په دهلي کي جنرل کنسل، محمد صدیق خان په مشهد کي جنرال کنسل، یارمحمد په تاشکند کي جنرال کنسل، محمد یحیی خان، محمد عثمان خان او حبیب الله خان په ترتیب سره لومړی، دوهم او درېیم معینان په خارجه وزارت کي چي وروسته سفیران شول، البته د هغو محمدزائیانو ذکر دلته لازم نه گڼل کېږي چي په دوهمه درجه دولتي وظایفو گمارل شوي او وروسته لوړو مراتبو ته رسېدلي، فقط غواړم دا څرگنده شي چي دې کورنۍ نه یوازې په افغانستان کي ډېر ثروت او شتمني ترلاسه کړې، بلکي داسي امتیازات ورپه برخه شوي چي فقط انگریزانو په خپلي هندي مستعمرې کي ترلاسه کړي، لدې نه وروسته اکثریت محمد زائیان له اقتصادي او سیاسي پلوه د ټولني ممتازه او پورتنۍ طبقه گڼل کېده."

(c) ketabton.com: The Digital Library

متأسفانه ځيني بې خبره تاريخ ليکونکي د دې کورنۍ واکمني د پښتنو واکمني ګڼي، وايي چي په افغانستان کي ملي ستم حاکم وو، پښتنو په نورو مليتونو حکومت کاوو، سلطه د پښتنو په لاس کي وه، حال دا چي د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي زموږ هېواد د يوه خانداني ـ طبقاتی نظام شاهد وو، سياسي قدرت د يوه ټبر په لاس کي وو او نظام د ټولني د شتمنو او فيوډالانو حامي وو، د ځمکو لويه برخه د دوی په لاس کي وه، د ولس اکثريت د همدې طبقی په خدمت کي وو، د پښتنو نور قومونه، د پکتيا، ننګرهار، کنر، وردك او په ټول جنوب کي مېشت د پښتنو عام ولس د هزاره جات او بدخشان له عام ولس نه په هيڅ ځه کي فرق نه درلود، دوی همدومره له لوږې او فقر سره مخامخ وو لکه د شمال خلك، دوی هم د دې کورنۍ د استبداد، اختناق، طبقاتی نظام، تبعيض او نابرابرۍ قرباني وو.

دغو تاريخ ليکونکو دا زحمت ندی ايستلی چي تر پکتيا، ننګرهار، کنر، غزني او وردك پوري تللي وی، په جنوب او غرب کي ئې د پښتنو پرېشانه او دردوونکی ژوند ليدلی وی او هغه ئې د هندوکش د غرونو له اوسېدونکو سره مقايسه کړي او بيا ئې د افغانستان د ټولنيز جوړښت او د هېواد د طبقاتی نظام په هکله د ځه ليکلو جرأت کړی وی، متأسفانه دوی د بهرنيو منابعو مخصوصاً له روسي منابعو نه استفاده کړې او په پټو سترګو ئې تقليد کړی.

د ده دوهم کار دا وو چي په ولس کي ټول هغه با احساسه، پوه، مخور او با شخصيته کسان له خپلي مخي لري کړي چي يا ئې د حبيب الله خان کلکاني ملاتړ کړی، يا د امان الله خان په پلوي متهم وو، يا ئې د پرديو له سلطې نه د خپل هېواد په آزادولو کي فعاله او مؤثره ونډه درلوده او د خپلواکۍ په لوی جنګ کي ئې وجاهت ترلاسه کړی وو، مستقل او سرلوړی افغانستان ئې غوښت او د يوې کورنۍ له مطلقه واکمنۍ سره مخالف وو، د دوی لپاره مقتلونه جوړ شول، د محبسونو دروازې پرانستل شوې، په بالاحصار کي خاص توپونه د دې لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصب شول چي د دولت همدا مخالفين د دغو توپونو خولې ته ورکړې، په سلګونو کسان په توپونو والوزول شول، ډېر له اعدام نه وروسته په دار ځوړند شول، ډېر نور په هېواد کي د ننه او بهر تبعيد شول، مال او ځمکي ئې ضبط شول.

نادرخان کابل ته له ننوتلو سره سم لاندې کسان له محاکمې نه پرته اعدام او د دوی سينې ئې په ګوليو سوری کړې:

جنرال پينن بيك خان، ميرزا محمد اکبر خان، امرالدين خان، عبداللطيف خان کوهاتی، محمد نعيم خان کوهاتی، عيسی‌خان د قلعه سفيد ، تازه ګل خان لوګري، سلطان محمد خان مرادخاني ، محمد حکيم خان چهاردهی وال، احمد شاه خان کندك مشر ، دوست محمد خان غونډ مشر د پغمان او سيد محمد خان کنډك مشر د کندهار اوسېدونکی.

او په هماغو لومړيو ورځو کي ئې لاندې مخور کسان يا محبسونو ته ولېږل او يا ئې تبعيد کړل:

سيد احمد خان آغا ، مير احمد خان، احمد جان خان او زوی ئې، نيك محمد خان، عبدالرحيم خان د محمد آغی، شيردل خان او نوردل خان لوګری، عبدالرحيم خان پياروخيل او محمد ولي خان د امان الله خان په دربارکي د شاه وکيل.

محمدولي خان ئې وروسته له لاندې کسانو سره يوځای په دهمزنګ کي په دارکړل: جنرال غلام جيلاني خان چرخي، جنرال شيرمحمد خان چرخي، فقيرمحمد خان او ميرزا محمد مهدي خان.

نادرشاه د يوه کم ظرفه او ذليل فاتح په څېر د ټولو هغوکسانو د ځپلو فيصله کړې وه چي د تېرو حکومتونو پلوي ئې کړې، يا د ده له يرغلګر لښکر سره جنګېدلي او يا ئې لدوی نه وېره درلوده او د دوی په وړاندي ئې د حقارت احساس کاوو. د حبيب الله کلکاني د نږدې ملګرو په اعدام او وژلو ئې اکتفاء ونکړه، بلکي د شمالي له ټول ولس نه د غچ په فکرکي وو، مناسب فرصت ته ئې انتظار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاوو او د مناسبي بهانې په لټه کي وو، دا بهانه د کلکان د مظلوم ولس هغه پاڅون په لاس ورکړه چي د محلي حکومت د نه زغمېدونکي ظلم او تېري په خلاف ئې پیل کړ، دوی د ۱۳۰۹ کال په دوبی کي د کوهدامن په محلي حکومت حمله وکړه، له کابل نه سیدعبدالله شاه جی او عبدالوکیل خان نایب سالار د یوې عسکري قطعې په سر کي دې سیمي ته ورغلل، خو دوی په جګړي کي ماتې وخوړله، نائب سالار په قتل ورسېد او هندوستاني شاه جی په تېښتېدو موفق شو، وروسته جنرال محمد غوث خان له تازه نفس فوځ سره د خلکو د ځپلو لپاره سیمي ته ولېږلی شو، ده د لاري په اوږدو کي کلاګانو ته اور واچاوو، اسیران ئې له جګو برجونو نه لاس تړلي لاندې واچول، پدې وخت کي محمد ګل خان مومند د شمالي د انتظامیه رئیس په توګه سیمي ته ورسېدو او ورپسې له پکتیانه د قومي لښکر ټولګي یو په بل پسې راورسېدل، دا جنګي ټولګي د شاه جي له خوا تنظیم او د سیمي په ولس د برید لپاره لېږل شوي وو. د اصلاح ورځپاڼی د اسد میاشتي په ګڼوکي ولیکل چي د دې قومي لښکر شمېر پنځه ویشت زره مسلح کسانو ته رسېدو چي د احمد زیو، کړوخیلو،ځاځیو، منګلو، طوطی خیلو، وزیرو، وردك، میدان او تګاب له سرتېرو نه جوړ شوی وو، دا د هغه دولتي منظم فوځ په قطعاتو سربېره وو چي د جګړي لپاره سیمي ته سوق شوي وو. دا عملیات هومره وحشیانه وو چي د کورنیو جګړو په تاریخ کي ئې سابقه نه درلوده، کورونه تالان شول، باغونه او کلاګاني وسوزېدلې، د ښځو له لاس، غاړي نه ګاڼې وایستل شوې، بې رحمانه مرګ ژوبله وشوه، د اصلاح ورځپاڼی د دلوی د میاشتي په ۵۸ ګڼي کي ولیکل: محمد ګل خان د کاپیسا او پروان له خلکو نه ۲۳۷۸ توپکونه، ۱۷۰ تفنګچې، ۳۹۳۸۴ د سرو زرو سکې، ۱۴۹۲۰۲ د سپینو زرو سکې ترلاسه او کابل ته را انتقال کړل "حتماً دا غیر له هغه څه وو چي د قومي لښکر جنګیالیو غارت کړي وو" ده پنځلس کسان په خپل شخصي حکم همالته اعدام کړل، ۲۱۷ کسه ئې لاس تړلي کابل ته ولېږل، ۳۲۰۰ کسان ئې په شاقه کارونو وګمارل، د ولایت سړکونه او د پنجشیر ترخاواك پوري اوږده لار ئې پدوی جوړه کړه، د دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیات شمېر زلمیان ئې اسیر ونیول او په ۷ کنډکونو کي ئې تنظیم او نورو سیمو ته ولېږل، عسکري تهانې ئې پدوی جوړي کړې، یوه فرقه فوځ ئې هلته ځای په ځای کړ، د کلکان څلور کلي ئې وسوزول، چا ته اجازه نه وه چي مړي دفن کړي، باید همداسي په ډاك پاتې وي، وراسته شي، بوی وکړي اوسپي او مارغان ئې وخوري.

همدا کار په قطغن کي د شاه محمود خان تر مشرۍ لاندې وشو، دی د ابراهیم بیك د پلویانو د ځپلو لپاره سیمي ته ولاړ، ابراهیم بیگ لقی د روسانو په خلاف د ترکمن مجاهدینو مشري کوله او د مشهور انور پاشاه له ملگرو څخه وو، د بخارا د امارت له زوال نه وروسته ئې افغانستان ته هجرت وکړ، د کابل چارواکو د ده په خلاف جگړه پیل کړه، زیات شمېر فوځ ئې له قومي لښکرو سره سیمي ته ولېږو، ځای ځای ئې د ده په ملگرو بریدونه پیل کړل، په مېړانه ئې مقاومت وکړ، خو متوجه شو چي دلته د مقاومت دوام ورته گران دی، مجبور شو له آمو سیند نه واوړي، روسان ورته په کمین کي وو، له بریدونو سره مخامخ شو، له کافی مقاومت نه وروسته د ده زیات شمېر ملگری په شهادت ورسېدل، دی اسیر شو او لاس تړلی تاشکند ته ولېږلی شو.

شاه محمود خان د دې غازي ډلي د ځپلو ورځ ولمانځله او په خان آباد کي ئې د فتحی جشن جوړ کړ.

د شمال په خلکو ئې له ابراهیم بیگ سره د ملگرتیا په پلمه داسي محشر جوړ کړ چي چا د هغه تصور نشو کولی، گڼ شمېر مشران ئې د نیولو سره سم اعدام کړل، میرزا محمد یوسف خان د شاه محمود خان د قلم مخصوص مدیر چي د عملیاتو په دوران کي له شاه محمود سره وو، وایي چي په خان آباد کي د اعدام شوو کسانو شمېر له ۷۰۰ کسانو نه زیات وو.

شاه محمود خان د ترکمنانو زر کورنۍ د ښځو، ماشومانو او بوډاگانو په شمول د اسیرانو په څېر له خان آباد نه د یوې عسکري قطعې په نظارت کي بیلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښني او پیاده د کابل په لوري وخوځولې او عسکرو ته ئې امر وکړ چې هره ورځ به درې منزله وهي، هوا ډېره توده وه، د اسیرانو کاروان په لومړۍ ورځ یوازې یو منزل پلې کړ، محافظ افسر د شوراب له لومړي منزل نه شاه محمود خان ته احوال ولېږو چې محبوسین هره ورځ له یوه منزل نه زیات نشي پلې کولی، شاه محمود خان په ځواب کې ورته وویل چې حتماً به دوه منزله وهی، که څوك نشو تلای همالته ئې ووژني، سباته دا امر ټولو اسیرانو ته ابلاغ شو او کاروان د کابل په لوري وخوځېد، د آق چشمې دوهم منزل ته لانه وو رسېدلي چې محافظینو خپل افسر ته اطلاع ورکړه چې درې کسه سپین ږیري او علیل اسیران شاته پاتې دي او نشي تلی، افسر د شاه محمود خان امر محافظینو ته تلگرام کړ او هغوی درې واړه علیل اسیران په گولیو وویشتل او د ژوند له زحمت نه ئې وژغورل.

دا د اسیرانو ډله په ډېر دردوونکي حالت کابل ته راورسول شوه او په بت خاك کې ځای په ځای کړې شوه او لدوی نه د شاه محمود خان او د نورو سردارانو د ځمکو کرلو لپاره د غلامانو په څېر استفاده کېده.

همداسي یوه وحشیانه معامله په پکتیا کې د ځدرانو د قوم له دریخیلو سره وشوه، ځدران ډېر باایمانه او په خدای مین قوم دی، دوی د نادري کورنۍ له مفسدي واکمنۍ نه په تنگ شول، غوښتل ئې د حکومت په خلاف څه وکړي، غلام نبي خان چرخي د دوی له مشرانو سره لیدنه کتنه وکړه، دوی ته ئې اطمینان ورکړ چې د حکومت په خلاف به په گډه کار کوي، دوی په خپلې سیمې کې پاڅون وکړ، حکومت خپل د حرب وزیر شاه محمود خان له منظم فوځ او ډېرو پیسو سره گردیز ته ولېږو، هغه د پکتیا نور قومونه د ځدرانو پر خلاف له حکومت سره ملگرتیا ته چمتو کړل، دغو مشرانو د پښتني دود خلاف له حکومت سره د خپلو قومونو او په دریخیلو باندې د یوه گډ برید د چمتو کولو لپاره ملا وتړله، د احمدزیو، منگلو، طوطا خیلو، زرمتیانو او په خپله د ځدرانو ځینو قومونو د دولت له ځواکونو سره یوځای له شپږو خواوو د دریخیلو په درې لوی برید پیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ، ټول کلي ئې تر سخت بمبارد لاندې ونیول، که څه هم کلي کورونه لاد مخه تخلیه شوي وو خو د بمباری په ترځ کي د دریخیلو ډېر کسان د ښځو، ماشومانو او زړو په شمول په قتل ورسېدل، کورونه او فصلونه ئې وران کړی شول، سل نفره د لیوني فقیر په شمول ونیول شول او لاس تړلي گردیز ته انتقال شول. که څه هم دولتي ځواکونو دا مقاومت وځپلو خو لا څو هفتی نوی تېري شوی چي دریخیلو د وزیرو په شمول د خوست په لوري نوی برید پیل کړ، دولت د دوی له تحرکاتو نه خبر وو، په خوست کي ئې پوره تیاری نیولی وو، له توپچی قواوو نه د زیاتي استفادې په وجه وتوانېدو چي برید په شا وتمبوی.

حکومت چي د پکتیاوالو په خلاف له کوم زور زیاتي نه کار واخیست، نه ئې د دوی سابقه خدماتو ته وکتل، نه دې ته چي نادر خان د دوی په مرسته کابل ته ورسېد، په کوهدامن او شمال کي د نظام د بقا لپاره وجنگېدل، دې کار پکتیاوال متوجه کړل چي د دې نظام بې مروته چارواکي د خپلي واکمنۍ د بقا لپاره هر څه کول جائز گڼي.

له غلزیو سره هم دې ته ورته معامله وشوه، دوی په ۱۳۰۹ کال کي د عبدالرحمن خان تره کي ترمشرۍ لاندې د حکومت له منلو نه سرغړونه وکړه، حکومت کافی شمېر فوځ او ملیشې د الله نواز هندوستاني ترقیادت لاندې د دوی د ځپلو لپاره سیمي ته ولېږل، عبدالرحمن تره کي مقاومت ونشو کړی، د سیمي پرېښودوته مجبور شو او له هېواد نه ووت.

نادري کورنۍ د مخالفینو په ځپلو کي خاص مهارت درلود، څو کاره ئې کول:

الف: د مخالفینو په ضد اقدام ته به ئې اسلامي رنگ ورکړ، د عدلیې وزارت پرېکړه او د درباري پیرانو او ملایانو فتوی به ئې ترلاسه او اعلان کړه، دوی به ئې عملاً له لښکر سره یوځای کړل او د عملیاتو سیمي ته به ئې ولېږل.

ب: د هر قومي پاڅون په خلاف ئې ژر اقدام کاوو، په خپل لومړي مورچل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي به ئي د هغه د ځپلو بندوبست کاوو او موقع ئې نه ورکوله چي هغه وده وکړي، خپور شي او نورو سيموته سرايت وکړي.

ج: له مخالفينو سره ئې په ډېره بي رحمۍ او قساوت چلند کاوو. د دوی د کورونو ورانول، د شتمنيو تالان، د مؤثرو مشرانو وژل او په دار خيژول، کليوته اور اچول، خپلوان ئې نيول او محبسونو ته لېږل او ترهغه دوی په زندان کي ساتل چي د بيا مخالفت ټول توان طاقت ئې وځپل شي، دا کار دوی له هر هغه چاسره کړی چي د دوی مخالفت ئې کړی که څه هم د دوی ملاتړی وو او قدرت ته د دې کورنۍ په رسولو کي ئې فعاله ونډه وه او دوی ئې د بې دريغه مرستو پوروړي وو.

د: د مخالفت کوونکو په خلاف د فوځي قطعاتو ترځنگ د هغو قومونو له لښکرو نه استفاده کول چي د دوی مشران به ئې په پيسو واخيستل او د نورو په ضد به ئې جنگول، پدې سره به نه يوازې دوی روان پاڅون وځپلو بلکي په قومونو کي د دښمنۍ او عداوت راولاړولو له لاري به دوی د هرراز ملي قيام مخه نيوله او د دې امکان به ئې ختمولو چي قومونه يو بل ته لاس ورکړي او د دې کورنۍ ظالمانه واکمنۍ ته خاتمه ورکړي.

هـ: د مخالفينو په ضد په عملياتو کي برخه اخيستونکو قومي مشرانو ته به ئې ځمکي، پيسې او اعزازی رتبې ورکولې، پدې سره به ئې دوی له حکومت سره داسي وتړل او له نورو به ئې داسي را بېل کړل چي تل به د حکومت شا ته ولاړ او له هغه نه دفاع کولو ته اړ وو او نوری لاري ورباندي تړل شوې، دواکدارانو د جرم شريك.

حکومت گڼ شمېر قيامونه داسي وځپل او د مختلفو سيمو د اوسېدونکو ترمنځ ئې د دښمنۍ او عداوت داسي فضاء را پيدا کړه چي د رژيم مخالفين له ملي پاڅون نه مأيوسه شي او لدې لاري د رژيم له پرځولو نه نا اميده شي او په نورو لارو فکر وکړي. په تشدد، زور زياتي او د مخالفينو په وژلو او تړلو هيڅ نظام خپله بقا نشي تضمينولی، دا د يوه نظام د نسکورېدو او زوال عوامل دی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقا او دوام، له کفر سره نظام دوام کولی شي خو له ظلم سره نه، د ظلم او تېري پای تور او تریخ دی که څه هم وځنډېږي. حسيب خدای مهلت ورکوي خو هیڅکله له ظالم نه غچ او انتقام نه هیروی، دا کېدی شي چي ظالم او بې رحمه واکداران یو ځل، دوه ځله، لس ځله عدالت غوښتونکي وځپی او په ټولني کي داسي حالت راپیدا کړي چي د څه مودې لپاره هیڅوك د دوی پرخلاف د غږ اوچتولو جرأت ونکړي، په اوضاع داسي مسلط شي چي بادي الرأی او ساده لوح خلك گمان وکړي چي دا نظام نور د نسکورېدو ندی او په ټولني کي هیڅ داسي ځواك ندی پاتې شوی چي واکمن رژیم ته گواښ ثابت شي او د هغه اقتدار تهدید کړي، خو دا د الله سنت دی او د تاریخ په اوږدو کي په وار وار تکرار شوی چي د ظالمو واکدارانو اقتدار به خامخا د مظلومانو په لاس نسکورېږي او د دوی په لاس به له هغوی نه غچ اخیستل کېږي.

نادري کورنۍ پدې وتوانېده چي مؤقتاً د ملي قیامونو مخه ونیسي او په ټولني کي د وېرې او خوف فضاء راپیداکړي او د مخالفت هرغږ په سینه کي خفه کړي، خو د ټولني د عدالت غوښتني څپاند او نه خفه کېدونکي احساس بله لار غوره کړه، مجاهدو شخصیتونو، منورینو، ځورول شوو کورنیو او عدالت غوښتونکو، سري او پټي مبارزې ته مخه کړه، د واکمني کورنۍ د مهمو غړو د ترور سلسله پیل شوه، ګڼ شمېر هڅي وشوې خو یوازې په څو مواردو کي غشی په هدف لگېدلی:

د سردار محمد عزیز ترور

لومړی د نادرخان ورور سردار محمد عزیز د داؤد پلار چي په برلین کي د افغانستان له لوري مختار وزیر وو، دیوه افغان محصل په لاس په قتل ورسېد، د ده زړه ور قاتل چي د تحصیلاتو په پای کي د (ماکدی برگ) په فابریکه کي په کار مشغول شوي وو، له خپل یوه ملگري سره دا فیصله وکړه چي د انگریزانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطې نه د هېواد د آزادولو لپاره باید کوم مؤثر کار وکړي، دا ئې غوره وګڼله چې د انګریزانو د لاس پوخي کورنۍ یومهم غړی سردار عزیز ترور کړي او بیا د جرمني پولیس ته ځان تسلیم کړي او اعلان وکړي چې دا کار مو د دې لپاره وکړ چې نړۍ والو ته د افغان ولس په استازیتوب دا خبره ورسوو چې افغانان د انګریزانو سلطه نه مني، له واکمني ډله نه کرکه لري، دا زموږ له خوا د انګریزانو په خلاف یو احتجاج وو، انګریزانو د دغې کورنۍ په لاس زموږ هېواد اشغال کړی او د افغانستان د تباهی باعث شوی، پدې کار سره دوی غوښتل ټوله نړۍ د افغانستان له وضعیت نه مطلع کړي او ټولو ته څرګنده کړي چې افغانان د انګریزانو له خوا تپل شوي حکومت نه مني.

د عملیاتو د څرنګوالي په سر او دا چې یوکس یا دواړه دا عملیات تر سره کړي، مناقشه وشوه، هر یوه غوښتل چې دا کار د ده په لاس تر سره شي، بالآخره د قرعی له لاري د دوی مناقشه حل شوه او دا افتخار د سید کمال په برخه شو، تفنګچه ئې راواخیسته، له ملګری سره ئې خدای پاماني وکړه او د سفارت په لوري وخوځېد، سفارت ته له رسېدو سره سم ئې زنګ وواهو، جرمني محافظ د کارت پوښتنه ترې وکړه، هغه خپل کارت ورکړ او له سفیر سره د لیدني غوښتنه ئې وکړه، د انتظار په حالت کې وو چې سفیر پداسې حالت کې له پورتني منزل نه راکوز شو چې سردارعتیق الله او انورعلي د ده ترشا وو، سیدکمال ورمخکې شو، خپله تفنګچه ئې راوایستله او په سردار محمد عزیز ئې دوه ډزي وکړې، چې ځای په ځای ولوېدو او مړ شو، سیدکمال خپل هدف ته رسېدلی وو، تفنګچه ئې آخوا واچوله او د پولیسانو راتلو ته منتظر شو، پولیسان راغلل، دی ئې ونیو او محبس ته ئې واستاوو، دوستانو ئې هڅه وکړه چې هغه پدې خبره قانع کړي چې د تحقیقاتو په دوران کې د اقدام وجه سیاسي نه بلکې شخصي وښیي ترڅو د ده په مجازات کې تخفیف راشي او له اعدام او دائمي حبس نه وژغورل شي، خو ده د محاکمې په ورځ په ډېر جرأت او زړه ورتیا او پوره صراحت سره وویل: د افغانستان شاهي رژیم چې سردار محمد عزیز ئې سفیر او د شاهي کورنۍ غړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، د انګریزانو لاس پوڅی رژیم دی، هېواد ورانوي او د تباهي په لوري ئې خوځوي، زه یو افغان یم، دا کار مي د دې لپاره وکړ او هغه مي وواژو چي پدې سره د دې کورنۍ په خلاف د افغان ولس کرکه او نفرت نړیوالو ته څرګند کړم.

په کابل کي د انګریزانو مختار وزیر، (فریزر تتلر) پدې هکله لیکي: د ۱۹۳۲ کال د جون په میاشت کي سیدکمال افغاني محصل، محمد عزیز وواژو او دا خبره ئې اعلام کړه چي: د ده دا عمل د انګریزانو د سلطې په خلاف یو پروتست او احتجاج وو.

نادري کورنۍ د دې په ځای چي دې ته ورته اقدامات د خپل وحشیانه سیاست نتیجه وګڼي، له ظلم نه لاس واخلي، د بې ګناه افغانانو تړل او وژل متوقف کړي، برعکس د خپلي وحشیانه تګلاري په دوام ټینګار کوي او د تشدد مضاعف کولو لار غوره کوي. د هغو کسانو شمېر چي په همدې موده کي په قتل رسېدلي سلهاوو ته رسېږي چي ځیني ئې دا دي:

سید احمد خان نایب سالار، اعظم خان کندك مشر، محمداکبر خان اکبر، محمد یوسف خان حقیقی، جنرال پینن بیك خان، دوست محمد خان غنډ مشر، احمد شاه خان کنډك مشر، سیداحمد خان د شاهي فرقې کنډك مشر، جنرال غلام جیلاني خان چرخي، جنرال شیرمحمد خان چرخي، امرالدین خان، عبداللطیف خان، محمد نعیم خان، عبدالرحمن خان لودي، فیض محمد خان باروت ساز، تاج محمد خان پغماني، جنرال شیرمحمد خان چرخي، محمد ولي خان، میرزا محمد مهدي خان قزلباش، فقیر احمد خان، علي اکبر خان غونډمشر، خواجه هدایت الله خان، مولاداد خان هزاره، محمدعظیم خان منشي زاده، دوران خان، زمان خان د نجات ښوونځي زده کوونکی، محمدایوب خان د نجات ښوونځي معاون، عبدالطیف خان چرخي، قربان خان هزاره، یو محمود خان، بل محمود خان پداسي حال کي چي زده کوونکی وو، محمد زمان د بریښنا د شرکت کاتب، میرعزیز خان، میرمسجدي خان، عبدالحکیم خان رستاقی، میرزا محمد خان، امیر محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان، میرعبدالعزیز خان او ډېر نور.

او هغه کسان چي په محبس کي د اوږدي مودي تکلیفونو، ستونزو، لوږو، وهلو او ټکولو او د راز راز تعذیبونو په نتیجه کي مړه شوي دا دی:

محمد سعید خان د محمدولي خان خوریی، نایب سالار جانباز خان چرخي، محمد اسعمیل خان د محمد صفرخان زوی، محمد عزیز خان غوربندي د شجاع الدوله ورور، دین محمد خان د فرانسی فارغ التحصیل، سیدغلام حیدر خان د کنر، محمد بشیر خان منشي زاده، میرزا عبدالله خان منصوری. محمد ابراهیم خان قاری زاده، اعظم خواجه د بریښنا د شرکت رئیس، خواجه میرعلم خان، میرزا شیرین خان چرخي، یحیی خان چرخي (څوارلس کلن هلك)، محی‌الدین خان انیس، محمد امین خان د ولي خان خوریی، شیرمحمد خان، محمد کریم خان منشي زاده، عبدالفتاح خان تلگرافی، مسجدي خان هزاره اوګڼ شمېر نور. ټولي بندي خانې په سیاسي بندیانو ډکي وی، په کابل کي د دولت وحشتناك محبسونه د ارگ محبس، د سرای موتی محبس، دهمزنگ، د کوټوالۍ محبس، دا محبسونه ټول د نادري کورنۍ د اقتدار په دوران کي له سیاسي بندیانو نه تر خولې ډك وو.

د غلام نبي خان چرخي وژنه:

په وژل شوو کسانو کي د غلام نبي خان وژنه ډېره دردوونکې او له مروت نه لري وه: نادرخان هغه ته بلنه ورکړه چي د لېدو لپاره ئې قصر ته ورشي. غلام نبي خان له خپل ورور جنرال غلام جیلاني خان او د ترو زامنو، نایب سالار جانباز خان چي له نادرخان سره ئې په لوگر کي د حبیب الله کلکاني له فوځونو سره د جنگ په دوران کي مرسته کړې وه او دی ئې له مرگ نه ژغورلی وو او له جنرال شیرمحمد خان سره د دلکشا مانۍ په لور وخوځېدو. نادرخان په قصرکي د ده د وژلو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص تدابیر نیولي وو او مسئولو کسانو ته ئې لازم هدایات ورکړي وو. له قصر نه بهر یوه عسکري منظمه قطعه درول شوې وه، نادرخان د دلکشا په ماڼۍ کې منتظر وو، غلام نبي خان له موټر نه راکوز شو او د ګارد مخې ته په انتظار کې پاتې شو، نادرخان له څه ځنډ نه وروسته راڅرګند شو، د ده او غلام نبي خان ترمنځ موټر حایل وو، غلام نبي خان او ملګرو ئې احترام په ځای کړ، خو شاه له څه ځواب نه پرته هغه ته وویل:

غلام نبي خانه! له تا سره افغانستان څه بد کړي چې خیانت کوې؟

غلام نبي خان ورته وویل: افغانان پوهېږي چې څوك خیانت کوي؟!

د پاچا رنګ سور شو او په ډېر غصه ناك غږ ئې د ګارد سپاهیانو ته وویل! وئې وهئ! سپاهیان رامخکې شول او هغه ئې په ځمکه رانسکور او تر لنګتو، سوکانو او د کنداغونو تر برید لاندې ونیو، نادرخان بیا ورباندې غږ کړ: داسې ئې ووهئ چې ومري، پدې سره سپاهیانو د کنداغونو په ځای د توپك د میل په خولو سره په هغه مرګاني ګوزارونه پیل کړل، هومره ووهل شو چې همالته ئې ساه وخته، د ده مړی ئې چې ټول هډوکي او اندامونه ئې مات وو، کورنۍ ته ورولېږو.

د انګریزانو په سفارت کې مسلحانه عملیات:

دوهم مهم عملیات په کابل کې د انګریزانو په سفارت کې ترسره شول، محمد عظیم خان منشي زاده د منشي محمد نذیرخان زوی چې ابتدائی تحصیلات ئې د حبیبیې په لیسه کې او لوړ تحصیلات ئې په جرمني کې تکمیل کړی وو، با احساسه او هدفمند انسان وو، په انګریزی او جرمني ژبو ئې تسلط درلود، د هېواد د دردوونکې وضعې له لیدو نه سخت ځورېدو، د انګریزانو ناولې مداخلې او له شاهي کورنۍ نه د دوی حمایت ورته د زغملو نه وو، هوډ ئې وکړ چې د انګریزانو د سفیر په وژلو سره نړۍ والو ته څرګنده کړي چې افغانان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

انگريزانو سلطه او د دوی د لاس پوڅي کورنۍ واکمني نه مني.

د ۱۳۱۲ کال د سنبلې په پنځلسمه د پنجشنبې په ورځ د سفارت په خوا وخوځېد، تفنگچه ئې په لاسی بکس کي کېښوده، د سفارت وره ته ودرېدو، محافظ د ننوتلو اجازه ورنکړه، محمد عظيم خان د سفارت يوه مأمور ته وويل چي غواړي شخصاً له سفير سره د يوې مهمي مسئلې په هکله خبري وکړي، د سفارت يوه مأمور د ستينجر په نامه ده ته خبر راوور چي سفير مشغول دی، ما ته خپله خبره وکړه چي سفير ته ئې ورسوم، ده هم ورته وويل: سمه ده، صبر وکړه، زه خپل بکس خلاصوم، خپله تفنگچه ئې راوايسته، ستينجر په تېښته شو، خو محمد عظيم خان د تېښتي موقع ورنکړه او هغه ئې وويشت، ورپسې ئې دوه نفره د سفارت هندي او افغاني مأمورين هم وويشتل، بيا ئې تفنگچه لري واچوله او د سفارت محافظينو ته ئې ځان تسليم کړ. د ډزو د ختمېدو او د محمد عظيم له تسليمېدو وروسته سفير له خپلي خوني راووت او محمد عظيم ته ئې وويل: زه داسي گڼم چي دا گولۍ زما په سينه ليگېدلې وي! هغه په ځواب کي ورته وويل: هو، دا کار مي د دې لپاره وکړ چي لندن پدې پوه شي چي موږ خپل اصلي دښمنان پېژنو.

د نادرخان انقلابي اعدام

د انگريزانو په سفارت کي د محمد عظيم منشي زاده له تاريخي او نه هيرېدونکي عملياتو نه فقط يوه مياشت او يوه ورځ وروسته د ۱۳۱۲ کال د عقرب په ۱۶نيټه، د دلکشا د ماڼۍ په هغه چمن کي چي يوکال د مخه غلام نبي خان چرخي د نادرخان په امر او د ده د گارد د سپاهيانو د کنداغونو د مرگاني وارونو لاندې په ډېره بې رحمۍ په قتل ورسېد ، پدې ورځ همدلته محصلينو ته د جوايزو د ورکولو لپاره خاص محفل جوړ شوي وو، جوايز د نادرخان په لاس وېشل کېدل، ډېرو لوړ رتبه نظامي او ملکي مأمورينو په غونډې کي شرکت کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، کله چې نادرخان د غونډې ځای ته راغی او درباریان د احترام لپاره ودرېدل او دی د استقبال کوونکو د لیکې مخې ته تېرېدو، ناڅاپی‌عبدالخالق نومي ځوان له دوهم صف نه راووت او په نادرخان ئې ډزی وکړي، درې ګولۍ د هغه په سینه ولګېدې او همالته په ځمکه راپرېوت او له هغه عاقبت سره مخامخ شو چې د ټولو مغرورو او ظالمو واکدارانو پای دی. عبدالخالق د غلام نبي خان چرخي په شمول د سلها وو مظلومو شهیدانو غچ له هغه نه واخیست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظاهر خان واکمني

د نادر وژنهستره حادثه وه، که د حکومت په لاس د لويو شخصيتونو له وژلو او په شمال او جنوب کي د قومونو له ځپلو نه څه موده مخکي دا کار شوی وی نو له شك نه پرته به په وضعيت کي ژوره تبديلي راتله او په همدې ورځ به د نادرخان د مفسدي کورنۍ واکمني د تل لپاره پای ته رسېده، خو دې کورنۍ د نادرخان د واکمنۍ په لنډي مودې کي ملت دا سي ځپلی وو چي د يوې غير مترقبه پېښي په نتيجه کي راپاځېدل او د رژيم نسکورول ورته ممکن نه وو.

د نادر خان ځواکمنو ورونو فيصله وکړه چي د ده ۱۹ کلن زوی د پاچايي په گدۍ کښېنوي، په ظاهر کي ظاهرخان د تخت او تاج وارث وګڼل شي خو په حقيقت کي ټول واك د دوی په لاس کي وي. د نادرخان په وخت کي هاشم خان د رژيم دوهم ځواکمن کس وو، خو اوس اصلي واکمن دی وو او ظاهرخان فقط د يوه سمبول حيثيت درلود، سياسي چاري کاملاً د محمد هاشم خان په لاس کي وي او نظامي چاري د ده د ورور شاه محمود خان په لاس کي. څوکاله وروسته د ترونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای د ده دوه تربرونو نعیم خان او داؤد خان ونیو، دوی ته هم په سیاسي او نظامي برخو کي واکمني په میراث ورسېده، په واکمنۍ کي د دوی ګډون د ظاهرخان ټولواك کېدل وځنډول، دې سلسلې د نړیوالي دوهمي جګړې تر پایه دوام وکړ، نولس کلن ماشوم پاچا ته یوازې نوم کافی وو، د واك په معنی او د هغه د استعمال په څرنګوالي نه پوهېدو، اصلي ټولواکان د ده ترونه او بیا تربورونه وو، ده ورو ورو دا احساس کاوو چي د ارګ په خونو کي د ده د پاچاهۍ حیثیت داسي دی لکه په طلائی قفس کي بندي مرغۍ، حتماً به ئې غوښتل چي لدې حالت نه ووځي او ټولواك شي، خو په ابتداء کي ئې نه د دې کار جرأت درلود او نه توان. باید د مناسب فرصت رارسېدو ته ئې انتظار کړی وی، دا انتظار ډېر اوږد شو، هومره ئې دوام وکړ چي دی په عمر پوخ او څلویښت کلنۍ ته نږدې شو او ځواکمن ترونه ئې له مخې لرې شول. ده غوښتل چي له تربرونو نه ده ته د واکمني انتقال د یوې لویې جرګې له لارې ترسره شي او دې کار ته قانوني بڼه ورکړی شي، دا زړه ورتیا ئې نه درلوده چي پخپله او د یوه شاهي فرمان له لاري سردار داؤد او سردار نعیم له قدرت نه ګوښه او ځان ټولواك اعلان کړي، خو د دې هدف د تر لاسه کولو لپاره ئې یو داسي اساسي قانون اعلان کړ چي پاچایي د ظاهرخان د کورنۍ او اولاد میراثی حق وګڼي، پاچا غیر مسئول او واجب الاحترام وشمېری او په دولتي چارو کي د پاچایي کورنۍ د غړوکارکول پای ته ورسوی. د اساسي قانون له اعلان نه د پاچا اصلي هدف دا وو چي پدې سره پاچا غوښتل ځواکمن تربورونه له مخې لرې کړي. متأسفانه ځیني تاریخ لیکونکي داسي ګمان کوي چي د اساسي قانون د اعلان وجه یا دا وه چي د دوهمي نړۍ والي جګړي په پای کي اکثر استبدادي نظامونه رانسکور شول، د سلطنتي رژیمونو ځای دیموکراتیکو نظامونو او منتخبو حکومتونو ونیو، د رژیم اصلي بهرنی حامي په زوال محکوم شو او لدې نه وروسته د خپلو لاس پوڅو حکومتونو له حمایې نه عاجز وو، په انګریزانو پوري تړلي حکومت دې ته اړ شو چي د ولس د حمایت ترلاسه کولو لپاره څه وکړي،... دا تحلیل د ډېرو حکومتونو په هکله

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدق کوي، په ډېرو هغو هېوادونو کي چي د دوهمي لويي جګړي نه مخکي د هغه وخت د طاقتورو ځواکونو مستعمرې وې او د جګړي په نتيجه کي د دغو ځواکونو زوال پدې منتج شو چي د دوی د مستعمرو سياسي جوړښت بدل شي او د زړو حکومتونو ځای نوی حکومتونه ونيسي، پدغو هېوادونو د استبداد او اختناق خورې توري وربځي ورو ورو لري شي او د تنفس نوې آزاده فضاء رامنځته شي، پدې کي هم شك نشته چي د افغانستان سياسي فضاء هم لدې عمومي نړۍ وال بهير نه حتماً څه ناڅه متأثره شوې وه، خو زموږ په هېواد کي دغه غولوونکي اصلاحات لکه د ظاهرخان د کورنۍ واکمني ته قانوني بڼه ورکول او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو ګوښه کول اساساً پدې خاطر ترسره شوي وو چي ماشوم پاچا ځوان شوی وو، د ټولواك کېدو شوق ئې راپارېدلی وو او غوښتل ئې ځواکمن تربورونه له خپلي مخي لري کړي. د دې کار لپاره يو بل اساسي لامل هم په ګوته کولی شو او هغه دا چي:

د دوهمي نړيوالي جګړي په نتيجه کي د قواوو نړيوال مخکنی انډول متزلزل شو، جرمني مضمحل شو، د بريتانيا ځای امريکا ونيو او شوروي اتحاد د يوه نوی لوی ځواك په څېر سر رااوچت کړ، د اروپا لويه برخه د هغه ترسلطې لاندې راغله، د شرق په لوري د جاپان تر اوبو او په جنوب کي د افغانستان تر پولو ورسېد، د داسي يوه يرغلګر ځواك په وړاندي د افغانستان په شان وړوکي هېواد، له هغه منحط رژيم سره، نشو تم کېدای، واکداران له ولس نه وېرېدل، له خپلو خلکو سره ئې هغه څه کړي وو چي پدوی ئې اعتماد نشو کولی، د دې په ځای چي ولس ته رجوع وکړي، د نوی بهرني حامي په لټه کي شو، غوښتل ئې د مسکو حمايت ترلاسه کړي، مسکو خپل شرايط درلودل، مسکو اوس د داسي يوه استعماری ځواك پلازمينه وو چي د کمونيزم برلاسی ئې غوښتله او پدې باور وو چي کمونيزم بايد په ټولي نړۍ حکومت وکړي او د غرب پانګوال نظام په ختمېدو دی، ناچار به خپل ځای کمونيزم ته پرېږدي، د دنيا له هيڅ ځواك نه ئې سترګه نه سوه. د کابل واکمني کورنۍ فيصله وکړه چي مسکو په هري بيې راضی کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکو خپل شرایط درلودل، واکمني کورنۍ د دغو شرایطو منلو ته ځان اړګڼلو ، مسکو تر دې نه په کم شي نه راضی کېدو چي په افغانستان کي باید د دوی پلوي عناصر سیاسي حزب ولري، آزاد فعالیت وکړای شي. دولت د همدې لپاره داسي اساسي قانون اعلان کړ چي د سیاسي احزابو جوړول ئې مجاز ګڼل، له همدې قانوني جواز نه په استفادې سره سیاسي احزاب میدان ته راووتل. په عمومي توګه دا ډلي په دوو برخو وېشلی شو:

یوه هغه چي د روسانو په پانګه او د روسیې د سفارت تر مستقیمي لارښوودني او حمایې لاندې ئې خپل کار پیل کړ، کافی امکانات ئې درلودل، دولت هم حمایه کول، کم له کمه د هغوی مخه ئې نه نیوله او داسي څه ئې نه کول چي دا ډله روسانو ته د دولت له چلند نه شکایت وکړي.

بله ډله هغه وه چي د هېواد له رواني وضعي نه شاکي او د بدلون په لټه کي وو، خو نه ئې ځواکمن حامي درلود او نه خاصه مفکوره، ملي احساساتو راپارولي وو او د نړیوالو تحولاتو نه متأثر شوي وو. د دې ډلي پلویان په یوه او بله بهانه وځورول شول، بندیان شول، تبعید شول او له راز راز کړاوونو سره مخامخ شول، د یوې ټینګي اعتقادي زېرمې د نه درلودو په وجه ونتوانېدل د کړاوونو په وړاندې خپل شته والی وساتي او کار ته دوام ورکړي، د لارې په نیمایي کي متلاشي شول او له صحنې ووتل. خو کمونستان وتوانېدل چي ورو ورو وده وکړي او په یوه داسي ډلي بدل شي چي د هېواد په وروستیو پېښو کي قاطع ونډه ولري، د دې لپاره چي د هېواد د هغه وخت سیاسي او اجتماعي حالات په دقیقه توګه درک کړی شو د هغه مختلف اړخونه په تفصیل سره څېړو:

د شاهي کورنۍ وضعیت

د هاشم خان او شاه محمود خان له مرګ نه وروسته د دوی ځای داؤد خان او نعیم خان ونیو، داؤد د اقتدار لیوال وو، غوښتل ئې د روسانو په مرسته قدرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کړي، له کمونستانو سره ئې نږدې اړیکي وې، کمونستانو هغه د افغانستان د مترقي نهضت مؤسس ګڼلو، ظاهرخان له هغه نه وېره درلوده، په حکومت کي د داؤد د شته والي په صورت کي د ده د ټولواك کېدو هیله نه ترسره کېده، د اساسي قانون په پلمه ئې هغوی له قدرت نه لریکړل. پدې سره قدرت ټول د ظاهرخان په لاس کي پربووت، ده ته دا موقع پیداسي حالت کي لاس ته ورغله چي بې رحمه ترونو او تربورونو ئې افغان ولس داسي ځپلی وو او د وېرې داسي وحشتناکه فضاء ئې راپیدا کړې وه چي د رژیم په خلاف د عصیان او بغاوت جرأت ترکلونو کلونو په ولس کي ختم شوی وو، مخصوصاً د نادرخان له قتل نه وروسته، دوی په سلهاوو کسان پدې قتل کي د لاس درلودو په پلمه یا اعدام کړل، یا ئې د محبس تورو خونو ته ولېږل او په لاسونو پښو کي ئې ځینځیرونه ورواچول، یا ئې یوې خوا بلي خوا تبعید کړل، دا تصفیې او دا وحشیانه عملیات هومره شدید او غضبناك وو چي تر ډېرو کلونو په افغان ولس وېره او هیبت مسلط وو، مؤثر شخصیتونه ځپل شوي وو، د دې تصفیې په دوران کي هر هغه څوك قرباني شو چي ولس ورباندي راغونډېدی شو.

په شاهي کورنۍ کي له سردار داؤد نه پرته بل داسي څوك نه وو چي د ظاهرخان ټولواکي له ګواښ سره مخامخ کړي.

روسانو نه غوښتل چي ظاهرخان له واکه لري کړي. روسانو هومره امتیازات ترلاسه کړی وو چي د ظاهرخان لریکول ئې بې فایدې ګڼل، برعکس په قدرت کي د ده پاتې کېدل ورته مفید برېښېدو.

د ظاهرخان د پاچاپي د اوږدېدو اصلي لاملونه همدا وو، که نه نو په ده کي نه د مشرتابه مواصفات وو، نه د هېواد د اداري کفایت او نه د دولت د چارو د سمبالولو استعداد. د افغانستان په اوږده تاریخ کي شاید تر ده زیات نا اهله، بې کفایته، ناپوه او تنبل پاچا نه وي تېر شوی. د ده کار دا وو چي په کال کي به ئې درې، څلور ځله د اخترونو، جشن او د کال د لومړۍ ورځي په مناسبت د ولس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه لنډه، بې محتوا او تکراري وينا کوله، هغه هم د کاغذ له مخې چې په هرې جملې کې به بند پدو او د الفاظو له سمې افادې نه به عاجز وو، د کال ډېری ورځې به ئې په ښکار او مېلو تېرولې، ګڼ شمېر ښکارځايونه او د چړچو ځايونه ئې ځان ته جوړ کړي وو، هم په شرابو معتاد وو او هم په چرسو. په عياشۍ او اخلاقي فساد کې ترستوني غرق وو. نه ئې د دې پروا درلوده چې په ولس څه تېرېږي او نه ئې لدې شرم درلود چې نړۍ وال چېري رسېدلي او موږ چېري پاتې يو او افغانان څومره لدې کاروان نه وروسته پاتې شوي او له هيچا سره د سيالۍ کولو ندي، لدوی سره د ولس غم نه وو، دا ورته مهمه نه وه چې ولس په فقر، لوږې، جهل، بيماری او احتياج کې ژوند کوي، نه د ولس پری پری جامې، ژېړ مخونه او بربنډې پښې او نه د هېواد غمناك او شرموونکی اقتصادي او اجتماعي وضعيت او نه دا چې نن افغانستان د نړۍ تر ټولو هېوادونو وروسته پاتې دی او په هرڅه کې نورو ته محتاج دی، دا مسائل هغوی ته مهم نه وو، د شاهي کورنۍ هرغړي ځانته د اروپا په سويه ژوند برابرکړی وو، د هېواد په هري سيمې او هر ولايت کې ښه ځمکه د دوی وه، سمسور باغونه د دوی وو، لوی لوی قصرونه د دوی وو، چې هرولايت ته به ولاړې او سمسور باغ او آباده ښېرازه ځمکه به په نظر درغله، يا لويه قلعه او ستر قصر به دې تر سترګو شو او پوښتنه به دې وکړه چې دا د چا دی؟ نو د شاهي کورنۍ د يوه غړي نوم به ئې درته واخيست، د کابل په شا و خوا سيمو، لکه چهارآسياب، موسهی، چهلستون، بګرامي، پغمان، کاريزمير، ارغندي، لوګر، سروبی، جلال آباد، نورستان ... کې هر يوه ځانته د ځمکو او باغونو تر څنګ د چړچو او مېلو ځايونه جوړ کړي وو.

د خارجه وزارت مهمې دندې سردارانو ته مختص شوې وې، سفيران به يوازې په هغه صورت کې له سردارانو نه پرته بل څوك ټاکل کېدو چې مناسب سردار به ئې ورته نه وو موندلی. د حقوقو پوهنځي د ديپلوماسی شعبی‌کې يا د سردارانو زامن منل کېدل، يا د هغه اشرافو زامن چې د شاهي کورنۍ سره به ئې خاصې اړيکې وې. دا د اشرافو پوهنځی وو، لدې نه واکمنان او سياست مداران

(c) ketabton.com: The Digital Library

را وتل، سیاست او واکمني د پاچايي کورنۍ حق وو، دوی له مورنه واکمنان پيدا شوي وو او "عوام الناس" دا حق نه درلود چي د دوی په موروثي حق کي تشبث وکړي!!! دوی خپله نيك بختی د ولس په بدبختی کي لټوله، هاشم خان به ويل: که ولس محتاج او وږی وو ستا په شا او خوا به راغونډېږي او که موړ وو د تا پروا نکوي. ده د فيل مرغانو فارم درلود، د کورنۍ غړي ئې يوه ورځ په داسي حالت کي فارم ته بوتلل چي فيل مرغان وږی ساتل شوي وو، د دوی په ليدو سره ټول په زغاسته د دوی مخي ته را غونډ شول، خو بله ورځ ئې دوی ته دانه ورکړې وه، چي د کورنۍ غړي ئې فارم ته راوستل گوري چي فيل مرغان د مخکي ځل په څېر د دوی خواته نه رازغلي، هاشم خان ورته وويل: ولس هم همداسي دی، که دي وږی وساتو ستا لاس ته به گوري او ستا په شا او خوا به راغونډېږي، خو که په گېډه موړ شو له تا نه بې نيازه کېږي. دا د شاهي کورنۍ فلسفه وه، د همدې منطق په حکم دوی عملاً خلك په لوږه او فقر کي ساتل.

د پاچا، ملکې او د شاهي کورنۍ د نورو غړو لاسونه ښکلول په درباريانو فرض وو، ممکن نه وو چي څوك د ی لوړو مقامونو ته د رسېدو شوق وکړي پرته لدې چي د شاهي کورنۍ په وړاندي سرټيټ کړي او لاسونه ئې په سترگو وموښي، عزت ته د رسېدو لار همدا وه چي د عزتمندو په وړاندي سپك او ذليل شي.

د هېواد اقتصادي وضعيت

لکه څنگه چي د هېواد سياسي قدرت د يوې کورنۍ او په هغې پوري د تړلو کسانو په لاس کي وو، همدا راز شتمني، ځمکي، شرکتونه او بانکونه هم د همدې ډلي په واك کي وو. سياسي نظام د داسي يوه اقتصادي نظام ساتونکی وو چي غريب مزيد غريب کړي او غني مزيد غني، د غريبانو په زبېښلو کي د اغنياوو لاس آزاد پرېښودل شوی وو، دوی د ناداره طبقی د استثمار لپاره هرڅه کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، نه سود حرام وو، نه احتکار او نه د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده، نه د ځمکه وال او بزگر ترمنځ، نه د تاجر او مشتری ترمنځ، نه د بډای او نادار ترمنځ او نه د فابریکې د خاوند او کارگر ترمنځ د تعامل په هکله نه کوم قانون وو او نه کومه ضابطه، استخدام کوونکي له استخدام شوو سره هرڅه کولی او د دوی له اړتیا او مجبوریت نه ئې هره استفاده کولی شوی.

د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي افغانستان تل یو زراعتي هېواد پاتې شوی، ځمکه د تولید اصلي او اساسي وسیله وه، ځمکه د محدودو کورنیو په لاس کي وه، دا ځمکي یا له مسلط او حاکم نظام سره د ملگرتیا په وجه دوی ترلاسه کړې وی او یا د کمو ځمکو د خاوندانو له مجبوریتونو نه په استفادې سره ئې لدوی نه اخیستی او ورو ورو ئې خپلي ځمکي زیاتي کړې وی، د زراعتي ځمکو زیاته برخه د هغو کسانو په لاس کي وه چي تر ۱۰۰۰ جریبه ئې زیاته ځمکه درلوده، که څه هم د میراث د ویش اسلامي قانون په یوه لاس کي د ځمکو د تراکم مخه نیوله او مسلسل ئې لویې ځمکي په وړو وېشلې خو په یوه غیر اسلامي ماحول کي یوازې لدې لاري د فیوډالي نظام او د هغه له خطرناکو عواقبو مخنیوی ممکن نه وو، بزگران یا په ځمکو پوري تړلې کورنۍ وې، چي هم د دوی دنده له پلار نه اولاد ته په میراث رسېده او هم په خپله دوی له ځمکه وال پلار نه د ده اولاد ته په میراث رسېدل او یا ئې ځمکه په اجاره کرله. دوی دې ته اړ وو چي د حاصلاتو تر اخیستلو پوري خپل ورځني مالي مشکلات د پور له لاري حل کړي، د ځمکو خاوندانو به یا د سود په مقابل کي دوی ته پور ورکولو او یا به ئې د ځمکي حاصلات مخکي له مخکي لدوی نه په کمه بیه واخیستل، بزگران تل د مالکینو پوروړي وو، دا پور به کال په کال زیاتېدو او خبره به دې حدته ورسېده چي بزگران خپله کمه ځمکه، د یوې (قلبې) غوایې او هرڅه وپلوري ترڅو د پور فشار راکم کړي. د کمو ځمکو خاوندان ورو ورو له صحنې نه وتل او خپلي ځمکي ئې د زیاتو ځمکو د خاوندانو په نفع له لاسه ورکولې. د دوی خوراك اکثراً تریخ چای او وچه مړۍ د اوربشو، جوارو او کله د غنمو وه، یوازې هغه کورنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي وزه يا غوا ئې ساتلی شوی، پدې توانېدل چي کله کله د شيدو، مستو او تروو خوند وڅکي. اکثراً پدې نتوانېدل چي په کال کي څو ځله هم د غوښي کټوه باندي کړي.

د اکثرو کورنيو وضعيت داسي وو:

يوه له تيږو يا خټو نه جوړه شوې توره کوټه چي لوړوالی ئې د انسان ترقد نه ټيټ وو، پدې خوني کي به ټولي کورنۍ ژوندکاوو، پخلی به د خوني منځ کي کېدو، په ژمي کي به د خوني يوې خوا ته د دوی مواشي، يوه کنج کي غله، بلي خوا ته د سوند لرگي وو، دېوالونه، مخصوصاً د خوني چت به له دوده تک تور وو، د باران او واورو په ورځو کي به خوني څڅېدې، د څڅوبې توري اوبه به پدوی را پرېوتې.

د پښتنو په سيموکي ئې جامو ته کالي ويل او دا د دې لپاره چي په کال کي به يو ځل بدلېدل، جامه به هلته بدلېده چي ورسته به شوه، په وار وار گنډلو او پيوندولو به نوره له استفادې لوېدلې وه، هغه خو بختور وو چي کالي ئې درلودل، په نورستان کي خلکو د وزو څرمني اغوستلې.

د مالدارۍ وضعيت هم همداسي وو، واړه مالداران ورو ورو له صحنې وتل او خپل هرڅه ئې د لويو مالدارانو په گټه له لاسه ورکول، د هېواد سياسي نظام د اقتصاد هره برخه په خپل رنگ کي رنگولې وه، تل همداسي کېږي، د ټولني د اقتصادي نظام جوړښت د سياسي نظام په لاس ترسره کېږي.

افغانستان د اوبو د زېرمو له ناحيې ډېر غني دی، شايد د دنيا کم هېوادونه له هغه سره پدې هکله سيالي وکړي شي، خو زموږ د اوبو زياته برخه بهرته درومي، زموږ ټول نهرونه طبيعي دي، مفسدو حکومتونو د اوبو مهارولو او د نهرونو کيندلو او د دښتو خړوبولو په هکله هيڅ څه ندي کړي. د افغانستان هم ځمکه د نفوس په تناسب زياته ده او هم د اوبو زېرمي، که دولت يوازې اوبه مهار کړي او د برق د توليد يا د ښدياوو د خړوبولو په برخه کي ترې کار واخلي نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د ټول افغان ولس لپاره کفایت کوي او د فقر او لوږې مخه نیول کېدی شي، بلکي موږ د سیمي له نورو هېوادونو سره پدې هکله مرسته کولی شو.

د ظاهرخان د واکمنۍ تر وروستیو شپېو له څو لویو ښارونو نه پرته چي د پخو سړکونو په ذریعه سره وصل شوي وو او هغه هم د بهرنیو هېوادونو د مرستو له لاري، د هېواد اکثر سړکونه خام او خاورین وو. د زراعت د ودي لپاره د نهرونو ترڅنګ لارو ته ضرورت دی چي یوه سیمه له بلي سره وصل کړي، له یوې نه بلي ته د زراعتي محصولاتو انتقال آسانه کړي، خو تر دې نیټې یوازې د ننګرهار، هرات، کندهار او مزار لوی ښارونه د پخو سړکونو په ذریعه له کابل سره وصل شوي وو، پاتې ولایات او د پخو سړکونو یوې خوا بلیخوا ته ټولي سیمي له پخو سړکونو او په ډېرو مواردو کي له خاورینو سړکونو نه هم محروم وو.

په همدې شلمي پېړۍ کي زموږ په مظلوم هېواد کي د انتقالاتو لپاره له اوښانو، آسونو او خرو استفاده کېده، په کابل کي له یوه ځایه بل ځای ته انتقالات د هغو کراچیو په ذریعه ترسره کېدل چي سړو به په زحمت کشولې.

د کابل په شمول له څو لویو ښارونو نه پرته چي څه ناڅه ئې اوسېدونکو برق درلود، د ټول افغانستان خلك د بریښنا له نعمت نه محروم ول، په ډېرو سیمو کي خلکو د رڼا لپاره له هغو څراغونو نه استفاده کوله چي له قرون وسطی نه په میراث پاتې وو، له پخې ختې نه جوړ شوو کودوړوکي د شرشمو تېل اچول او په هغه کي له پنبې نه په لاس اوبدل شوې فیلته کېښودل او د رڼا لپاره هغه بلول. پداسي حال کي چي که د افغانستان د اوبو له زېرمو نه د بریښنا د تولید په کار کي استفاده وشي نه یوازې د بریښنا له ناحیې د ټول هېواد مشکلات حل کولی شو بلکي خپلو ګاونډیو هېوادونو ته کافی مقدار بریښنا صادرولی شو، یوازې د کنړ له سیند نه کم له کمه ۱۰۰۰ میګاواټه برق ترلاسه کېدی شي، خو لدې مهم سیند نه هیڅ استفاده نه کېږي، ټولي اوبه ئې د پاکستان په لوري درومي. د کنر سیند خواته د ګمبېری لویه دښته پرته ده چي تقریباً شپېته زره جریبه د کرلو وړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکه لري خو د کنر له سیند نه نه د برېښنا د تولید په برخه کي کار اخیستل شوی او نه د همدې دښتي د خړوبولو په برخه کي.

د هندوکش د دنگو غرونو د واورو له سترو سترو زېرمو نه چي کومي اوبه د شمال په لوري بهېږي اکثراً له مناسبي استفادې نه پرته د مرکزي آسیا هېوادونو په لور درومي، حال داچي ترهمدې اوبو لاندې د دښت میرعلم او دښت اودان په شان پراخی وچي دښتي پرتی دي چي په سلهاوو زره جریبه د کر وړ ځمکه ترې جوړېدی شي، خو له نا اهله واکمنانو سره نه د هېواد د سمسورتیا فکر وو او نه د غم ځپلي ولس د اقتصادي ستونزو د حل کولو اندېښنه.

دې ته ورته وضعیت د هېواد په جنوب او غرب کي گورو چي د افغانستان په اوبو دې سیمو ته نږدې گاونډي هېوادونه سمسور شوي او د دې سیمي ولسونه ډېره کمه استفاده ترې کوي.

د افغانستان په اکثرو سیموکي د ځمکي لاندې د اوبو زېرمي ډېری ژوري ندي په کم مصرف سره لدې اوبو نه د ځمکو د خړوبولو په برخه کي استفاده کېدی شي، له کابل نه غرب او جنوب غرب ته پراته ولایات له وردك میدان نه بیا تر بادغیس پوري، پدې پراخی سیمي کي ستري ستري دښتي دي چي د ځمکي لاندې اوبه ئې له (۸) نه تر (۳۰) مترو پوري ژوري دي، لدې اوبو نه د واټرپمپ په ذریعه په آسانۍ سره استفاده کېدی شي، که دولت د دې سیمي خلکوته فقط برېښنا رسولې وی دا ټوله پراخه سیمه ورباندې سمسورېده.

د هېواد اقتصاد په طبیعي امکاناتو متکي وو، که کله به دا طبیعي امکانات د معمول په څېر ترلاسه نشول نو ولس به لداسي سخت او دردوونکي حالت سره مخامخ شو چي مقابله به ورته گرانه شوه، د ظاهرخان د اقتدار په وروستیو کلونو کي دوه کاله پرله پسې وچ کالي راغله، ولس لداسي قحطي سره مخامخ شو چي خپل زامن به ئې په جوماتونو کي د نورو په اسره پرېښودل، دولت لداسي حالاتو سره د مقابلې هیڅ بندوبست نه درلود، پداسي حال کي چي قرآن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسف علیه السلام کیسه د دې لپاره زمونږ مخې ته ږدي چې د احتمالي وچ کالي سره د مقابلې لپاره د واکمنانو په مسئولیت پوه شو، هغه د اوه کلني اوږدې مودې وچ کالي لپاره مخکي له مخکي تیاری ونیو او ولس ئې له لوږې او قحطي نه وژغورو.

د اسلام له نظره فقر او لوږه د انسان د ظالمانه تصرفاتو نتیجه ده نه په طبیعت کي د امکاناتو د کموالي نتیجه، اسلام هغه اقتصادي نظام عادلانه ګڼي چي په هغه کي ثروت د اغنیاوو ترمنځ لاس په لاس نشي، په اسلام کي حکومت د بې وزلو حامي دی نه د اغنیاوو استازی، دولت مکلف دی د اغنیاوو له شتمنیو نه معینه برخه واخلي او پدې سره د نادارو مشکلات حل کړي، دولت په ټولني کي د شتمن او نیستمن ترمنځ د تعادل وسیله ده نه د بې عدالتي او د غریب مزید غریب کېدو او د بډای د مزید شتمن کېدو عامل.

اسلام سود او احتکار پدې خاطر حرام کړي چي لدې نه غریبانو ته صدمه رسېږي، پدې سره د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده کېږي، پدې سره یو د خپلو خولو او تناکو له حاصل نه محرومېږي او بل له کار او خولو تویولو نه پرته ګټه ترلاسه کوي.

د ظاهرخان د منحطي واکمنۍ په دوران کي دولت له بې وزلو نه د ښکولو وسیله وه، ټول بار د نادارو په اوږو وو، د سړکونو د جوړولو لپاره به دوی بیګار کېدل، مالیه به دوی ورکوله، د جومات ملا او طالب ته به د وظیفې په نامه دوی ډوډی ورکوله، عسکري خدمت به د دوی په غاړه وو، په جګړو کي به د دوی زامن د قرباني لپاره وړاندي کېدل، د مالیې او د ګمرکي محصولاتو نظام داسې وو چي ترهر چا زیات محرومه طبقه له هغه نه متضرر کېده، اسلام د ځمکي له حاصل نه یوه معینه برخه د بې وزلو حق ګڼي چي دولت به ئې ترلاسه کوي او د نیستمنو مستحقینو مشکلات به وربانديي حل کوي، دولت به دې ته هم جدي پاملرنه کوي چي دا حاصل د کومي ځمکي دی، د باران او سیند په اوبو خړوبېږي او خاوند ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځمکي په خړوبولو مصرف نکوي او که په خړوبولو باندي ئې مصارف کوي، په یوه صورت کي د حاصل لسمه او په بل صورت کي د حاصل شلمه برخه ترلاسه کولی شي. خو د ظاهرخان په نظام کي له ځمکي نه مالیه اخیستل کېده او هغه د بې وزلو نه؛ بلکه د واکمنانو حق ګڼل کېده، دا په اصل کي جزیه وه چي واکمني کورنۍ له افغان مظلوم ولس نه پدې خاطر ترلاسه کوله چي دوی اسیران وو او هېواد ئې مفتوحه سیمه.

افغانستان د ګاز او نفتو غني زېرمي لري، واکمنانو د دې زېرمو د تفحصاتو کار په سیاسي وجوهاتو روسانو ته وسپارو، دوی د شبرغان ګاز استخراج کړ، د ازبکستان له لاري ئې روسیې ته انتقال او اروپائي بازارونو ته عرضه کړ، د ګاز میتر د ازبکستان په خاوره کي او د روسانو ترکنترول لاندې وو، هم ئې بیه روسانو ټاکله او هم د انتقال شوي ګاز اندازه، د دې ګاز په مقابل کي روسانو د افغانستان حکومت ته هغه زړه وسله ورکړې چي نور د استفادې نه وه او د روسانو په ډیپوګانو کي ذخیره شوې وه، دې ته ئې تازه رنګ ورکاوو او په اوچته بیه ئې په افغانستان پلورله.

روسانو نه غوښتل چي د افغانستان له ځاګانو نه نفت استخراج شي، دا ځکه چي پدې کار سره د سرحد نه آخوا د روس تر کنترول لاندې سیمو په زېرمو باندي منفی اثر پرېوتو.

مورږ په حاجي ګک کي د اوسپني هومره ستر معدن لرو چي په نړۍ کي ئې ساری نشته، مورږ د مسو او طلا لویي زېرمي لرو د وروستیو تحقیقاتو په نتیجه کي معلومه شوې چي د کیان په درې کي د سرو زرو یو ستر معدن داسي دی چي له هر ټن تېږي نه تقریباً ۴۰۰ ګرامه طلا ترلاسه کېږي، حال داچی د نړۍ په هیڅ ګوټ کي داسي معدنونه نشو موندلی چي په ټن کي تر ۲۰ ګرامو زیاته طلا ورکړې.

مورږ هومره قیمتی تېږي لرو چي په نړۍ کي ئې ډېرکم مثال پیدا کېږي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرڅه ترڅمکي لاندې پاتې شوي، نا اهله او وطن پلورونکو حکومتونو دې ته هیڅ پاملرنه نده کړې، ظاهر خان همدومره کافی ګڼل چي تشناب ئې د لاجوردو په تیږو پوښل شوی وي او د ارګ په خزانه کي د ده د کورنۍ د ضرورت وړ قیمتي غمي موجود وي.

مذهب

چېري چي واك د فرعون په لاس کي وي او شتمني د قارون په اختیارکي، هلته به مذهب د ولس د استخفاف او تحمیق وسیله وي، هلته به مذهبي پیشوایان سحره وي او د دې ډلي په سر کي به هامان وي، د فرعوني نظام ښې لاس. قرآن د یوه فرعوني نظام په هکله همداسي وایي:

هر استبدادي نظام درې برخي لري:

الف: هغه چي په ټولني حکومت کوي او د قدرت واګی ئې په لاس کي دی (فرعون او د ده ملأ او درباریان)

ب: هغه چي د ټولني د اقتصادي نظام مهار د دوی په اختیار کي دی، شتمني او د تولید وسایل ئې په واك کي دي او په بازار حکومت کوي (قارون)

ج: هغه ډله چي د همدې نظام د منلو لپاره خلك ذهناً تیاروي، نظام ته دیني او مذهبي بڼه ورکوي، ولس غولوي، د دوی په سترګو کي خاوري اچوي، له واکمن نه یوه مقدسه څېره جوړوي، کله له هغه نه د خدای سیوری، جوړوي او کله ده ته خدایي مقام ورکوي او له ولس نه غواړي چي نه یوازې په ژوند کي د دې ځمکني خدای لمانځنه وکړي، بلکه له مرګ نه وروسته هم د ده مجسمې ته سرټیټ کړي (هامان او د ده ملګری سحره.)

"فرعون" د "موسی علیه السلام" د مقابلې لپاره ترټولو د مخه "سحره" راوړاندي کوي، لدوی نه د "موسی علیه السلام" د وژلو فتوی اخلي، د دوی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله د "موسی علیه السلام" او د ده د الهي مأموریت او دعوت په هکله وایي: ده دین له ګواښ سره مخامخ کړی، د ټولني له غوره دین نه وتلی، فساد خوروي، اقتدار غواړي، دا هڅه کوي چي ستاسو آرام او سوکاله ژوند پای ته ورسوي، تشنج او اختلاف راولاړ کړي، امنیت ختم کړي او شرارت خور کړي.

زموږ د ټولني "فرعون" هم "هامان" درلود، د سحره وو مشر، هغوی به د ظاهرخان په هکله عوامو ته ویل:

د ده ملا اوه ولیانو تړلې، کومي سترګي چي په ده ولګېږي د دوزخ اور وربانديي حرام دی، پاچا په ځمکه کي د خدای سیوری دی، پاچا ته د ورځي اوه ناروا قتلونه جائز دي، ځوك چي د پاچا نه بغاوت وکړي مباح الدم دی، پاچایي خدای ورکړې، د خدای په ورکړې باید قانع او راضی وو...

درباري روحانیونو به د ده لاسونه ښکلول د منبر په سر به په هري خطبې کي د ده د تخت او تاج د بقا او د سلطنت د دوام دعا کېده.

د دې خدمت په مقابل کي درباري روحانیونو ته خاص امتیازات ورکول کېدل، د هېواد دوهم درجه شتمن دوی وو، باغونه، قصرونه او پراخه سمسوری ځمکي ئې درلودې. له واکمنو نه ئې "اجوره" ترلاسه کوله او له عوامو نه "شکرانه"، دین او دینداران ئې د واکدارانو په پښو کي ذبح کول، هغه هم شرعي ذبح، "طاغوت" د دوی "معبود" وو، هماغه "طاغوت" چي ترڅو انسان د هغه په نسبت کافر نشي، په الله د ده ایمان نه منل کېږي، مذهب د واکدارانو په لاس کي د استخفاف وسیله وه او د درباري روحانیونو په لاس کي د پیسو د لاس ته راوړو ذریعه، دین د دوی دکان وو، هغه دین چي له خپل حامل نه د قربانۍ غوښتنه کوي، د ظلم په خلاف د قیام بلنه ورکوي، د مظلومانو د ملګرتیا او د دوی د ژغورني په لارکي د مبارزې هدایت ورکوي، خو دین پلورونکو درباري ملایانو له ظالم نه د دفاع وسیله ترې جوړه کړې وه، دوی ظلم توجیه کاوو او له مظلوم نه ئې غوښتل چي په خپل مظلومیت قانع وي، د ظالم د سر دعا وکړي او د هغه سیوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای سیوری وګڼي.

اسلام د یوه صادق روحاني او درواغجن او ټګمار روحاني ترمنځ د تفکیك لپاره ځو مهمي لارښودني او مشخص معیارونه د مسلمان مخي ته ږدي:

۱ـ وګوره چي هغه د ظالم ملګری دی که د مظلوم؟

۲ـ هغه له خدای نه وېرېږي که له واکدارانو نه؟

۳ـ خپل اجر له خدای نه غواړي که له خدای نه پرته له بل چا؟ طمعه ئې خدای ته ده که له خدای نه پرته بل ته؟

۴ـ د دین په لارکي ځان قرباني کوي که دین د خپلو ګټو لپاره قرباني کوي؟

۵ـ د ظالم واکدار په دربار کي منلی دی که رټل شوی؟

۶ـ دین ئې د مبارزې سنګردی که دکان؟

۷ـ په دیني چاروکي له خلکو شکرانه او نذرانه غواړي که له خدای نه اجر او بدله؟

۸ـ ظالم ته وایي چي له مظلوم نه لاس واخله او که مظلوم ته وایي چي په خپل مظلومیت قانع او راضی اوسه او د ظالم د سردعا کوه؟

موږ په خپل اوږده تاریخ کي دغه دواړه نمونی روحانیون او علماء درلودل، یوه د دین د لوړتیا لپاره سر ورکړی او بل مذهب سپك کړی او د ظالمانو په پښو کي ئې ذبح کړی.

کمونستانو به له اسلام نه د ځوانانو د بېلولو او د اسلام په هکله د شبهاتو راولاړولو لپاره د درباري روحانیونو کړه وړه د دوی مخي ته کېښود ل، په خانقاه کي له عوامو سره د دوی سلوك او په دربارکي د واکمنانو سره د دوی معامله به ئې هغوی ته توضیح کړه او ورته ویل به ئې: اسلام همدغه دی، موږ د مظلومانو ملګری یو او دوی د ظالمانو، موږ انقلاب غواړو او دوی د موجوده نظام بقاء،

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ عدالت او برابري غواړو، دوی نابرابري او تبعیض مقدس او الهي امر ګني، موږ خلکو ته وایو چې د خپل حق د لاس ته راوړو لپاره قیام وکړي، دوی ولس ته وایي چې د خدای په ویش قناعت وکړي،.... که د دین له حقیقت نه بې خبره ځوانان د دا راز تبلیغاتو په نتیجه کې لداسې مذهب نه کرکه وکړي او کمونیزم ته ترجیح ورکړې دا نه د کمونستانو د زرنګی نتیجه ده او نه د کمونیزم د قوت او کمال ثمره، بلکې دا د هغو روحانیونو د غلطۍ نتیجه ده چې له دین نه ئې یو کرغېړن تصوېر وړاندې کړي، د حق او باطل ترمنځ د ده دریځ داسې دی چې د هر عدالت غوښتونکې او حق پالونکې کرکه راولاړوي.

په شاهي نظام کې دین سپك او عالم خوار وو، هغه ځوك به مدرسی ته د دیني زده کړې لپاره تلو چې بل کار ئې نشو کولی، اکثراً به ړانده، ګوډان، شل، معیوب او معلول کسان مدرسی ته تلل، هلته به دوی له دین نه فقط هومره څه زده کړل چې په یوه جومات کې امامت ورکړی شي، د اودس، لمانځه، نکاح او آذان په هکله د خلکو پوښتنوته ځواب وویلی شي، ټول هم او غم به ئې دا وو چې د فراغت پګړی ئې په سر وتړی او د کوم جومات امامت ترلاسه کړي، د درس په دوران کې به هغه د کلي له خلکو نه وظیفه ټولوله او په همدې به ئې شپه ورځ تېروله، د امامت په دوران کې به هم کلیوالو ته اړ وو، هغوی به ورسره مرسته کوله، اسقاط او خیرات ته به سترګې په لار وو.

د مدارسو درسی نصاب داسې جوړ شوی وو چې په هغه کې نه لیك لوست زده کول شامل وو، نه د اسلام او هېواد تاریخ شامل وو، نه قرآن او حدیث شامل وو، نه ورځنی ضروري علوم. پدې نصاب کې به طالب یوازې د عربي صرف او نحو زده کړه، هغه هم داسې چې نه به ئې په عربي خبري کولی شوی او نه لیکنه او بیا به ئې خلاصه او قدوری ولوستله او په ځینو ابتدایي فقهي احکامو به پوه شو، په مدارسو کې حاکمه روحیه دا وه چې فقه کفایت کوي، نباید په قرآن او حدیث د پوهېدو هڅه وکړو، موږ په قرآن نشو پوهېدی، فقهاوو موږ ته د قرآن او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حدیث خلاصه په فقهي احکامو کي توضیح کړي، همدا کفایت کوي، که کوم طالب غوښتل چي لږ مخکي ولاړ شي، نو د یونان زړه فلسفه او بې فایدې منطق به ئې ویلو چي نه د ده په درد خوړلو او نه د ټولني، نه د ده د دنیا په خیر وو او نه د آخرت. لوی او معروف عالم هغه وو چي منطق ئې لوستلی وو، هغه ته ئې (منطقی ملا) ویل، خو هغه غریب به خپل ټول ژوند پداسي څه کي ضایع کړی وو چي نه ئې د ده دین ښیرازه کاوو او نه دنیا، نه به دی د عوامو په خبرو پوهېدو او نه عوام د ده په خبرو، د عوامو لپاره ئې د ویلو څه نه درلودل، هم به قرآن ورنه پاتې وو او هم حدیث.

زموږ ستر ستر علما به داسي وو چي د عادي خط له لیکلو او لوستلو به عاجز وو، د منبر په سر به ئې خبري داسي وې چي ستا به زړه ورباندي سوځېدو. که به کوم ملا جرأت وکړ چي خپلو طالبانو ته قرآن او حدیث تدریس کړي او یا به طالب غوښتل چي په قرآن او حدیث پوه شي، نو دا کار به د دوری په پای کي ترسره کېدو، خو داسي چي په قرآن د پوهېدو لپاره به ئې جلالین لوستو، جلالین یو مختصر تفسیر دی چي په هغه کي اکثراً د آیتونو نحوي جوړښت څېړل شوی، د جلالین د لوستلو معنی دا وه چي دوی په قرآن کي هم نحو زده کوله او د حدیث لپاره به مشکوة لوستل کېدو، خو له "کتاب الجهاد" نه پرته، طالب ته به ویل کېدل چي اوس د جهاد او هجرت ضرورت منتفی دی، جهاد د صحابه وو کار وو او هجرت د مکې له فتحی نه وروسته ختم شوی، د دې باب لوستل او په معنی ئې پوهېدل ضروري ندي.

چي دین په ټولني باندي حاکم نه وي او اقتدار د دین په واك کي نه وي، طبیعي ده چي د دین عالم به د مشرتابه له مقام نه عزل کېږي او په ټولني کي د ده له پربوتی حیثیت سره متناسبه دنده به ورته سپارل کېږي. د شاهي نظام په دوران کي علماوو ته د نکاح تړل، د ماشوم په غوږ کي آذان کول، د مړی جنازه او د جومات امامت پاتې وو. پدې کي دی د دود دستور تابع وو، ناچار وو هماغه څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي چې په ټولني کي رائج وو.

ده به نکاح تړله خو د نکاح هرڅه به د شریعت خلاف وو، لور له "مهر" نه محرومه وه، "مهر" د ښځی حق نه بلکي د پلار حق وو، د مهر په نامه به پلار خپله لور خرڅوله، "ایجاب" او "قبول" حتی د کونډو په باب هم نه مراعات کېدل، کونډې داسي ګڼل کېدی لکه د میراث مال چي له یوه نه بل ته په میراث رسېدې، کونډې پدې نه وې پوه کړی شوې چي شریعت دوی ته دا حق ورکړی چي په خپله خوښه ځانته خاوند انتخاب کړي، هیڅوك حق نلري هغه په زور نکاح کړي او د اخیستل شوې مینځي په څېر ورسره معامله وکړي، داسي نکاح تړل دې ته ورته ده چي څوك د سود په معامله کي شاهد، کاتب او ضامن شي.

کمونستانو به دا ټول د اسلام په حساب نیول، دوی به ځوانانو ته ویل: اسلام د روان دردوونکي وضعیت حامي او حتی باعث دی، اسلام نه زموږ پوښتنی ځوابولی شي او نه موغوښتنی ترسره کولی شي. اسلام له قرون وسطی نه په میراث پاتې مذهب دی. د شلمي پیړی له غوښتنو سره اړخ نشي لګولی، اسلام د حاکم استبدادي نظام په خدمت کي دی!!

ځوانان او منورین د خپل راتلونکي مسیر د انتخاب په درشل کي د کمونستانو تر شدید فکری هجوم لاندې دې ته اړکېدل چي دین ته شاکړي او اسلام د دې پیړی له مقتضیاتو سره متناسب ونه ګڼي. دوی د خپلو پوښتنو ځواب نه په جوماتونو کي اورېدو او نه په خانقاه کې، د ده او جومات ترمنځ هومره ژور او عمیق خلیج حایل وو چي له هغه نه تېرېدل ورته ډېر ګران وو. ملا ته هرمکتبی مرتد برېښېدو او مکتبی ته هر ملا له دنیا بې خبره او د موجوده نظام مدافع او حامي. مکتبی پدې نه پوهېدو چي ملا تر ټولو زیات مظلوم او محروم انسان دی، لدې بې خبره وو چي اسلام پدې وضعي همدومره اعتراض لري او هغه په کلکه محکوموي چي دی ئې تصورکوي. اسلام د دې لپاره راغلی وو چي خلك لدې حالت نه وژغوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا لدې نه عاجز وو چې له ځوان نسل سره د پخلا کېدو لاري چاري ومومي، د دوی پوښتنو ته ځواب ووايي او د دين په حقيقت ئې پوه کړي.

اسلامي امت د خپل لرغوني تاريخ په اوږدو کي په فکری او اعتقادي لحاظ څلور مهمي مرحلې درلودې:

الف: په قرآن د ترکيز مرحله

هغه مرحله چي قرآن د ټولو فکری هڅو محور وو، چي چا به د پيامبر عليه السلام د ملګرتيا اراده وکړه نو له لومړی ورځي نه به له قرآن سره آشنا شو، مخامخ به ئې د قرآن زده کړه پيل کړه، تل به له قرآن سره مشغول وو، که څه هم پيامبر عليه السلام به يوې داسي"امي" ټولني کي مبعوث شو چي په ليك لوست نه پوهېدل، خود قرآن همدا لومړيو مخاطبانو د قرآن په مطلب د پوهېدو په اړه نه يوازې څه مشکل نه درلود بلکي قرآن د دوی د الهام لومړی او وروستی منبع وه، د قرآن ترڅنګ ئې د بل هر څه ضرورت منتفی ګڼلو، پدې باور ول چي قرآن يوازې کفايت کوي، پيامبر عليه السلام په قرآن هومره ترکيز کولو چي چا ته ئې د دې اجازه نه ورکوله چي د قرآن ترڅنګ په بل څه ځان مصروف کړي. حتی د احاديثو د ليکلو اجازه ئې چا ته نه ورکوله. قرآن يوازنی لاربنود وو، بلنه د قرآن په لوري وه، د مشاجراتو د حل او فصل مرجع قرآن وو، په هر محفل کي به قرآن زمزمه کېدو، يوازې د تلاوت او حفظ لپاره نه؛ بلکي د استدلال لپاره او د دعوت لپاره. کوم نسل چي پدې مرحله کي د قرآن په غيږ کي روزل شوی، مجاهد نسل وو، تل له دښمن سره د منازعې او مبارزې په حال کې. دا مرحله د پيامبر عليه السلام له بعثت نه پيل شوه او د اسلامي خلافت تر پايه ئې دوام وکړ.

ب: په احاديثو د ترکيز مرحله

که څه هم د احاديثو د ليکلو او غونډولو کار د عمر رضی الله عنه په وخت کي پيل شو، خو عمر رضی‌الله عنه پدې هکله جدي اهتمام کولو او د احاديثو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایت خبره ئې ډېره جدي نیوله، چي چا به وویل: ما له پیغمبرصلی الله علیه وسلم نه اورېدلی، له هغه نه به ئې د شاهد غوښتنه کوله او ویل ئې چي څوك له پیغمبر علیه السلام نه د کوم حدیث د روایت ادعا وکړي، هرومرو به شاهد وړاندي کوي که نه نو دروته دي چمتو شي، د ده په مبارك دورکي د دې جدي اهتمام په وجه صرف هومره احادیث ولیکل شول چي شمېر ئې ۱۲۰۰ ته رسېدو.

د ابوبکر رضی الله عنه په هکله روایت کېږي چي یوه شپه ډېر مشوش وو، سبا ته عایشې رضی الله عنها ورنه تپوس وکړ، پلاره تېره شپه پرېشانه وې، ولې؟ هغه ورته وویل : هو ما څه احادیث لیکلي، له ثقه او معتبرو کسانو نه مي رانقل کړي، خو پدې نه پوهېږم چي دوی له چا اورېدلي او څومره ثقه دی، وېرېږم چي زه ومرم او دا احادیث له ما نه پاتې شي او پدوی کي داسي خبره پیغمبر علیه السلام ته منسوب شوې وي چي هغه نده کړې او پدې سره زه د هغه عذاب مستحق شم چي رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه چا لپاره بیان کړی چي ده ته غلطه خبره منسوب کړي، رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلي: چا چي ما ته هغه خبره منسوب کړه چي ما نده کړې په جهنم کي دي ځانته ځای ولټوي. ولاړه شه هغه احادیث ما ته راوړه چي وئی سوزم، ټولي پاڼې ئې وسوزولې.

خو وروسته د احادیثو د راغونډولو لړۍ خوره شوه او ورو ورو ئی لمن پراخه شوه، لوی لوی کتابونه ولیکل شول، په لکهاوو احادیث راغونډ شول، که څه هم د احادیثو راغونډوونکو ستر خدمت کړی، ډېر زحمتونه ئې ګاللي، د حدیث د موندلو په کار کي د ډېر زیار او زحمت ترڅنګ ئې کافی اهتمام او دقت کړی خو د دې کار څو پایلې وې:

۱ـ په قرآن مخکنی ترکیز راکم شو، د احادیثو لمن هومره خوره وه چي پدې خور میدان کي مصروفیت بلي خوا ته د پاملرنی مجال له منځه یووړ، ورو ورو خبره دې ځای ته ورسېده چي قرآن هیر شي، مخکي به په هر محفل کي قرآن زمزمه کېدو، د شپې او ورځي به په هره غونډه کي، یوازې یوازې او د نورو سره یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای، له دوست او دښمن سره د قرآن خبري کېدې، خو اوس د ده ځای احادیثو ونیو.

۲ـ مخکې قرآن یوازنۍ مرجع وه، قرآن له یوې خوا مختصر وو او هر چاته دا کار آسانه وو چې په هغه پوه شي، له بلې خوا په قرآن کې نه چا څه زیاتولی شوی او نه کمولی، حرف حرف ئې خوندي وو، خو د قرآن په نسبت د احادیثو لمن ډېره خوره وه، شمېرئی ډېر زیات وو، هر څوك پدې نتوانېدو چې پدې خور او پراخ میدان احاطه حاصله کړي، د اسلام دښمنانو ته د دې موقع په لاس ورتله چې جعلي احادیث جوړ کړي، په مسلمانانو کې شکوك او شبهات راولاړکړي او د فتنو باعث شي، ځینو نورو د خپلو شخصي اغراضو لپاره هري هغې خبري ته د حدیث رنگ ورکاوو چې د دوی د دریغ په گټه وې، چارواکو نه یوازې دا چې د خلفاوو په څېر ئې د احادیثو بلکې د روایت په هکله هغه مخکنی جدي اهتمام نه کاوو هغه کسان ئې تشویقول چې د دوی په گټه او د دوی د مخالفینو په ضد جعلي احادیث خواره کړي. گورو چې پدې مرحله کې په لکهاوو جعلي احادیث جوړ او خواره شول، امت د فکری تشنج او اضطراب له یوه سخت دور سره مخامخ شو، اختلافات راولاړ شول او امت په ډلو ډلو ووېشل شو.

۳ـ د "فقه" د تدوین مرحله:

پدې مرحله کې یوه نوې سلسله پیل شوه، چې هغه د مخکنۍ مرحلې طبیعي او حتمي پایله وه، د لکهاوو صحیح، ضعیف او جعلي احادیثو خورېدل خلکو ته دا خبره گرانه کړه چې د دیني احکامو په هکله په کوم حدیث عمل وکړي او په کوم نه؟ کوم ومنی او کوم نه؟ هرڅوك د دې پیچلي او ستر کار له عهدې نشو وتلی، څو د لوړ همت خاوندان راوړاندې شول، د دې ستونزې د حل کولو لپاره ئې ملا وتړله، احادیث ئې وچڼل راویان ئې وڅېړل، غوره ئې له ضعیف او جعلي نه او ثقه ئې له ناثقه نه بېل کړل، فقهي احکام ئې له قرآن او غوره احادیثو نه استنباط کړل او د عوامو غوښتنو او پوښتنو ته ئې ځواب ووایو. پدې کار سره که څه هم ډېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونزي حل شوې او په ځينو ديني احکامو د پوهېدو کار ئې خلکو ته آسانه کړ، خو څو غير مترقبه عواقب ئې درلودل:

الف: خلکو په فقهي احکامو اکتفاء وکړه او قرآن او حديث ته رجوع ورنه پاتې شوه، پدې سره د قرآن ترڅنګ حديث هم هيرشو.

ب: په فقه کې د اسلام يوازې يو اړخ څېړل شوی او صرف د ورځنی ژوند احکام توضيح شوي، لکه اودس، حيض، نفاس، غسل، لمونځ، روژه، زکات، حج، نکاح، طلاق ... خو په نورو بنيادي او اساسي مسائلو بحث کول او د اسلام نور اړخونه څېړل نه د فقه د بحث موضوع وه او نه خلکو پدې باب د څېړنی او بحث غوښتنه کوله او نه چارواکو له ورځنيو ديني احکامو نه پرته په نورو اساسي او حياتی مسائلو بحث خوښولو، عملاً ګورو چې په فقه کې د امام د انتخاب د څرنګوالي په هکله، د ده د صلاحيتونو په هکله، د ده په انتخاب کې د عام ولس د ونډې او وظيفی په هکله، د شورى په باب، په بيت المال کې د چارواکو د تصرف په باب، د جهاد او هجرت په هکله، يا هيڅ ندي ويل شوي يا ډېرکم ويل شوي. په قرآن کې د اودس په هکله صرف يو آيت راغلی او د شورى په هکله درې آيتونه، په فقه کې بايد د شورى په هکله بحث او حيرنه د اودس په نسبت درې برابره زياته وی، خو خبره برعکس ده، د اودس په هکله مفصل او د قيق بحثونه ګورو، هر فقيه خپله رساله په همدې بحث پيل کړې، خو د شورى په هکله يا اصلاً بحث ندی شوی يا ډېر سطحی او ضمنی اشاره شوې.

ج: مخکې دين ولسی بڼه درلوده، هرچا هڅه کوله چې په خپله مخامخ له قرآن نه د دين حقيقت درك کړي، دا کار هرچا ته آسانه او ممکن وو، دين د کومې خاصې ډلې په انحصار کې نه وو، داسې نه وه چې ځينې کسانو به خلکو ته دين ښودو او خلکو به لدوی سره مالي مرسته کوله، ترڅو د دوی ورځنی مالي مشکلات حل کړي، نه چا په امامت له خلکو پيسې غوښتلې، نه په آذان او تدريس، هر چا هم په خپله د دين زده کړه کوله، هم ئې نوروته ښودو او هم ئې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالي مشکلات په خپله حل کول، خو دا حالت ورو ورو بدل شو، آذان او امامت د حرفې بڼه غوره کړه او دا کار په هماغو خطرناکو عواقبو منتج شو چي نن ئې ترخه نتائج گورو. مخکي به د خلکو امام او ديني مشر هغه څوك وو چي تر نورو به ئې د دين په لار کي زياته قرباني ورکړې وه، زياتي ستونزي او کړاوونه به ئې گاللي وو، خو اوس دا مقام په هر لاس کي پرېوت، ډېرو لدې آسان کار نه د امرار معاش لپاره حرفه جوړه کړه او دا کار اکثراً د داسي کسانو لاس ته ورغی چي له دين نه ئې ځانته دکان جوړ کړ، د ظالمو واکدارانو ملگري او حاميان وو او دين ئې د واکدارانو په پښو کي ذبح کاوو.

متأسفانه اسلامي فقه په داسي دوران کي تدوين شوې چي اقتدار د ظالمو او مفسدو واکدارانو په لاس کي وو، د اختناق او استبداد په سختو شرايطو کي دا کار گران او حتی محال وو چي زموږ فقها له عباداتو او معاملاتو نه علاوه د سياست، اجتماع، نظام، جهاد، هجرت، شوری، د خلکو حقوق، د واکدارانو مسئوليتونه او صلاحيتونه، د امير د انتخاب طريقه، د بيعت څرنگوالی او اهميت او دې ته ورته مسايل وڅېړي. چا چی پدې هکله د څه فقهي تحقيقاتو هڅه کړې، يا ئې خپل سر خوړلی، اعدام شوی، تبعيد شوی او د محبس تورو خونو ته لېږل شوی او يا ئې مدرسه او مسجد تړل شوي.

۴ـ د تصوف د زېږېدو مرحله

د فقهي مباحثو لوري ته پاملرنه پدې منتج شوه چي د اسلام معنوي او اخلاقي اړخ ته د تشريعي او قانوني برخي په نسبت اهتمام او اعتناء کمه شي، ځينو زړه سواندو داعيانو وغوښتل چي دا خلا ډکه کړي او د مسلمانانو پاملرنه يو ځل بيا معنوي لوري ته راواړوي او د دغو دواړو برخو ترمنځ مخکنی تعادل احياء کړي، له همدې ځايه د تصوف بنياد کيښودی شو، دوی پدې خبري ټينگار کولو چي په عباداتو کي اصلي او مهمه برخه د خدای ذکر، له الله سره مينه او تعلق بالله ده، شکلي عبادات که هرڅومره په ظاهر کي د فقهي احکامو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضوابطو مطابق وي خو چي لدې ناحيې ناقص وي هيڅ اعتبار او ارزښت نلري، دا خبره په خپل ځای کي صحيح وه، خو په تصوف باندي ترکيز ورو ورو خبره هغه ځای ته ورسوله چي قرآن، حديث او فقه له صحنې گوښه کړی شي او ځای ئې د ذکر حلقی ونيسي، يوازې دا نه بلکي پير او مرشد د خدای او بنده ترمنځ داسي واسطه وګڼل شي چي خدای ته د رسېدو هره لار د ده له اړخه تېرېږي او د قرآن د هغي خبري په ځای چي وايي: خدای ستا د غاړي تر رگ تا ته درنږدې دی، چي چېري يې خدای همالته دی، که ته يو يې دوهم دي خدای دئ، که تاسو دوه ياست دريم مو خدای دئ، عبادت او لمانځنه مو بايد خاص خدای لره وي او دعا مو خاص خدای ته، خو په تصوف کي دي خبرو رخنه وکړه چي:

که غواړې خدای ته ورسېږې د مرشد لمن ونيسه، نه ته مخامخ خدای ته رسېدی شې او نه ستا دعا، عبادت او لمانځنه، ته واسطې ته ضرورت لري، مرشد ستا شفيع دی، د ده له لاري ستا غږ تر خدايه رسېدی شي او ستا دعاگانی د خداي په دربار کي منل کېدی شي.

تر ټولو خطرناکه خبره دا وه چي د قرآن د صريحو نصوصو خلاف په تصوف کي دوه خبري راولاړې شوې:

- مرشد په غيب پوهېږي او په هر ځای او هر حال کي تا ته رسېدی شي.
- خدای د ځمکي ځيني چاري متصرفينو ته سپارلې، ځيني د يوه ملك، ځيني د يوې لويې برخي او ځيني د ټولي نړۍ متصرفين دي، که غواړې ستا چاري تر سره شي نو مجبور ئې د دغو متصرفينو لمن ونيسې. دغو مشرکانه تصوراتو، مرشد ته هغه مقام ورکړ چي قرآن ئې يوازې د ځمکي او آسمانونو رب ته ثابتوي او له بل هر چا نه ئې نفی کوي، دا هماغه خبري وې چي د مکې مشرکينو به د "لات"، "منات"، هبل" او"عزی" په هکله کولې او پيامبر عليه السلام مأمور شوی وو چي دا بتان رانسکور کړي او دا مشرکانه تصورات پای ته ورسوي او خلکوته ووايي چي: خدای شريك نلري، له خدای نه پرته په ځمکي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

آسمانونوکي هيڅوك په غيب نه پوهېږي، عبادت مو بايد خاص خدای لره او استعانت مو بايد خاص له خدای نه وي. د خدای تر څنګ مه د بل عبادت کوئ او مه له بل نه مرسته غواړئ.

که د ملتونو د عروج او زوال عواملو او د اديانو د ودي او ضعف تاريخ ته توجه وکړو نو په هري ټولني کي د مذهب په اړه همدا څلورمرحلې په څرګنده موندلی شو، په افغانستان کي هم همدا څلورمرحلې يوه په بل پسې تېره شوې، د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي زموږ د ټولني په مذهبي جوړښت کي د درېيمي او څلورمي مرحلې آثار په څرګند طور موندلی شو، په مدرسه کي د درېيمي مرحلې آثار او په خانقا کي د څلورمي مرحلې.

شايد يو مثال له تاسو سره د دېمرحلې په وضعيت د پوهېدو په هکله ښه مرسته وکړي:

د درباري روحانيونو د کورنۍ يو غړی دائم الخمر وو، تل نيشه، اکثراً له ځانه بې خبره، ږيره ئې خرييله او ظاهر ئې د يوه اروپائی، نه ئې يوازې لمونځ کاوو او نه په جمع، خو د دې کورنۍ جاهلو مريدانو به ويل: زموږ د زړه سترګي ړندې دي ځکه نو د ده ږيره نه وينو، دی هر لمونځ کعبی ته رسوي، چې څوك د يقينمرحلې ته ورسېږي له عبادت نه معاف کېږي، عبادت د هغه چا کار دی چې لا د "يقين"مرحلې ته نه وي رسېدلی، شيرآغاجان، د وصل پوړي ته رسېدلی، دی د "شراب ان طهور" په شرابو مست دی، دی چې د شرابو په نامه څه څښي هغه د دنيا شراب نه بلکي د جنت شراب "شراباً طهورا" دي !!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاهي نظام او د يموکراسي

نادري کورنۍ د بې شمېره وژنو، شديد اختناق او په پوره بې رحمۍ او قساوت سره د هر مخالف جريان له ټکولو نه وروسته، د هېواد داخلي حالت او په نړۍ واله سطحه د سياسي او اجتماعي تحولاتو وضعيت داسي ومومند چي ناچار بايد د رژيم مخکنۍ کرغېړنه او وېروونکې بڼه بدله او داسي وضعيت غوره کړي چي له يوې خوا د هېواد دننه ورځ په ورځ زياتېدونکی ولسی مخالفت راکم کړي او له بلي خوا په منطقه او ټوله نړۍ کي د استبدادي نظامونو په خلاف د راولاړ شوي طوفان له څپو نه خوندي پاتې شي. شاهي نظام چي پدې اړه کوم اقدامات کړي، پدې هکله څو مهمو خبرو ته پاملرنه په کار ده:

۱ـ شکلي او غولوونکي اصلاحات د مجبوريت په وجه عنوان شوي نه په افغان ولس د پېرزوينی په وجه، د دې اصلاحاتو هدف يوازې دا وو چي د نادري کورنۍ د مطلقه واکمنۍ په خلاف د بغاوتونو مخه ونيسي او په قدرت کي د دې کورنۍ د پاتې کېدو شرايط برابر کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ لومړى گام دا وو چي سردار هاشم خان له صحنې لري او د ده په ځاى بل سردار، شاه محمود خان را وړاندي کړي، هاشم خان په واکمني کورنۍ کي د وحشت، قساوت او بې رحمۍ سمبول وو، ده د خپل صدارت په اوږدې مودې کي په افغان ولس هومره ظلمونه کړي وو چي نور نو په قدرت کي د ده پاتې کېدل نه ممکن وو او نه مفيد، شاهي کورنۍ غوښتل د ده په لري کولو سره خپله لمنه د وينو له داغونو پاکه کړي او ولس ته داسي وښيي چي نور نو د ظلم او وحشت دور پاى ته رسېدلى، د اختناق او استبداد اصلي عامل له صحنې لري شوي او واکمني کورنۍ په ولس د زړه سوي په وجه هغه گوښه کړ. د سردار هاشم د لري کولو يوه بله وجه دا وه چي ظاهرخان له ماشومتوب نه وتلى او د عمر هغې مرحلې ته رسېدلى وو چي غوښتل ئې د ملك واگى د ده په لاس کي وي، هاشم خان د ده د ټولواك کېدو په لاره کي لوى خنډ وو، د ده په لري کېدو سره ظاهرخان ته د ټولواك کېدو لار پرانستل شوه.

۳ـ دولت غوښتل چي د سياسي ډلو او جرياناتو مهار ئې په لاس کي وي او د سياسي احزابو په سر کي داسي کسان راشي چي شاهي کورنۍ ته وفادار وي، د احزابو په مرکزي شورى گانو کي بايد داسي کسان داخل کړي چي له يوې خوا د احزابو له داخلي جرياناتو نه ورځ په ورځ دقيقه اطلاع ترلاسه کړي له بلي خوا د رژيم په خلاف د څه کولو په ځاى ئې تفاهم او ملگرتيا ته چمتو کړي او د دوى له لاري هغه کسان تشخيص کړي چي نه پخلا کېدونکي دي او د نظام ړنگول غواړي، تر څو د هر يوه لپاره مناسبه چاره ولټوي.

۴ـ له ځينو داسي ډلو نه دولت په خپلو خارجي ارتباطاتو کي د استفادې کولو اراده درلوده، د دوى په واسطه ئې هغه ځواکونه قانع کول چي په فکرى بنيادونو جوړ شوي وو او په مختلفو هېوادونو کېد نفوذ په لټه کي وو او هلته ئې په خپله گټه د انقلابونو راوستل غوښتل، د دغو ځواکونو تر منځ د رقابتونو لړۍ هغه حد ته رسېدلې وه چي د نړۍ هيڅ هېواد ترې خوندي نشو پاتې کېدى، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپائی هېوادونو مختلفو ځواکونو غوښتل چي په آسيائی او افريقايي هېوادونو کي نفوذ وکړي، له روسيې سره ئې پدې هکله شديد رقابت درلود، د امريکا متحده ايلات د دې رقابتونو يو مهم لوبغاړی وو، د روس په خلاف د اروپائی هېوادونو په څنگ کي ولاړ وو، د آسيايي او افريقايي هېوادونو جريانات لدې رقابتونو نه په جدي توگه متأثره کېدل، دلته د دې ځواکونو په پلوي مختلف سياسي جريانات راولاړ شوي او د دوی ترمينځ شديده منازعه روانه وه، په افغانستان کي هم د دې استعماری ځواکونو په پلوي يو په بل پسې سياسي جريانات صحنې ته راووتل، رژيم ته د دې لړۍ مخنيوی په خپل مخکني اسلوب، د ځپلو او ټکولو په زاړه سياست، ممکن نه وو، دا دور نور تېر شوی وو، ناچار بايد له نوي اسلوب نه کار واخلي، د شاهي کورنۍ د نوي سياست او په اقتدار کي د مزيد پاتې کېدو لپاره نوي اسلوب له همدې لاملونو نه راولاړ شوی وو.

۵. کومي سياسي ډلي چي پدې‌مرحلې کي صحنې ته راووتلې، څو ځانگړتياوي ئې درلودې:

الف: د "اصلاح" او "ترميم" په فکرکي وو، نه د بنيادي "تغيير" او "انقلابي بدلون" په فکر کې، ډېر انقلابي او وطن پالونکي ئې هغه وو چي د حکومت په کړو وړو به ئې اعتراض کاوو او د "اصلاح" او "تعديل" غوښتنه به ئې کوله، د دوی د اعتراض او انتقاد مخه به حکومتی چارواکو ته متوجه وه، نه شاهي کورنۍ او د دې کورنۍ په لاس مسلط شوي نظام ته، دوی غوښتل چي وښيي حکومت او سلطنت سره بېل دي، پاچا غير مسئول او واجب الاحترام دی، د هېواد د حالاتو مسئوليت د حکومتی چارواکو په غاړه دی، لدوی نه بايد تپوس وشي او پدوی بايد اعتراض او انتقاد وشي، شاهي کورنۍ ته دې خبري خاص اهميت درلود او د دې نظريې د خوروونکو په اړه ئې خواخوږی ښودله، طبيعي ده چي پاچا پدې خبري خوشحاله کېدو چي ولس ئې هم د "ټولواک" په حيث ومنی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ئي د ناخوالو په اړه "غير مسئول" وګڼي، څوك چې پدې اعتراض كولو حق ونلري او د هېواد هر وګړی مخصوصاً "د سياسي احزابو كاركوونكي" ئې واجب الاحترام وګڼي.

ب: د دې مرحلې اكثر احزاب هم په فكري لحاظ په استعماري ځواكونو پوري تړلي وو او هم د توجيه او تمويل له پلوه.

۲- پدې فضاء كي لومړی علنی ډله د "ويښ زلميانو" په نامه راڅرګنده شوه، د دې ډلي د تأسيس په لومړی غونډې كي سردار داؤد د شاهي كورنۍ په نمايندګی برخه واخيسته، عبدالروف بې نوا د دې ډلي مشري په غاړه درلوده، د "انګار" تر نامه لاندې يوه جريده ئي راوايسته چي د امتياز خاوند ئې فيض محمد انګار وو او د دې ډلي د افكارو او غوښتنو ترجماني ئي كوله، د دې حزب مهم او معروف غړي دا وو:

عبدالروف بې نوا، ګل پاچا الفت، فيض محمد انګار، نورمحمد تره كی، غلام حسين صافی، محمد رسول پښتون، عبدالشكور رشاد، عبدالهادي توخی، محمد انور اڅكزی، قاضی بهرام خان، فتح محمد خټګر، محمد موسی شفيق، غلام محمد پوپل، قيام الدين خادم، صديق الله رښتين- كه څه هم "ويښ زلميانو" له دولت مخصوصاً شاهي كورنۍ سره همكاري درلوده او دې ډلي د يوه مؤيد "اصلاحی حركت" حيثيت درلود، خو دولت "اصلاحی انتقاد" هم نشو زغملي، د دې ډلي شته والی او مستقل فعاليت ئې د اوږدې مودې لپاره ونه زغملو، د "انګار" نشريه ئې توقيف كړه، د "انګار" ځای د "ولس" په نامه بلې خپرونی ونيو چي د امتياز خاوند ئې ګل پاچا الفت وو، د سردار داؤد د صدارت په وخت كي د دې ډلي ځيني كسان بنديان شول، ځينو له سياسي فعاليت نه لاس واخيست او له دولت سره ملګری شول او ځيني نور له حزب نه ووتل او پدې ترتيب د دې ډلي ټغر ټول شو او په وړوكو وړوكو ټولګيو ووېشله شوه.

۷- شاهي كورنۍ د "ديموكراسي ملي" تر نامه لاندې د يوه دولتي حزب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړولو هڅه وکړه، دا ډله د پاچا د لیکلې اجازی له مخې د سردار داؤد له خوا جوړه شوه، مهم غړي ئې دا وو:

۱- سردار داؤد ، د حزب مؤسس

۲- عبدالمجید زابلي

۳- سردار فیض محمد ذکریا

۴- علي محمد بدخشانی

پدې ډلي کي د فوځ جنرالان، د هېواد شتمن، تجار، د ځمکو خاوندان، وزراء او د دولت لوړ رتبه مأمورین شامل شول، د حزب اصلي مرام له شاهي نظام نه دفاع او د نظام د مخالفو ځواکونو مقابله وه.

دا دولتي ډله پس له هغه منحل شوه چي سردار داؤد د دفاع له وزارت نه د صدارت مقام ته ارتقا وکړه.

۸- په ۱۳۲۹ کي غلام محمد غبار د وطن په نامه د یوه حزب د جوړولو رسمي مطالبه وکړه، ده خپل وړاندیز پاچا ته وړاندي کړ او د کابل په ښار کي ئې خپل فعالیت پیل کړ، د حزب مؤسسین دا وو:

غلام محمد غبار، سرور جویا، میرمحمد صدیق فرهنگ، فتح محمد میرزاد ، نورالحق هیرمند ، برات علي تاج او عبدالحی عزیز. دوی د "وطن" په نامه نشریه درلوده، پس له کمي مودې نشراتی فعالیت نه دا ډله خوره وره شوه، د صدیق فرهنگ په شان ځیني کسان ئې له دولت سره یو ځای شول او مأموریتونه ئې قبول کړل، غلام محمد غبار بندي شو او په همدې سره ډله منحل شوه.

۹- همدا راز ډاکتر عبدالرحمن محمودي د لاندې کسانو په مرسته د یوې ډلي د جوړولو هڅه وکړه:

محمد نعیم شایان، مولوي خال محمد خسته، مولوي فضل الربی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحمید مبارز، ډاکتر عبدالله واحدي، محمد یوسف آئینه او نورعلم مظلومیار.

دوی د "ندای خلق" ترنامه لاندې نشریه درلوده، د دوی حزب "د خلق" په نامه مشهور شو، خو د لنډې فعالیت نه وروسته، نشریه د حکومت لخوا متوقف شوه او محمودې سره له خپلو ګڼ شمېر ملګرو بندي شو او په همدې سره دا حزب ختم شو.

۱۰ـ د دغو ډلو یوه خاصه ځانګړتیا دا وه چې د دوی په تکوین کې د فکر او ایدیولوژی په ځای د مشر شخصیت اساسي ونډه درلوده، د مشر په موندلو سره صحنې ته راوتلې او په تلو سره ئې ختم شوی. د مشر په مرګ سره د ډلې جنازه هم اخیستل شوې.

۱۱- شاهي کورنۍ د لنډې مودې لپاره قلابي دیموکراسي وآزمویله، نتیجه ئې دوی ته په زړه پوري نه وه، دوی په دیکتاتوری او مطلق العنانی عادت شوي وو، دا ئې نشوی زغملي چې په ولس کې څوك د هغه څه ویلو جرأت وکړي چې دوی ئې نه خوښوي او داسي کسان په ټولني کې تبارز وکړي چې د خلکو پام ورته واوړي، د شاه او د ده له کورنۍ نه پرته داسي ملي شخصیت باید سر رااوچت نکړي او له آزادي فضاء نه په استفادې سره په ولس کې شهرت پیدا نکړي چې د دې کورنۍ واکمني له ګواښ سره مخامخ کړي. د قلابي دیموکراسي تغر ئې ټول کړ او د اختناق یوه بله توره دوره ئې په مظلوم افغان ولس تحمیل کړه.

دا دوره تر ۱۳۴۳ کال اوږده شوه، سردار شاه محمود او سردار داؤد د خپل سلف سردار هاشم خان په لار روان شول، هم ئې دولتي احزاب ختم کړل او هم ئې شاهي کورنۍ ته وفاداري مستقلې ډلې.

۱۲ـ په سیاسي جریاناتو کي د پوهنتون او محصلینو ونډه ډېره څرګنده وه، د افغانستان اجتماعي جوړښت داسي وو چي له پوهنتون نه پرته د سیاسي فعالیت لپاره بل میدان نه موندل کېدو، نه فابریکې او شرکتونه وو چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارگرانو لويي لويي ټولني را منځته کړي او په هغوی کي د سياسي فعاليت شرايط برابر شي او نه بله داسي منظمه، پوه او متراکمه ټولنه چي د سياسي فعاليت لپاره مستعده وي او د رژيم په خلاف د څه کولو توان ولري. پوهنتون او د هېواد علمي مؤسسات چي ورو ورو ئې لمن خورېده او د زده کوونکو شمېر ئې زياتېدو او د دې ټولنو د غړو سياسي شعور د ودې په حال کي وو، د هېواد له اجتماعي او اقتصادي حالت نه ځورېدل، شاهي منحط نظام ئې د هېواد د انحطاط عامل ګڼلو، د نړۍ د نورو هېوادونو له حالاتو نه خبرېدل، دولت نشو توانېدی چي د دې ټولني خوځنده بهير مهار کړي، د دوی د سياسي شعور د ګړندۍ ودې مخه ونيسي او د ټولني د نورو پرګنو په څېر ئې په تياره کي وساتي.

په ۱۳۲۹ کي د لومړی ځل لپاره د پوهنتون محصلينو د يوې اتحاديی د جوړولو هڅه وکړه، دا يو مهم ګام وو، د هېواد په راتلونکو پېښو کي ئې خاصه ونډه درلوده، د ښوونځيو زده کوونکو هم د دوی ملاتړ وکړ، د محصلينو صحنې ته راوتل شاهي کورنۍ ته يو خطرناك ګواښ وو، پدې پوهېدل چي که دا حرکت ونه ځپی په يوه خطرناك بهير بدلېږي. د همدې لپاره ئې نوموړې اتحاديه وځپله، د اتحاديی ځيني مؤثر غړي ئې د تل لپاره له تحصيل نه محروم او له پوهنتون نه اخراج کړل، ځيني نور ئې د مؤقتی مودې لپاره او ځيني نور ئې له اخراج نه وروسته محبسونو ته ولېږل او پدې ترتيب دا اتحاديه ختمه شوه. د نوموړې اتحاديی د اجرائيه کميټی غړي دا وو:

مير علي احمد شامل، سيد محمد ميوند، محسن طاهری، حبيب الله صافی، حيدر خان نورس، عظيم طاهری، شاه علي اکبر شهرستانی او اخترخان برکي.

۱۳ـ د سردار شاه محمود او سردار داؤد د صدارت لس کلنه وروستۍ دوره د شديد اختناق، استبداد، رکود، مطلقه واکمني، د اعتراض کوونکو او نووښتون غوښتونکو د ټکولو او ځپلو توره دوره وه، ټول ځرګند سياسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعاليتونه متوقف شول او د دولت په هر راز اجراءاتو د اعتراض او انتقاد مجال پای ته ورسېدو، مغرورو سردارانو فيصله وکړه چي په افغانستان کي د هاشم خان سياست ګټور دی، فقط د زور له لاري پدې ولس حکومت کولی شي، افغانانو ته د آزادي ورکولو معنی دا ده چي د شاهي کورنۍ مطلقه واکمنۍ به پای ته رسېږي، دوی غوښتل چي په خپلو ګاونډيو کي د استالين په لار روان شي، د استالين په شان ديکتاتوری ئې په افغانانو د حکومت کولو لپاره ګټوره ګڼله.

۱۴ـ سردار داؤد د صدارت په دوران کي روسانو ته ډېر نږدې شو، مسکو پداسي يوه مرحلې کي وو چي غوښتل ئې د افغانستان له لاري د هند سمندر ته ځان ورسوي، افغانستان ته ئې خاصه توجه وه، پدې هېواد کي د سردار داؤد په شان يوه کس ته ئې ضرورت درلود، د دې نږدې والي څو اړخونه د توجه وړ دي:

الف: خروشوف د کرملين واکمن، د بولګانين په شمول د **۱۹۵۸** کال د دسمبر له ۱۲ تر ۱۸ پوري د افغانستان دوره وکړه، د ده د تاوده استقبال لپاره خاص ترتيبات نيول شوي وو او پراخ تبليغات وشول، دا دوره پداسي وخت کي ترسره شوه چي د امريکا او شوروي ترمنځ رقابت ډېر حساس پړاو ته رسېدلی وو، لدې دوری نه د غربي ځواکونو انتباه دا وه چي مسکو د افغانستان له لاري د هند سمندر په لوري د مخکي تګ اراده لري.

ب: په کابل کي د غربي هېوادونو سفارتونو، مخصوصاً د انګلستان سفارت، خپل ځيني زاړه افغاني ملګری وهڅول چي د دې سفر په خلاف څه وکړي، کم له کمه بايد دا سفر وغندي، خو سردار داؤد هغوی ته مجال ورنکړ، وئی نيول او محبس ته ئې ولېږل.

ج: پدې موده کي له روسانو سره د کابل د واکمني کورنۍ اړيکي په ټولو برخو کي پراختيا وموندله، د ملي اردو روزنه او تجهيز روسانو ته وسپارل شو، دا هغه خطرناك اقدام وو چي د هېواد ټولي وروستۍ خونړۍ پېښي د همدې غلط

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خائنانه اقدام زيږنده او د کمونستي کودتا او د روسي فوځونو د يرغل مقدمه وه. په همدې سره لومړی د افغانستان اردو او بيا ټول هېواد د روسانو په لاس کي پرېووت، دا طبيعي خبره ده چي د افغانستان په شان د يوه کمزوری او وړوکي هېواد له يوه ستر او توسعه غوښتونکي ښکيلاکګر ګاونډي ځواك سره نظامي اړيکي او د فوځ د روزنی او تجهيز حساس کار دې ځواك ته د سپارلو نه بله معنا کېدی شوی او نه بله نتيجه. ولې ترکيه او ايران د روسانو له سلطې نه خوندي پاتې شول او افغانستان د دوی په منګولو کي پرېووت؟ دا ځکه چي د دې هېوادونو د فوځ روزنه او تربيه د روسانو په لاس کي نه وه او زموږ واکدارانو زموږ د فوځ مهار د روسانو په لاس کي ورکړ، د فوځ ترڅنګ د نفت او ګاز په ساحه کي تفحصات، د لويو لارو پرانستل، بند او انهار، د معادنو استخراج او ګڼ شمېر نورو حساسو برخوکي له روسانو سره پراخی او طويل المدت معاهدې وشوې، د روزنی تر نامه لاندې روسيې ته د فوځي افسرانو او افغاني محصلينو د لېږلو لمن خوره شوه، افغانستان ته د روسي نظامي او ملکي مشاورينو، انجنيرانو او استادانو راتګ پيل شو او پدې سره د افغانستان ټول ورونه او دړی د روسانو پرمخ پرانيستی شوې او د نفوذ ټول مساعد شرايط برابر کړی شول، دا کارونه پداسي وخت کي شوي چي کرملين په ټولو حريفانو د برلاسی احساس کولو، د دنيا په ګوټ ګوټ کي په ډېر سرعت مخکي روان وو، د کمونيزم لمن په خورېدو وه، غرب د کمونيزم په وړاندي دفاعی دريځ غوره کړی وو او تر شديد هجوم لاندې وو، يو په بل پسې ئې خپل ملګری له لاسه ورکول، د وارسا پکت لمنه به چټکتيا خورېده، نوي غړي ئې موندل، په آسيا، افريقا او لاتينی امريکا کي يو په بل پسې انقلابونه ترسره کېدل، غرب پلوه زاړه رژيمونه نسکورېدل او له کمونيزم نه متأثره انقلابي حکومتونه صحنې ته راوتل او د مسکو د ملګرو په صف کي ودرېدل.

جاه طلبه سردارانو ته نه د دې نږديوالي راتلونکي خطرناك عواقب مهم وو او نه دا چي روسان په نړۍ واله سطحه څه کوي او د افغانستان په هکله څه عزايم

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري، دوی ته فقط دې خبرې اهميت درلود چې څو ورځې نور په اقتدار کې پاتې شي، پرون د انګريزانو د حمايې ترسيوری لاندې او نن د روسانو.

د: روسانو غوښتل چې لومړی د سردار داؤد له لارې او په مختلفو برخو کې د پراخو معاهدو په ذريعه په افغانستان کې خپلې ريښې وزغلوي او د خپلو پښو د ټينګولو نه وروسته لدې هېواد نه د جنوب په لورې د مخکې تګ لپاره د يوې اډې او معبر په حيث استفاده وکړي، غوښتل ئې دا هدف لدې لارې ترلاسه کړي چې افغانستان له پاکستان سره جګړې ته تشويق کړي، افغانستان د خپلو متو په زور له پاکستان سره د جګړې توان نه درلود، ناچار به ئې روسانو ته پناه وړه، پدې سره به هم د جګړې مهار د روسانو په لاس کې پرېووت او هم د کابل د واکمنانو، پدې جګړې سره نه يوازې افغانستان د دوی لاس ته ورتلو بلکې پاکستان دړی وړې کېدو، په څو ايالتونو وېشل کېدو او پدې منطقې کې د غرب يوه خطرناکه اډه له منځه تله. روسان پوهېدل چې پدې جګړې کې به دهلي هم د دوی مرسته کوي، پاکستان ته ډېره ګرانه او حتی محال وه چې له دوو لورو د روس او هند په شان د لويو ځواکونو د ګډ بريد مقابله وکړي.

هـ: سردار داؤد د مسکو د مزيد توجه جلبولو او د روسانو د حمايت ترلاسه کولو لپاره دا ضروري ګڼله چې د پښتونستان قضيه مطرح کړي او له پاکستان سره په جګړې تأکيد وکړي، د همدې لپاره هغه د ۱۹۵۵ ميلادي کال د مې د مياشتې په ۴ له پاکستان سره د جګړې لپاره د احتياطی فوځيانو د غونډېدو امر وکړ، دا پرېکړه پداسې وخت کې اعلان شوه چې ظاهرخان شمال ته د ښکار لپاره تللی وو، د شاه په غيابت کې د "سفربرې" فوق العاده فرمان صادرولو معنی دا وه چې روسان دا د سردار داؤد شخصي کار وګڼي او د مسکو په وړاندې د ده اهميت لازيات کړي. په کابل کې د پاکستان په سفارت او په جلال آباد او کندهار کې د دې هېواد په کنسلګريو د حملې او د پاکستان د بيرغ نسکورولو اقدام هم د همدې لپاره تر سره شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۲۱ کال کي د جندول او ښار د خانانو ترمنځ د نښتي په دوران کي د کابل واکمني کورنۍ د جندول د خانانو مرستي ته له کنړ او ننگرهار نه د قومي لښکرو ترڅنگ حکومتی فوځي قطعات د جگړي لپاره هغي سیمي ته ولېږل چي نه یوازې له ماتي سره مخامخ شول او په تېښته له ساحی راووتل، بلکي پراخه مرگ ژوبله ئیلپه برخه شوه . دې ته ورته اقدامات ټول د روسانو او هندوانو د خوشحالولو لپاره ترسره کېدل، نه له پښتونستان سره د مرستي او د پښتونستان د آزادي لپاره، د پښتونستان په نامه له هند او روسیی نه دولت کافی امکانات ترلاسه کول چي ډېره کمه برخه ئې پدې لار کي مصرفېده.

له دې حوادثو نه روسانو کم له کمه دا گټه ترلاسه کوله چي افغانستان تر زیات نه زیات په روسانو تکیه کولو ته اړ شي او له نوری نړۍ ئې اړیکي وشلېږي، هند غوښتل چي د کشمېر له لانجی د نړۍ والو پام بل لوري ته واړوي او پاکستان له افغانستان سره پداسي جگړي کي ښکیل کړي چي د کشمېر په هکله د څه کولو امکانات د تل لپاره له لاسه ورکړي.

څنگه ومنو چي نادري کورنۍ د پښتنو د یووالي او د پښتونستان د آزادي لپاره دا کار کولو، مگر د گندمك معاهده چي پښتانه ئې په دوو برخو ووېشل، د سردار یحیی زوم سردار محمد یعقوب له انگریزانو سره امضاء نکړه؟ هغه کورنۍ چي د اقتدار لپاره ئې زموږ د ستر هېواد له تجزیی سره موافقه وکړه او د دیورند کرښه چي د پښتنو په زړه کي ئې د یوه خنجر حیثیت درلود، د ده په ذریعه په پښتنو تحمیل شوه، څنگه ومنو چي د همدې کورنۍ لمسی نن د پښتونستان آزادي او د پښتنو بیا یووالی غواړي؟ هغه مستبده او ظالمه کورنۍ چي د افغانستان له پښتنو سره ئې هغه څه کړي چي انگریزانو نه وو کړي، څنگه د پښتونستان د ولس حقوق غواړي او د پنجابیانو له سلطې نه د دوی د ژغورلو لپاره له پاکستان سره د جگړي لیواله دی؟ مگر روس او هند د پښتنو د ژغورلو لپاره د سردارانو مرسته کوله؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

و: پدې لسيزه كي د نادري كورنۍ او روسانو ترمنځ د نږدې اړيكو ژوروالى لدې نه هم درك كولى شو چي شاه، صدراعظم او د وزراوو په سطحه عالي رتبه هيئتونه يو په بل پسې د مسكو دورى كولي، شاه د ۱۹۵۷ كال د جولاى او د ۱۹۶۲ كال د اگست په مياشت كي او صدراعظم څلورځله د ۱۹۵۶ كال د اكتوبر، د ۱۹۵۸ كال د جون، د ۱۹۶۰ كال د مې او د ۱۹۶۱ كال د اپريل په مياشت كي د روسانو مېلمانه ول!!

ز: ظاهر خان د سردار داؤد له زياتېدونكې سلطې او له روسانو سره د ده له زيات نږدې كېدو نه ترهه درلوده، د ده په مقابل كي ئې خپل زوم سردار ولي د سردار شاه ولي زوى ته په فوځ كي وده وركړه او هغه ئې د قواى مركز قومندان وټاكو، د ظاهرخان وېره په ځاى وه، دا ځكه چي د سردار داؤد د صدارت په اوږدې مودې كي ټول ملكي او نظامي اختيارات د ده په لاس كي وو، د دفاع وزارت، د داخله چارو وزارت او د پلان وزارت هم د صدارت ترڅنگ مستقيماً د ده په واك كي وو او د خارجه چارو وزارت د ده د ورور سردار نعيم په اختيار كې.

بلآخره دې ته اړ شو چي د دې خطر د منتفى كولو لپاره سردار داؤد له صدارت نه لري كړي، دا كار ئې مخامخ او د يوه فرمان له مخي نشو كولى، دې مقصد ته د رسېدو لپاره ئې بله لاره غوره كړه، د نوي اساسي قانون د تصويب او د دې قانون له مخي په دولتي چارو كي د شاهي كورنۍ د غړو د كار نه كولو د پرېكړي په اساس ئې د سردار داؤد د گوښه كولو اراده وكړه.

متأسفانه ځيني كسانو چي د هېواد د پېښو له اصلي او د پردې شاته لاملونو نه دقيقه اطلاع نلري يا د دولتي حلقو د تبليغاتو تر تاثير لاندې تللي، د نوي اساسي قانون د تصويب او له دولتي چارو نه د شاهي كورنۍ د غړو د گوښه كولو قضيه ئي ، په افغان ولس د ظاهر خان د يوې پيرزوينې په څېر څېړلې او دا هڅه ئې كړې چي دا كار نه د شاهي كورنۍ د داخلي اختلاف نتيجه وگڼي، نه ئې په ملت كي د استبداد، اختناق او مطلقه واكمنۍ په خلاف د ورځ په ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتېدونکي مخالفت زیږنده معرفي کړي او نه ئې د بهرنی فشار محصول وګڼي، دوی دې ته ندي متوجه چي شاهي کورنۍ هر کار د خپلي واکمنۍ د دوام په نیت کړی، د اقتدار لپاره ئې له هیڅ جنایت نه دریغ ندی کړی، دا د دیموکراسیغوښتنی اکتونه د ملت د اغفال او تحمیق لپاره او د شاهي رژیم په خلاف د قیامونو د مخنیوي په نیت ترسره شوي.

زموږ د ځینو تاریخ څېړونکو مشکل دا دی چي د پېښو ظاهري بڼی ته ئې کتلي، د داسي یوې ژوري ایدیولوژی خاوندان نه وو چي د آزادي، عدالت، برابري او انسانی حقوقو په هکله واقعی معیارونه د دوی په لاس کي ورکړي او د همدې معیارونو په اساس هر جریان وڅېړي او د هغه په هکله قضاوت وکړي، ځینو د نادرشاه په مقابل کي امان الله شاه ته ترجیح ورکړې، هغه ئې یو مترقي شاه ګڼلی، ځینو نورو د هاشم خان په مقابل کي د شاه محمود ملاتړ کړی او هغه ئې د دیموکراسي پلوي معرفي کړي، ځینو د سردار داؤد د دوران ټول وحشیانه او ظالمانه اجراءات د ده شخصي کارګڼلی، ظاهرخان ته ئې برائت ورکړي او د سردار داؤد د لري کولو اقدام ئې د ملت په نسبت د ظاهرخان یوه پیرزوینه ګڼلی او دا هڅه ئې کړې چي ظاهرخان د یوه داسي پاچا په حیث معرفي کړي چي غوښتل ئې ملت ته آزادي ورکړي، استبداد او اختناق پای ته ورسوي او مطلقه واکمني په مشروطه شاهي بدله کړي، خو د شاهي کورنۍ نورو قدرتمندو غړو دا موقع نده ورکړې!! دوی پدې نه پوهېږي چي شاهي نظام له انسانی حقوقو او د انسانانو ترمنځ د عدالت او برابري له تصور سره تصادم کوي، چېري چي شاهي نظام مسلط وي او یوه کورنۍ په ولس حکومت کوي، هلته انسانی حقوق تر پښو لاندې شوي او هلته د عدالت جنازه اخیستل شوې، ښه پاچا په اصل کي یو ظالم واکمن دی.

که تاسو د غلام محمد غبار او صدیق فرهنګ او د دوی په شان د ځینو نورو تاریخ لیکونکو آثار مطالعه کړئ دا لوی عیب به په ښکاره وګورئ، غلام محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبار د نادري كورنۍ د معرفي كولو په كار كي ډېر موفق وو او د قدر وړ كار ئې كړی. خو متأسفانه ده په خپل كتاب (افغانستان در مسير تاريخ) كي تل د امان الله خان په څېر د يوه نازولي شهزاده ملاتړكړی، د ده هر كار ئې ستايلی او د ده هره غلطي ئې توجيه كړې. صديق فرهنگ هم چي د ظاهرخان په واكمنۍ كي ئې په حساسو پستونوكي كاركړی، د پښتو په څېړلوكي د همدې عامل تر تاثير لاندې تللی، هڅه ئې كړې چي په خپل كتاب (افغانستان در پنج قرن اخير) كي د ظاهرخان په نسبت خپل زړه سوی څرگند كړي.

د دغو تاريخ ليكونكو اصلي مشكل دا وو چي د يوي صالح واكمنۍ او سالم نظام لپاره ئې واضح معيار او مشخص "مثال" نه درلود ، همدا چي يو واكمن ئې په ځينو چارو كي داسي موندلی چي تر بل نه ده ته غوره معلوم شوی، له هغه ئې دفاع كړې، د دغو ليكوالانو د "قصو اتلان" پاچايان دي، نه عام خلك او نه د عام ولس له غيرِ نه راولاړ شوي " اتلان"، دوی د "اسوه" او "قدوه" د نه موندلو له مشكل سره مخامخ وو ، د دې خلا د ډكولو لپاره ئې ناچار د واكمنو كورنيو په چاپيريال كي ځانته قدوه" او "اسوه" لټولي.

ح: د سردار داؤد د صدارت توره دوره د ده او د ده د ورور سردار نعيم په استعفا پای ته ورسېده، شاهي مكاری كورنۍ وغوښتل چي يو ځل بيا د خپلي واكمنۍ د دوام لپاره د سردار شاه محمود د صدارت د دوران په څېر د قلابي ديموكراسي يوه بله مرحله وآزمويي، د سردار داؤد په ځای ئې ډاكتر يوسف د صدراعظم په حيث وټاكو ، د ده د انتخاب په هكله څو خبري د توجه وړ دي:

- دی د سردار داؤد په كابينی كي د معادن او صنايع وزير وو.
- د شاهي كورنۍ په غيرِ كي ستر شوی وو ، شاهي كورنۍ ته وفادار او د پاچا په وړاندي ډېر خاضع او مطيع وو.
- څومره چي د سردار داؤد په صدارت كي ټول دولتي اختيارات د صدراعظم په واك كي وو او شاه صرف يو سمبول وو ، د ډاكتر يوسف په صدارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د دې برعکس، ظاهرشاه ټولواك وو او صدراعظم یو بې اختیاره لاس پوڅی سمبول، د هاشم خان او داؤد خان مطلقه صدارتونو چي په ظاهر خان کي کومي عقدې را پیدا کړې وې، د دغو عقدو د چولو لپاره هغه د ډاکتر یوسف په شان یوه مطیع صدراعظم ته ضرورت درلود ، عجیبه ده چي شاهي کورنۍ ته وفادار تاریخ لیکونکي د ډاکتر یوسف ټاکنه د دیموکراسي په لوري یو مؤثر گام او په دولتي چارو کي د شاهي کورنۍ د غړو د توظیف پای گڼي، حال دا چیخبره کاملاً برعکس ده، د ډاکتر یوسف د صدارت په دوران کي شاه "ټولواك" وو ، هر کار د ده د سترگو په اشاره ترسره کېدو ، حکومت د شاهي کورنۍ له ولکې نه د داسي صدرعظم په وسیله نشي ایستل کېدی چي د شاه له خوا د ده د ضعیف شخصیت او شاهي کورنۍ ته د وفادارۍ په وجه ټاکل شوی وی، ترڅو چي د حکومت په سر کي یو داسي ځواکمن صدراعظم رانشي چي ولس ئې تر شا ولاړ وی او ټاکنه ئې د ولس له لوري تر سره شوې وی، په دولتي چاروکي د شاهي کورنۍ د لاس وهنو مخنیوی نشي کېدی، دغو تاریخ لیکونکو هڅه کړې چي د خلکو په سترگو کي خاوري واچوي او دا خبره د خلکو له نظره پټه وساتي چي د ډاکتر یوسف په صدارت کي د شاهي کورنۍ یو بل مهم غړی او د پاچا زوم، سردار ولي، خپل هغه موقعیت خوندي ساتلی وو چي د ده له صدارت نه مخکي ئې په اختیار کي وو .

ط: د دولت لومړی کار دا وو چي د نوي اساسي قانون لپاره یو داسي کمیسیون وټاکي چي غړي ئې شاهي کورنۍ ته وفادار وي او هماغه څه په سیاسي قانون کي ځای کړي چي پاچا ئې غواړي، دا اساسي قانون باید د یوې داسي انتصابی جرگې له لوري تصویب شي چي اکثریت غړي به ئې انتصابی او شبه انتصابی وي او د غونډې افتخاری ریاست به هم د شاه په غاړه وي.

د کمیسیون غړي دا وو:

۱ـ سید شمس الدین مجروح د عدلیې وزیر د رئیس په حیث.

۲ـ سیدقاسم رښتیا د مطبوعاتو وزیر، غړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ميرنجم الدين انصاري غړی.

۴. عبدالصمد حامد غړی.

۵. محمد موسی شفيق غړی.

۶. ميرمحمد صديق فرهنگ غړی.

د اساسي قانون به مسودې کي د شاه او شاهيکورنۍ په هکله لاندې مهم ټکي ذکر شوي وو:

۱. شاه غير مسئول او واجب الاحترام دی.

۲. د مسلح قواوو اعلی قوماندان دی.

۳. په هېواد کي د اضطراری حالت د اعلان صلاحيت لري، حکومت او شوری منحلولی شي.

۴. دی به د صلحی او جنگ حالت اعلانوي.

۵. صدراعظم او کابينه به د ده له لوري او د ده په موافقې شوری ته د اعتماد رأی ترلاسه کولو لپاره معرفي کېږي.

۶. پاچا دائم العمره ټولواك دی، د ده د مړينی په صورت کي پاچايي د ده زوی ته او د زامنو د نشتوالي په صورت کي د ده ښځي او لور ته په ميراث رسېږي.

۷. د شاهي کورنۍ غړي په دولتي چاروکي نشي توظيف کېدی.

ی: په اساسي قانون کي د انساني حقوقو په هکله ځيني څرگندونی گورو، لکه د بيان آزادي، د اجتماعاتو او ټولنو د جوړولو حق، د منتخب پارلمان ضرورت او ولس ته د خپلو استازو د انتخابولو اختيار ورکول، د باصلاحيته محکمې د حکم له مخي د چا حبس او مجازات، د کار او مسکن د انتخاب حق، په داخلي او خارجي سفرونو د سابقه بنديزونو الغاء، د تعليم حق...

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په سیاسي او اجتماعي برخو کي د اساسي قانون دا فقرى په داسي فرعى قوانينو پوري مربوطي شوي وي چي هيڅکله تصويب نشول. د سياسي احزابو مربوط قانون ترپايه تصويب نه شوو.

ك: اساسي قانون د قواوو د تفکيك غوښتنه کوله، بايد مقننه قوه، اجرائيه قوه او قضاء مستقلي او له يوې بلي جلا وي، شاه د مشرانو د جرگې يو ثلث غړي په انتصابى توگه ټاکل، د ستري محکمې د رئيس او قضاء ټاکل، د افسرانو ترفيع.... ټول د ده په اختيار کي وو، خو لدې سره سره دى غير مسئول او واجب الاحترام وو.

ل: د اساسي قانون د ۴۲ مادې په اساس د هېواد مقننه قوه له دوو جرگو نه جوړه شوې وه، ولسى جرگه او د مشرانو جرگه، د ولسى جرگې غړي انتخابى وو، چي د هري ولسوالۍ او علاقه دارۍ نه به د آزادو انتخاباتو له لاري انتخابېدل، خو د مشرانو د جرگې غړي يو ثلث انتخابى ول چي د هر ولايت نه يو کس د خلکو له خوا، يو ثلث د ولايتى جرگو له خوا او پاتې دريېمه برخه ئي د شاه له لوري غوره کېدل.

م: د اساسي قانون د تصويب لپاره د لويي جرگې د انعقاد پرېکړه و شوه چي د ۱۹۶۴ کال په منى کي دائر شوه، د جرگې ترکيب داسي وو:

د يوولسمي دورى د ملي شورى ۱۷۲ غړي

د انتخاباتى حوزو نه ۱۷۲ غړي

د مجلس اعيان ۱۹ غړي

د کابينى ۱۴ غړي

د تمييز د عالي محکمې له اعضا وو نه ۵ غړي

د اساسي قانون د تسويد د کميسيون ۷ غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشورتی کمیسیون ۲۳ غړي

د شاه له لوري انتصابی اعضاء ۳۴ غړي

جمعاً ۴۵۴ غړي

نوموړې لویه جرګه د ۱۹۲۴ کال د سپتمر په ۹ نیټه د سلام خانی په مانی کي د شاه له خوا افتتاح شوه او د څو ورځو بحث په نتیجه کي ئې د اساسي قانون مسوده له معمولي ترمیم او تعدیل نه وروسته تصویب کړه.

ن: د ۱۹۲۵ کال د اګست له ۲۲ نه د سپتمبر تر ۹ نیټی د مشرانو د جرګې لپاره انتخابات تر سره شول او ۲۷ غړي ئې له ولایاتو نه غوره شول او لدې نه وروسته د ولسی جرګې ۱۱۲ غړي انتخاب شول، د دې انتخاباتو څو خاصي ځانګړتیاوي وې:

۱ـ د هېواد په تاریخ کي د لومړی ځل لپاره یو نسبتاً منتخب پارلمان جوړ شو.

۲ـ غوره شوي غړي اکثراً خانان، اربابان، ملکان، بډایان او د ځمکو خاوندان ول.

۳ـ که څه هم د سیاسي احزابو ضمیمه قانون لا نه وو تصویب شوی، خو دریو ډلو پدې انتخاباتو کي په حزبی توګه برخه واخیستله: د وحدت ملي حزب، افغان ملت او د خلق دیموکراتیك ګوند.

"د ملي وحدت" حزب د استاد خلیلي له خوا جوړ شوی وو، دی د شاه مشاور او دربار ته منلی شاعر وو، د ده حزب په اصل کي شاه پلوه حزب وو، د دولت په مرسته وتوانېدو چي کافی شمېر د دولت طرفدار استازی شوری ته ولېږي. خو دا حزب له همدې انتخاباتو نه او په بغداد کي د سفیر په حیث د خلیلي له ټاکلو نه وروسته متلاشي شو.

"د افغان ملت" ګوند چي انجنیر غلام محمد فرهاد جوړکړی وو، د افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملت په نامه ئې نشریه درلوده، په پښتنو کې د هغه فعالیت محدود شوی وو، د پښتنو د یووالي او برلاسی داعیه ورسره وه، د شاهي نظام حامي او د دولت ملګری وو، پدې موفق نشو چې کوم غړي شوری ته ولېږي. خو "د خلق دیموکراتیك" ګوند پدې و توانېدو چې خپل درې غړي، ببرك کارمل، اناهیتا او نوراحمد نور شوری ته ولېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي قانون او سياسي احزاب

شاه غوښتل چي په هېواد کي دوه حزبه نظام رايج کړي، خو مخالف او موافق حزبونه بايد مشروطه شاهي نظام ته وفادار وي، دواړه بايد د شاهي نظام د ښې او کيڼ لاس حيثيت ولري، د موافق حزب لپاره ئې استاد خليلي د مشر په حيث ټاکلی وو، ده د ملي وحدت په نامه د يوه حزب د جوړولو هڅه وکړه، د دولت لوړرتبه مأمورينو، د هېواد تاجرانو او شتمنو د دې حزب د اندراج په کتابونو کي خپل نومونه ثبت کړل. محصلينو ته د بورسونو، مأمورينو ته د ترفيع، تاجرانو ته د تجارتي امتيازاتو او بډايانو ته د دولتي حمايت وعدې ورکړی شوې.

د کيڼ لاس حزب په هکله د شاه اراده دا وه چي دا حزب بايد له هغو کسانو نه جوړ شي چي له مسکو سره د ملگرتيا ليوال دي، پدې سره به مسکو قانع کړی شي او د رژيم د نسکورولو په ځای به د رژيم حمايې ته ترجيح ورکړي، د ده گمان دا وو چي کمونستان په افغاني ټولني کي د نفوذ مجال نلري، د افغاني ټولني مذهبي جوړښت داسي دی چي په کمونستي افکارو ولاړ حزب په هغې که نفوذ نشي کولی، د منورينو شمېر کم دی، که ټول هم د کمونستانو په څنگ کي ودرېږي د ده واکمني له جدي گواښ سره نشي مخامخ کولی، د ولس له مذهبي احساساتو نه په استفادې سره د هغوی مخنيوی آسانه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده گمان کاوو چي که د دې ډلي په سر کي د راديکالو عناصرو په ځای معتدلي څېرې راوړاندي کړی شي، نو د دې حزب شته والی پدې خاطر د ده په گټه دی چي د مسکو مزيد مرستي او ملاتړ ترلاسه کولی شي.

د خلق ديموکراتيك گوند

په حقيقت کي د شاهي کورنۍ د غلطو سياستونو زېږنده دی، دې کورنۍ په لاندې توگه د نوموړي گوند په جوړولو او ودې کي فعاله ونډه اخيستی:

الف: له روسانو سره ژوري اړيکي قائمول.

ب: روسيی ته هر کال زيات شمېر زده کوونکي لېږل.

ج: د افغاني فوځ د افسرانو روزنه روسانو ته سپارل.

د: هرکال په زرهاوو روسي مشاورين، په نظامي، اقتصادي، تخنيکي او تعليمي برخو کي په هېواد کي منل.

هـ: د معادنو د استخراج، د نفت او گاز د تفحصاتو، د بندونو او نهرونو جوړولو او د لويو لارو د پرانستلو په برخو کي له روسانو سره پراخ قراردادونه او د دوی د نفوذ ټولي لاري پرانستل.

و: د کرملين د واکدارانو د حمايې جلبولو لپاره د شاهي کورنۍ د غړو ترمنځ شديد رقابت او مسابقه، له يوې خوا سردار داؤد د دې هڅه کوله چي له کمونستانو سره د ملگرتيا له لاري د کرملين توجه ځانته جلب کړي، له بلي خوا ظاهرخان کوشش کاوو چي کمونستانو ته د امتيازاتو ورکولو له لاري مسکو له ځانه راضی کړي.

په دې کي شك نشته چي د نړۍ په کچه د کمونيزم تهاجمي حالت او د کمونستي خوځښت چټکه پراختيا او د نړۍ په پېښنو د هغه ژوره اغيزه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په کورنيو حالاتو خاصه اغيزه درلوده، مخصوصاً چي زموږ هېواد د شوروي اتحاد د لوی ځواك نږدي ګاونډی وو او د افغانستان په څېر يوه وړوکي هېواد ته ګرانه وه چي د شوروي ځواك د نفوذ مخنيوی وکړي. خو د کمونيزم د خورېدو لپاره چي کوم اقتصادي او اجتماعي شرايط په کار دي او د کمونيزم فلسفه ئې لازمي او حتمي شرايط ګڼي، په افغانستان کي نه يوازې نه موندل کېدل بلکي د دې فلسفی له نظره زموږ هېواد په فيوډالي مرحلې کي وو او له کمونستيمرحلې نه ډېر لري او وروسته وو، بايد د سرمايه داري او بورژوازي مرحله ئې پلي کړې وی ترڅو د کمونستي افکارو او تګلارو منلو ته چمتو شوی وی.

که زموږ په هېواد باندي د کمونستانو د سلطې ځرنګوالي ته لږ ځير شو نو پدې حقيقت په ډېره آسانی پوهېدی شو چي کمونيزم په افغانستان کي له روسانو سره د شاهي کورنۍ د سازش او د کرملين د واکدارانو د توجه جلبولو په لار کي د دې کورنۍ د ځواکمنو غړو ترمنځ د مسابقی او رقابت ناولی مولود دی. مګر نه ګوری چي کمونستان د يوې داسي کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل او د خپلي کاملي سلطې لپاره ئې لار آواره کړه چي د شاهي کورنۍ د يوه غړي تر مشرۍ لاندې د هغو افسرانو په لاس ترسره شوه چي په روسيی کي روزل شوي وو. کمونستان د خپلي فلسفی له مخي بايد د يوه کارګري انقلاب له لاري قدرت ته رسېدلی وی او د دوی قيادت هم بايد د کارګرانو د ټولني له منځ نه راولاړ شوی وی، نه په يوه فيوډالي نظام کي د شاهي کورنۍ د يوه جنرال له کورنۍ نه او يا د دولتي مأمورينو له ډلي نه، د "پرولتريا د يکتاتوری" خو د "پرولتريايي مشرتابه" غوښتنه کوله!! دا څنګه په افغانستان کي د "پرولتريايي انقلاب" مشري د ببرك په شان د يوه جنرال زاده او د تره کي په شان د يوه بيروکرات او د يوه "بډای" د منشي لاسته ورغله؟ او دا ولې د دې انقلاب مدعيان د داسي عسکري کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل چي د سردار داؤد په شان يو مستبد او مطلق العنان واکمن او د شاهي نظام يو قسی القلبه او بې رحمه صدراعظم د هغې په سر کي وو؟!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د "خلق دیموکراتیك گوند" د ۱۹۶۵ کال د جون په میاشت کي د هغي غونډي په ترڅ کي جوړ شو چي د نورمحمد تره کي په کورکي جوړه شوې وه او لاندې کسانو په کي برخه درلوده:

نورمحمد تره کی، ببرك كارمل، صالح محمد زیری، سلطانعلي كشتمند، دستګير پنجشيری، ظاهر افق، نوراحمدنور، ډاکتر شاه ولي، شهپر، عبدالکريم ميثاق، عبدالحکيم شرعي جوزجانی، سليمان لايق، اناهيتا راتب زاد، بارق شفيعی، نظام الدين تهذيب، عبدالقدوس غوربندي، هادي کريم، عبدالحکيم هلال، طاهر بدخشي، ډاکتر ظاهر، ياور شيرزی، اسمعيل دانش، آدم خان ځاځی.

په دې غونډي کي د ګوند اساسنامه تصويب شوه او د پلينوم په نامه يوه اتلس کسيزه کميټه جوړه شوه، نوموړي پلينوم د ګوند مرکزي کميټه چي اوه اصلي او څلور علی البدل غړي ئې درلودل تأسيس کړه، د مرکزي کميټې اصلي غړي دا وو: تره کی، ببرك، زيری، بدخشي، کشتمند، پنجشيری او شهپر او علی البدل غړي ئې دا وو: ډاکتر شاه ولي، ظاهر افق، ډاکتر ظاهر، نور احمد نور.

مرکزي کميټي نورمحمد تره کي د منشي په حيث او ببرك كارمل د ده معاون وټاکلو.

د دې ګوند د ښه پېژندنی لپاره لاندې ټکي د توجه وړ دي:

الف: کمونستي افکار ئې درلودل، له مسکو نه ئې الهام اخيستو، توجيه او تمويل ئې د روسانو له خوا کېدو.

ب: د ايران د "حزب توده" له خوا ليکل شوي او يا ترجمه شوي آثار د دې ګوند فکری مراجع ګڼل کېدل، ګوند له فکری شخصيتونو نه محروم وو، ليکوالان ئې د نورو د آثارو ترجمانان وو، يوازې تره کي څو "کيسی" ليکلې، چي د محتوی او حجم له لحاظه ډېره ټيټه مستوی لري، د ده "کيسی" د جهاد په دوران کي د راڅرګند شوو لنډو کيسو له عادي ليکوالانو سره هم د مقايسی وړ ندي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده په کيسو کي د افغاني ټولني د ملا ، ملك، بزگر او ختگر څېرې انځورشوې خو په عاميانه ژبه او پرېوتي مستوی. دې گوند په کابل کي دفتر درلود او د "خلق" ترنامه لاندې ئې يوه اونيزه خوروله چې د هغې څو خصوصيات وو:

الف: په مارکسيتي فرهنگ کي استعمال شوي اصطلاحات، له ترجمې نه پرته او په لاتيني ژبه کي د دې نشريې په هر مضمون کي په پراخه پيمانه د لوستونکي پام ځانته اړولو.

ب: اکثر مضامين ئې له روسي ورځپاڼو او "حزب توده" له خوا ترجمه شوو آثارو نه اقتباس کېدل.

ج: په ټولو نړۍ والو پېښو کي د مسکو د دريځ په کلکه ملاتړ او د امريکا غندنه.

د: له مشروطه شاهي نظام نه حمايت او له ملي ديموکراسي او د پراختيا له غير پانگه وال اسلوب نه دفاع.

دوی د افرادو د جلب او جذب لپاره داسي کړنلاره خپله کړې وه چې مهمي برخي ئې دا وې:

الف : په ملايانو او پيرانو کلك گوزارونه او لدوی نه داسي يوه څېره وړاندي کول چې نه يوازې د دوی په هکله په ځوانانو کي کرکه او نفرت راولاړ کړي بلکي دين ته هم شا کړي، د ملايانو په هکله به ئې ويل: دوی له نفاس، اسقاط، خيرات، زکات، د ماشوم په غوږ کي آذان، د مړي جنازه او دې ته له ورته مسائلو نه پرته څه د ويلو لپاره نلري، د ټولني موجوده وضعه هغه ته سل په سلو کي د دين مطابق او د خدای د رضا وړ برېښي، د ده له نظره عدالت همدا دی چې زموږ په ټولني حاکم دی، هغه خوارکی نه په سياست پوهېږي، نه د نړۍ له حالت نه خبر دی، نه د فقر او لوږې اصلي عوامل پېژندی شي، نه په ټولني کي د بې عدالتي، طبقاتي نظام، د يوه د شتمن کېدو او د بل د نيستمن کېدو په کارکي د نظام او واکدارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اغیزی نه واقف دی، د هغه ټول هم او غم دا دی چي د کلي له خلکو "وظیفه" ترلاسه کړي او د مړی په ورځ د اسقاط برخه ورکړی شي. دا مفت خواره دي، د نورو په "وظیفو" ستر شوي، د بل دسترخوان ته ئې سترګي وي، د خانانو نوکران دي، د واکمنانو د سر دعا کوي، د پاچا د تخت او تاج د بقا خطبی وایي، دا یوه ارتجاعی ډله او د انقلاب ضد ځواك دی، د دین په نامه خلك غولوي، خلکو ته وایي چي په روانی وضعي شکر وکړي، دا د خدای له لوري په موږ مسلطه شوې، تقدیر همداسي تللی، د تقدیر مخالفت له خدای نه بغاوت دی، هرڅه خدای ته پرېږدئ، په فیصلو ئې راضی اوسئ، اعتراض مه کوئ، د وضعي د بدلون هڅه مه کوئ، تر قیامته پوري به همداسي هره ورځ تربلي بدتره وي، که په ټولني کي نابرابري ده خدای راوستی، یوه ته زیات یوه ته کم خدای ورکړي، وېنې د ده له لوري دی، د دین حقیقت همدا دی، که دین غواړې نو نه به په روانی وضعي اعتراض کوئ، نه به په نظام کي تبدیلي غواړئ، نه به د عدالت او برابرۍ غوښتنه کوئ او نه به له ظلم او ناروا سره د مخالفت لپاره ملاتړئ. خو که غواړئ چي ولس لدې دردونکي حالت نه وژغورلی شي، فقر، لوږه، غربت او نادارای پای ته ورسېږي، خلکو ته کور، کالي، ډوډۍ ورسېږي، ډېډای او نادار، شتمن او نیستمنن، بزګر او ځمکه وال، کارګر او سرمایه دار، حاکم او محکوم ترمنځ تفاوت له منځه ولاړ شي، حکومت د غریبی طبقی او کارګرانو په لاس کي وي، هېواد مو ترقي وکړي، نو راځی زموږ ملګری شئ، دین ته شا کړئ، له ملا او پیر نه رابیل شئ، مارکسیزم لینینزم ستاسو ټولي هیلي تر سره کوي، ستاسو ټولو پوښتنو ته ځواب وایي، باید د یوه سوسیالیستی انقلاب راوستو لپاره ملا وتړو، دا فیوډالي نظام پای ته ورسوو، دین د فیوډالي نظام زیږنده او د همدې نظام د بقا لپاره صحنې ته را ایستل شوی. کومو ولسونو چي دین پرېښی ترقي ته رسېدلی، دین او ترقي، مذهب او علم له یوه بل سره اړخ نه لګوي، یا به دا غواړې یا هغه !! د دې لپاره چي د بډایانو او فیوډالانو ژوند د جنت په څېر وي او بزګران او کارګران د دوزخ په څېر ژوند کي قانع او راضی وي، ملا خلکو ته همدا وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آخرت جنت ستا دی او د دنیا جنت د نورو. اعتراض مه کوه هغه تر دې غوره دی!! دا هغه خبري وې چې د ماکسیم گورکي او جك لندن په شان ناول لیکونکو په کیسوکي د هر مخاطب مخي ته ایښود ل کېدې، ځوانانو د دین حقیقت یا د ملا او پیر په کړو وړو کي لټولو او یا پداسي ناولونو کې. دې ته نه وو متوجه چې دا ناولونه په غربی ټولني کي "دینداره" طبقه تمثیلوي، دا د کشیش او کلیسا په هکله لیکل شوي، پدې هم نه پوهېدل چې دین باید په دین کي ولټوو نه د دیندار په کړو وړو کې، که د دین مدعی منحرف شو، له دین نه ئې ځانته دکان جوړ کړ او دین ئې د حاکمانو په پښو کي ذبح کړ، باید په همدې کس اعتراض وکړو نه په هغه دین چې په خپله د همدې کس په لاس قرباني شوی، نه په هغه دین چې خلکو ته وایي: ورانه دنیا د وران آخرت ننبه ده، دنیا د آخرت مزرعه ده که دي کښت خوار وو، د سمسور آخرت هیله مه کوه، هیڅوك حق نلري د دین په نامه له نورو نه څه ترلاسه کړي، بې عدالتي، فقر او لوږه، ستا د کړو وړو او ستا د غیر عادلانه ویښ نتیجه ده، نه په بندگانو د مهربان خدای د نه پیرزویني، دین د ظلم دښمن دی او له ظالم نه بیزار، دین راغلی چې د ظلم ټغر ټول کړي، مظلومان له ظلم نه وژغوری، خلکو ته ووایي چې له الله نه پرته بل ته سر ټیټ نکړي، ټول برابر پیدا شوي یاست، له یوه مور پلار نه، هیڅوك په بل د لویي حق نلري، کوم ملا چې د ظالم واکمن په څنگ کي ودرېدو هغه یو ټگمار دیندار دی چې دین د دنیا لپاره د حاکمانو په پښوکي ذبح کوي. د داسي دیندارانو په عمل باندي د خدای د دین همدومره اعتراض لري چې د دین دښمنان ئې ورباندي لري.

کمونستانو به په خپلو حزبی غونډو کې، د نجونو او هلکانو د گډې نڅا او رقص محفلونه جوړول، د ودکا جامونه به ئې وېشل او پدې سره به ئې ځوانان جذبول، نورمحمد تره کي یوه ورځ پیغلو ته مخ کړ او ویې ویل: د بلغاریې پیغلو په خپلو سپینو لیچو انقلاب بري ته ورساوو، له تاسو نه همدا انتظار لرو.

زما په یاد دي چې یوه ورځ د پوهنتون په انگړ کي د پرچمیانو د یوې غونډې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګ ته تېرېدم، يوې پيغلي چي سر، غاړه، سينه او لاسونه ئې بربنډ وو د ستيج په سر ئې شعر وايو او ځوانانو ته ئې خطاب کاوه چي: که انقلابي شوې او انقلاب دی بري ته ورساوو، بيا راشه زما شونډې وزبيښه. دا د دوی اسلوب وو او د دعوت او بلنې مواد.

ماته د دوی د اکثرو کتابونو او ليکنو د لوستلو فرصت په لاس راغلی، له کپيټال نه تر ناولونو پوري، د مارکس، لينن، استالين او ماکسيم ګورکي له کتابونو نه د مائوتسيتون او جك لندن تر ليکنو پوري. پدې ليکنو کي د عقل په ځای احساسات پارول شوي، د فلسفی په ځای په کيسو ترکيز شوی، د "دين" په ځای "ملا" تر بريد لاندې نيول شوی او لدې لاري دين ټکول شوی.

دا ګوند د تأسيس په لومړيو کلونو کي ډېر سريع مخ په وړاندې روان وو، ډېر ځوانان ئې بې لاري کړل، په اکثرو علمي مؤسساتو مسلط شو، پوهنتون د دې ګوند په مهمې اډې بدل شو. له يوې خوا د ټولنې بد وضعيت، فقر، لوږه، جهل، له دين نه بې خبري، استبدادي نظام، د يوې کورنۍ واکمني په ټول ملت او شديد اختناق او له بلې خوا په نړۍواله سطح د کمونيزم سريع او چټك خورېدل او غربی پانګه وال نظام ته د دنيا په ګوټ ګوټ کي ماته ورکول او په اروپا، آسيا، افريقا او لاتيني امريکا کي يو په بل پسې ستر ستر انقلابونه او بدلونونه راوستل د دې باعث شو چي افغاني ځوانان د دوی په لومو کي پرېوزی، له ځوانانو سره چي د هېواد داخلي وضعيت او نړۍ والو پېښو کوم سوالونه را پيدا کړی وو، د دې ځواب ئې نه په مسجد کي موندو او نه په خانقا کې، دوی غوښتل چي هېواد لدې دردناك او شرموونکي حالت نه وژغورل شي او له نورو هېوادونو سره د سيالۍ وړ شي، که پدې هيله جومات يا خانقا ته تلل نو نااميده او خالي لاس راګرځېدل.

خو د دې حالت عمر ډېر لنډ وو، د خلق ګوند ډېر ژر په ګڼ شمېر ډلو ووېشل شو، لومړی انشعاب د ۱۹۶۷ کال د جولای په مياشت کي د حزب د منشي او د ده د معاون ترمنځ تر سره شو، له کارمل سره د خلق ګوند هغه غړي ملګری شول چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مرفه او شتمنو کورنیو پوري مربوط او غیر پښتانه وو او له تره کي سره هغه کسان پاتې شول چي پښتانه ول او د ټولني په محرومي طبقی پوري تړلي وو، تره کي د ګوند لومړی نوم له ځان سره وساتو او کارمل له خپلو ملګرو سره د پرچم په نامه نشریه راوایستله او ډله ئې په همدې نامه معروفه شوه.

په دوهم قدم کي دستګیر پنجشیری له ګوند نه ووت او د"خلق کارګر" په نامه ئې ځانته ډله جوړه کړه.

وروسته طاهر بدخشي له ګوند نه بېل شو او ډله ئې د ستم ملي په نامه مشهوره شوه. د ده ډلي په ملي ستم باور درلود او ویل ئې چي د پښتنو په خلاف باید نور ملیتونه متحد شي او د دوی سلطه پای ته ورسوي، دې ډلي د کمونستي فلسفی خلاف د طبقاتی ستم په ځای د ملي ستم مفکوره وړاندي کوله. اکثر غړي ئې د تخار او بدخشان وو، شمېريې هومره محدود وو چي تر پایه ئې د کومي لويي غونډې د جوړولو او د کومي نشريې د خورولو توان ونه موند.

د اختلاف او په څو ډلو د وېشل کېدو لاندې لاملونه وو:

الف: د زعامت فکری او اخلاقي ضعف.

ب: قومي او ژبني تعصبات او په همدې بنیاد د ګوند په منځ کي د مختلفو ډلو جوړېدل او په پای کي د هر سمت او سیمي مربوط غړي په بېل بېل ګوند کي را غونډېدل: پښتانه له تره کي سره، تاجکان له کارمل سره، د بدخشان او تخار خلقیان له طاهر بدخشي سره او شمالي وال له دستګیر پنجشیری سره.

ج: له دولت سره د اړیکو په اړه بېل بېل نظریات، کارمل او ملګرو ئې د تفاهم او عدم تشدد د مفکوری پلوي کوله او د تره کي پلویانو د شاهي کورنۍ له غړو، مخصوصاً سردار داؤد سره د کارملیانو په نږدې اړیکو اعتراض درلود.

د: په نړیواله سطحه په کمونستي بلاك کي د روسیی او چین ترمنځ د شدید رقابت او په کمونستي جریان کي د بنسټ پالو او اصلاح طلبانو تر منځ تودې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منازعې د افغانستان د کمونستي جریان په وضعې دا اغیزه درلوده چي دلته هم مختلفی ډلي را منځته شي. ځینو د مسکو له هغي تګلاري سره ځان عیارکړ چي د خروشوف په دوران کي رامنځته شوه او د استالین د دوران له سیاستونو او تګلارو سره ئې ژور اختلاف درلود، ځینو نورو دا تجدید نظر په کلکه محکومولو او هغه ئې ناجائز ګڼلو او د کرملین نوې تګلاره ئې د کمونیزم له اصلي خط نه انحراف شمېرو او نوي واکداران ئې په لیبرالیزم او نفاق متهمولو، ځینو نورو دا وپتییله چي حق لري د کموزم په هکله خپل ځانګړی نظر ولري او د کمونستي افکارو په چوکات کي ځانته د خپلو خاصو شرایطو له تقاضا سره سم تګلاره وضع کړي. د کرملین د واکدارانو تر منځ اختلاف د مسکو د سیاستونو په هکله په نورو هېوادونو کي هغه مخکنی تصور او تعامل بدل کړ چي له آخوا صادر شوي تحلیلونه او لارښووني به مقدس شمېرل کېدې او له هر راز تصرف او تجدید نظر نه پرته به په کار وړل کېدې.

هـ: د اختلاف یوه وجه دا وه چي تره کی، حفیظ الله امین چي نوی له امریکا نه راغلی وو، په حزب کي ومانو او هغه ته ئې ارتقاء ورکړه، د ګوند سابقه دارو غړو ته دا د منلو وړ نه وه، امین ته ئې د شك په نظر کتل او دا تبلیغات ئې کول چي دی د (سی، آی، ای) له خوا ګمارل شوی دی.

شعله جاوید:

د دې ډلي اصلي نوم "جمعیت دیموکراتیك نوین" وو، خو د نورو ډلو په څېر د خپلي خپروني "شعله جاوید" په نامه مشهوره شوه، د دې ډلي په هکله په اختصار سره ویلی شو چي:

الف: پداسي وخت کي راپیدا شوه چي له یوې خوا د "خلق دیموکراتیك ګوند" له انشعاباتو سره مخامخ شوی وو او له بلي خوا په نړۍ واله سطحه چین د "مائوتستون" مشرتابه لاندې د مسکو په خلاف نوې، خو توده جبهه پرانستلې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمونستي جريان د مشرتابه ادعا ئې کوله، کرملين به ئې په ريويزيونيزم او له مارکسيزم لينينيزم نه په انحراف متهم کاوو، تقريباً په ټولو هېوادونو کي ئې د مسکو پلوه احزابو تر څنګ، پيکنګ پلوه ډلي جوړي کړې وې، په افغانستان کي د "شعله جاويد" په جوړلو موفق شو.

ب: دې ډلي په مسلحانه، نه پخلا کېدونکې او انقلابي مبارزې باور درلود، پارلماني مبارزه، سوله ايز بدلون، له ارتجاع او امپرياليزم سره روغه جوړه ئې د مارکسيزم لينينيزم له کرښلاري سره معارض ګڼله، د چين کمونستي انقلاب د دوی قدوه او د مائوتستون کتابونه د دوی لارښود وو، دوی د خپلو چيني مشرانو په څېر، د کارګری انقلاب په ځای د بزګرانو په انقلاب تأکيد کولو، ويل ئې چي افغاني ټولنه لا د بورژوازي او سرمايه دارۍ مرحلې ته نده رسېدلې، کارګری ټولني نلري، د توليد اصلي منبع ځمکه ده، زموږ کارګران بزګران دي نه د فابريکو کارګران، د کارګری انقلاب شعارونه دلته بې ځايه او بې محتوی شعارونه دي، بايد بزګرانو ته سياسي شعور ورکړو، د نظام د نسکورلو لپاره ئې متحد کړو. دوی دا تحليل پداسي حال کي وړاندي کاوو چي مسکو او پلويان به ئې په ريويزيونيزم متهم کول، حال دا چي د کارګری انقلاب په ځای د بزګری انقلاب عنوانول پخپله په مارکسيزم لينينيزم کي يو تجديد نظر وو!! مارکس او انګلس د کمونستي انقلاب لپاره د بورژوازی مرحله ضروري ګڼله او پدې باور وو چي دا انقلاب د کارګرانو په لاس تر سره کېږي، د دوی په مسلك کي د بزګرانو د انقلاب تصور نشو موندلی.

ج: د ی ډلي اکثراً په اهل تشيع کي نفوذ وکړ، له اهل تشيع نه بهر په نورو پرګنو کي د دوی نفوذ له هيڅ سره برابر وو، تر پايه پدې ونتوانېدل چي په نورو ساحوکي نفوذ وکړي، وجه ئې دا وه چي د لومړی کچی مشران ئې په شيعه کورنيو پوري مربوط وو.

د: مهم غړي ئې دا وو: ډاکتر عبدالرحيم محمودي، ډاکتر عبدالهادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمودي، انجنير عثمان لنډی، صادق ياری او اکرم ياری او د دوهمي کچې غړي ئې دا: حيدر علي لهيب، شاکر، عبدالاله رستاخيز، مجيد کلکاني، قيوم رهبر، مينا کشور کمال، ليلا فيض.

هـ: دې ډلي د تبارز په لومړيو کلونو کي سريع وده وکړه، په ځوانانو کي ئې نفوذ ډېر تند او چټك وو، د خلق ديموکراتيك گوند او له هغه نه بېلي شوې ډلي ئې له جدي گوابښ سره مخامخ کړي، په پوهنتون او علمي مؤسساتو کي د دې گوند مخکنۍ سلطه ئې پای ته ورسوله. لکه څومره چي پيکنگ د مسکو لپاره پدې مرحلې کي په جدي گوابښ بدل شوی وو "شعله جاويد" د مسکو پلوه جريان لپاره همداسي گوابښ وو. خو دا ډله له هغه وروسته له شديدو داخلي ستونزو سره مخامخ شوه او په گڼ شمېر ډلگيو ووېشل شوه چي د "مسلمانو ځوانانو" له اسلامي نهضت سره ئې د کابل پوهنتون په انگړ کي څو نښتي درلودې او په هري نښتي کي ئې ماتې وخوړه.

و: دوی به د مائوتستون کتابونه لوستل، د چين سفارت به دا کتابونه په ډېره پراخه پيمانه خورول، د ده کتابونه اکثراً د جاپان له سلطې نه د چين د آزادۍ د تاريخي جگړي او بيا د چين د انقلاب د بېلابيلو برخو په هکله ليکل شوي وو، که څه هم له علمي او فکری لحاظ ئې خاص څه نه درلودل خو د يوه انقلابي جريان د مختلفو اړخونو په څېړلو او معرفي کولو کي د نورو کمونستو ليکوالانو تر ليکنو ډېر غني وو.

د "شعله جايد" ځينو غړو د مائوتستون له افکارو نه لاس واخيست او د البانيا مشر "انور خواجه" ئې ځانته قدوه غوره کړ. ځينو نورو د افغانستان شرايط، نه د چين په شان د يوه بزگری انقلاب لپاره مساعد گڼل او نه د روسيې او البانيا په شان د انقلابونو لپاره، د دې په ځای ئې د "چگوارا" په څېر د پارتيزاني مبارزې ملاتړ کولو، دې متضادو تگلارو هم د دې ډلي په وېشلو او انشعاب کي خاص تاثير درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز: په ځوانانوکي د دې ډلي د لومړيو ورځو د چټك نفوذ يو اساسي لامل دا وو چي دوی په نړۍ واله سطحه هم د امريکا امپرياليزم غندلو او هم د روس سوسيال امپرياليزم او د هېواد د ننه ئې د حاکم نظام د رنگولو او د يوه انقلابي بدلون غوښتنه کوله. له دولت سره سازش، روغه جوړه او سوله ايز تعامل ئې محکومولو، اصلاح طلبی ئې د نظام په گټه او د يوه انقلابي بدلون په وړاندي خنډگڼلو. د يوې محرومي او محکومي ټولني کوم ځوان نسل چي د استبداد او اختناق، فقر، لوږي او بې عدالتي په غېږ کي سترکېږي، انقلابي افکار او د يوه تند او انقلابي بدلون تگلاري تر غير انقلابي افکارو او اصلاح طلبه تگلارو ژر خوښوي، يوازې په مرفه ټولنو او د حاکمو کورنيو په غېږ کي ستر شوي ځوانان د رفورمستی او اصلاح طلبه حرکتونو ملاترکوي، زموږ په ټولني کي د داسي کسانو شمېر ډېر کم وو. که د افغانستان د سياسي احزابو جوړښت ته لږ ځير شو په څرگند طور گوروچي: د پرچم له ډلي سره د کابل د مرفه کورنيو او په حاکمي طبقی پوري تړلي کسان يو ځای شول، د دوی اجتماعي وضعيت د دې تقاضا کوله چي اصلاح طلبه تگلاره غوره او په انقلابي افکارو او تگلارو هغې ته ترجيح ورکړي، په مقابل کي ئې د تره کي پلويان که څه هم د دواړو د الهام منبع يوه وه او د سياسي اړيکو په اساس بايد د پرچميانو په څېر وی خو پدې خاطر چي په غريبو کورنيو پوري تړلي وو، له پرچميانو نه ئې په تگلارو کي انقلابي تمايلات زيات وو او شعله جاويد د همدې عامل په اساس د دواړو خلاف د سوله ييزي مبارزې په ځای په انقلابي او مسلحانه مبارزې ټينگار کولو، په همدې خاطر په ځوانانو کي د دوی نفوذ تر نورو چټك وو.

لومړۍ ډله چي له شعله جاويد نه بېله شوه د "گروه انقلابي خلق افغانستان" تر نامه لاندې ئې خپل کار پيل کړ، دا ډله ورو ورو تقويه شوه، د مجيد کلکاني ډله هم لدوی سره يوځای شوه، خو په ۱۳۵۴ کي د "اخگر" ترنامه لاندې يوه ډله لدوی نه بېله شوه او د اوم ثور له کودتا نه وروسته د مجيد کلکاني ډله لدوی نه بېله شوه او ځانته ئې د "سازمان آزادی بخش مردم افغانستان" په نوم بېله ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړه، گروه انقلابي خلق افغانستان ځانته نوی نوم غوره او د سازمان رهايي تر نامه لاندې ئې فعاليت پيل کړ. د سردار داؤد له کودتا نه وروسته د دې ډلې گڼ شمېر غړي د دولت سره يوځای شول، دا کسان وروسته بيا له خلق او پرچم سره ملگري شول او لدوی سره د شعله جاويد د ځينو نورو غړو د يوځای کېدو واسطه شول، د سردار داؤد د اقتدار په دوران کي شعله جاويد د هغو سياسي ډلو لار غوره کړه چي ځيني غړي ئې له دولت سره يوځای شول، ځينو ئې له مبارزې نه لاس واخيست او ځينو نورو مناسب فرصت ته د انتظار کولو فيصله وکړه. د دوی هغو کسانو چي غوښتل ئې د خپلي ډلي شعارونو ته وفادار پاتې شي، دا پرېکړه وکړه چي د پاکستان پيپلز پارتی له حکومت نه د مسلحانه مبارزې لپاره مرسته ترلاسه کړي. پيپلز پارتی له چين سره ډېرې تودې اړيکي درلودې او پدې حزب کي يوه فعاله ډله داسي وه چي له شعله جاويد سره ئې په فکری لحاظ خواخوږی درلوده او د دوی په شان د مائوتستون د افکارو پلويان وو.

د شعله جاويد هيئت د جمعيت الله جلال تر مشرۍ لاندې پاکستان ته ولاړ، د بوتو حکومت، جنرال محمد موسی چي په خټه هزاره وو، لدوی سره د تفاهم او تماس لپاره توظيف کړ، د ده په لاس دې هيئت ته د مالي مرستي تر څنگ څو ميله وسله او څه منفجره مواد ورکړ شول او د مؤثر کار په صورت کي د کافي مالي او نظامي مرستو وعده ورکړی شوه، د پيپلزپارتی هغه اړخ چي چينائی کمونستي افکار ئې درلودل، دې ارتباط ته خاص اهميت ورکولو او دا ډله ئې له فکری لحاظه ځانته ډېره نږدې گڼله او دې ته ئې ترجيح ورکوله چي دا ډله وپالي، وده ورکړي او د مؤثر کار شرايط ورته برابر کړي، خو شعله يانو څو ستر مشکلات درلودل:

- له شديد داخلي اختلاف سره مخامخ ول، په گڼ شمېر متخاصمو ډلگيو وېشل شوي وو، لداسي مشرتابه نه محروم وو چي د دې ډلي اکثر غړي پرې راغونډ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• وسله وال فعالیت له کافي ولسي ملاتړ او په ملت کې له ژور نفوذ نه پرته ممکن ندی. دا ډله د ولسي ملاتړ له ناحیې پداسي موقعیت کې نه وه چې د رژیم په خلاف مؤثر کار وکړي شي، پاکستان د هغو انفجاراتو په مقابل کې لدې ډلي نه د فوري اقداماتو انتظار درلود چې د داؤد د حکومت له خوا په ټول پاکستان کې ترسره کېدل او لمن ئې ورځ په ورځ خوربده. که دا ډله پدې توانېدلې وی چې مؤثر کار وکړي، د بوټو د حکومت انتظار تر سره کړي او د کابل له لوري د هغه وخت د فشار په راکمولو کې له اسلام آباد سره مرسته وکړي، شاید د بوټو حکومت بلې افغاني ډلې ته مخصوصاً داسي ډلې ته چې اسلامي هویت ولري، هیڅکله له پاکستان نه په افغانستان کې د څه کولو موقع او فرصت نه وی ورکړي، خو د شعله جاوید په ډلې کې دا توان نه وو چې لدې شرایطو نه استفاده وکړي.

په ۱۹۸۱ کې دې ډلې یو ځل بیا هڅه وکړه چې له اسلام آباد سره هغه تت شوې زړه رابطه راژوندی کړي، د رهائي گروپ مشر ډاکتر فیض احمد د یوه هیئت په مشرۍ له هماغه جنرال موسی سره لیدنه کتنه وکړه، څه تحفې او هدیې ئې هم نوموړي جنرال ته له ځان سره درلودې، جنرال صاحب تحفې په ورین تندي ومنلې خو هیئت ته ئې داسي وعدې ورنکړی شوې چې هیئت انتظار درلود.

دغه عوامل باعث شول چې افغاني چینائي کمونستان د اسلامي انقلاب په دوران کې فعال او څرگند حضور ونلري، په داخل کې د جنگ د مستقلې جبهې له پرانستلو نه عاجز پاتې شي او په لاندې شکلونو کې فعالیت وکړي:

• په هغو ډلو کې نفوذ وکړي او د دوی له نوم او بیرغ نه په استفادې سره کار وکړي چې یا التقاطي افکار لري، هر څوك په خپلو لیکوکې منلی شي، وسایل او امکانات لري خو افراد نلري او یا په هغو ډلو کې چې نه تنظیم لري، نه د سیاسي کار تجربه او نه د کمونستانو په هکله معلومات. د شمالي د سیمې غړي ئې په شوری نظار کې ننوتل، د هرات غړو ئې د حرکت انقلاب اسلامي ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره کړه، د مرکزي صفحاتو او په شیعه ټولني پوري مربوط غړي ئې په شیعه تنظیمونو کې او ځیني کسان ئې له جبهه نجات او محاذ ملي سره یوځای شول.

د: د سازمان رهایي ډلي دا وپتییله چي خپلي مخکنۍ تګلاري بدلي کړي او نوې تګلاره غوره کړي، نوې تګلاري دا غوښتنه کوله چي: د مجاهدینو په شان باید له ښارونو نه د کلیو په لوري مخه کړي او د خپلي مبارزې لپاره د ښارونو په ځای کلي غوره وګڼي.

افغان ملت

دا ډله د انجنیر غلام محمد فرهاد په لاس جوړه شوې، هغه خپل تحصیلات په جرمني کي ترسره کړي وو. د جرمني د سوسیال دیموکرات ګوند له افکارو او تګلارو نه متأثره وو، خپل ګوند ئې د افغان سوسیال دیموکرات په نامه یاد کړ، د "افغان ملت" په نامه ئې نشریه درلوده، ډله ئې په همدې نامه مشهوره شوه، دا ډله د طاهر بدخشي د ستم ملي ډلي مقابل ډله ګڼلی شو، په نشنلیزم ئې باور وو، د پښتنو برلاسی ئې غوښتله، د پښتونستان د داعیی کلکه پلوي او پدې هکله ئې د دولت ملګرتیا کوله، د شاه له خوا نومول شویو صدراعظمانو ته ئې تل د اعتماد رأی ورکوله. انجینر غلام محمد فرهاد هلته شهرت ترلاسه کړ چي د کابل ښاروال وټاکل شو او پدې وتوانېدو چي د کابل ښار بڼه تر ډېره حده بدله کړي، په ښاروالۍ کي د ده برياوو ده ته نه یوازې کافی شهرت ورپه برخه کړ، بلکي د یوه حزب د جوړولو موقع ئې په لاس ورکړه، د دې ډلي غړي اکثراً مشرقي وال وو، په ځوانانو کي ئې نفوذ ډېرکم رنګه او له هیڅ سره برابر وو. ویلی شو چي تر ټولو سیاسي ډلو وروسته وه، مهم غړي ئې دا وو:

غلام محمد فرهاد، قدرت الله حداد، علي احمد ملت یار، حبیب الله رفیع او فدامحمد فدائی. دا ډله هم ډېر ژر له انشعاباتو سره مخامخ شوه، لومړی د ملت او افغان ملت په نامه دوو ډلو او وروسته په نورو ډلګیو ووېشل شوه، زیات شمېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړي ئې د سردار داؤد او د کمونستانو د اقتدار په دوران کي له دولت سره یوځای شول.

صدای عوام

د عبدالکریم فرزان تر مشرۍ لاندې یوه ډلګۍ د خپلي نشریې "صدای عوام" په نامه مشهوره شوه، عبدالقیوم وردك او ښځه ئې معصومه عصمتی او ذبیح الله عصمتی ئې مهم غړي وو.

عجیبه دا ده چي پد ېمرحلې کي هیڅوك داسي پیدا نشو چي د یوه اسلامي ګوند د جوړولو لپاره د سیاسي مبارزې ډګر ته راووځي، د بې دینه او لائیك ګوندونو په مقابل کي د اسلام پالو سیاسي حزب جوړکړي او د هېواد د سیاسي، اجتماعي او اقتصادي ستونزو د حل اسلامي تګلاره وړاندي کړي او ځوان نسل د دښمنانو په لوموکي له لوېدو وژغوری!! له چا نه چي د داسي یوه حرکت د پیلولو هیله کېده هغوی یا د نظام په خدمت کي او د موجوده وضعي د دوام او بقا غوښتونکي وو او یا د روان وضعیت له خطرناکو عواقبو نه بې خبره وو او یا په هېواد حاکم نظام ورته د اسلام له غوښتنو سره سم او د الله د رضا مطابق معلومېدو، دوی له اسلام نه همداسي یو ناقص تصوېر په خپل ذهن کي انځور کړی وو، روان وضعیت دوی ته خاص امتیازات ور په برخه کړي وو، هره تبدیلي ئې د خپلو امتیازاتو لپاره ګواښ ګڼلو، له واکمني طبقی سره لدې لحاظه ورته ول، د دواړو ګټې سره غوټه شوې وې، دوی د هماغي ډلي غړي وو چي شاه ئې په سر کي وو. دوی حتی د یوې دولتي ډلي له جوړولو نه هم ډډه کوله. که تاسو د هېواد د سیاسي احزابو تاریخ ته لږ ځیر شئ په ځرګنده به وګورئ چي د "مسلمانو ځوانانو" د پاڅون تر پیل پوري د سیاسي مبارزې ډګر غیر اسلامي ډلو ته تش پاتې وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمونستانو په وړاندي عکس العمل

د کمونستانو سريع او چټکي ودي ځو ځانګړي نتائج درلودل:

× مغرور شول، د لومړيو ورځو هغه احتياط ئې شا ته وغورزاوو چي د ولس له مقدساتو سره د تصادم په اړه ئې درلود او لدې نه ئې ډډه کوله چي خپل الحادي ماهيت بربنډ کړي او د خلکو په مقدساتو تېری وکړي. دوی په ځوانانو کي خپل سريع او چټك نفوذ داسي تعبير کړ چي ځوان نسل له دين نه بيزاره او کمونستي افکارو منلو ته چمتو دي، کمونيزم په خپلي اصلي بڼې کي وړاندي کول نه يوازې اشکال نلري او دوی ته خنډونه نه راولاړوي بلکي په ځوانانو کي د دوی د مزيد نفوذ باعث ګرځي. د ټولني د وضعيت په هکله د کمونستانو غلط تشخيص او ناسم تصور دوی دې ته وهڅول چي له ديني شعائرو سره په خپل چلند کي په پوره بې باکۍ سره عمل وکړي او له عکس العمل نه بې پروا وي.

× د کمونستانو تهاجمي حالت او سريع ودي په ځينو کي وېره راپيدا کړه، ځيني ئې د هېواد د راتلونکې په هکله مشوش کړل او ځيني نور ئې راوپارول چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دين او هېواد نه د دفاع په خاطر په مختلفو لارو چارو غور وکړي. پدغو کسانو کي ځيني داسي وو چي غوښتل ئې څه وکړي؛ خو يا د څه کولو په موقعيت کي نه وو، يا ئې د څه کولو جرأت نه درلود، يا د وضعيت له دقيق تشخيص او د کمونستانو د پيدا ښت د لاملونو له پېژندني نه عاجز وو او د کمونيزم د مقابلې په غلطو لارو چاروئی غور کاوو او غوښتل ئې د دولت په مرسته د کمونستي خطر مقابله وکړي. له پوهنتون او علمي مؤسساتو نه پرته د ټولني په نورو برخو کي د يوه منظم او ځواکمن سياسي تحريك روانول ممکن نه وو، د پوهنتون او علمي مؤسساتو په زده کوونکو کي ډېر کسان داسي وو چي د يوه اسلامي جريان په روانولو کي ئې هم د خوځنده او فعالي ونډې اخيستو جرأت درلود او هم کفايت او استعداد. دوی د کمونستانو له تحرکاتو، جلسو، تظاهراتو، د ځوانانو د جلب او جذب له جدي هلو ځلو او په خپل دين او ايمان د دوی له بې باکانه او پاروونکي تېري نه ځورېدل، له ډېرو سره دا آرمان وو چي د کمونستانو د سرو بيرغونو په مقابل کي شنه بيرغونه اوچت شي، د کمونيزم په غيږ کي د افغاني ځوانانو د پرېوتو مخنيوی وشي، داسي فعال اسلامي حزب صحنې ته راووځي چي دا ځوانان په خپلو ليکو کي تنظيم کړي او د هغه خطر مقابله وکړي چي کمونيزم زموږ دين او هېواد ته متوجه کړی. زه يو له دغو کسانو څخه وم، د کندز د شيرخان ليسی په لسم ټولګی کي وم چي دا احساس راسره پيدا شو، قصه داسي وه: له **۱۳۴۵** نه وروسته د کمونستي ډلو لمن له کابل نه اطراف ته خوره شوه، په ولاياتو کي د دوی فعاليتونه ورځ په ورځ ګړندي کېدل، دا کار اکثراً د هغو کسانو په لاس ترسره کېدو چي له ولاياتو نه د زده کړي لپاره کابل ته تللي او هلته د کمونستي ډلو په لوموکي لوېدلي او له ځان سره ئې کمونستي افکار اطراف ته انتقال کړي وو او يا د هغو کسانو په لاس چي له مرکز نه اطراف ته منتقل شوي وو.

په **۱۳۴۲** کي چي زه د لسم ټولګی زده کوونکی وم، زموږ ليسی ته له کابل نه ځيني داسي متعلمين راغلل چي له کمونستي افکارو نه متأثر شوي وو او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

"خلق" او "شعله جاوید" غړي وو ، د دوی حرکات او سکنات، ناسته پاسته، یوه بل ته لاس ورکول، خبري، تبصری.. هرڅه له نورو متعلمینو نه فرق درلود ، لدې نه مخکي به له مرکز نه راتلونکو کسانو له ځان سره د لباس نوی موډ ، د ویښتانو د جوړولو نوې طریقه، دشقیقو او بریتونو نوې اندازه، د پتلون د پایڅو او د بوټونو د څوکو او تلو نوی شیپ د اطراف پیغلو او ځوانانو ته له ځان سره هدیه راوړل، خو کمونستانو د دې ترڅنګ څه نور شیان هم له ځان سره اطراف ته راانتقالول، نوي او پردي اصطلاحات لکه بورژوازی، فیوډالیزم، امپریالیزم، سوسیالیزم، پرولتریا او دې ته ورته ډېر نور اصطلاحات چي د اطراف ځوانانو ته نوي او جالب وو ، دوی له ځان سره د مبارزې د فرهنګ ډېر اصطلاحات خپلو اطرافی ملګرو ته هدیه کول، اعتصاب، مظاهره، انقلاب، سوله ایزه مبارزه، مسلحانه مبارزه، له رژیم سره د مقابلې لپاره په سیاسي احزابو کي شاملېدل... اطراف ته د دوی په راتلو سره دلته د سیاسي مناقشې نوی باب پرانیستل شو ، د لوړو ټولګیو په زده کوونکو کي د ی مناقشې جدي رنګ غوره کولو ، هره ورځ به په ټولګیو کي مخصوصاً د ښوونکي د غیرحاضری په صورت کې او د تفریح په وخت کي د دوی ترمنځ سختی مناقشې روانې وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارزې پرېکړه

له کابل نه د راغلو متعلمينو په ډلي کي د حفيظ الله امين وراره اسدالله امين زمونږ د لسم ټولگی په زده کوونکو کي شامل شوی وو، د ده پلار د کندز د سپين زر شرکت د رئيس غلام سرور ناشر سکرتر وو، تره ئې د خلق گوند د منشي معاون وو، دی د حفيظ الله امين د اقتدار په وخت کي د "واد"، وزارت امنيت دولتي رئيس شو او د روسانو د تېري په ورځ له امين سره يوځای په قتل ورسېدو، لده سره مي يوه ورځ جدي مناقشه پيل شوه، دې مناقشې د هغي ورځي په ټولو فارغو ساعاتوکي دوام وکړ، چي د ښوونځي د رخصتي زنگ ووهل شو او کورونو ته روان شوو، په لاره مو بياهم بحث او مناقشې دوام وکړ، چي کله زه د هغه سرای خولې ته نږدې ورسېدم چي په کرايي اطاق کي ئې اوسېدم نو اسدالله امين ما ته مخ کړ او وئی ويل: ماته اجازه راکړه چي يوه ورځ ستا اطاق ته راشم او ته ماته خدای ثابت کړه، دا لومړی ځل وو چي ما په خپل ژوند کي له چا نه د خدای(ج) په هکله داسي خبره اورېده، ما گمان نه کاوو چي کمونستان به واقعاً خدای نه مني او دا مي په خيال کي نه گرځېده چي په افغاني ټولني کي به څوك له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدایه انکار کوي او له بل نه به د اثبات دلایل غواړي، د اسدالله امین پدې خبري سره سخت تحریك شوم، نږدې وه زما او د ده نښته وشي خو نورو متعلمینو مداخله وکړه او د نښتي مخه ئې ونیوله. زه خپل اطاق ته ولاړم خو ډېر پارېدلی، حساس او مشوش، ما او زما په شان ډېرو نورو کسانو دا گمان کولو چي د دولت ضد مبارزین د اجتماعي بدلون لپاره مبارزه کوي، غواړي شاهي نظام په یوه جمهوری نظام بدل شي، هېواد ترقي وکړي او ولس له فقر او لوږي نه وژغورل شي، هیچا دا گمان نه کاوو چي د دې په ځای دي له عام ولس سره مبارزه پیل شي، د دوی د مقدساتو او دیني شعائرو په خلاف دي مبارزه وشي او دا مبارزه دي له خدای نه د انکار له نقطی شروع شي.

له اسدالله امین سره زما دغي مناقشې زما د ژوند مسیر بدل کړ، لدغي شپې نه وروسته ما د مبارزې فیصله وکړه، خو داسي مبارزه چي هم د رژیم په ضد وي او هم د هغو جریاناتو په ضد چي زما دین او عقیده تهدیدوي، د اجتماعي بدلون لپاره، خو د رښتني اسلام په چوکاټ کې، د نظام د نسکورولو لپاره، خو د هغه په ځای د یوه اسلامي نظام د قائمولو په خاطر، له دغي شپې نه وروسته چي زه کله هم د موسی علیه السلام د ژوند په هکله د قرآن هغه تبصره لولم چي د یوه مظلوم اسرائیلي د ژغورني لپاره ئې له قبطی سره نښته درلوده، هغه ئې په څپیړه وواهو او همدا څپیړه د قبطی لپاره مرگانی گوزار وو او له همدې پېښي نه وروسته موسی علیه السلام له استبدادي نظام سره د مقاطعی فیصله وکړه او وئی ویل:

فلن اکون ظهیراً للمجرمین: لدې نه وروسته به هیڅکله د مجرم او ظالم ملاتړ ونکړم. چي کله دا قصه په قرآن کي لولم نو د هغي ورځي پېښه او له هغې وروسته د مبارزې پرېکړه مي مخي ته ودرېږي او د دې قصی په هېنداري کي د خپلي مبارزې د پیل څرنگوالی گورم.

ما د مبارزې په لاري د سفر فیصله وکړه خو یوازې وم، نه مي همسفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود، نه زاد راه، نه لارښود، نه د سفر د څرنګوالي او لوړو ژورو په هکله معلومات، نه سياسي پوه، نه تجربه او نه مطالعه، ما بايد د دې مبارزې لپاره کافی مطالعه کړې وی خو کتاب مي نه موندلو، ما بايد پدې خطرناکي لاري د روانېدو لپاره ملګري پيدا کړي وی او د مبارزې لپاره مطمئن سنګر، خو نه هغه مطمئن سنګر موجود وو چي زه ئې په لټه کي وم او نه هغه ملګري په نظر راتلل چي له ما سره پدې لار د تلو لپاره تيار وي، له ځان سره مي ويل: که هر چاته د دې راز مبارزې بلنه ورکړم راته وايي به: رهبر مو څوك دی؟ ډله مو څه نومېږي؟ مرام مو څه دی؟ اهداف مو کوم دي؟ کوم کتاب لري چي مطالعه ئې کړم؟ هره سياسي ډله ترشا يو حامي قوت لري، مسکو د خلق او پرچم ملاتړی دی، پيکنګ د شعله جاويد مرسته کوي، موږ به د کوم هېواد په مرستي او ملاتړ حساب کوو؟ که څه هم زه دغو پوښتنو ته د ډاډمن ځواب ورکولو په دريځ کي نه وم، خو ما لدې سره سره د مبارزې فيصله او په خپلي پرېکړې د ټينګ پاتې کېدو عزم وکړ. له ځان سره مي وپتييله چي ځوانانو ته ووايم: له کمونستانو سره د يوځای کېدو نه بايد ډډه وکړي، دوی په پرديو پوري تړلي دي، زموږ د دين او عقيدې دښمنان دي، بايد له يوې اسلامي ډلي سره د يوځای کېدو په لټه کي وو، دا ډله شته خو اوس د ځمکي لاندې فعاليت کوي، ظروف او شرايط ورته ندي برابر شوي چي راڅرګنده شي، بايد انتظار وکړو او ځوانان لداسي ډلي سره د يوځای کېدو لپاره چمتو کړو.

په کندز کي د متعلمينو له خوا څو مظاهرې وشوې، ما پدې مظاهروکي فعاله ونډه واخيسته، د همدې ونډې په وجه څو ورځي له ښوونځي نه اخراج شوم، دا مظاهرې په اصل کي له کابل نه خړوبېدې، فيصله ئې په کابل کي کېده او د هغو سياسي فعاليتونو يوه کړی وه چي سياسي احزابو د ملت په مختلفو پرګنوکي د نفوذ او د نويو غړو د جذبولو او د هېواد په جرياناتو کي دمؤثرې ونډې درلودو لپاره پيل کړي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور محمود حبیبی د کندز والي وو، ده له پرچمیانو سره خواخوږی درلوده، د مظاهراتو لارښوونکي ئې ولایت ته وغوښتل، زه هم پدې ډله کي وم، غوښتل ئې موږ ته څه توصیبی وکړي، چي یوازې خپلو درسونو ته متوجه وو او له مظاهرو ډډه وکړو او یو څه مو تهدید کړي، ما ته په هغي غونډي کي د خبرو موقع په لاس راغله، د هغه وخت د پوهی او احساساتو په محدوده کي مي څو خبري وکړي، د غونډې نتیجه دا وه چي بېرته خپلو ټولګیو ته ستانه شو.

زه په لسم ټولګی کي د صنف اول نمره وم، له لسم نه یوولسم ته هم اول نمره کامیاب شوم، له فارسی نه پرته چي نه نیمي نمرې مي پکي اخیستې وې په نورو ټولو مضامینوکي مي نمرې ۱۰ او په زیاتو کي له تحسین او آفرین سره یوځای وې. د ریاضی له مضامینو سره مي ډېره علاقه وه، په خپلو استادانو ګران وم او همزولو راته په درنه سترګه کتل، په داسي یوه موقعیت کي له کمونستانو سره زما د مخالفت نتیجه دا وه چي دوی په هغي لیسی کي د جلب او جذب په کارکي ناکامه وي او پدې ونه توانېږي چي د پاملرني وړ کسان جذب کړي.

د دغه دوران او په کندز کي زموږ د اوسېدو په اړه څو خبري د یادولو وړ ګڼم:

× یوه ورځ د کندز د فوتبال میدان په لوري له څو همصنفیانو سره روان وم، د یوه سردار د کور له مخي تېرېدو، د کور له منځه مو د اوچتی موسیقی غږ تر غوږ شو، ملګرو راته وویل: دا پدې ولایت کي د پرچمیانو د مشر کور دی، هره هفته دلته د پرچمیانو غونډه وي، دی ورته آرمونیه وهی، یوه خور ئې په غونډې کي نڅا کوي او بله ئې ساقی وي او د غونډې برخه والو ته د شرابو جامونه وړاندي کوي، د کمونستانو اکثره غونډې همداسي وې، قمار، شراب او نڅا د هري غونډې ضروري او لازمي برخي وې، په همدې سره دوی ځوانان جلبول او په اخلاقي او فکری لحاظ ئې په حزب کي د غړیتوب لپاره تیارول.

× زه له لسم ټولګی نه مخامخ دولسم ته ولاړم، د یوولسم صنف مي داو

(c) ketabton.com: The Digital Library

طلبی امتحان ورکړ، د یوولسم صنف درسونه ما د ژمي په رخصتي کي ولوستل، د روژی د میاشتي هر سهار به مي له سیمي (پیشلمي) نه وروسته تر لمرختو پوري خپل کتابونه لوستل، تر ټولو آسانه مضامین راته د ریاضی، فزیك او کیمیا مضامین وو، د راتلونکي کال په شروع کي مي امتحان ورکړ، نتائج ئې راته راکړل، که گورم چي زما نمرې د دولسم ټولگي تر اول نمره نه زیاتي وې.

× د داوطلبی امتحان په ورځو کي د الجبر معلم درمحمد خان راته سوالونه راکړل، زه ئې په صنف کي یوازې پرېښودم، دی مخامخ ټولگی ته ننوت او د دولسم صنف زده کوونکو ته ئې درس شروع کړ، ما سؤالونه ځواب کړل، پارچه مي ورته وسپارله، له ما نه ئې وغوښتل چي په دولسم ټولگی کي کښېنم او د ده درس واورم، په تخته ئې یو سوال ولیکو، ټولو ته ئې مخ کړ چي څوك ئې حل کولی شي؟ هیچا لاس اوچت نکړ، ماته ئې مخ کړ، ما ته د ده سوال ډېر آسان بریښېدو، لاس مي اوچت کړ، وئی غوښتم، تباشیر ئې راکړ، سوال مي له څه ځنډ او اشتباه نه پرته حل کړ، زه هم ډېر خوشحاله شوم خو تر ما نه استاد ډېر خوشحاله شو.

× د دولسم ټولگی په آخری میاشتو کي د کانکور په هکله مشوش وم، یوه شپه مي خوب ولید چي د کانکور امتحان مي ورکړی، نتائج د یوه دیوال په مخ اعلان شوي، لستونه گورم، خپل نوم مي د یوه لست په سر کي ولید او خواته مي ۷۹ نمرې، دا طمع مي په زړه کي راولاړه شوه چي شاید زه په ټول افغانسان کي اول نمره کامیاب شوی یم، له خوبه راویښ شوم، خپل د اطاق ملگری عبدالله ته مي وویل چي ما په کانکور کي ۷۹ نمرې اخیستی، خپل خوب مي هغه ته تېرکړ، دوه میاشتي وروسته مي د کانکور امتحان ورکړ، په انجنیري کي مي د شاملېدو پرېکړه وکړه، د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، هغه کورس هم پای ته ورسېدو او زه له هغه کورس نه اول نمره فارغ شوم، د کورس په پای کي د کانکور نتیجی اعلان شوې، لستونه د حقوقو د پوهنځي په دیوالونو نصب شوي وو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته ورغلم، که گورم چې د يوه لست په سر کې زما نوم ليکل شوی او مخې ته ئې هماغه ۷۹ نمرې، ژر ژر مې ټول لستونه وکتل چې وگورم دا ترټولو اوچتی نمرې دي که نه، آيا زما هغه د خوب طمع صحيح وه که نه؟ خو ومې ليدل چې ترټولو اوچته نمره ۸۱ وه او د ټولو هغو کسانو شمېر چې له ۷۹ نه تر ۸۱ پورې نمرې ئې اخيستې وې جمعاً يوولس کسان وو.

× ما ته خپل شهيد پلار په نوې ځوانۍ کې واده وکړ، په لسم ټولگی کې زه د واده خاوند وم، د واده په شپه مې فقط څو شېبې د سحر له لمانځه نه مخکې خوب کړی، چې سترگې مې پټې شوې په خوب کې گورم چې د تره له يوه زوی سره مې چې سپين ږيری وو او محمد نذير نومېدو، يوځای د آسمان په لورې اوچت ولاړو، د ستورو ځای ته ورسېدو، ستوری راکد وو، خو زما په رسېدو سره وخوځېدل، له شرق نه د غرب په لورې روان شول، ناڅاپی زرينه ټوټه ورنه جوړه شوه، دا زرينه تکه په خپله په زرينو خوليو بدله شوه، له مانه څو گامه آخوا د دغه زرينو خوليو يوه وړه کوڼه جوړه شوه، هغې خوا ته ورروان شوم چې وگورم دا څنگه خولۍ دي، ناڅاپی څه نور کسان چې شمېر ئې تر څلورو پنځو زيات نه وو، را پيدا او له يوې خوا بلې خوا د خوليو په لور راروان شول، هر يوه لدې کوڼی نه يوه خولۍ په لاس کې واخيسته پرته لدې چې په خپل سر ئې کښيږدي، ماهم يوه خولۍ را واخيسته او په خپل سرمې کيښوده او له همدې سره له خوبه راويښ شوم. په ابتداء کې مې گمان کولو چې د دې خوب به زما له واده سره ارتباط وي، شايد ما ته الله پاك نيك اولاد راکړي چې سر مې ورباندي لوړ وي، خو ډېر وروسته کله چې زه د ورونو له خوا د امير په حيث وټاکل شوم او دا هغه وخت وو چې زموز مجاهدين به له شرق نه د غرب په لورې، د غرونو او سردرو، لوړو ژورو نه تېرېدل، په داخل کې به ئې خلك تنظيمول، په پاکستان او ايران کې گڼ شمېر ډلې جوړې شوې، ډېر کسان د مشرتابه لپاره کانديد شول او غوښتل ئې د قيادت پگړۍ په سر وتړي، پدې وخت کې پوه شوم چې زما د هغه خوب تعبير څه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

× د پرچم له یوه غړي سره مي په امام صاحب کي مناقشه وه، هغه آغاشیرین نومېدو، د سردارانو له جملي نه او د حقوقو د پوهنځي محصل وو، په مناقشې کي ئې د ماتې احساس کاوو، د بحث د ختمولو لپاره ئې ما ته وویل: ستا افکار د دغه وروسته پاتې محیط افکار دي، چي پوهنتون ته راشي او د هغه ځای نوې او مخکي تللې فضاء وګورې ناچار به دا افکار شا ته غورځوې، ما ورته وویل: ته خو له هغه محیط نه راغلی یې او د هغې فضاء او محیط نمایندګی کوي، مهربانی وکړه زما ځواب وو ایه، زما د نظریاتو د تردید دلایل وو ایه!!

په اطراف کي دا خبره مشهوره وه چي په پوهنتون باندي کمونستان مسلط دي، په هغه محیط کي نه څوك ملي لباس اغوستی شي او نه په خپلو دیني شعائرو د نورو له تمسخر او استهزاء نه پرته عمل کولی شي، له آغاشیرین سره په هغې مناقشې کي که څه هم له خپل برلاسی نه خوشحاله وم خو د ده وروستۍ خبري ډېر تشویشونه او سوالونه راته پیدا کړي وو، له ځان سره مي ویل: آیا په رښتیا د پوهنتون محیط داسي دی چي هلته باید محصلین خپل دین، ملي عنعناتو او فرهنګ ته شا کړي، باید د پردیو فرهنګ او کلتور قبول کړي، باید خپل دین او عقیده د وارداتی افکارو په پښو کي ذبح کړي!! که زه لمونځ کوم، روزه نیسم او خپلي ملي جامې اغوندم او هغه څوك په ما اعتراض کوي او اعتراض ئې د تمسخر او استهزاء شکل غوره کوي چي په خپله د پردیو مقلد دی، په خپل شکل، جامه، اخلاق او افکارو کي د پردیو د تقلید کوي او له خپل ولس، تاریخ او فرهنګ نه پردي شوي، زه به د دې تېري په مقابل کي څه کوم، څنګه به د دوی مقابله کوم !! له همداسي یوه ذهني تشویش سره زه د پوهنتون په لوري وخوځېدم.

× د شیرخان په لیسی کي مرحوم مولوي سراج الدین زموږ د دیني علومو استاد وو، زما د امتحان پارچه ئې هومره خوښه شوې وه چي هغه ئې له ځان سره اخیستی وه او د تخارستان د مدرسی طلابو ته ئې لوستلې وه او هغوی ته ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلي وو: راشئ خپله دیني پوهه د لیسی لدغه متعلم سره مقایسه کړئ! مولوي صاحب چي په کندز کي د ډېر اعتبار او حیثیت خاوند وو او د کندز ولس په ډېره درنه سترګي ورته کتل، دی او د ده ټوله کورنۍ او ټول مخلصین ئی، د جهاد په دوران کي له موږ سره یوځای شول، د ده مشر زوی قاضی محمود الحسن په حزب اسلامي کي د اجرائیه شوری د عضویت تر پوړي ارتقا وکړه، شاید د دې اصلي وجه زما هماغه د امتحان پارچه وه چي د مرحوم مولوي صاحب ډېره خوښه شوې وه.

× دا باید توضیح کړم چي زه د ۱۳۲۷ کال د میزان په میاشت کي د کندز د ولایت د امام صاحب د ولسوالۍ د ورته بز په کلي کي زیږېدلی یم، زما کورنۍ په همدې کال له غزني نه کندز ته انتقال شوه، والد مي شهید حاجي عبدالقادر خان د شاه جوی اوسېدونکی او مور مي د قره باغ اوسېدونکې وه، مخکي زموږ کورنۍ کوچیانی ژوند درلود، غزني، ګومل او دیره اسمعیل خان زموږ مېلي وې، د دغي سیمي کوچیانو به تر هند پوري تګ راتګ کولو، په دوبی سړو سیمو ته او په ژمي کي تودو سیمو ته.

زما کورنۍ د نائب الحکومه شیرخان په وخت کي له غزني نه کندز ته انتقال او په امام صاحب کي مېشت شوه، پلار مي له خپلو دوو ورونو حاجي غلام سرور او حاجي غلام قادر سره په یوې کلا کي یوځای اوسېدو. بل تره مو عبدالمالك خان نومېدو، چي د شاه جوی ولسوالۍ د بازرګانو په کلي کي پاتې شو او زامن ئې له هغه ځایه د هلمند ولایت نهر سراج ته منتقل شول.

دومره زراعتي ځمکه مو درلوده چي ګزاره مو وربانديي کېده، دوه دکانونه، دوه او بیا درې لویې باروړونکې لارۍ او دوې ژرندي مو درلودې، اقتصادي وضعه مو ښه وه، پلار مي له ښکار سره ډېره مینه درلوده، دا مینه لده نه موږ ته په میراث پاته ده، زه وړوکی ماشوم وم چي له ځان سره به ئې ښکار ته بوولم، مور مي راته وایي چي ته ترټولو زامنو وربانديي ګران وې، چي کله به امام صاحب ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه، صدراعظم او وزیران د تفریح لپاره راتلل نو زما والد به یو له هغو کسانو څخه وو چي په مېلمستیاوو او بیا ښکار ته د تلو په قطار کي به شامل وو، زما په یاد دي چي شاه محمود خان د خپل صدارت په وخت کي امام صاحب ته راغلی وو، له پلار نه مي وغوښتل چي ما هم له ځان سره ښکار ته بوځي خو هغه لدې کار نه ډډه وکړه او له ما نه پټ له کوره ووت او له مېلمنو سره ښکار ته ولاړ.

یو ځل د زراعت له وزیر محمد حسن خان او غلام سرور ناشر سره ګډ ښکار ته تللی وو، په ځنګله کي ئې چرګ مخي ته والووت، په هوا کي ئې وویشت، درې سره یوځای ولاړ وو او ده خپل لاس د توپك په خوله ایښی وو چي ناڅاپي ډز وشو او د ده د لاس رغوی په چرو سوری شو، د کندز شفاخانې ته انتقال شو، غوښتل ئې ما همالته روغتون ته ورولي، ډېر مشوش وم، د روغتون په بسترکي د ده په لیدو په لومړی سر کي وارخطا شوم، خو وروسته له هغه چي پوه شوم یوازې د ښی لاس رغوی ئې زخمي شوی، تشویش مي راکم شو.

زما څلور ورونه او درې خوندي وې، مشر ورور مي اخترمحمد، ترما نه وروسته شهاب الدین، ورپسې نورالدین او کشری ورور مي نظام الدین نومېدو، پلار مي له دوو ورونو (اختر محمد او نورالدین) سره د کمونستانو په لاس په زندان کي په شهادت ورسېدل، چي د شهادت څرنګوالی او د دفن ځایونه ئې څرګند ندي، خو یوه سرباز راته وویل چي ستا پلار ئې له زندان نه وایست، د آودان دښتي ته ئې یوور، هلته ئې په جیپ پسې وتاړو او جیپ ئې په هغي لویي دښتي کي په ډېر سرعت روان کړ او پدې ترتیب ئې هغه په بې رحمۍ سره په شهادت ورساوو.

ما تر پنځم ټولګی پوري د امام صاحب په متوسطی کي زده کړه وکړه، د ښوونځي د زده کړي تر څنګ مي، ابتدائی دیني زده کړه له مرحوم مولوي قربان محمد څخه کړي چي د چاه آب د ولسوالۍ مشهور عالم او زما خصوصی استاد وو، ما د ښوونځي د درسونو ترڅنګ، دیني کتابونه له هغه نه لوستل. مولوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب قربان محمدخان د نورو علماوو خلاف ښه تاريخي معلومات درلود، په ليك لوست پوهېدو، ښه خط ئې درلود او ښايسته مشق ئې كولو، پدغو برخو كي هم ما له هغه نه ډېر څه زده كړي.

له پنځم ټولگی نه د حربي ښوونځي لپاره غوره شوم، د حربي ښوونځي په هكله مي خاص معلومات نه درلود، خو لدې انتخابه خوشحاله وم، شهيد اختر محمد له ما سره كابل ته ولاړ چي حربي ښوونځي ته مي ورسوي، چي كله د ليسی اوسپنيزی دړی مخي ته ورسېدو او پهره داران مي وليدل، ليسه مي د يوه جگ ديوال په احاطی كي وليده او زده كوونكي مي په خړو عسكري جامو كي وليدل، هرڅه د زندان په څېر راته معلوم شول، ورور ته مي مخ كړ چي زه دا ليسه نه وايم، دا خو د محبس په څېر ده، هغه هڅه وكړه چي ما قانع كړي، ما په ژړا ژړا هغه ته ويل چي زه دا ليسه نه وايم، يا مي په كومي بلي ليسی كي شامل كړي يا بېرته كورته ځم، هغه راته وويل: مورې خو د دې كار واك او اختيار نلرو، ته خو هيئت غوره كړی يې، د هيئت فيصله ځنگه بدله كړو، دا ښه ليسه ده، روښانه راتلونكې لري، ته شامل شه، يوكال درس ووايه، كه دي خوښه نه شوه، پلار ته به ووايم چي په بلي ليسې كي دي شامل كړي، په همدې خبري مو توافق وكړ او زه له اوښكو ډكو سترگو سره ليسی ته داخل شوم. د شپږم اووم او اتم ټولگی درسونه مي په همدې ليسه كي ولوستل، پدې كلونوكي زه تل اول نمره وم، خو له اتم نه نهم ټولگی ته زما يو بل همصنفی چي محمد آصف نومېدو اول نمره شو او زه دوهم نمره. دی د ميدان اوسېدونكی وو، تره ئې لومړی بريدمن عاشق الله خان په همدې كال په ليسه كي د يوه ټولگی د قومندان په حيث وټاكل شو، ما داسي گمان كاوو چي محمد آصف د تره په وجه اول نمره شوی او زما په حق كي بې انصافی شوې، هسي هم د ليسی عسكري وضعيت زما له سليقی سره اړخ نه لگاوو، فيصله مي وكړه چي نور نو دا ليسه پرېږدم، كورنۍ ته مي وويل چي بايد په خپلي وعدې وفا وكړي او ما په بله ليسه كي شامل كړي، هغوی زما خبري ته اعتناء ونكړه، ما له ليسې نه خدای پاماني وكړه، له كور نه مخامخ شاه جوی ته د خپلي مشري خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور ته ولاړم، پدې سره کورنۍ مجبوره شوه چې له ما سره موافقه وکړي، د حربي ښوونځي قومندان جنرال عثمان د اسنادو د راکولو په وخت کي ډېره هڅه وکړه او ډېرى تشويقى خبري ئې وکړي چې زه په همدې ښوونځي کي زده کړې ته دوام ورکړم، خو ما دا خبره ونه منله، اسناد مي ترلاسه کړل او له څه ځنډ نه وروسته د شيرخان ليسى په نهم ټولګى کي شامل شوم.

× يوه ورځ له کوره راووتم، د ښار په لوري روان شوم، چې کله عمومي سړك ته راورسېدم گورم چي د قواى کار د عسکرو يوه ټولګى يوه لارى ودرولې او ډريور ځوروي چي دوى حتماً تر خپل ځاى پوري ورسوي، هغه ورته عذر کوي چي زه نشم توانېدى خو دوى ئې نه پرېږدي او گواښونه ورته کوي، ما ته لدې صحنې همداسي بې اعتناء تېرېدل بې مروتى معلومه شوه، مداخله مي وکړه او عسکرو ته مي وويل چي لري شئ، دا سړى پرېږدئ او له بې ځايه ځورولو ئې لاس واخلئ، تاسى حق نلرئ چي د خلکو موټرې ودروئ او په زور ئې له ځان سره رواني کړئ، خو دوى چي عسکري دريشي مغرور کړي وو او هيڅ گمان ئې نه کاوو چي پداسي يوې سيمي کي څوك دوى ته دا راز خبري وکړي، له يوې خوا بلي خوا ئې په ما حمله وکړه، د کمربندونو په هغي خوايي په ما گوزارونه وکړل چي د اوسپني سر لري، يو گوزار مي د غوږ بيخ ته ولگېدو چي مات شو او ويني ترې وبهېدې، پدې سره عسکرو زما له وهلو لاس واخيست او له صحنې خواره شول، زه ئې د بې هوشۍ په حالت کي ډاکتر ته ورسولم خو هلته نه روغتون وو او نه د معاينې داسي وسايل چي زما د پرهار چاره وکړي، ډاکتر توصيه وکړه چي ما کندز ته ورسوي. هماغه روغتون ته چي يو وخت مي پلار پکي بستر وو، هلته زه د ده بستر خوا ته ولاړ وم او دى په زخمي حالت کې او اوس زه ټپى وم او دى مي خواته ولاړ وو او ډاکتر زما د روغېدو ډاډينه ورکوله، خو فرق دومره وو چي دى له حکمرانانو سره په ملگرتياکي په خپل ټوپك ټپى شوي وو او زه د واکمنو په خدمت کي عسکرو پدې خاطر زخمي کړى وم چي د دوى د ظلم مقابله او د يوه مظلوم دفاع مي کړې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پری انجنیري په کورس کې

د شیرخان له لیسی نه له فارغېدو وروسته زه د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، دا کورس د هغو محصلینو لپاره وو چي د انجنیري پوهنځی ئې غوره کړی وو او د انجنیري پوهنځي لپاره مقدماتې دوره وه، پدې دوره کي محصلین د انجنیري پوهنځي لپاره تیارېدل او لازمي زده کړي ئې کولې. ما ته د دې کورس څو خبري د یادوني وړ برېښی:

× زموږ لیلیه په ثانوي تخنیك كي وه، په واړه اطاق كي اته کسان اوسېدلو، دوه منزله کټونه مو درلودل، دوه کسان چي یوه ئې له پرچم سره او بل ئې له ستمیانو سره اړیکي درلودې، یو سلطان نومېدو چي د امام صاحب اوسېدونکی او بل عبدالحی د تخار او سېدونکی وو، پدې اطاق كي له موږ سره یوځای شول، په لومړیو ورځو کي مي لدوی سره مناقشې وې، خو دوی ډېر ضعیف وو، په څه نه پوهېدل، د مناقشې نه وو، سلطان له مناقشې نه لاس واخیست او عبدالحی وویل چي زه کافی مطالعه نلرم، بل څوك د مناقشې لپاره راولم، بدیع الزمان د ستمیانو یو فعال غړی ئې له ځان سره راووست، په همدې اطاق كي زموږ مباحثه پیل شوه، د اطاق ملګرو او ځینو نورو محصلینو زموږ د مناقشې څارنه کوله، که څه هم زما معلومات ابتدایي او محدود وو خو پدې مناقشې كي مي پوره سرلوړي او برلاسی په برخه شوه، هومره چي بدیع الزمان دې ته اړ شو چي ووایي: زه ستا د ځینو خبرو او سؤالونو ځواب نلرم، د دغو مسائلو په هکله زما معلومات کم دي، پدې اعتراف کوم، خوکه ته تیار يې زه له ځان سره راتلونکې هفتې ته یو معروف استاد، انجنیر عثمان لنډی راولم، ما موافقه وکړه او د راتلونکې اونۍ یوه شپه مو د مناقشې لپاره وټاکله او په همدې توافق سره زموږ هغه مناقشه پای ته ورسېده، له غونډې نه وروسته زما دا حالت وو چي له یوې خوا پدې خبري خوشحاله وم چي د بدیع الزمان په څېر یو معروف او فعال کمونست ته مي ماتې ورکړې او اوس د دوی له یوه داسي کس سره د مناقشې وعده لرم چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو د لومړۍ پوړي له رهبرانو څخه دی او پدې معروف دی چې په ټول هېواد کي د ده په کچه په ساینس کي پوه او په کمونستي افکارو کي وارد شخص ډېر کم موندل کېږي، له بلي خوا پرېشانه وم چې مبادا له ده سره په راتلونکې مناقشې کي له ماتې سره مخامخ شم او پدې سره د پرې انجنيري ټول هغه محصلين لدوی سره ملګری شي چې تر ننه ئې زما په وجه د دوی له ملګرتيا ډډه کوله. خو هغه شپه راورسېده، زه او نور محصلين د دوی راتلو ته منتظر وو، خو هغوی په خپلي وعدې وفا ونکړه او انجنير عثمان لنډی په آخری شېبو کي له راتلو نه ډډه وکړه.

د پرې انجنيري کورس څو نوری خبري هم د يادوني وړګڼم:

انجنير سيف الدين نصرتيار او انجنير عثمان زما اطاق ته څېرمه اوسېدل، د دواړو اطاقونو ترمنځ بنده ور وو، دوی به د همدې دړی له چولو نه زموږ بحثونه څارل اودس او لمانځه ته په تلو راتلو کي به مو يو بل ليدل، ما هم غوښتل چې کومه ورځ لدوی سره کېښېنم او دوی هم، خو متأسفانه دا فرصت ميسر نشو، د کورس په پای کي کله چې پوهنتون ته ولاړو او په ليليه کي شامل شوو، ناڅاپی زه او دوی د ليليې په ګډ اطاق کي مېشت شوو، هلته ما دوی ته وويل چې د پرې انجنيري کورس په دوران کي مي ډېرځله غوښتل چيکومه ورځ له تاسو سره کېښېنم او دوی راته وويل چې له کمونستانو سره مو ستاسو مباحثی د دروازې له چولې تعقيبولې.

زه له نوموړي کورس نه اول نمره فارغ او د انجنيري پوهنځي په لومړی ټولګی کي شامل شوم.

ما د انجنيري پوهنځی د دې لپاره غوره کړی وو چې غوښتل مي له فارغېدو نه وروسته د دولت د مأمور په حيث کار ونکړم او په شخصي کار ځان مصروف کړم. د دولت په اداراتو کي له کارکولو نه مي کرکه درلوده، ما ته د دولت د مأمور په څېره کي داسي څوك مجسم کېدو چې په ظلم، خيانت او رشوت لړل شوی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك څوروي، له مظلومانو نه شوكي كوي او په حرامو پيسو پړېږ شوي. غوښتل مي د خپل لاس له تناكو نه حلاله روزی ترلاسه کړم او له يوه مفسد او ظالم سره له مرستي نه په ډډه وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشرات

په دې وخت کي د ورځپاڼو بازار ډېر تود وو، ګڼ شمېر نشريې خپرېدې چي مشهوري ئې دا وې:

افغان ملت

دا د افغان سوسيل ديموکرات ګوند جريده وه چي د **۱۳۴۵** کال د **حمل** په مياشت کي راووته، د امتياز خاوند ئې انجنير غلام محمد فرهاد او مسئول مدير ئې ملت يار وو، ليکوالان ئې پښتانه ول، د لوستونکو شمېر ئې کم وو، د پښتونستان د داعيی کلکه پلوي ئې کوله، اصلاح طلبه نشريه وه، په دولت ئې دوستانه اعتراضات کول، په مهمو او بنيادي مسائلو کي ئې د دولت ملاتړ کولو، د شاه له خوا نومول شوي صدراعظمان ئې تائيدول.

پرچم

د جمعيت ديموکراتيک خلق افغانستان د پرچم ډلي نشريه وه. مسئول مدير

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې سليمان لايق وو، هره هفته خپرېده، په لومړی سر کي ئې لوستونکي زيات وو، خو ورو ورو کمېدل، مسکو ته وفاداري، د روسي ورځپاڼو مهمي مقالې ترجمه کول، د ايران حزب توده له خپرونو نه اقتباسات، د پارلماني مبارزې ملاتړ، دشاه تائيد او د شاه له خوا د نومول شويو حکومتونو مخالفت، په شعله جاويد او چين کلك او مسلسل گوزارونه، ... د دې نشريې ځانگړتياوي وې.

شعله جاويد

د جمعيت ديموکراتيك نوين نشريه وه، جمعيت د نشريې په نامه مشهور شو، د امتياز خاوند ئې دکتر رحيم محمودي او مسئول مدير ئې هادي محمودي وو، هره هفته خپرېده، مصارف ئې د چين سفارت ورکول، مائويستی افکار ئې خورول، د مائو له کتابونو نه اقتباسات، د چينايي ورځپاڼو د مهمو مقالو ترجمه، د مسکو په ريوزيونيستی تگلارو کلکي نيوکي، دسوله ييزي او پارلماني مبارزې مخالفت، په انقلابي، نه پخلا کېدونکې او قهرجني مبارزې ټينگار، د شعله جاويد د اونيزی ځانگړتياوي وې، د پرچم په څېر دې نشريې هم د کمونستي فرهنگ لاتيني اصطلاحات په پراخه پيمانه کارول، لوستونکي ئې ځوانان وو، په ابتداء کي ئې د ځوانانو په مختلفو اقشاروکي لوستونکي او مينه وال درلودل، خو د دوی شمېر ورو ورو کمېدو او په پای کي د شيعه ټولني په منورينو کي ئې لوستونکي رامحدود شول.

گهيځ

دا يوه مستقله اونيزه وه، اسلامي تمايلات ئې درلودل، شهيد منهاج الدين گهيځ ئې مؤسس او د امتياز خاوند وو، د ۱۳۴۷ کال د ميزان په مياشت کي د مطبوعاتو ډگر ته راووته، کمونستانو هغه ځانته جدي گواښ گڼلو، ما گمان کاوو چي دا نشريه به هم د نورو نشراتو په څېر د کومي سياسي ډلي نشراتی ارگان وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمدجان خان واټ په هغه اپارتمان کي د گهيځ دفتر ته ورغلم چي د پرچم دفتر هم پکي وو ، له مرحوم گهيځ سره مي تفصيلي خبري وکړي، پدې پوه شوم چي هغه يوازې دی او په خپل همت سره دا نشريه خپروي، نه کوم سياسي حزب لري او نه مبارز ملگری، څه کسان ورسره قلمي مرسته کوي، اکثر ئې د حق الزحمې په مقابل کې، له هغو کسانو نه ئې سخته گيله وه چي ځان ورته عالم او په دين پوه معلومېږي، د څه ويلو او ليکلو توان هم لري، خو لده سره د دې نشريې په خپرولو کي قلمي مرستي ته چمتو ندي، ما ورته ځو مقالې ولېږلې چي په امانت او له کوم تصرف نه پرته ئې نشر کړې، پدې سره زما علاقه ورسره زياته شوه، يوه ورځ مي ورته وويل چي يوازې په نشراتی فعاليت که هرڅومره پراخ او د واقعيتونو په انعکاس کي موفق وي، څه نه جوړېږي او پدې سره په هېواد کي مثبته تبديلي نشي راتلای، نشراتی فعاليت يوازې د سياسي فعاليت په څنگ کي په زړه پوري نتائج ورکولی شي، زه نه پوهيږم چي موږ ولې نشوتوانېدی د نورو په څېر داسي منظم حزب جوړکړو، چي گهيځ ئې نشراتی ارگان وي، کمونستان له خپلو وارداتی افکارو او داسي نظراتو او شعارونو سره کار کولی شي چي د ولس له معتقداتو سره تصادم کوي او د ولس اکثريت ته د منلو وړ ندي، خو موږ مسلمانان دا کار نشو کولی؟! هغه په افسوسناکه لهجه راته وويل: ما ډېره هڅه وکړه خو پدې کار موفق نشوم، له چانه چي د دې کار توقع کېدی شي هغوی دې ته تيار ندي، ملايان له وضعيت نه بې خبره دي او د سياسي مبارزې توان او جرأت نلري، پيران د دولت ملگری دي او ځوانان د کمونستانو په لوموکي لوېدلي.

خبري مو پدې پای ته ورسېدې چي دی به يو ماښام خپل هغه ملگری په خپل دفتر کي راغونډ کړي چي لده سره د دې نشريې په خپرولو کي مرسته کوي، زه به هم راشم، پدې هکله به تفصيلي خبري وکړو چي څنگه کولی شو يو سياسي جريان جوړ او روان کړو.

په هغه ماښام زه د ده دفتر ته ورغلم، څلور کسان نور ورسره په ځمکه ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، له روغبړ نه وروسته ئې خپل ملګری رامعرفي کړل: مولوي صاحب محمد یونس خالص، بسم الله کمکی، غفوری صاحب او والد ئې مدیر صاحب عبدالغفور، زما نظر ئې دوی ته تشریح کړ او هغه ئې ضروري وګاڼه، په همدې سره بحث پیل شو، له دوستانو نه یوه ماته وویل: ته څنګه حزب غواړې؟ ما ورته وویل: لکه دا نور حزبونه، چې واضح مرام لري، خط مشی لري، رهبر او شوری لري، غړي او ارکان لري، سیاسي فعالیت کوي، خلك خپل حزب ته رابلي او په ټولنه کې د تبدیلي راوستو هڅه کوي. یوه بل خپله رأیه وړاندي کړه، د دوی له نظراتو نه زما انتباه دا وه چې دا وروڼه د یوه سیاسي جریان د روانولو په موقعیت کې ندي، شهید ګهیځ راته مخ کړ او وئی ویل: معلومېږي چې د وروڼو له نظراتو سره موافق نه ئی؟! ما ورته وویل: هو، زه دغه کارونه چې وروڼه ئې وړاندیز کوي کافی نه ګڼم. غونډه مو له تفصیلي بحث نه وروسته پدې پای ته ورسېده چې بله غونډه به کوو او زه به خپل لیکلي نظرات وروڼو ته وړاندي کوم. خو دا غونډه بیا دائره نشوه.

ګهیځ په ډېر حساس وخت کې خپل کار پیل کړی وو، اعتبار ئې ورځ په ورځ زیاتېدو، په ځینوحلقو کې ئې خواخوږی او لوستونکي زیاتېدل، د دې نشریې اعتبار هلته خپل اوج ته ورسېدو چې د "جوانان مسلمان" له جریان نه ئې په ډاګه او جدي توګه ملاتړ پیل کړ. په وروستیو کلونو کې ئې د پاکستان له جماعت اسلامي سره ارتباطات ټینګ شول، جماعت یو شمېر هغه کتابونه ورکړل چې د جماعت باني مرحوم ابوالاعلی مودودي لیکلي او په پښتو ژبی ترجمه شوي وو. د دې کتابونو په خورولو او له "جوانان مسلمان" نه کلك ملاتړ ګهیځ پداسي حساس موقعیت کې ودراوو چې دین دښمنه حلقو ته د ده تحمل ګران شوی وو، په همدې خاطر مرحوم منهاج الدین ګهیځ په ۱۳۵۱ کال کې په ګذرګاه کې د خپل کور مخي ته پداسي حال کې په شهادت ورسېدو چې بې نمبر پلیټ روسي جیپ ئې د محقر کور مخي ته و درېدو، یو کس راکوز شو، د کور ور ئې وټکولو، مرحوم ګهیځ ورته رااووت، چې سم د لاسه ئې پده ډزی وکړي او همالته په شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسېدو او قاتل په خپل روسي جیپ کي وتښتېدو ، دا افواه خوره شوه چي شهید ګهیځ د صمد اظهر په لاس په شهادت رسېدلی، ځینو حلقو ویل چي صمد اظهر دا کار د دولت په اشاره کړی، ځینو نورو ویل چي د پرچمیانو په اشاره ئې کړی، خو دولت نه پدې ارتباط څوك ونیول او نه ئې څه وویل، هغه ئې یو مرموز قتل وښودو او په هغه ئې برغولی کېښود . د شهید منهاج الدین ګهیځ په شهادت سره د ګهیځ نشریه متوقف شوه.

مساوات

دا د جمعیت دیموکراتیك مترقي ګوند نشریه وه چي محمد هاشم میوندوال د هغه لارښودنه کوله، ګوند ئې د همدې نشریې په نامه مشهور شو، د امتیاز خاوند ئې پوهاند عبدالشکور ارشاد او مسئول مدیران ئې پوهاند عبدالرحیم الهام او عبدالغني میوندي وو. په لومړیو ورځو کي ئې زیات لوستونکي درلودل، له پرچم او شعله جاوید سره ئې رقابت کولو، خو ورو ورو ئې لوستونکي کم شول، لیبرالي افکار، د دین او سوسیالیزم تلفیق، د دولت په اداري کړنلاري نیوکي، د اجتماعي عدالت غوښتنه، د دیموکراسي ملاتړ، مشروطه شاهي ته وفاداري، د غرب په نسبت تمایل او له روسانو سره محتاطانه چلند او په ځینو مواردو کي د مسکو د توجه جلبولو لپاره هڅه، د دې نشریې ځانګړتیاوي ګڼلی شو.

مساوات خپله لومړی ګڼه د **۱۳۴۵** کال د سرطان په درېیمه بازار ته وایستله، تر شپږو میاشتو منظمه خپرېده، خو د نور احمد اعتمادي حکومت پدې خاطر د هغې د توقف فرمان صادر کړ چي د ده په حکومت ئې سختی نیوکي کولې، خو اتلس میاشتي وروسته او د اعتمادي د حکومت له ړنګېدو پس ئې خپل نشرات بېرته پیل کړل. د محمد هاشم میوندوال له اعدام نه وروسته د مساوات نشریه متوقف شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان

دا یوه خپلواکه او بې طرفه نشریه وه، په کومې سیاسي ډلې پورې تړلې نه وه، د امتیاز خاوند ئې صباح الدین کشککي د هغه وخت د مطبوعاتو وزیر او مسئول مدیر ئې عبدالحق واله وو، د سردار داؤد ترکودتا پورې خپرېده.

همدا راز د ترجمان، پیام وجدان، صدای عوام، پروانه، پیام امروز، خیبر او کمك په څېر ځیني نوري وړې نشریې هم خپرېدې چې نه ئې زیات شمېر لوستونکي درلودل او نه ئې په پېښو باندې خاصه اغیزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنتون سیاسي فضاء

پوهنتون د سیاسي مبارزې په تود او متشنج انګړ بدل شوی وو، د کال په پیل کې به سیاسي ډلو د نویو محصلینو د جلبولو لپاره له یوه بل سره په شدید رقابت لاس پورې کاوو، نن به د یوې ډلې غونډه، اجتماع او میټنګ وو او په هغېکې به ئې د خپل قدرت او نظم مظاهره کوله، خپل اهداف او مقاصد به ئې بیانول، په خپلو رقیبانو به ئې کلکې نیوکې کولې، تر نورو ډلو به ئې ځان انقلابي، با دسپلینه، قدرتمن، د مظلومانو خواخوږی، د استبداد او اختناق دښمن، د اجتماعي عدالت غوښتونکی او د هېواد د استقلال، خپلواکۍ او ترقي جدي مدافع معرفي کولو، سبا به بلې ډلې همدا کار کاوو او د حریف نیوکو او اعتراضاتو ته به ئې ځواب وایو، یوه به دا ډله له دولت سره په ملګرتیا او پټو اړیکو متهم کوله او بل به هغه. شعله یانو به خلقیان او پرچمیان د سوسیل امپریالیزم لاس پوڅي ګڼل او خلقیانو، پرچمیانو به د شعله جاوید په هکله ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دوی د دولت په لمسون راپورته شوي، غوارړي په بې محتوی انقلابي شعارونو او جنون آمیزه پوچو نعرو سره د سیاسي مبارزې فضاء مکدره کړي، دولت ته د دې بهیر د ټکولو موقع په لاس ورکړي او د سوله ییزي قانوني مبارزې امکانات ختم کړي!! هره ورځ به د پوهنتون د انګړ په یوې او بلې ګوښې کي غونډه وه، سره، سپین او تور بیرغونه به اوچت وو، چا به دا او هغه توره ورځ غندله او چا به دا او هغه تاریخي پېښه لمانځله، یوه به په سوله ییزي مبارزی ټینګار کولو، د شوروي اتحاد ستاینه به ئې کوله، د بین المللي کارګری انقلاب د قدرتمن لارښود لقب به ئې ورکولو، د افغانستان نږدې مطمئن او رښتوني دوست به ئې ګڼلو، د چین اقدامات به ئې غندل او هغه به ئې د امپریالیزم په ګټه او د بین المللي مترقي نهضت او کارګری خوځښت په زیان او پدې پکت کي د تفرقې او اختلاف راولاړولو عامل ثابتولو. په ځواب کي به بل ورته ویل: شوروي اتحاد خپل مارکسیستی ماهیت له لاسه ورکړي، په کمونستي تګلارو کي ئې تجدید نظر کړی، مرتد شوی، په ریویزیونیزم مبتلا شوی، شوروي ځواك د امریکا په څېر یو امپریالیستی ځواك دی، له نورو ملکونو سره هماغه څه کوي چي امریکا ئې کوي، د دوی په تګلارو کي هیڅ تفاوت نشته، شوروي ځواك یو سوسیل امپریالیستی ځواك دی، پر نورو هېوادونو خپله برلاسی غوارړي، پدوی پوري تړلې ډلي ارتجاعی او سازشکاره ډلي دي، په هېواد کي د یوه انقلابي بدلون د راتلو مانع ګرځي، له دولت سره پټي اړیکي لري، د کابل او مسکو ترمنځ د یوې پټي معاملې په نتیجه کي رامنځته شوې، غوارړي ځوانان د سوله ییزي مبارزې په غولوونکو شعارونو سره تخدیر کړي، له انقلابي او نه پخلا کېدونکې مبارزې نه ئې مخ بل لوري ته واړوي، روسیه او امریکا یعنی ژیړ سپی د لیوه ورور. یوه به د خروشوف د سیاستونو ستاینه کوله او د ده په اوږدو ویناګانو به ئې استناد کولو او له هغې نه به ئې اقتباسات کول او بل به د مائوتستون د اوږدې انقلابي مبارزې ستاینه کوله، د هغه د جنګونو کیسی به ئې کولې او د هغه له سرو کتابونو نه به ئې اقتباسات کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډو له وضعیت نه په ډاګه معلومېده چي د شعله جاوید ډله تر نورو مخکي ده، ورپسې د پرچمیانو ډله او لدوی دواړو وروسته خلقیان وو، نوری ډلي ډېری کمزوری وې او د پاملرني وړ فعالیت ئې نه درلود.

موږ د دغو غونډو وضعیت، ویناګاني، شعارونه، د ګډون کوونکو شمېر او د دوی قومي او ژبني جوړښت، په ډېر غور او دقت سره څېړلو، یوه مو له بلي سره مقایسه کوله، پدې ډېر خواشیني وو چي ولې د مسلمانانو کوم ټولګی نشته، ولې د سرو بیرغونو ترڅنګ شنه بیرغونه نه ګورو، ولې په کومي غونډې کي نه د ستیج په سر اسلامي وینا اورو او نه کوم اسلامي شعار ګورو، آیا په ټول کابل کې، مخصوصاً په پوهنتون کي داسي څوك نشته چي مسلمانان راغونډ کړي، د اسلام بیرغ اوچت کړي!! دا ولې د شرعیاتو د پوهنځي استادان او محصلین دا کار نکوي؟ آیا دوی خطر ته متوجه ندي که د دې کار جرأت نلري؟ دې حالت له ځینو ځوانانو سره دا سوالونه راولاړول چي شاید د اسلام دور تېر شوی، شاید په اسلام کي دا توان ندی پاتې چي په دغو ظروفو کي مسلمانان د مبارزې ډګر ته راوباسی، شاید هغه کسان چي په اسلامي شریعت د پوهېدو دعوا لري او سره لدې په رواني وضعي اعتراض نلري او د مبارزې ډګر ته نه راوځي له اسلام نه سم پوه شوي وي، شاید اسلام دوی ته همدا ویلي وي!! که خبره داسي وي نو نباید د کومي مبارزي اسلامي ډلي د جوړېدو او د اسلامي شعارونو د پورته کېدو انتظار وکړو!! که د پیر، حضرت، نقیب، ملا، مولوي او آخوند په هکله د کمونستانو خبره رښتیا وي چي دا ارتجاعی ځواکونه دي، د نظام په خدمت کې!! که لدوی نه د یوې سوچه اسلامي مبارزې د پیل کولو توقع نشو کولی نو له چا نه به دا توقع کوو؟! دا سؤالونه په استدلال سره نشو ځواب کېدی او دا خلجانات په شفوي ځوابونو نشو رفع کېدی، یوه عملي حرکت ته ضرورت وو. له هغه چا نه د دې حرکت د پیل کولو انتظار ډېر بې ځایه او بې بنیاده انتظار وو چي په هغه کرغېړن محیط کي ئې عمر خوړلی وو، د هغي متعفني فضاء په مقابل کي ئې حساسیتونه مړه شوي او له وضعیت سره عادي شوي وو، هرڅه ورته طبیعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېدل، چا چي په ځواني کي د يوه ظالم او فاسد اجتماعي او سياسي نظام په خلاف د څه کولو توفيق ترلاسه نکړ او د ځواني شپې ورځي ئې د همدې نظام په غيږ کي له کوم عکس العمل او حساسيت پرته تېرې کړې، په هغه کي حساسيتونه ورو ورو مري، له وضعيت سره د روغې جوړې او سازش احساس په کي وده کوي، سکوت، سازش او له حاکمي وضعي سره سر خوځول ورته منطقي او معقول برېښي او له روان حالت سره تصادم ورته جنون او ليونتوب برېښي. دا چي په هر اجتماعي پاڅون او انقلاب کي د ځوانانو ونډه تر بل هر قشر او پرګني نه، تل ځلانده او رغنده وي او محوري رول دوی تر سره کوي او دا چي د تاريخ په اوږدو کي د هر پيامبر او مصلح په څنګ کي ځوانان ودرېدلي، دا يو طبيعي بهير او د الهي سننو مطابق جريان دی، د افغانستان اسلامي نهضت هم بايد د تاريخ د نورو نهضتونو په څېر د ځوانانو په لاس پيل شوی وی.

مسلمان محصلين مشوش او لالهانده ول، له يوې خوا په پوهنتون د کمونستانو سلطې او د غير اسلامي سياسي ډلو ورځ په ورځ خورېدونکو هڅو او په ديني شعائرو د کمونستانو بې باکانه تېرې ځورول، له بلې خوا د يوه اسلامي جريان نشتوالي ځورول، په پوهنتون کي چا ملي جامه نشوی اغوستی، په ديني شعائرو عمل کول ګران وو، بدسترګو کمونستانو به هغه څوك د تمسخر او استهزاء تر بريد لاندې نيول چي يا به ئې ملي جامه اغوستې او يا به ئې په ديني شعائرو عمل کولو، شايد د شرعياتو د پوهنځي وضعيت تاسو ته د ټول پوهنتون د هغه وخت فضاء ښه انځورکړی شي: پدې پوهنځي کي له استادانو څخه هيڅ ږيره نه درلوده، په محصلينو کي يوازې هغو محدودو کسانو ږيره درلوده چي يا به د اطراف له محلي مدرسو نه غوره شوي وو، يا به ئې په کابل کي د کوم مسجد امامت په غاړه وو او يا به په داسي کورنيو پوري تړلي وو چي په ديني چارو کي ئې تساهل نشو منلی. د دغو کسانو شمېر ډېر کم وو، لسو کسانو ته ئې شمېر نه رسېدو، دوی به هم ورو ورو د پوهنتون د مسلطې فضاء تر تأثير لاندې خپله وضعه بدلوله، په لومړيو اونيو کي به ئې خپلي ږيري ورو ورو کمولې، وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ئې یا فرانسوي شکل ورکړو، یا داسي چي له خرېیلو نه وروسته فقط دوه درې ورځي ورباندي تېري شوې وي!! کمونستانو به د ډوډی خوړلو په ځای کي د شرعیاتو د پوهنځي هغه محصلین له یوې خوا بلې خوا د وچي مړی له مغز نه جوړي شوو غونډارو باندي ویشتل چي یا به ئې ږیري درلودې او یا به ئې پګړی په سر وې. کمونستانو د لیلیی هغې برخې ته د "هندوګذر" نوم ورکړی وو چي د شرعیاتو د پوهنځي محصلین په کي مېشت ول. یو کال مخکي لدې چي موږ پوهنتون ته راشو، ځینو دیندارو محصلینو د لیلیی مدیر دې ته اړکر چي د لمانځه لپاره دوی ته کوم ځای خالي کړي، د دوی د ټینګار په وجه د درېیم منزل یو داسي ځای چي مخکي به کله کله د کنسرتونو لپاره ورنه استفاده کېده، د لمونځونو لپاره تخلیه شو، پدې کار کي غلام سخی د خان آباد اوسېدونکي او صوفی قربان د بدخشان اوسېدونکي لویه برخه وه، که څه هم دې جومات ته به ډېر کم کسان د لمانځه لپاره راتلل، خو د اسلامي نهضت په پیل کېدوکي د همدې مسجد لویه ونډه وه، همدلته هغو کسانو یو بل سره وپېژندل چي وروسته دا نهضت د دوی په لاس پیل شو.

زه تل پدې لټه کي وم چي جومات ته د راتلونکو کسانو په ډله کي هغه څېرې وپېژنم چي د اسلامي مبارزې روحیه لري، د یوه منظم صف جوړولو ضرورت احساسوي، روان وضعیت ئې ځوروي او عواقب ئې ورته وخیم برېښی، له حالاتو سره د مقابلې جرأت لري او قرباني ته چمتو وي، کله به مي یو له لاس نه ونیو، یوې ګوښې ته به ولاړو، د وضعیت په هکله به مي له هغه سره خبري پیل کړې او کله به مي بل ته وویل چي له تاسو سره څه کار لرم، د جومات په یوه کنج کي به ورسره کښېنستم، له تفصیلي خبرو نه وروسته به راته معلومه شوه چي روحیه ئې څنګه ده او څه طمع ورنه کېدی شي، پدې ترڅ کي له شهید مولوي صاحب حبیب الرحن سره آشنا شوم، هغه د ډېر قوي ایمان خاوند وو، حساس، جدي، زړه ور او هري قرباني ته چمتو وو، د ده په څېرې، خبرو، ناستي پاستی، د لمونځ څرنګوالي او له نورو سره مخامخ کېدو کې، ما هغه څه لیدل چي زه ئې په لټه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وم، ما د ده په ځېر ملګری لټول، یو له هغو کسانو چې د ملګرتیا له لومړۍ ورځې نه بیا تر هغې شېبې چې د ده شهادت له یوه بل نه بېل کړي یو، مینې ئې زما په زړه کې ځای نیولی او ورځ په ورځ زیاته شوې، شهید مولوي صاحب حبیب الرحمن وو، په کومه ورځ چې ما د ده د دردوونکي شهادت غمناك خبر واورېدو، دا خبر زما د اعصابو لپاره داسې سخت ګوزار وو چې تر اوږدې مودې ئې زما په ټولو حواسو پرده غوړولې وه، داسې احساس مې کاوو چې له لاسو پښو مې دمه وتلې وي.

د شهید مولوي صاحب حبیب الرحمن له لارې د شرعیاتو د پوهنځي له څو نورو ورونړو سره آشنا شوم، د معرفت حلقه ورو ورو خورېده، د الله (ج) اراده داسې تللې وه چې زه او سیف الدین نصرتیار شهید د لیلیې په یوه اطاق کې مېشت شو، همدا اطاق زموږ د لیدنو کتنو، دعوت او سیاسې فعالیتونو په مرکز بدل شو. شهید سیف الدین نصرتیار ډېر با احساسه، دیندار، هوښیار، زړه ور او د ښه استعداد خاوند وو، له کومې ورځې چې له یوه بل سره آشنا شوو او د ګډې مبارزې فیصله مو وکړه بیا تر هغې ورځې چې د دهمزنګ په محبس کې د خپلو ګڼ شمېر زنداني ملګرو په څنګ کې په شهادت ورسېدو، د دعوت او مبارزې په کار کې په دومره انهماك او اخلاص مصروف وو چې د اسلام لپاره ئې هرڅه ته شا کړې وه، غوښتل ئې یوه شېبه ضایع نکړي، یوه لحظه آرام او وزګار پاتې نشي او هیڅ فرصت له لاسه ورنکړي. زه پوهیږم چې که هغه ژوندی پاتې شوی وی، څومره ستر شخصیت به ترې جوړ شوی وو.

د ځینو لیدنو کتنو نه وروسته مو پرېکړه وکړه چې د یوه منظم سیاسي کار د روانولو لپاره چېرې د بحث لپاره کښېنو او ټول هغه ورونه راوبلو چې د دې کار لپاره مو وړ تشخیص کړی وو، د هماغه پسرلي په یوې داسې شپې کې چې باران ورېدو او د پوهنتون په انګړ کې هیڅوك نه لیدل کېدو، د تعلیم او تربیې د پوهنځي په یوه صنف کې لاندې کسان راغونډ شوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. شهید عبدالرحیم نیازی

۲. شهید مولوي حبیب الرحمن

۳. شهید سیف الدین نصرتیار

۴. شهید عبدالقادر توانا

۵. شهید غلام رباني عطیش

۶. شهید سید عبدالرحمن

۷. شهید استاد گل محمد خان او

۸. زه

په دې غونډې کي مو له اوږدو خبرو آترو نه وروسته فیصله وکړه چي منظم کار روان وو، ځوانان اسلام ته رابلو، ولس راویښوو، د کمونستانو مقابله کوو، د دوی لخوا چي زموږ هېواد ته کوم جدي ګواښ متوجه دی او د دوی د سیاسي هلو ځلو په ماهیت خلك خبروو. فیصله وشوه چي دا کار د یوې داسي "شب نامې" په ذریعه پیلوو چي له یوې خوا د حاکم نظام غیر اسلامي ماهیت او د کمونستي ډلو په پیدا ښت کي د دې نظام ونډه په ګوته کړي او له بلي خوا د کمونستي ډلو ماهیت بربنډ کړي او له ځوانانو نه وغواړي چي د اسلام تر بیرغ لاندې د اسلامي بدلون راوستو لپاره ملا وتړي. هماغه شپه دا شب نامه تیاره او تصویب شوه، د "شب نامې" په پای کي ولیکلی شو: "جوانان مسلمان"، شب نامه د یوه ورور په مرسته چي د ملل متحد په کوم دفتر کي ئې مأموریت درلود، ټیپ او تکثیر شوه او بیا د شپې لخوا په پوهنتون، د کابل په ټولو لیسو او د خلکو د ګڼي ګوڼې په ډېرو ځایونو کي خوره شوه.

دې "شب نامې" په ټول کابل کي مخصوصاً په ځوانانو کي لویه انګازه خوره کړه، په هر ټولګی کي د مناقشاتو وسیله شوه، هري خوا ته به دې لیدل چي څوکسان راغونډ شوي، یو کس دا شب نامه لولي، نور ورته غوږ دی، پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چي دا د چا لخوا خوره شوې، "جوانان مسلمان" څوك دي؟ د دوی رهبر څه نوم لري؟ مهم او معروف غړي ئې څوك دي؟ مرام ئې څه دی؟ مرکز ئې چېري دی؟ دفتر ئې په کوم ځای کي دی؟! کمونستانو به له ځانه دفاع کوله، يوه به ويل: دا شب نامه دولت خوره کړې، بل به ويل: دا د حضرتانو له خوا خوره شوې؟! په همدې سره حرکت پيل شو، با ايمانه ځوانان وخوځېدل، په چا کي چي څه ايماني شيمه وه، له وضعي ځورېدل او د يوه اسلامي صف د جوړېدو ضرورت ئې احساسولو او په همدې لټه کي وو، دغي شب نامې وهڅول، په حقيقت کي همدې "شب نامې" هغه هوا وخوځوله چي ورو ورو په يوه ستر طوفان بدله شوه، طوفانونه همداسي پيل شي، په سر کي د سحار د ملايم نسيم په څېر وخوځيږي، څو ميله آخوا او پس له لنډي مودې ستر طوفان ترې جوړ شي. د دغي شب نامې په هر سطر کي ځينو خپل احساسات او تمنيات انځور شوي ليدل، د دې او هغه په وړاندي ئې لوستله او د کمونستانو په وړاندي ئې له هغې دفاع کوله او پدې ترتيب د مبارزې ډگر ته راوتل او همدغه کار دې ته اړ کول چي وگوري څوك ورسره موافق دي او څوك مخالف، دا کار چا روان کړی، دا شب نامه چا خوره کړې، دا د کومي منظمي پټي ډلي ترځمکي لاندې فعاليت نتيجه ده !! لدې نه وروسته له کمونستانو سره زموږ د مناقشاتو يوه نوې او توده لړۍ پيل شوه.

د لومړۍ غونډي څو ځانگړتياوي

- که څه هم پدې غونډي کي پدې هکله نه بحث شوي او نه کومه پرېکړه چي مشر به څوك وي، زموږ د حرکت د پيل کېدو څرنگوالي دا تقاضا کوله چي د مشرتابه فيصله به ئې په طبيعي طور، د مبارزې په ترڅ کي داسي ترسره کېږي چي د دې مقام لپاره اهل کس به په خپله، د خپل استعداد، کفايت، اهليت او عملي کار په نتيجه کي تبارز کوي، نور به د ده قيادت مني او دی به د دې کار لپاره اهل گڼي. زموږ په ډلي کي شهيد عبدالرحيم نيازی ورو ورو داسي راڅرگندېدو چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول ئې د قیادت لپاره اهل وګڼي، د ده دیني پوهه، آفاقی معلومات، درونډ شخصیت، د افادې ښه استعداد، جدیت، نشاط، جرأت، قوي استدلال او ډېرو نورو صفتونو ده ته امتیازی مقام ورکړی وو. زه ټولو هغو کسانو ته چي د ډله ایز سیاسي کار ضرورت احساسوي د خپلو تجاربو په رڼا کي دا مشوره ورکوم چي پرېږدي د دوی د ډلي مشر، په طبیعي طور او د کار په ترڅ کي تبارز وکړي، په عملي ډګر کي د شخصیتونو د تبارز نه وروسته ترټولو غوره کس انتخاب کړي.

• مبادا دا طبیعي چلند پرېږدي او د مشرتابه لپاره، د خپلي ډلي له شخصیتونو نه بهر، داسي څوك غوره کړي چي د غولوونکي او کاذب شهرت خاوند وي او د عمل په ډګر کي نه وي آزمویل شوی.

• موږ ټول محصلین وو او تقریباً همزولي، زموږ له اته کسیزی ابتدایي غونډي سره څلور لاندي ورونه په بېل بېل وخت کي یوځای شول:

۱ـ شهید انجنیر حبیب الرحمن

۲ـ شهید ډاکتر محمد عمر

۳ـ شهید عبدالحبیب حناني

۴ـ شهید خواجه محفوظ منصور

لکه چي ګوری د دې تحریك د ۱۲ مؤسسینو نه ۱۱ غړي په شهادت رسېدلي او یوازې زه لدې سعادت نه محروم پاتې شوی یم، دوی عملاً او په خپل شهادت سره ثابته کړه چي له خپل رب سره په خپل تعهد کي رښتونی وو، د هغي لومړۍ شپې تعهد ئې صادقانه وو، د زړه له کومي ئې له خدای سره تعهد کړی وو او خپل سر او ویني ئې پدې لار کي قرباني کړې. دوی خپله نذرانه وړاندي کړه او زه د منتظرینو په لست کي، امید دی ټول د دې آیت مصداق وو:

مِّنَ الْمُؤْمنِينَ رِجَالٌ صدَقُوا مَا عَٰهَدُوا اللَّهَ عَلَيْه فَمنْهُم مَّن قَضى نَحْبَهُ وَ منهُم مَّن يَنتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْديلاً *

(c) ketabton.com: The Digital Library

الاحزاب: ۲۳

له مؤمنانو نه ځينو ميړنو خپلي هغه ژمني رښتوني کړې چي له خدای سره ئې کړې وې، د دوی ځينو خپلي نذرانې ترسره کړې او ځيني نور ئې انتظار کوي، پداسي حال کي چي "په خپلو ژمنو کي ئی" هيڅ تبديلي ندہ راوستلې.

دا مناسب ګڼم چي دلته د اسلامي نهضت د نورو مؤسسينو لنډي سوانح هم وړاندي کړم:

شهيد انجنير حبيب الرحمن:

د نجراب اوسېدونکی او د پولي تخنيك د پوهنځي محصل وو، د دروند شخصيت او ډېر اوچت استعداد خاوند وو، په ډېر کم وخت کي ئې ځان اوچتی پوړي ته ورساوو او د ديني پوهی د ژوري زېرمي خاوند شو، په خصوصی او ځرګندو غونډو کي به هرچا د ده خبري په ډېر غور سره اورېدلې، په خبرې کي ئې د قوي ايمان او عميق اخلاص او صداقت نښی له ورايه بريښېدې، له هر چا سره په روغبړ او ملاقات کي ډېر صميمي وو، له ضرورت نه پرته به ساکت او خاموش وو، له خپلو ملګرو سره په ناسته پاسته کي هومره حياناك وو چي د ده په ځېرکسان پدې زمانه کي او بيا د پوهنتون په سطح کم موندلی شو، خو له مخالفينو سره په مناقشاتو کي به ډېر جدي وو، له کومي ورځي چي ده د اسلامي مبارزې فيصله وکړه او بيا ترهغي ورځي چي د داؤد جاني نظام په اعدام محکوم کړ او په شهادت ورسېدو، له هري شېبې نه په استفادې سره د دعوت او مبارزې په کار کي په ډېر شور، شوق او انهماك لګيا وو، د ده شهادت د اسلامي نهضت لپاره ډېر سخت ګوزار وو:

استاد غلام رباني عطيش:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پغمان اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي محصل وو، د جذابې څېرې او جالب شخصیت خاوند وو، د دیني پوهی ترڅنګ ئې آفاقی معلومات هم درلودل، تل پدې هڅه کي وو چي له فکری او علمي لحاظه ځان ورسوي او یوازې په رسمي دروسو اکتفاء ونکړي، د ستیج په سر ئې وینا تر ډېره حده جالبه وه، له فارغېدو نه وروسته ئې د استادي دنده غوره کړه، پوهېدو چي د دعوت او مبارزې لپاره ترټولو غوره دنده معلمي ده، د ده په څېرې کي هر چا د یوه سیاستمدار آثار په څرګنده توګه لیدلی شو، د داؤد استبدادي نظام په لاس زنداني شو او تر هغه په محبس کي پاتې شو چي د کمونستانو له مسلط کېدو نه وروسته له ۱۴۲ کسانو سره یوځای په شهادت ورسېدو.

شهید استاد ګل محمد:

د میدان اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي زده کوونکی وو، د ده کلك ایمان، زړه ورتیا، اخلاص، قاطعیت، هیبتناکي څېرې او دنګی وني هرچا ته بلال رضی الله عنه ور په یاداوو، په ټولو ښنتو کي به دي هغه په لومړی خط کي لیدو، بې همته انسان ئې نه خوښېدو، په خپلو خبرو کي صریح او سپین وو. له فارغېدو وروسته ئې د استادي دنده غوره کړه، د داؤد له کودتا وروسته کله چي د نهضت د غړو نیوني پیل شوې او موږ له نظام سره د نظامي مقابلې فیصله وکړه، استاد ګل محمد خان پاکستان ته ولاړ، د عملیاتو لپاره هېواد ته راستون شو، د پاکستان او افغانستان په پولي ودرېدو او درې تېرې ئې د پاکستان په لوري ګوزاری کړې او خپلو ملګرو ته ئې وویل: دې خوا ته بیا راتلو ته په دریو تیږو طلاق ورکوم، رښتیا ئې ویلي وو، په عملیاتو کي ئې برخه واخیسته، ونیول شو او په محبس کي له خپلو نورو زنداني ورونو سره په شهادت ورسېدو.

شهید ډاکتر محمد عمر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طب د پوهنځي محصل او د کشم اوسېدونکی وو، د ډېرو اوچتو استعدادونو او ژور فکر خاوند وو، د دعوت او مبارزې له کار سره ئې ژوره مینه وه، تل به دې یا د دعوت په کار کې مصروف لیدو، یا په مطالعی کې یا په لیکني کې، د ده په ویناوو او بحثونو کې به هر چا داسې احساس کاوو چې لده نه به ستر متفکر جوړ شي، په یوې درنې دینداري کورنۍ کې روزل شوی وو، دروند با شخصیته پلارئی وکیل عبدالقدوس او ځلور ورونه ئې د اسلام په لاره کې په شهادت ورسېدل، دی د سفاك داؤد پولیسو، د ملیشو په مرسته ونیوو، په اعدام محکوم شو او په شهادت ورسېدو او پدې سره د روسانو لاس پوڅي رژیم زموږ ولس له یوه ستر شخصیت او لوی متفکر نه محروم کړ.

شهید استاد عبدالحبیب حناني:

د بتې کوټ اوسېدونکی او د ساینس د پوهنځي محصل وو، په خپلې اسلامي مبارزې کې ډېر نشیط او جدي وو، له دښمن سره ئې په روغی جوړې، مداهنت او سازش باور نه وو، د اسلام په لارکې هرې قرباني ته چمتو وو، د سردار داؤد د واکمنۍ د هغې تصفیوي لړۍ په ترڅ کې ونیول شو چې د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پیل شوې وه او له خپلو نورو زنداني ورونو سره یوځای په شهادت ورسېد. وروریې جګتورن غلام حبیب حناني هم د اسلامي انقلاب په دوران کې د ده په لار ولاړ او خپل سرئی د الله په لارکې قرباني کړ.

شهید عبدالقادر توانا:

د مزار شریف د مارمول د سیمي اوسېدونکی او د شرعیات د پوهنځي محصل وو، د اسلامي نهضت په روانولو کې د ده مخلصانه هلې ځلې د ډېرې ستاینې وړ دي، هڅه ئې دا وه چې هر هغه چا ته ځان ورسوي او د مبارزې بلنه ورکړي چې د ایمان څه نښې او له اسلام سره د مینې او تعهد څه آثار ئې په کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدل، په ټولو اجتماعاتوکي ئې فعاله ونډه وه، د لومړی شب نامې په خورلو کي د ده سهم تر ټولو زیات وو، دی هم د داؤد د واکمنۍ د هماغه تصفیوي اقدام په ترځ کي بندي شو او له نورو سره یو ځای په شهادت ورسېدو.

شهید سید عبدالرحمن آغا:

د تخار اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي محصل وو، په یوې درنې او متدینې کورنۍ کي پیدا شوی وو، په اخلاص او تقوی کي د ځلانده ستوری په څېر وو، که څه هم له خپلو ایماني ورونو سره په چال چلند کي ډېر حیاناك او مهربان وو، په نرمه لهجه به ئې خبري کولې، خو د دښمنانو په نسبت شدید او قاطع وو، له دوه مخي او نفاق نه ئې کرکه درلوده، په ټولو تحرکاتو کي ئې فعاله او خوځنده ونډه وه، د سردار داؤد د واکمنۍ په وخت کي زموږ یوه مهمه غونډه د ده په کور کي دائره شوه، دی هم د هغي تصفیې په ترځ کي ونیول شو او زندان ته ولاړ چي د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پیل شوې وه او د تره کي له کودتا نه وروسته د نورو ورنو په څنګ کي په شهادت ورسېدو.

شهید خواجه محفوظ منصور:

د پلخمری اوسېدونکی او د ساینس د پوهنځي محصل وو، مصمم، صبور او د متین شخصیت خاوند وو، له کومې شېبې نه چي له اسلامي تحریك سره یو ځای شو او د مبارزې فیصله ئې وکړه بیا د شهادت تر ورځي په ډېر اخلاص او جدیت او سترېیا نه منونکې توګه په کار بوخت وو، د مسلحانه مبارزې مفکوره ئې ډېر ژر او له ځنډ او تردید نه پرته قبوله کړې او د دې نظریې له ډېرو جدي حامیانو څخه وو، د لومړنیو مجاهدینو لوی شمېر د ده په لاس روزل شوي، د نفاق او د وه مخي توب سخت دښمن وو، جبن او وېره ئې د نفاق نښه ګڼله، د قرآن د هر آیت په اورېدو سره به د ده له څېرې نه ځرګندېده چي د زړه دړه ئې ورته پرانستله او د زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دماغ په تل کي ئې د اسی خوندي کړ چي په هیڅ صورت کي ترې هیر نشي.

د نظامي روزني په کورسونو کي د خپلو مجاهدینو لپاره نه یوازې یو تکړه نظامي روزونکی وو، بلکي یو غوره دیني لارښود هم وو. په **۱۳۵۴** کي د هغو عملیاتو قومنده د ده په لاس کي وه چي په پنجشیر کي ترسره شول، عملیات موفقانه وو، د پنجشیر ولسوالۍ د مجاهدینو په لاس فتحه شوه، خو له عملیاتو نه وروسته داسي خواشینوونکی حالت راولاړ شو چي د دې ستر قهرمان په ټپی کېدو او نیول کېدو منتج شوو، چي وروسته په اعدام محکوم او د سردار داؤد د جلادانو په لاس په شهادت ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تودو مناقشو بحثونه

له نوموړي "شب نامې" نه وروسته چې په پوهنتون او نورو علمي مؤسساتو کې د ځوانانو ترمنځ د کومو مناقشو لړۍ پیل شوې وه، پدې کې د کمونستانو هغه خبرې چې موږ ئې ځواب ویلو ته اړ وو دا وې:

خدای نشته، په خدای ایمان د هغه وخت زیږنده ده چې انسانانو ته د طبیعي پېښو عوامل نه وو څرګند شوي، طوفان، باد، باران، زلزله او دې ته ورته طبیعي پېښې ئې نامرئی موجود ته منسوبولې، همدغه نامرئی موجود ته ئې د خدای نوم ورکړ.

موږ به هغوی ته وویل:

د دې عالم هرڅه د خدای په شتنه والي شهادت ورکوي، په خدای له ایمان نه پرته نه د دې ستر او خور عالم عظمت او په ډېر دقت سره د هغه ساتنه او پالنه تعبیرولی شو او نه پدې عالم کې نظم، ښایست او هدفمندي تفسیرولی شو. دلته موږ د "ربوبیت" او پالنې آثار ګورو چې د "رب" او "پالونکي" په شتنه والي شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي، گورو چي هرڅه له هيڅ نه پيل شي، ورو ورو وده کوي، پالنه او روزنه ئې ترسره کېږي، اړتياوو ته ئې ځواب ويل کېږي، د خپلي ودي او تکامل آخری پوړي ته ورسېږي، په هغه سره يوه خلاء ډکه شي، يو ضرورت رفع شي، د خپل مأموريت په پای کي د هغه زوال پيل شي، د ضعف او ناتوانۍ په لوري وخوځېږي، په زړښت محکوم شي او عمر ئې پای ته ورسېږي، نابود شي، خپل ځای نوي ځوان توکي ته پرېږدي، زموږ عقل د دې بهير تر شا د يوه داسي پالونکي ذات، د قدرت لاس احساسوي چي د هرڅه پالنه او روزنه د ده په لاس ترسره کېږي.

موږ د دې خور عالم په پراخی غېږ کي داسي شي نشو موندلی چي پيدا ايښت ئې بې مقصده او بې هدفه وي، داسي شی نشو په گوته کولی چي ځای ئې خالي وي، هرڅه ښه پيدا شوي او د واضح هدف او مقصد لپاره پيدا شوي، په پيدا ايښت کي ئې د "علم"، "حکمت" او "قدرت" ځرگند آثار گورو.

موږ پدې عالم کي د "رحمت" او " پيرزويني" ځرگندي نښې گورو او د ښو تر شا د داسي ذات نامرئی لاسونه چي په پوره زړه سوي او خواخوږی د هرڅه پالنه او روزنه کوي. "انسان" لا د ځمکي په سر قدم نه وی ايښی چي د مور په تی کي ده ته داسي شيدې برابري شوې وي چي ټولو اړتياوو ته ئې ځواب وايي، دا کار څوک کوي، د چا په اراده د راتلونکو پېښو لپاره تياری نيول شوی، کوم مهربان ذات د انسان اړتياوي په پام کي نيولې او د ده له پيدا ايښت نه مخکي ئې د مهرباني مور په تی کي ورته تياری کړې؟ چي کله انسان، حيوان او نبات باران ته اړ شي دا څوک دی چي د هغه په اراده باران ورېږي، چي کله رڼا او حرارت ته اړ شي دا څوک دی چي لمر ئې ورته پيدا کړی چي د دوی مېشت ځای روڼ او تود کړي، چا په دوی کي د هري بيماری او د هر مکروب د مقابلې استعداد ايښی؟! موږ گورو چي د دې عالم هر څه د خاصو سننو او ضوابطو محکوم دی، هري خواته د سننو او ضوابطو د حاکميت شاهد يو، هرڅه د دغو سننو مطابق تر سره کېږي، موږ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووایاست چي دغه ضوابط چا وضع کړي، د چا اراده د دغو سننو په څېر څرګنده شوې او هرڅه د ده په وړاندي خاضع او محکوم شوي؟!

همدا راز هر "مخلوق" او "مصنوع" د "خالق" او "صانع" په شته والي شهادت ورکوي، د "بی خالقه" مخلوق او "بی صانع" مصنوع تصور د انسان عقل نشي قبلولی. د هر "رسم" په لیدو سره زموږ عقل فیصله کوي چي دا حتماً یو ماهر رسام لري، هر "تصوېر" خپل مصور موږ ته را په یادوي . که تا ته څوك ووایي چي دا "رسم" له "رسام" نه پرته په خپله جوړ شوی، دا "تصوېر" د "مصور" نه پرته په خپله ترکیب شوی، دا "کتاب" د لیکوال نه پرته لیکل شوی، ستا عقل حتماً پداسي خبرو تمسخر کوي، نه پوهیږو چي ستا "عقل" څنګه مني چي دا ټوله هستی، پدې کي بې شمېره ښکلي او ښایسته مخلوقات، په هري برخي کي ئې د "علم"، "هنر"، "دقت" او "هدف والي" خوري ښبی، له "علیم"، "قدیر" او "حکیم" خالق نه پرته پیدا شوي؟! په یوه "مصنوع" او "جوړ شوي" شي کي د "علم" او پوهی ښبی موږ دې ته هدایت کوي چي پیداکوونکی ئې پوه دی، د "دقیق" او "ظریف" انځورني ښبی موږ ته وایي: پیداکوونکی ئې ماهر رسام دی، په ظرافت پوه دی، که څه هم موږ د دې توکي "پیداکوونکی" او "رسام" ندی لیدلی، فقط د ده په "پیدا کړي" شي کي مو د ده د لاس آثار لیدلي، زموږ عقل له آثارو نه د خالق، صانع، رسام او مصور په شته والي باور کوي.

د "مصنوع" هر "صفت" د صانع صفت په ګوته کوي. که مصنوع سترګور وي صانع به ئې حتماً بصیر او سترګور وي، په مخلوق کي د علم او پوهی صفت پدې شهادت ورکوي چي پیدا کوونکی او خالق ئې حتماً پوه او علیم دی. بې سترګو طبیعت سترګور انسان نشي پیدا کولی، مړ طبیعت ژوندی موجود نشي پیدا کولی، کوڼ طبیعت غوږور مخلوق نشي پیدا کولی، د هیڅ انسان عقل دا خبره نشي منلی چي ړوند ، کوڼ، مړ او بې عقله طبیعت دي داسي مخلوق پیدا کړی چي سترګي لري، غوږونه لري، ژوندی دی، خوځېږي، د عقل او ارادې خاوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، د همدې طبیعت مهار په لاس کي نیسي او د خپلي خوښي مطابق په هغه کي تصرف کوي!!

۲- کمونستانو به ویل: څه چي په سترګو نه لیدل کېږي او د انسان حواس ئې نشي درك کولی، موږ ئې شته والی نه منو.

موږ د دوی په ځواب کي ویل:

د انسان "حواس" د "شته والي" لپاره معیار نشو منلی، زموږ حواس محدود دي، ډېر کم شیان درك کولی شي، د هستی ډېری برخي داسي دي چي زموږ حواس د هغوی له درك څخه عاجز دی. موږ په خپلو حواسو فقط په هغه صورت کي د مادې شته والی درك کولی شو چي د "جامد" او " مایع" په حالت کي وي، خو چي کله د "ګاز" حالت غوره کړي او یا په انرژی بدله شي، موږ ئې له درك نه عاجز شو، د مادې هر توکی چي په خپلي شا او خوا کي د جذب کومه ساحه لري، موږ ته دا ساحه قابل درك نده. دا ټول حقایق له نښو او آثارو څخه درك کوو، د کمونستانو دا ادعا ډېره بې بنیاده او غیر منطقي ده چي د انسان محدود حواس د شته والي لپاره معیار ګڼي.

۳ـ کمونستانو به ویل:

دین د ملتونو افیون دی چي د بډایانو له خوا د نیستمنو د غولولو لپاره جوړ شوی، دین محرومي طبقی ته وایي چي د شتمنیو د ویش په څرنګوالي به اعتراض نه کوي، بډای، خدای بډای کړی او نیستمن، خدای نیستمن کړی. که دنیا دي خرابه ده، له فقر او لوږي سره مخامخ ئی، پدې حالت شکر کوه، مه په حاکم نظام اعتراض کوه او مه د وسایلو د ویش څرنګوالي ته د انتقاد ګوته نیسه او مه په اقتصادي او اجتماعي نظام کي د تبدیلي هڅه کوه، په تقدیر رضایت په کار دی او د الله په ویش قناعت.

موږ به ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دین په هکله ستاسو دا قضاوت ډېر ظالمانه او د واقعیت خلاف دی، هر دیني حرکت په ابتداء کې د مظلومانو د ژغورني لپاره د ظالمانو په خلاف پیل شوی، تاریخ شهادت ورکوي چې دین د "فرعون" او "نمرود" مقابله کړې، مستضعفانو د مستکبرینو له سلطې نه د نجات لپاره دین ته پناه وړې، راشئ د نړۍ د موجوده لویو ادیانو تاریخ ته لږ ځیر شئ، قرآن مطالعه کړئ، د تورات او انجیل هغه برخې وګورئ چې ندي تحریف شوې، نه به د ظالم په خلاف مظلوم ته د سکوت سپارښتنه وګورئ، نه له ظالم سره د ملګرتیا توصیه، نه به د "قناعت" او "صبر" هغه تعبیر ومومې چې تاسو ئې وړاندې کوئ او نه د "تقدیر" هغه ترجمه چې معنا ئې له "عمل" نه لاس اخیستل او د پېښو په وړاندې لاس تر زنې کښېناستل دي. قرآن خو خلکو ته وایي:

خدای د هیڅ قوم وضع نه بدلوي تر څو هغوی خپل حالت بدل نکړي.

إِنَّ اللَّهَ لا يُغَيِرُ مَا بِقَوْمٍ حَتى يُغَيرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ

قرآن لومړی له "طاغوت" نه د انکار غوښتنه کوي، بیا په الله د ایمان دعوا قبلوي، "طاغوت" هغه واکدار دي چې خلك خپلې بندګی ته اړکوي.

فَمَن يَكْفُرْ بِالطغُوتِ وَ يُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ استَمْسك بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لا انفِصامَ لَهَا وَ اللَّهُ سمِيعٌ عَلِيمٌ * البقرة:۲۵٦

نو څوك چې د طاغوت نه منونکی شي او په الله ایمان راوړي، پداسې کړۍ ئې منګولې لګولې چې شلېدل ئې نشته او خدای اورېدونکی پوه ذات دی.

دا تاسو چې دین د ملتونو افیون ګڼئ او ادعا کوئ چې دین د بې وزلو د تخدعی لپاره د بډایانو په ګټه جوړ شوی، کوم دین ته ګوته نیسئ؟ د دین په کوم اړخ استناد کوئ؟ کوم دین خپلو پلویانو ته ویلي چې په ظلم او بې عدالتې اعتراض مه کوئ، د آخرت په طمع په خپلې خرابې دنیا قناعت وکړئ؟! تا ته چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلې چې د دین له نظره "صبر" د "سکوت" او "سازش" هغه حالت دی چې د ظلم او بې عدالتې په وړاندې غوره کېږي؟ د قرآن له نظره خو "صبر" هغه "ثبات" او استقامت ته وایي چې د بې عدالتي او ظلم په خلاف د جهاد په سنګرونو کې باید غوره شي، صبر یعنی دا چې د مبارزې په دوران کې مأیوسه نشو، بې حوصلې نشو، د ستومانۍ احساس ونکړو او مبارزه په نیمایي کې پرې نږدو.

دین خو موږ ته وایي: دنیا د آخرت مزرعه ده، ښه دنیا د سمسور آخرت ننبه ده، چا چې له حرامو لارو خپله دنیا سمسوره کړه، په آخرت کې ئې ځای دوزخ دی، جنت د هغه چا ځای دی چې په دنیا کې ئې له الله نه پرته بل چا ته سر ټیټ نکړ، طمع او وېره ئې یوازې له یوه خدای نه وه، عمل ئې صالح وو او روزی ئې له حلالې لارې ترلاسه کړې وه.

دین خو موږ ته وایي: انسانان د یوې کورنۍ غړي او د یوه بل ورونه دي، خدای ئې یو دی او مور پلار ئې یو، د دوی په رګونو کې د یوه نسل وینه جاري ده، نه به یو په بل د لويي احساس کوي او نه به یو د بل په وړاندې د حقارت احساس، چا چې ظلم ته سر ټیټ کړ، په حقارت راضی شو، د بل لویي ئې ومنله، له ذلت نه د نجات لپاره ئې کم له کمه دومره هم ونکړل چې د ظلم کورګی پرېږدي او داسې سیمې ته ولاړ شي چې هلته سرلوړی ژوند وکړي، د داسې کس ځای دوزخ دی، قرآن پدې هکله په واضحو الفاظو وایي:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَئكَةُ ظالمِى أَنفُسهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُستَضعَفِينَ فى الأَرْضِ قَالُوا أَ لَمْ تَكُنْ أَرْض اللَّهِ وَسِعَةً فَتهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئك مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ ساءَت مَصِيرا* النساء:۹۷

بی شکه هغه کسان چې ملائکې د دوی روح پداسې حال کې قبض کوي چې په ځان ئې ظلم کړی، ورته وایي: تاسو په څه حال کې وی؟ وایي: موږ مستضعف وو "ضعیف ګڼل کېدو" ملائکې به په ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي ورته وايي: آيا د خدای ځمکه پراخه نه وه چي په هغې کي مو هجرت کړی وی؟! نو د دوی ځای جهنم دی څومره بد ګرځځی.

دين خو خلکو ته وايي: انسان د ځمکي په سر د خدای خليفه او نائب دی، ځمکه د ده په وړاندي مسخر شوې او د ده په واك کي ورکړی شوې، دا د ده کار دی چي لدې ځمکي نه ځانته د جنت مقدمه جوړوي که د دوزخ پيلامه. د ځمکي ټول نعمات د ده لپاره پيدا کړی شوي، وېش ئې ده ته سپارل شوی، که وېش ئې عادلانه وو، نو دا نعمات د ټولو لپاره کفايت کوي، فقر د ده د ناعادلانه وېش نتيجه ده، نه په بندګانو د الله د نه پيرزويني نتيجه.

د "قضاء" او "قدر" معنا دا نده چي انسان بې اختياره او بې ارادې مخلوق دی، چي نه د انتخاب اختيار لري او نه په خپل تقدير او برخليك کي د ده اراده او عزم څه اغيزه لري. دا د قضاء او قدر ډېر غلط او ناسم تعبير دی، "قدر" يعنی دا چي دلته د هر څه لپاره خاصه او تغيير نه منونکې اندازه ټاکل شوې او "قضاء" يعنی دا چي دلته هرڅه د ثابتو سننو او ضوابطو مطابق ترسره کېږي، دا هماغه خبره ده چي نن ئې ساينس کوي، انسان ته د همدغو سننو او مقدراتو په محدودې کي د انتخاب واك او اختيار ورکړی شوی، په سم انتخاب ئې سم نتائج مرتب کېږي او خراب انتخاب ئې خراب نتائج ورکوي، دا داسي وګڼې لکه چي د کوم ستر داسي باغ خاوند چي جګ جګ ديوالونه لري، د خاوند له اجازی پرته هيڅوك هغه ته نشي ننوتی، د راز راز ميوو ونې لري، خپل کوم ګران دوست ته د باغ کلي ورکوي او ورته وايي: دې باغ ته لدې کلي نه په استفادې سره ننوتی او هر راز ميوې خوړی شي، لدې نه وروسته د دې باغ اختيار ستا په لاس کي دی، خو متوجه اوسه چي د دې باغ يوه لوري ته داسي ونې دي چي ميوې ئې ستا لپاره مضري دي، که دا ميوه دي وخوړله تا ناروغه کوي او زما د نارضايتی باعث ګرځي. باغ ته له ننوتو وروسته چي نوموړی کس هرڅه کوي مسئوليت ئې د ده په خپله غاړه دی، هم مفيده ميوه خوړی شي او هم مضره، د انتخاب واك ورکړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، د خپل انتخاب نتائج به ګالي، ښه انتخاب ئې ښه نتائج لري او بد انتخاب ئې بد. د ځمکي په سر د انسان خلافت او د قضاء او قدر په وړاندي د هغه محکوميت او ده ته د "اختيار" او "انتخاب" صلاحيت ورکولو معنا همداسي ده.

۴ـ کمونستانو به ويل: "ماده" تل وه او تل به وي، نه چا پيدا کړې او نه ئې څوك ختمولی شي.

موږ ورته ويل: د "مادې" په هلکه دا تصور د نولسمي پيړۍ زوړ او غيرواقعی تصور دی. اوس خوساينس نه اتم ته جزء لايتجزا وايي او نه ماده داسي هستی ګڼي چي نه پيدا شوې او نه ختمېدونکې ده او نه ماده د کائناتو د ستري مانۍ لومړۍ خښته ګڼي، بر عکس د "مادې" په هکله وايي چي هغه د هستی يو متحول او مؤقتی حالت دی، پيدا کېږي او ختمېږي، له انرژی جوړه شوې او په انرژی بدلېږي، کمونستانو به ويل: تجربی دا خبره ثابته کړې چي په کيمياوي تعاملاتو کي نه څه خلق کېږي او نه له منځه ځي، بلکي شکل ئې له يوه حالت نه په بل بدلېږي، پدې خاطر دا خبره کولی شو چي ماده نه خلق شوې او نه له منځه ځي، تل وه او تل به وي!! خو دوی دې ته متوجه ندي چي د انساني علومو د دې پرېکړي اطلاق يوازې د انسان په "توان" او قدرت کېدی شي، يعنی انسان نشي کولی څه خلق کړي يا ئې له منځه يوسی، دې پرېکړې ته عموميت ورکول نه معقوله خبره ده او نه علمي، نه ساينس دا خبره کړې او نه د انسان عقل دا خبره مني. همدا اوس اوس انسان ته دا خبره ثابته شوې چي په نويو کشف شويو کهکشانونو کي "انرژی" په "ذراتو" د بدلېدو په حالت کي ده او همدا ابتدائی ذری ورو ورو د مادې شکل غوره کوي او ستوری ترې جوړېږي.

علم نه يوازې دا خبره ثابته کړې چي "ماده" "خلق" شوې، مخکي نه وه، په يوې خاصي مرحلې کي پيدا شوې، بلکي د مادې تل پاتې تصور هم تکذيبوي، علم د لاوازيه هغه نظريه ترديد کړې چي ويل ئې: "د کتلې مجموعي مقدار ثابت دی، نه کمېږي نه زياتيږي" دا يوه زړه بې بنياده نظريه وه چي ډېر د مخه تکذيب

شوې، انشتين دا خبره ثابته کړه چې که ماده د نور د سرعت په اندازه حرکت وکړي په انرژی تبديلېږي او کتله ئې لايتناهي کېږي. د ده دا نظريه د فزيك په لاندې منل شوي فورمول کي توضيح شوې:

$$M= M_O / \sqrt{1-(V/C)^2} \qquad E=MC^2$$

په لومړي فورمول کي E د انرژي لپاره، M د کتلې لپاره او C د نور د سرعت لپاره او په دوهم فورمول کي M_0 د لومړۍ کتلې لپاره، V د جسم د سرعت لپاره، C د نور د سرعت لپاره او M د وروستۍ کتلې لپاره راوړل شوی.

دا فورمولونه ثابتوي چې که د مادې سرعت يوه معين مقدار ته ورسېږي په انرژی بديلېږي او کتله ئې لايتناهی کېږي، د انسان عقل همدا حکم کوي چې که ماده متکاثفه انرژی وي او له انرژی نه جوړه شوې وي، لابد به د تجزيې په صورت کي ببرته په انرژی بدلېږي، ماده په انرژی له بدلېدو وروسته خپل مادي ظواهر له لاسه ورکوي، لدې وروسته نه کتله لري، نه حجم او نه وزن، نه د مکان په درلودو مقيد ده او نه د "زمان" په مراعات، له ټولو مادي محدوديتونو نه ووځي.

ساينس د شلمې پيړۍ تر نيمايي پورې د مادې په هکله ويل چې هغه د انرژی متکاثف حالت دی، ماده له الکترون، پروتون او نيوترون نه جوړه شوې، خو وروسته ورته معلومه شوه چې اتم له الکترون، پروتون او نيوترون نه علاوه ګڼ شمېر نور اجزاء لري، د اتم د مزيد تجزيې په بهير کي هغه ځای ته رسېدلی چې د "مقناطيسی ميدان" او "ساحی" نوم ورکوي، داسي څه چې نه "حجم" لري، نه "وزن"، نه "کتله" او نه د "مکان" او "زمان" تابع.

ماده په خپل هر شکل کي د اجزاوو له ترکيب نه جوړه شوې او عقل وايي: هر مرکب بايد د پيدا ايښت يوه معينه نيټه ولري او حتماً به د ختمېدو او ببرته تجزيې ثابته نيټه ورته انتظار کوي، د يوه "مرکب" په هکله دا خبره کول چې تل وو او تل به وي، د عقل خلاف او غير علمي خبره ده.

که د انسان علم دې نتيجی ته ورسېږي چې ووايي: انسان نه څه پيدا کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي او نه ئې نابودولی شي. دا هماغه خبره ده چي قرآن ئې کوي او وايي:

أَمَّن يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ

هغه څوک دی چي پيدا ايښت ئې پيل کړی او بيائی اعاده کوي.

خو د انساني علم دې پرېکړې ته عموميت ورکول او دا ادعا کول چي: که انسان نشي کولی څه پيدا کړي يا ئې له منځه يوسی، نو موجود شيان نه پيدا شوي او نه له منځه تلونکی دي، يوازې شکل ئې بدلېږي رابدلېږي، دا يوه نامعقوله ادعا ده، د واقعيت خلاف او يوه محدود او مشروط اصل ته عموميت ورکول.

۵ـ کمونستانو به ويل: ژوندون د مادې د طبيعي تکامل نتيجه ده.

موږ ورته ويل:

ستاسو دا ادعا "علم" نه مني، د ژوند په هکله د علم وروستۍ پرېکړه د دې ادعا خلاف ده، علم وايي: هر ژوندی شي له بل ژوندي شي نه پيدا کېږي. د بيولوژی مشهور عالم پاستور دا خبره ثابته کړه چي ژوندی له ژوندي پيدا کېږي، مړه توکي په خپله په ژونديو توکو نه بدلېږي، بلکي ژوندی توکی له ژوندۍ نطفې را پيدا کېږي او ژوندي شيان له مړو توکو نه خپله نطفه جوړوي. د پاستور د تجربې له مخي د هر ژوندي شي د پيدا کېدو لپاره ژوندۍ غيږ پکار ده. هغه د خپلي خبري د ثبوت لپاره د (S) په څېر يو ټيوب غوره کړ، په منځ کي ئې تعقيم شوې غوښه کېښېښوده، د ټيوب دواړه خولې ئې داسي بندي کړې چي د ژوندي شيانو تېرېدل ترې ممکن نه وو، خو هوا ترې تېرېدی شوه، د ټيوب داخلي جدار ئې په داسي سريښناکي مادې غوړ کړ چي د هوا د تېرېدو په دوران کي هر ژوندی توکی جذب کړي او غوښې ته د رسېدو مخه ئې ونيسي، پدې ترتيب هغه د ټيوب داخلي فضاء داسي جوړه کړه چي د ژوندون لپاره مساعده وه، که مړه توکي په خپله په ژونديو بدلېدلی؛ نو د پاستور په ټيوب کي به حتماً له هغې غوښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوندی موجود جوړ شوی وو خو دا ثبوت تر اوسه د پاستور په لابراتوار کي پاتې دی، خو هغه غوښه په ژوندي موجود نده تبدیله شوې. د پاستور لدې مهمي تجربی سره ټولو بیولوژی پوهانو توافق وکړ او د ده خبره ئې د یوه قاطع علمي اصل په حیث قبوله کړه، تر ننه د پاستور همدا تجربه عملي کاروړنه لري او د خوراکي موادو ساتنه د همدې علمي اصل له مخي تر سره کېږي، غوښه، شیدې او نور خوراکي مواد هومره واېشوي چي ژوندی نطفې پکي ختمي کړي، بیا ئې پداسي ظروفو کي ځای په ځای کړي چي ژوندي موجودات ورننوتی نشي، پدې عملیی سره د خوراکي موادو د د ورستېدو مخه نیسي، دې عملیې ته پاستوریزه وایي، د پاستوریزی د عملیې بنسټ پدې مفکورې ولاړ دی چي ژوند له ژوند نه را پیدا کېږي.

همدا راز موږ هغوی ته ویل: که ژوندون د مادې د تدریجي تکامل نتیجه ومنو له څو سترو اشکالاتو سره مخامخ کیږو:

دا مفکوره موږ دې ته اړکوي چي له یوې خوا د مادې د پیدایښت په یوې ثابتي نیټې باور وکړو او له بلي خوا د مادې ابتدایي سکون ومنو!! دا ځکه چي د مادې مایل ګراف حتماً د زمانې له افقی ګراف سره د تقاطع یوه نقطه په ګوته کوي چي د مادې د پیدایښت او د حرکت د پیل نقطه ده، ګراف باید په لاندې شکل وي:

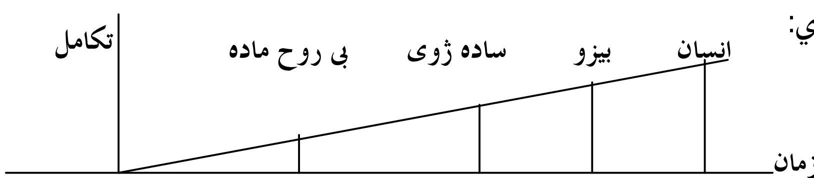

که موږ د اوسنی زمانې له انسان نه شروع وکړو او ورو ورو مخکي زمانې ته په شا ولاړ شو او وګورو چي د ماتریالیستی فلسفی له مخي باید په انسان کوم مراحل تېر شوي وي، پدې سفرکي باید هر څو ملیونه کاله د مخه، انسان په داسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بڼه کي وګورو چي اوسنی شکل ئې د زمانې د تېرېدو په تناسب تر هغه شکل نه مخکي تللی او متکامل دی، یعنی د ده تکامل د زمانې په فکتور پوري تړلی دی، هر څومره چي زیات وخت وراندي تېرېږي زیات تکامل کوي، د غیرمتکامل او بسیط حالت یوازنی وجه ئې دا ده چي د متکامل حالت په نسبت کم وخت وراندي تېر شوی، پدې سفرکي خامخا باید داسي پړاو ته ورسېږو چي ماده ساکنه ده او "صفر" زمانه وراندي تېره شوې، خو کمونستان نه د مادې "سکون" مني او نه ئې د پیدایښت نیته، خو لدې نه عاجز دی چي د تدریجی تکامل نظریه څنګه د مادې د دائمي حرکت او په لایتناهی کي د مادې د پیدایښت له غلط تصور سره تلفیق کړي.

۲ـ کمونستانو به ویل: د "مادې تکامل" د اضدادو تر منځ د دائمي نزاع نتیجه ده، د مادې هر توکي په خپل زړه کي دوې برخي لري، یوه د بل ضد ، "تز" او "انتی تز" چي په مسلسل او انقطاع نه منونکې توګه په خپلو کي په دائمي نزاع بوخت دي، همدا دائمي نزاع ماده د تکامل په لوري خوځوي.

موږ ورته ویل: د مادې په هکله ستاسو دا تصور هم د نورو غلطو تصوراتو په څېر بې بنیاده او غیر علمي دی، عالم د اضدادو مجموعه نه؛ بلکي د ازواجو مجموعه ده، یوه برخه ئې د بلې برخي ضد نه بلکي مکمله ده، هر ترکیب د ازواجو له یووالي څخه جوړېږي او د ازواجو د ګډ کار په ترڅ کي وده کوي، د عالم هر لوري ته چي سترګي واړوئ او د هر "تکامل" لاملونه چي ولټوئ، حتماً به دې نتیجی ته ورسېږئ چي د مادې هر توکی له داسي برخو جوړ شوی چي یو د بل زوج او یو د بل مکمل دي، همدا ازواج یوه بل ته لاس ورکوي او د مادې د تکامل موجبات برابروي.

په حیواناتو او نباتاتو کي ګورو چي زوج زوج پیدا شوي، نر او ښځه لري، یو د بل مکمل، همدا ازواج د یوه بل د دفع کولو او نفی کولو په ځای یو بل جذبوي، یوه بل ته لاس ورکوي، د دوی د یووالي په نتیجه کي نوی، ځوان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

متکامل موجود پیدا کېږي او د زړو ځای نیسي، د دوی په هکله د "اضدادو" فلسفه اصلاً صدق نکوي او د واقعیت کاملاً خلاف او د "تکامل" د لاملونو له توضیح نه عاجز ده.

همدا راز په عناصرو کي ګورو چي یو په خپل آخری مدارکي داسي اضافی شیان لري چي له بل سره ئې شریکولی شي او بل په آخری مدارکي داسیخلا لري چي د ډکولو لپاره ئې د بل مرستي ته اړ دی، همدا دواړه د یوه بل زوج شي، یو بل جذب کړي، آخری مدار سره شریك کړي، د دې عملیی په نتیجه کي نوی ترکیب جوړ شي، موږ د عناصرو په دنیا کي هم د اضدادو په ځای ازواج ګورو او په څرګند طور ګورو چي تکامل د زوجینو د یوځای کېدو او دوستانه تعامل په نتیجه کي ترسره کېږي، کوم عناصر چي د یوه بل زوج نه وي نه په خپلو منځونوکي تعامل کولی شي او نه د نوي توکي په څېر څرګندېدی شي او نه د تکامل مقدمه کېدی شي.

۷- کمونستانو به ویل: "انسان" د مادې د طبیعي تکامل نتیجه ده، د ده تکامل او د انسان په څېر راڅرګندېدل ئې له "یوه سلولي" حیوان نه پیل شوی، بېلا بېلي مرحلې ئې پلي کړې، کله د یوه حیوان په څېر او کله د بل حیوان په څېر، له موجوده حالت نه مخکي د بیزو په بڼه او په پای کي د "کامل انسان" په شکل کي راڅرګند شوی.

موږ ورته ویل: د انسان د پیدایښت په هکله دا نظریه نه علمي بنیاد لري او نه هغو ګڼ شمېر سؤالونو ته ځواب ویلی شي چي ورسره مخامخ ده، سؤالونه دا دي:

- باید د مادې له ساده توکي نه تر انسان پوري ټول نباتات او حیوانات په یوه ثابت مسیر کي یو په بل پسې د تدریجی تکامل په حال کي وی او له معمولي او بسیط تفاوت سره، باید ټول د انسان په بڼه کي د بدلېدو په لوري خوځېدې!!
- دا نظریه د ژوندیو موجوداتو د بې شمېره تنوع له توضیح نه عاجزه ده، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنوع معنا دا ده چې هر صنف له ځانګړې او مستقلې نقطې پيل شوی او وده او تکامل ئې په خپل ځانګړی مسير کې دي.

• د ژونديو موجوداتو او جامدي مړی مادې ترمنځ هومره ژور او عميق تفاوت ګورو چې د يوه "فوق مادي" ذات له تصرف نه پرته په ژوندي موجود د هغې بدلېدل د انسان عقل نشي منلی، ژوندي موجودات؛ احساس، شعور، عقل، علم، ابتکار، انتخاب، مينه، دښمني، خندا، ژړا او ګڼ شمېر نور داسي صفات لري چې بايد له "فوق مادي" مرجع نه ئې ترلاسه کړي وي. دغو صفاتو ته مادي مبنا نشو پيدا کولی، ناچار بايد دا ومنو چې په ژوو کې نوموړي صفات له بهر نه تعبيه شوي او د دوی پيدا کوونکي ذات د دوی په خټه کې دا صفات ايښې او په همدغو صفاتو د متصف کېدو لپاره ئې هغوی ته خاص جوړښت ورکړی، د انسان پيدايښت او د ده خاص صفات داسي وګڼې لکه يو مجهز کمپيوټر چې ټولي برخي ئې مکملې او فعالې وي، په هغه کې د جمع، ضرب، تقسيم، د غړ ضبطول، د ليکنو اساسي ساتنه او د ګڼ شمېر نورو عمليو خاص پروګرامونه تعبيه شوي، دا کمپيوټر هغه عمليه ترسره کولی شي چې مربوطه پروګرام او SOFT WARE ئې په حافظه کې نصب شوی وي، که نه نو د نوموړې عمليې له اجراء نه عاجز پاتې کېږي. د انسان په کروموزم کې ۳۰۰۰۰ ژنه دي، هر ژن د يوه WARE SOFTحيثيت لري، چې هر يو ئې د انسان د يوه خاص صفت او کړني اصلي لامل دی. موږ ته ووايا ست چې دا ژنونه، چې هر يو ئې د خاص صفت حامل دی او انسان ته خاص خصوصيت ورکوي او د انسان د خاصو کړو وړو لامل دی، چا په انسان کې ايښې؟

۸ـ کمونستانو به ويل: مرګ د ژوندون پای دی، له مرګ نه وروسته بل ژوندون نشته، نه قيامت شته او نه حساب او کتاب او نه جنت او دوزخ.

موږ ورته ويل: تاسو د بيا ژوندون د نفی کولو لپاره څو خبري کولی شي:

يوه دا ده چې انسان ومری، هډوکي ئې وراسته شي او په خاورو بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه به بېرته را ژوندی کېږي؟

زموږ ځواب دا دی: هماغسی به راژوندی کېږي لکه چي په ابتداء کي له خاورو را پيدا کړی شو، مجدد پيدايښت تر لومړی پيدايښت آسانه دی، هماغسی به را ژوندی کېږي لکه چي د هر ژمي په پای او د پسرلي په راتلو سره د ځمکي تر قشر لاندې توکي راژوندي شي. هغه ذات چي انسان ئې د لومړی ځل لپاره را پيدا کړي بيا به ئې را پيدا کوي.

• دوهم دا چي: له بيا ژوندون نه وروسته حساب او کتاب، مکافات او مجازات نه منو او د دې لپاره عقلي دلايل نلرو.

• په دې ارتباط زموږ ځواب دا دی: که انسان د هري پېښي او صحنې په اړه خامخا قضاوت کوي، يوې ته په بلي ترجيح ورکوي، يوه تائيدوي، بله ترديدوي، دوه کسان د دوو بېلا بېلو کړو وړو په حال کې ګوري، يوه ته ښه او بل ته بد وايي، دوه کسان د جګړي په حالت کي ګوري، يو ظالم او بل مظلوم، د يوه په نسبت په خپل زړه کي ترحم او زړه سوي احساسوي، غواړي دهغه مرسته وکړي، د بل په نسبت په خپل زړه کي کرکه محسوسوي، غواړي د هغه مخنيوی وکړي، که ئې له وسه پوره وه حتماً د مظلوم مرستي ته راوړاندي کېږي او د ظالم مقابله کوي، ظالم ته د خپل ظلم جزا ورکوي. موږ ته ووایاست: په انسان کي دا د قضاوت استعداد چا ايښی، دا د مکافات او مجازات تصور چا ورکړی، دا د ښه او بد د تفکيك او تمييز فهم ئې له کومه کړی؟ ته څنګه دا مني چي په انسان کي دي دا صفت وي او د ده پيدا کوونکي ذات دی پدې صفت متصف نه وي؟ د عقل تقاضا خو دا ده چي د انسان پيداکوونکی او خالق بايد په اتم او اکمل صورت کي د "قضاوت" او مکافات او مجازات په صفت متصف وي.

• متأسفانه تاسو د مکافات او مجازات هغي سلسلې ته پاملرنه نلري چي همدا اوس اوس په پوره قوت سره د انسان په انفرادي او ټولنيز ژوند حاکمه ده، نه دې ته اهميت ورکوي چي اکثر مجرمان د خپل جرم جزا ګوري، چي بد ګرځي بد

(c) ketabton.com: The Digital Library

به پرځي، په خپل شخصي ژوند کي د هر انحراف او له خپلو طبيعي حدودو نه د هر تېري بد عواقب ګالي. او نه دې ته توجه لري چي يو په بل پسې د ظالمو واکدارانو د اقتدار مانۍ نسکورېږي، د استبدادي نظامونو جرړې قطع کېږي، مستکبرين له منځه ځي، ځای ئې مستضعفينو ته تخليه کېږي، که پدې عالم کي د مکافات او مجازات سلسله حاکم نه وی نو ظالم واکداران به تل په واك کي پاتې کېدل او مظلومان به تل د محروميت اوضعف ګاللو ته اړ ول، نه به د دوی مرسته کېده او نه به له هاغه بل نه غچ اخيستل کېدو، د مکافات او مجازات همدا سلسله به په قيامت کي تکميل شي، هغه نقيصه به رفع شي چي انسان ته د نسبی اختيار او واك ورکولو په وجه د ده فوری او مکمل مجازات او مکافات ځنډول شوي، فوری جزا د انسان اختيار سلبوي، ده ته د اختيار او واك ورکولو غوښتنه دا وه چي کامل مکافات او مجازات ئې د څه مودې لپاره وځنډول شي.

۹ـ کمونستانو به په انساني ټولني کي د بې عدالتۍ او ظالم او مظلوم په شته والي د خپلي الحادي عقيدې لپاره د دليل په توګه استدلال کاوو او ويل به ئی: خدای څنګه پدې "بی عدالتي" راضی کېږي، د دې بې عدالتي له شته والي سره سره څنګه د "عادل خدای" په شته والي باور وکړو؟

موږ د دوی په ځواب کي ويل: په انساني ټولني کي بې عدالتي او ظلم د انسان د غلطو تصرفاتو نتيجه ده، د دې اعتراض په خپله انسان ته راجع دی چي له خپل "اختيار" او "واك" نه غلطه استفاده کوي، نه هغه ذات ته چي انسان ئې بااختياره پيدا کړی، که انسان په نورو ظلم کوي، د نورو په حقوقو تېری کوي، يوه ډله په بلي ډلي د خپلي خوښي داسي نظام تحميلوي چي هغه له خپل حق نه محروم کړی او ده ته امتيازات ورکړي او که محرومان او مظلومان ظلم ته غاړه ږدي، د بل لويي مني، په خپل حق د بل د تېري په وړاندي عکس العمل نه ښيي، مسئوليت ئې انسان ته متوجه دی، نه خدای ته چي انسانان ئې برابر پيدا کړي، هرڅه ئې د ټولو لپاره پيداکړي، په عدالت امر کوي او ظلم حرام ګڼي او خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندگانو ته وايي: مه په بل لويي کوي او مه د بل لويي مني، مه ظلم کوي او مه مظلوميت مني، ټول ورونه ياست، له يوه نژاد نه، له برابرو حقوقو سره.

د انسان امتياز په نورو مخلوقاتو پدې سره دی چې هغه "خپلواك" پيدا شوی، له دوو لارو نه يوه غوره کولی شي، په څو شيانو کې يو انتخابولی شي، ابتکار لري، د انتخاب او غوره کولو توان لري، که له هغه نه دا امتياز سلب شي، بيا ئې نه ښه کار د ستايلو دی او نه بد کار د غندلو، نه د ښه کار په کولو سره د مکافات مستحق دی او نه د بدکار په مقابل کې د مجازات وړ، په هر کار کې ئې هغه چا ته گوته نيول کېږي چې دی ئې هغه کار ته اړکړی. ترافيك په هر تصادم کې ډريور مجازات کوي نه موټر، دا ځکه چې ډريور د واك خاوند دی او موټر محکوم او مجبوره وسيله. په انساني ټولني کې د بې عدالتي اعتراض يوازې په هغه صورت بل چا ته راجع کېدی شوی چې انسان د موټر په شان محکوم او مجبور وی او مهار ئې د بل په لاس کې.

عادل خدای نه يوازې په بې عدالتي او ظلم ندی راضی؛ بلکې هم ظلم حرام گڼي او هم ظلم ته تسليمېدل. د مظلومانو د ژغورني لپاره ئې پيامبران رالېږلي، له ظلم نه د نجات لاري ئې هغوی ته ښودلي، دوی ئې د ظلم د ختمولو او د عدالت د تأمين لپاره په جهاد مکلف کړی، که دوی د ظلم په خلاف ملا وتړی او د عدالت د تأمين لپاره د جهاد لاره غوره کړي، خامخا د دوی مرسته کوي او خپل تائيد او نصرت پدوی پيرزو کوي، د الله سنت همدا دی او د عدالت تقاضا همدا او د انسان د "واك" او "اختيار" غوښتنه همدا، که خدای له انسان نه د گناه کولو واك سلب کړی، لده نه هغه "اختيار" بېرته واخلي چې له همغه نه په استفادې سره د بل په حق تېری کولی شي، پدې صورت کې انسان له نورو مخلوقاتو نه خپل اصلي امتياز له لاسه ورکړی او په مجبور مخلوق بدل شوی، بيا نه د ده "ښه" ارزښت لري او نه ئې "بد" د تقبيح او غندلو وړ دی.

۱۰ـ کمونستانو به ويل: انسان هرڅه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نامرئی ذات شته والی نه محسوسوي چي د انسان په "ارادې" اغیزه وکړي او د ده د عمل مخه ونیسي، ځینو به په ډېره بې باکۍ ویل: که خدای وي نو زما دا غزېدلی لاس دي راغونډ کړي!

موږ د دوی په ځواب کي ویل: ستاسو دا خبره د مخکنۍ خبري خلاف ده، د یوې قضیې په اړه دوه متناقضی خبري کوي، که انسان هر څه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي نو د ده د فردي او اجتماعي حالت مسئولیت په خپله د ده په غاړه دی، د "ظلم" عامل دی دی، د بې عدالتي موجبات ده برابر کړي او اعتراض ئې ده ته متوجه دی.

که څه هم دا خبره چي انسان هر کار په خپله "خوښه" او "اراده" کوي په اصل کي سمه خبره ده خو نه پدې بڼه کي چي کمونستان ئې وړاندي کوي، پدې خبري هغه نتیجه مرتب کول چي دوی ئې ادعا کوي، د حیرت وړ مغالطه ده. انسان نه کامل "واکمن" دی او نه مطلق "محکوم"، د اختیار خاوند دی خو محدود اختیار، انتخاب کولی شي؛ خو له څو ممکنو کارونو نه یو. د ده دا محدودیت ثابتوي چي د بل د ارادې په وړاندي محکوم دی. قرآن دا حقیقت په څومره دقیق انداز بیانوي او وایي:

فلو لا ان کنتم غیر مدینین ترجعونها ان کنتم صادقین.

که تاسو (د خدای د ارادې په وړاندي "محکوم" نه یاست خپله روح مو هغه وخت" بېرته وګرځوی "چی ستاسو ستوني ته راورسېږي" که صادق یاست.

ستا مرګ پدې شهادت ورکوي چي ته د یوه داسي ذات د ارادې په وړاندي محکوم ئې چي په تا او پدې ټولي هستۍ د ده حکم نافذ دی، ته نه غواړې زوړ شي، استعدادونه دي ضعیف شي، توانمندي دي کمه شي، په مرض اخته شي او په مرګ محکوم شي، خو دا ټول ستا د خوښي خلاف ترسره کېږي. دنیا ته ستا د راتلو او تلو نیټه بل ټاکلې، ستا وده او زوال د بل په اراده ترسره کېږي، نه د خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ مخنیوی کولی شي او نه ئې نیتهه ځنډولی شي.

دا سمه ده چي تا ته د خپل لاس د غزولو او غونډولو توان درکړی شوی او د دې اختیار ستا په لاس کي دی، خو که د همدې لاس د غزولو او غونډولو د کنترول هغه مرکز صدمه وگوري چي ستا په مغز کي تعبیه شوی او سویچ ئې ستا د ارادې تر گوتي لاندې ده، بیا نه خپل لاس غزولی شې او نه ئې غونډولی، ته بې تنفسه ژوند نشې کولی، ناچار به سا باسې چي ژوندی پاتې شې، د ژوندي پاتې کېدو لپاره به ناچار هماغه څه کوې چي ستا خالق او پیداکوونکي ذات مقرر کړي.

۱۱ـ کمونستان پدې باور وو چي انسان خپل افکار او عقاید له خپل محیط نه اخلي، دا د تولید وسایل دي چي د انسان د اجتماعي نظام څرنگوالی تعینوي، اقتصاد بنسټ دی او اجتماعي نظام، سیاست او فرهنگ د هغه زیږنده او پدې بنسټ ولاړ دیوالونه، اقتصاد "زیر بنا" ده او نور هرڅه "روبنا"، د ټولني هر څه له "اقتصاد" نه رنگ اخلي، د انسان د ټولو کړو وړو محرك اقتصاد دی، دوستی او دښمني ئې اقتصادي انگیزه لري، ښه او بد عمل ئې له اقتصادي تمایلاتو نه راولاړیږي. د تولید د وسایلو د تدریجی تکامل په وجه د انسان اجتماعي نظام هم په تدریج سره له یوه حالت نه بل ته ارتقاء کړې. دوی تاریخ په لاندې پنځو مرحلو وېشي:

۱ـ لومړنۍ ټولنه "کمون اولیه " پدېمرحلې کي د تولید له وسایلو نه په گډه استفاده کېده، نه فردي ملکیت وو او نه د یوه انسان په لاس د بل استثمار.

۲ـ مریيتوب "بردگی": د لومړۍ مرحلې برابري او مساوات او د یوه انسان په لاس د بل نه استثمار له منځه ولاړ، فردي ملکیت رامنځته شو، شتمنو نیستمن، زورورو کمزوری په اسارت ونیول، مریيتوب پیل شو. مریی د تولید وسیله گڼل کېدو او بازار ته د خرڅلاو لپاره عرضه کېدو.

۳ـ فیوډالیزم "د پراخو ځمکو د خاوندانو نظام": پدې مرحله کي کرهڼه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تولید مهمه او اساسي وسیله وه. د پراخو ځمکو خاوندان راڅرګند شول، مریبی په بزګر بدل شو، یعنی د کر په ځمکي پوري تړلی مریبی.

۴. کپتلیزم " پانګه وال نظام": د تاریخ پدې پړاو کي د تولید د مخکنیو وسایلو ځای ماشین ونیو، فابریکې رامنځته شوې، فیوډال د فابریکې په خاوند بدل شو او بزګر په کارګر، فابریکو کارګران راغونډ کړل، د ګډی مبارزې شرایط ئې ورته برابر کړل، کارګری اتحادیی جوړي شوې او د کارګرانو مبارزه پیل او جدي بڼه ئې غوره کړه.

۵. کمونیزم: بورژوازی د کارګرانو "پرولتاریا" په لاس نسکورېږي، فابریکې، ځمکي او د تولید ټول وسایل د کارګرانو په لاس کي پرېوزی، د بډایانو سلطه پای ته رسېږي، قدرت د کارګرانو لاس ته ورځي، کارګری ټولنه جوړېږي، د فردي ملکیت په ځای ټولنیز ملکیت رامنځته کېږي، د ټولني هرڅه د ټولو په ګډ ملکیت بدلېږي، هماغه د انساني تاریخ لومړنی مرحله "کمون اولیه" په خپلي مترقي او متکاملي بڼي کي بیا تکرارېږي، دولت او دولت ته ضرورت ورو ورو له منځه ځي او بې دولته ټولنه جوړېږي، همدا د انسان د ټولو ستونزو د حل یوازنی لاره ده. کمونستانو به ویل: دا تاریخیمرحلې او یوه په بل پسې د هغوی راتګ د تاریخ حکم او غوښتنه ده، خامخا به راځي، هیڅ څوك ئې مخه نشي نیولی، هیڅوك ئې مخي ته نشي و درېدی، دا د تاریخ جبر دی....!!

موږ د دوی په ځواب کي ویل:

د انسان د ځینو خاصو کړو وړو انګیزه اقتصادي وي، نه د ټولو، د ده د ټولو فعالیتونو د لاملونو په هکله ستاسو نظریه غیر واقعی او بې بنیاده ده. هیڅ عاقل انسان له هغې سره توافق نشي کولی، ډېر فعالیتونه داسي دي چي نه یوازې اقتصادي انګیزه نلري بلکي انسان د هغه لپاره خپل اقتصادي تمایل ترپښو لاندې کوي او له خپلو مادي امتیازاتو نه لاس اخلي. که یو مبارز انسان د عدالت لپاره ملا تړی، د جهاد لار غوره کوي، زندان ته ځي، هجرت ته اړکېږي، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأموريت نه محروم کېدل مني، له خپلي شتمنۍ، اجتماعي اعتبار، سوکالي او آرامي نه لاس اخيستو ته چمتو کېږي، له مظلومانو او محرومانو نه د دفاع په لارکي شهادت ته تيارېږي، په هغه وخت کي چي گوري د دار کړۍ ئې په غاړه کي لوېږي، په خپل دريغ ټينگارکوي، نه له مبارزې لاس اخيستو ته چمتو کېږي او نه د دښمن په وړاندي سر ټيټولو ته، ستاسو دا فلسفه د دغه شان کارونو له توجيه نه عاجزه ده. د انسان دا راز اقدامات ستاسو په نظريې د بطلان خط کاږی، که يو انسان د يوه بې وزلي همنوع په ليدوسره په خپل زړه کي ترحم او عاطفه احساسوي، تحريك کېږي، له هغه سره مرستي ته راوړاندي کېږي، د هغه لاس نيوی کوي، د مظلوم په څنگ کي ودرېږي، له خپل اولاد سره مينه کوي، د دوی لپاره خولې تويوي، خطر قبلوي، که مور د خپل اولاد په نسبت زړه سوي لري، د ده د روزني او ساتني په کار کي بې خوبی گالي، هر زحمت په وړين تندي زغمي، د هر خطر مقابلې ته چمتو کېږي، که يو کس د شهرت لپاره د مرگ تر پولي مخکي درومي، په اسرارو د پوهېدو لپاره سختی ستونزي گالي، ... دې ته ورته د بې شمېره نورو اقداماتو له توجيه نه ستاسو فلسفه کاملاً ناتوانه او عاجزه ده.

همدا راز ستاسو دا ادعا د منلو نده چي انسان خپل افکار او عقايد له محيط نه اخلي، که داسي وی، نو هغو کسانو به حتماً ورته عقايد او افکار درلودل چي په ورته محيط کي ژوند کوي، بايد د يوې کورنۍ د غړو ترمنځ هيڅ فکری اختلاف نه وی. د يوې ټولني د ټولو غړو افکار بايد يوه بل ته ورته وی. بايد د جوزيف استالين، د کمونستانو د ستر مشر او د ده د لور ترمنځ هومره ژور اختلافات نه وی پيدا شوي چي له روسيې وتښتی او امريکا، د روسيې ستر دښمن ته پناه يوسی او هلته په يوه مطبوعاتی کنفرانس کي خپل پلار متهم کړي او هغه ته د قاتل او جاني خطاب وکړي؟!

مورِ عملاً گورو چي د توليد وسايل نه فقط د انسان د افکارو او عقايدو زيربنا نده، بلکي په خپله د انسان د افکارو زيږنده ده، دا انسان دی چي د توليد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسایل جوړوي، په هغوی کي تبدیلي راولي، وده ورکوي، تر مخکي حالت نه غوره والی ورکوي، نن د یوه کس کار تر سره کولی شي، سبا ئې داسي جوړ کړی چي د دووکسانو کار وکړي او بله ورځ د څلورو، لسو او شلو... انسان ابتکار لري، پټ اسرار کشفوي، نوي نوي وسایل اختراع کوي، د انسان همدا استعداد د تولید د وسایلو او د ټولني د اقتصادي وضعي د ښیرازه کېدو اصلي عامل دی، په انسان کي د "ابتکار" او "اختراع" استعداد ته نه یوازې دا چي ستاسو ناکاره فلسفی اعتناء نده کړې بلکه هغه ئې نفی کړې.

په دې کي شك نشته چي انسان له خپل محیط نه متأثره کېږي، په عقیدې، فکر، اخلاق، دود دستور او اجتماعي نظام ئې محیط اثر کوي، خو دې خبري ته هومره عمومیت ورکول چي له انسان نه د یوه مجبور او محکوم توکي څېره انځور کړي، داسي چي خپل هر څه له محیط نه اخلي، جهت ئې محیط ټاکي، افکار او اخلاق ئې د محیط زیږنده ده، نه "ابتکار" لري، نه "اختراع" کولی شي او نه د محیط د غوښتنو خلاف قدم اوچتولی شي، دا غلطه انګیرنه ده او د انسان د عملي ژوند له واقعیتونو سره ټکر کوي. که داسي وی نو ټولو انساني ټولنو به یو شانته اجتماعي نظام درلود، ټولو به یو شانته وده کوله، د تولید وسایل به ئې ورته وو او اجتماعي نظامونه به ئې د یوه بل شبیه . ستاسو فلسفی تحلیل دې سؤال ته له قانع کوونکي ځواب نه عاجز دی چي ولې د دې او هغي ټولني تر منځ د تولید د وسایلو مستوی فرق کوي، دا وروسته پاتې دی او هغه مخکي تلی او ولې د دې ټولني اجتماعي نظام له هغي بلي نه فرق لري؟! د انسان له "ابتکار" نه پرته بل کوم عنصر دی چي دا "تفاوت" توجیه کړی شي؟! مخصوصاً چي تاسو په "تاریخیجبر" باور لري او هغه داسي ځواکمن بهیر ګڼي چي هیڅوك د هغه مخي ته نشي ودرېدلی او هیڅوك دا حتمي بهیر نشي بدلولی.

د کمونستانو په "تاریخي دورو" او "تاریخي جبر" لاندې اعتراضات لرو:

- دوی په تاریخي پېښو کي یوازې د تولید د وسایلو اغیزه څېړلی او هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې يوازنی مؤثر عامل ګڼلی، ټول نور عوامل ئې له نظره غورځولي. څوك چې په تاريخي پېښو کې د بېل، لور، ترکتور او ماشين اغيزی ته ګوته نيسي خو د انسان ابتکار، د مټو زور، د قلم، توری او ژبې تأثير له پامه غورځوي، لويه مغالطه کوي، ما ته وواياست چې د تاريخ په جوړولو کې د لور زياته ونډه ده که د توری، بېل زيات تأثير لري که نيزه، ترکتور زيات مؤثر دی که ټانك؟!

• کمونستي انقلاب د دنيا په هيڅ ګوټ کې د هغې فلسفی مطابق بري ته ندی رسېدلی چې کمونيزم ئې وړاندي کوي، په هيڅ هېواد کې داسې ندي شوي چې د بورژوازی مرحله خپل پای ته رسېدلې وي او ورپسې کمونستي انقلاب راغلی وی، د دې فلسفی مطابق بايد لومړی په انګلستان او امريکا کې کمونستي انقلاب ترسره شوی وی، د مارکس انتظار همدا وو او د ده د تاريخي فلسفی تقاضا همدا وه، خو پدې هېوادونو کې لا تراوسه هماغه د بورژوازی مرحله پای ته ونه رسېده او د کمونيزممرحلې ته ئې ارتقا ونکړه، کمونستي انقلاب، د مارکس د فلسفی خلاف، لومړی په روسيی کې ترسره شو، حال دا چې روسيه د پانګه وال نظام په لومړی پړاو کې وه، نور هېوادونه چې د روسيی د توری، توپ او ټانك په ذريعه د کمونيزم په کومې کې پرېوتل اکثراً ئې فيوډالي مرحله هم نه وه تکميل کړې، چين د کمونستي انقلاب ليار پدې خاطر غوره نکړه چې د توليد په وسايلو کې ئې انقلاب راغلی وو او همدغو وسايلو د کمونستي انقلاب غوښتنه کوله!! برعکس د روسيی نظامي مرستو دا انقلاب بري ته ورساوو!! دا څنګه د اروپائی هېوادونو په ځای چې اکثراً د بورژوازی په پړاو کې وو، کمونستي انقلابونه په افريقايي او آسيايي هېوادونو کې، چې ټول ئې په فيوډالي مرحلې کې وو، ترسره کېږي، دا انقلابونه د کارګرانو په لاس نه؛ بلکې د فوځي افسرانو په لاس او د عسکري کودتاګانو په ذريعه پلي کېږي!! موږ نه پوهيږو چې کمونستان د عراق، يمن، سودان، مصر، سوريی، ويتنام، کامبوج، ايتوپيا، اريتريا او د شرقي اروپا هېوادونو هغه تحولات څنګه توجيه کوي چې د کمونيزم په ګټه ترسره شول. پدې هېوادونو کې خو د لور او څټك په ځای د توپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ټانك په ذريعه او د كارگرانو او بزگرانو په ځاى د فوځي افسرانو په لاس د زړو حكامو ځاى نويو حكامو ونيو، نه د توليد وسايل بدل شوي او نه په اقتصادي نظام كي تبديلي راغلې.

• د فردي او ټولنيز ملكيت په اړه موږ هغوى ته ويل: ظلم په هر صورت كي ظلم دى، كه دا د "فرد" له لوري د "ټولني" په حقوقو وي او كه د "ټولني" له لوري د "فرد" په حقوقو. كه دا ظلم وي چي د "فردي ملكيت" لپاره "اجتماعي ملكيت" صدمه وگوري؛ نو دا هم ظلم دى چي د اجتماعي ملكيت تر نامه لاندې "فردي ملكيت" تر پښو لاندې شي. دا له عدالت او انصاف نه لري كار دى چي انسان د خپل كار هغه ثمره تر لاسه نكړى شي چي د ده د خولو او تڼاكو نتيجه ده او پدې كي هغه څوك ورسره برابر شريك كړى شي چي نه ئې خولې توى كړې او نه ئې لاس تڼاكي شوى. كه دا حالت په ده تحميل شي د كار او زيار انگيزه له لاسه وركوي، د كاركولو شوق او ذوق ئې صدمه گوري، د خولې تويول او د لاس پښو تڼاكي كول ورته بيهوده برېښي. د فردي ملكيت نفى خطرناك عواقب لري، اجتماعي ملكيت په داسي استبدادي نظام منتج كېږي چي د ټولني هرڅه د واكمنو په لاس كي وركوي، د دې په ځاى چي "فردي ملكيت" تحريموو ولې هغه راكړه وركړه او اقتصادي چال چلند نه تحريموو چي د ټولني حقوقو ته صدمه رسوي، د بډاي لاس آزاد پرېږدي چي نيستمن استثمار كړي، د ده له مجبوريتونو نه غلطه استفاده وكړي، د بې وزلو د خولو او تڼاكو حاصل د ده په جيب كي پرېوزى، شتمن مزيد شتمن كړي او نيستمن لاپسي نيستمن، سرمايه د محدودو كسانو ترمنځ لاس په لاس شي، له هري لاري نه د شتمني ترلاسه كول جائز گڼي، ولې سود، احتكار، انحصار او استثمار نه تحريموو؟

اسلام فردي ملكيت جائز گڼي خو له څو شرطونو سره:

• بايد له جائزى او قانوني لاري ترلاسه شوى وي. نه د بل فرد حق په كي ترپښو لاندې شوى وي او نه د ټولني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له دې ملکیت نه یوازې په جائزو لاروکي استفاده کولی شي.
- د ده په شتمني کي د ټولني د محرومانو ثابت او معلوم حق دی، دا حق باید ورکړ شي. دولت مکلف دی له بډای نه دا ثابت حق ترلاسه کړي او بې وزلو محرومانو ته ئې ورکړي . دا ثابت حق د اجتماعي مصلحت په بنا زیاتېدی شي او دولت کولی شي د ټولني د عام مصلحت لپاره له بډایانو نه هومره وغواړي چي ضرورت رفع شي.
- شتمني باید د محدودو اغنیاوو تر منځ لاس په لاس نشي او داسي تراکم و نکړي چي ټولني ته گواښ متوجه کړي، د شتمنیو تراکم خطرناك عواقب لري.
- اسلام د همدې لپاره د زکات، عشر، خمس، میراث، مصالح مرسله او سد ذرایع قواعد وضع کړي او سود، احتکار، انحصار، استثمار او د نیستمن له مجبوریتونو نه ناروا استفاده ئې تحریم کړې.
- موږ به کمونستانو ته ویل: ستاسو دا ادعا چي په کمونستي ټولنیکي د "دولت" ضرورت په مدا رمدار منتفی کېږي او بې دولته ټولنه رامنځته کېږي، یوه واهی او بې بنیاده ادعا ده، د عملي واقعیتونو خلاف، ستاسو په کمونستي ټولني کي نه د دولت ضرورت منتفی شو، نه له منځه ولاړ او نه تضعیف شو، برعکس هومره ځواکمن شو چي د انسان په اوږده تاریخ کي ئې مثال نشو موندلی، پدې نظام کي چي فوځ، پولیس، استخبارات او امنیتی ځواکونو او ځواکمنو حزبی حلقو ته کوم ضرورت دی په نورو نظامونو کي ئې مثال نه گورو، تجربی ثابته کړه چي کمونستي نظام د ځواکمن دولت نه پرته دوام نشي کولی که دولت ضعیف شو او په ټولني ئې تسلط کمزوری شو د نظام مانۍ نسکورېږي او د کمونیزم ټغر ټولېږي.
- کمونستانو به د اسلام په هکله ویل: که اسلام د طبقاتی نظام حامي نه وی ولې ئې مریبیتوب تائید کړ، ولې ئې د مریبی ساتل او خرڅول جایز وګڼل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د دوی په ځواب کي ویل: دا اسلام وو چي د بشري تاریخ په اوږدو کي ئې د لومړی ځل لپاره د مریی د آزادولو غږ اوچت کړ، له اسلام نه مخکي هیڅ مسلك د انسانانو د برابری او د مریی د آزادي خبره نده کړې، اسلام اعلان وکړ چي لدې نه وروسته هیڅوك آزاد انسان نشي مریی کولی. لا څوکاله نه وو تېر شوي چي د اسلام تر واکمنی لاندې ټولو سیمو کي د غلامی سلسله ختمه شوه او مریيتوب پای ته ورسېدو. دا په داسي حال کي چي په اروپا، امریکا او ټولو غیر اسلامي هېوادونو کي د غلامی بازار گرم وو او هیچا د انسانانو د برابری شعار نشو منلی. اما دا چي اسلام ولې له بري نه وروسته او په ټول حجاز له تسلط نه بعد غلامي تحریم نکړه او د ټولو غلامانو د آزادولو اعلان ئې ونکړ، ځواب ئې باید له یوې خوا د هغه وخت په اجتماعي ظروفو او شرایطو کي ولټوو او له بلي خوا د اجتماعي ستونزو په حلولو کي د اسلام په خاصي کړنلاري کې. اسلام د ځینو خاصو اجتماعي ستونزو د حل کولو لپاره دا کړنلاره خپله کړې چي ورو ورو د هغوی جرړی باسی، تدریجی بدلون غوره گڼي، لومړی د داسي تبدیلي لپاره ذهني شرایط برابروي، مقدماتي کارونه سر ته رسوي، ریښی یوه په بل پسې قطع کوي او په پای کي د دې اجتماعي ستونزي کرغېړن بوټی له بیخه باسی، د شراب او قمار په هکله اسلام همدا اسلوب غوره کړ، په تدریج سره ئې د دې خبیثه بوټو جرړی وایستلې، د مریيتوب په اړه ئې هم همدا طریقه اختیار کړه، لومړی ئې وویل: ټول انسانان د یوه بل ورونه او د یوه خدای بندگان دي او له یوه مور پلار نه پیدا شوي. بیا ئې وویل: د مریی آزادول د گناهونو د جبران وسیله ده. بیا ئې وویل: هیڅ "حر" او آزاد انسان نشي مریی کېدی، هیڅوك دا حق نلري چي د "حر" او آزاد انسان په غاړه کي د مریيتوب کړی واچوي. بیائی وویل: هر غلام دا حق لري چي له خپل مالك سره "مکاتبه" وکړي، یعنی خپله آزادي په بیه واخلي، له غلامی نه آزاد شي او په مقابل کي ئې مالك ته څه ورکړي. او په پای کي ئې وویل: د دولت د مصرفی بودجی یو مورد د غلامانو اخیستل او آزادول دي.

د غلامانو د آزادولو او د غلامی د تدریجی ختمولو دا طریقه د یته ورته ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي کوم دولت د فيوډالي نظام د ختمولو او د ځمکو د عادلانه ويش په اړه دا فيصله وکړي چي د زياتو ځمکو له خاوندانو نه ځمکي په بيه واخلي او په بې ځمکو ئې وويښي او پدې خاطر د ځمکو له مصادرې نه ډډه کوي چي پدې سره کېدی شي په ډېرو هغو کسانو ناروا تېری وشي چي شتمني او ځمکي ئې له جائزو لارو ترلاسه کړې. اسلام نه غواړي په هيڅا ، تر هيڅ نامه لاندې تېری وشي او جائز حق ئې تر پښو لاندې شي.

امريکا تقريباً زر کاله وروسته د غلامۍ د ختمولو فيصله وکړه، د امريکا د هغه وخت جمهور رئيس ابرهام لينکلن د يوه فوق العاده فرمان په ترڅ کي غلامي لغو او د غلامانو آزادي ئې اعلان کړه، که څه هم پدې سره د امريکا ټول غلامان آزاد شول، خو پدې خاطر چي د دې اعلان لپاره مقدماتې کار نه وو شوی او د غلامانو ذهني روزنه نه وه شوې، اکثر غلامان پس له لنډې مودې آزاد ژوند نه بېرته خپلو بادارانو ته راوگرځېدل، غوښتل ئې د سابق په څېر په غلامۍ کي ژوند وکړي، نه د آزاد ژوند په خوند پوهېدل او نه ئې په ځان کي د آزاد ژوند توان او کفايت ليدلو ، په ظاهر کي غلامي ختمه شوه خو په حقيقت کي تر کلونو کلونو ، په بېلا بېلو بڼوکي په خپل حال پاتې وه.

کمونستانو به په اسلام دا اعتراض کاوو چي ولې ئې نارينه ته اجازه ورکړې چي څلور ښځي په نکاح کولی شي، دا څرگنده بې عدالتي ده او د ښځي په هکله شديد تبعيض، د اسلام پيغمبر ولې "نه" ښځي په نکاح کړي؟ اسلام ولې د طلاق اختيار نارينه ته ورکړی؟ اسلام ولې په ميراث کي ښځي ته يوه برخه او نارينه ته دوه برخي منلې؟ اسلام ولې د دوو ښځو شهادت له يوه نارينه سره برابر گڼلی؟

موږ هغوی ته ويل:

- اسلام د يوې ستري اجتماعي ستونزي د حلولو لپاره د څلورو ښځو نکاح کول جائز کړې، که تاسو قرآن ته رجوع وکړې وبه گورې چي قرآن په هغه ځای کي دا جواز ورکړی چي د يتيمانو او کونډو په هکله بحث کوي او وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَ ءَاتُوا الْيَتَمَى أَمْوَلَهُمْ وَ لا تَتَبَدَّلُوا الخَبِيث بالطَّيِّبِ وَ لاتاكلُوا أَمْوَلَهُمْ إلى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كانَ حُوباً كَبيراً* وَ إِنْ خفْتُمْ أَلا تُقْسطوا فى الْيَتَمَى فَانكحُوا مَا طاب لَكُم مِّنَ النِّساءِ مَثْنى وَ ثُلَث وَ رُبَعَ فَإِنْ خفْتُمْ أَلا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَت أَيْمَنُكُمْ ذَلِك أَدْنى أَلا تَعُولُوا*

النساء : ٢ـــ ٣

او يتيمانو ته د دوی مالونه وسپارئ، ناولی په غوره مه بدلوئ، د دوی مالونه د خپل مال په لوري مه خورئ، دا ستره گناه ده، که ووېرېدئ چي په يتيمانو کي عدالت نشي کولی نو له دغو ښځو څخه چي څوك مو خوښي وي، دوه، درې او څلور په نکاح کړئ ، خو که ووېرېدئ چي عدالت نشئ کولی بيا يوه ده او هغه چي ستاسو په واك کي دي، دا دې ته نږدې ده چي تېری ونکړئ .

يعنی له يوې نه زياتي ښځي کول هم د عدالت لپاره او په يوې اکتفا هم د عدالت لپاره، که ومولیدل چي د يتيمانو له معضلې سره مخامخ ياست او د همدغو يتيمانو مصلحت دا غوښتنه کوي چي د دوی د ښی روزني او پالني لپاره د دوی کونډې ميندي په نکاح کړی شي نو دا کار کولی شي، پدې کي نه يوازې څه حرج نشته بلکي دا د ستايني وړ کار دی، باهمته کسان به دې کار ته ملا تړي، په يتيمانو زړه سوند او بارحمه انسانان به دا مسئوليت په غاړه اخلي.

که په يوې ټولني کي د خاصو عواملو په وجه د ښځو شمېر تر نارينه وو زيات شي، دا ستونزه به څنگه حل کوو؟ د دغو ښځو کفالت به څوك په غاړه اخلي؟ مخصوصاً که دوی کونډې وي او يتيمان ورته پاتې وي؟! آيا د دې اجتماعي ستونزي د حل بله داسي چاره په نظر راځي چي هم په يوې ښځي اکتفا وشي او هم د دغو ښځو انساني اړتياوي له معقولي او قانوني لاري مرفوع شي؟!

په اکثرو ټولنو کي د ښځو شمېر تر نارينه وو زيات دی، د دې وجه يا دا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کورنيو په غيبږ کي د پيدا شوو لوښو شمېر تر زامنو زيات وي او يا دا چي په سترو سترو جگړو کي اکثراً نارينه مری او عادتاً ښځي له مرگ ژوبلي نه خوندي پاتې کېږي، داسي جگړي په هر هېواد تپل شوې او تل ئې د تکرار وېره شته، که کومه ټولنه لداسي ستونزي سره مخامخ شي د اسلام لدغه علاج نه پرته څنگه کولی شو دا ستونزه حل کړو؟!

دا خبره بايد په پام کي ولرو چي "نکاح" د ښځي او نارينه ترمنځ د هغي موافقې نوم دی چي د گډ ژوند په اړه ئې په خپله خوښه کوي. که ښځه په خپله خوښه، لداسي ميړه سره په گډ ژوند راضی کېږي چي تر يوې زياتي ښځي لري، هيڅوك پدې کار د اعتراض حق نلري او دې ته د تبعيض نوم نشي ورکولی. اعتراض په هغه صورت کي وارد گڼل کېږي چي ښځه د خپلي خوښي خلاف نکاح ته اړه کړی شي.

نه پوهيږو هغه کسان څنگه ځانته د دې حق ورکوي چي د اسلام پدې اصل اعتراض وکړي، پداسي حال کي چي د يوې قانوني ښځي تر څنگ د گڼ شمېر غيرقانوني جنسي ارتباطاتو په درلودو اعتراض نلري!! کمونستان خو د "کورنۍ جوړېدل" د "فردي ملکيت" په څېر د غير کمونستي ټولني ننبه گڼي او پدې باور دي چي پدې برخي کي هم بايد فردي ملکيت له منځه ولاړ شي، بايد کورنۍ منحل او آزاد جنسي تعلقات رايج شي اولاد د کورنۍ "مال" نه بلکي د ټولني "مال" وگڼل شي، دولت د دوی روزنه په غاړه واخلي، د کورنۍ د غيږ پر ځای بايد په وړکتون کي وروزل شي، په کورنۍ کي د دوی روزنه پدوی کي د "فردي ملکيت" غلط افکار راولاړوي!! خو راشئ وگورو چي د غير قانوني او آزادو جنسي تعلقاتو نتائج څه وو او نن "علم" پدې هکله څه وايي او د کومو خطرناکو اجتماعي ستونزو او نا علاجه ناروغيو منشأ ئې گڼي!! د " ايډز" په شان ناعلاجه ناروغي، د گڼ شمېر نورو جسمي او رواني ناروغيو په شمول، د همدې فاجعی نتائج گڼي او وايي: اکثر ستر ستر جانيان هغه دي چي د مور په غيږ کي ندي روزل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي، د پلار د ترحم او ميني لاس ئې په سر ندى تېر شوى، داسي ځوك ئې ندى موندلى چي صادقانه ترحم، عاطفه، زړه سوي او رښتيني مينه ئې له هغه زده كړې وى.

د اسلام له نظره كورنۍ د ټولني د لويي ماڼۍ لومړنۍ خښته ده كه كورنۍ ورانه شوه ټولنه ورانېږي.

اما دا چي پيغمبر(ص) ته ولې د "نه" ښځو د نكاح اجازه وركړى شوې، د دې دليل څه دى او دا كار په كومي زمانې كي او د پيغمبر عليه السلام د مبارك ژوند په كوم پړاو كي تر سره شوى؟

ټولو ته جوته ده چي رسول الله (ص) په پنځه ويشت كلنۍ كي واده وكړ، "خديجه رضي الله عنها د ده لومړۍ بي بي ځلويښت كلنه وه، د هغې تر وفات پوري ئې بله ښځه نده كړې، تر پنځوس كلنۍ پوري ئې يوازې يوه ښځه درلوده، د خديجى رضي الله عنها له وفات نه وروسته ئې سوده رضي الله عنها چي كونډه وه، په نكاح كړه، سوده له لومړيو مسلمانانو ښځه وه، له خپل مخكني ميړه سره ئې يو ځاى حبشي ته هجرت وكړ او د هجرت سختى شېبې او كړاوونه ئې وګالل، نه ئې مال درلود او نه جمال او پيغلتوب، امتياز ئې قوي ايمان او د ايمان په لاري كي قرباني وه، پيغمبر عليه السلام صرف يوه ښځه په پيغلتوب كې كړې. نورى بي بيانى ئې كونډې وې، هره يوه ئې د يوه لوى اجتماعي مصلحت لپاره په نكاح كړې، شايد د حفصه رضي الله عنها د نكاح څرنګوالى د پاتې ودونو د انګيزو لپاره ښه مثال وي:

حفصه رضي الله عنها د عمر رضي الله عنه لور وه، مخكنى ميړه ئې د بدر په جګړي كي برخه اخيستى وه، هغه وفات شو، عمر رضي الله عنه، ابوبكر او حضرت عثمان رضي الله عنهما ته ورغى او له هغوى نه ئې وغوښتل چي حفصه په نكاح كړي، خو دوى د خپلو معاذيرو په وجه ډډه وكړه، عمر رضي الله عنه دا مشكل له پيغمبر عليه السلام سره ياد كړ او هغه پدې خاطر له حفصى رضي الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنها سره د نکاح اراده وکړه چي له خپل نږدې او مخلص ملګری سره د یوې داسي ستونزي په حل کي مرسته وکړي چي نورو ورته حل نکړی شوه.

همدا راز زینب رضي الله عنها چي میړه ئې د بدر په جګړي کي په شهادت ورسېدو، عمر خوړلې کونډه وه، په نیکو کارونو کي هومره مشهوره وه چي خلکو به د "بی وزلو د مور" په نامه یادوله، پیغمبر علیه السلام هغه پدې خاطر ځانته نکاح کړه چي له یوې خوا ئې د یوه بدرې مجاهد په هکله خپله خواخوږی ښودلې وي او له بلي خوا ئې د یوې داسي نومیالی، خییري او با ایمانه ښځي ستونزه حل کړې وي. دا نیکه بي بي یوازې دوه کاله نور ژوندی وه.

همدا راز ام سلمه چي ۲ اولاده ئې درلودل، میړه ئې د احد په جګړي کي زخمي شو، د بلي جګړي په دوران کي د ده زوړ پرهار پری شو او له همدې نه وفات شو، پیغمیر علیه السلام د ده په مړیني هومره خواشینی شو چي اوښکي ئې تویي شوې، د ده له مړیني ۴ میاشتي وروسته ئې ام سلمی ته څوك د خطبی لپاره ورولېږو، هغې خپل عذر داسي وړاندي کړ: زه عمر خوړلې یم، ډېر اولادونه لرم، نه غواړم ستا د اذیت باعث شم. خو پیغمبر علیه السلام غوښتل پدې نکاح سره مسلمانانو ته د خپلو دیني ورونو په نسبت د وفادارۍ او د کونډو او یتیمانو د پالني او روزني نه هیرېدونکې اسوه وړاندي کړې. ام سلمی ته ئې قناعت ورکړ او دا نکاح ترسره شوه. د پیغمبر علیه السلام ټول ودونه همداسي وو.

په دې ودونو کي یو بل ستر مصلحت هم مضمر وو او هغه دا چي د پیغمبر علیه السلام د بي بیانو له لاري د دین یوه لویه برخه مسلمانانو ته رسېدلې، دوی د نورو ښځو لپاره د ښوونکو حیثیت درلود، نورو ښځو به لدوی نه دین زده کاوو، که تاسو د روایاتو کتابونه وڅېړي په څرګنده به وګوری چي د دې کتابونو په هر مخ کي له همدې بیبیانو نه یو په بل پسې روایتونه ستاسو مخي ته راځي.

• د کمونستانو د دې اعتراض په هکله چي اسلام ولې د طلاق حق نارینه ته ورکړی، زموږ ځواب دا وو: د طلاق د لاندې ممکنو څلورو صورتونو څخه اسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو غوره کړی:

الف: ښځه او میړه په ګډه د طلاق فیصله وکړي.

ب: اختلاف محکمې ته وړاندي شي او محکمه پدې هکله وروستۍ فیصله وکړي.

ج: د طلاق حق ښځې ته ورکړی شي.

د: د طلاق پرېکړه د میړه په لاس کي وي.

مخکي لدې چي وګورو اسلام ولې څلورم صورت غوره کړی باید څو خبري په پام کي ولرو:

- اسلام له طلاق نه کرکه لري، د مجبوریت په خاطر جواز ورکوي، خو هغه تر ټولو کرکجن حلال کار ګڼي.

- په اسلام کي نارینه له یوې خوا پدې مکلف شوی چي د کورنۍ ټول لازم ورځني مصارف په غاړه واخلي، هغه به د کورنۍ د ټولو مصارفو متکفل وي. له بلي خوا پدې مکلف شوی چي د نکاح په ورځ به هومره مهر په غاړه اخلي چي ښځه ورباندي راضی شي، دا "مهر" د ښځي حق دی او د دې د راتلونکې لپاره یو مهم تضمین. "ښځه" کولی شي له "میړه" نه هومره مهر ترلاسه کړی چي د دې راتلونکې تضمین کړې او د وخت ناوخت، بې ځایه او بې موجبه طلاق مخه ونیسي، میړه ونشي کولی چي له یوې خوند واخلي، پس له لنډې مودې هغې ته طلاق ورکړي او د هوس په حکم بله په نکاح کړي، طلاق نباید په یوې ملعبی بدل شي، د نکاح په ورځ باید داسي تدابیر ونیول شي چي دا مقدسه رابطه دوام وکړي، اسلام د همدې لپاره د مهر حق د ښځې د مستقبل لپاره د یوه تضمین په حیث وضع کړی.

اسلام دوه دلیله د دې لپاره وړاندي کړي چي نارینه به د کورنۍ قیم وي او د طلاق پرېکړه به د ده له لوري کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: "مهر" ورکوي او د کورنۍ مصارف ئې په غاړه دي.

ب: د قیمومیت لپاره چي کومو مواصفاتو ته اړتیا ده، په نارینه کي دا مواصفات تر ښځو زیات دي. د ښځي طبیعي وظایف دا ایجابوي چي قوي عاطفه ولري. قوي عاطفه اکثراً د انسان "تعقل" تر اغیزی لاندې نیسي، ښځه د همدې "قوي عاطفی" په حکم د اولاد د روزني ټولي ستونزي په ورین تندي قبلوي، بې خوبی ګالي، خپل ژوند او صحت په خطر کي اچوي، د اولاد د هري غلطۍ په وړاندي صبر کوي او حتی د پردیو په مقابل کي د دوی له هري غلطۍ نه دفاع کوي، د "قیادت" او "قضاوت" لپاره د "قوي عاطفی" په ځای داسي "تعقل" ته اړتیا ده چي د عاطفی تر اغیزی لاندې رانشي. د نارینه روحی جوړښت داسي دی چي د "عقل" او "عاطفی" ترمنځ ئې تعادل او توازن شته او د "عاطفی" تله ئې د ښځو په شان تر "تعقل" درنه نده.

- پداسي حال کي چي اسلامي شریعت د طلاق حق نارینه ته سپارلی، خوله دې حق نه د ښځي د ځورولو او د هغې په حقوقو د تېري په لاره کي ناروا استفاده نشي کولی، که خبره دې حد ته ورسېده ښځه حق لري "محکمې" ته مراجعه وکړي، چي محکمه به یا د دې حقوق احیاء کوي او یا به دا رابطه فسخ کوي.

- همدا راز په محکمې کي د شهادت لپاره د یوه نارینه په څنګ کي د دوو ښځو حضور، پدې خاطر ضروري ګڼل شوی چي که یوه په شهادت ورکولو کي اشتباه وکړي او څه ترې هېر شي بله ئې ورپه یاد کړي. لکه چي ګوری د دې حکم منشأ د ښځو په هکله د تبعیض او توپیر اعمال نه، بلکي د عدالت په هکله جدي احتیاط دي، وجه ئې هغه فطری تفاوت دی چي د ښځو او نارینه وو ترمنځ د "شهادت ورکولو" په ارتباط شته، احیاناً د ښځي قوي عاطفه د دې په "حافظی" هم اغیزه کوي او د هغه چا په اړه ډېر داسي شیان ترې هېروي چي د زړه سواند وړ ئې ګڼي، دا د زړه سواند طبیعت دی چي په لومړی سر کي د "غلطۍ" لپاره "توجیهات" کوي او ورو ورو د غلطۍ د هېرولو باعث شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د میراث د ویش د څرنګوالي په هکله که لږ ځیر شو نو په ډاګه به وګورو چي اسلام ښځو ته ډېر امتیازات ورکړي، په ډېرو مواردو کي ئې ښځو ته تر نارینه وو زیات حقوق ورکړي، لاندې څو مواردو ته ستاسو پام را اړوم:

- ښځه پداسي حال کي له خپلوانو او له خپل میړه نه "میراث" ترلاسه کوي چي هیڅ اقتصادي مکلفیت نلري، له واده نه مخکي ئې پلار د دې متکفل وي او له واده نه وروسته میړه، کور، کالي او ډوډی ئې د "متکفل" له خوا تأمین کېږي.

- له میړه نه مهر ترلاسه کوي، مهر په حقیقت کي یو فوق العاده امتیاز دی چي د ښځي د مستقبل د تضمین لپاره منل شوی.

- ښځه کولی شي خپله هغه "سرمایه" چي د "مهر" یا "میراث" له لاري او یا د کار کولو په نتیجه کي ئې ترلاسه کوي، له خپلي خوښي سره سم، په "کار" واچوي او عواید ولري، لدې شتمنیو او عوایدو سره سره، هغه اقتصادي مکلفیت نلري.

- ښځه د "نفیر عام" له حالت نه پرته سنګر ته په تلو مکلف نده، مګر دا چي په خپله وغواړي.

- ښځه جومات ته په تلو هم مکلف نده، خو که په خپله وغواړي چي لمونځونه په جمع او په جومات کي وکړي څوك ئې مخنیوی نشي کولی.

دا ځیني هغه مسائل وو چي زموږ او کمونستانو ترمنځ به په هري وړې او لويي غونډې کي مناقشه کېدل. که څه هم کمونستان د فرهنګی موادو له ناحیې په موږ برلاسی وو، دوی د مجاني ویش لپاره کافی کتابونه درلودل، د روسیی او چین سفارتونو لدوی سره بې دریغه مرستي کولې، د ایراني "حزب توده" په لاس لیکل شوي او ترجمه شوي ډېر کتابونه ئې په واك کي وو، هر چاته ئې وړیا ورکول، خو موږ لدې ناحیې ډېر مشکلات درلودل، نه مو داسي کتابونه موندل چي پدغو مناقشاتو کي زموږ مرسته وکړي، د کمونستانو سؤالونه ځواب کړي، په اسلام د کمونستانو اعتراضاتو ته ځواب ووایي، د مدرسو په کتابونو کي دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسائل نه وو څېړل شوي، نه په قدوری او کنز کي دا مسائل څېړل شوي وو او نه په هغه یوناني فلسفی، حکمت او منطق کي چي په مدرسو کي لوستل کېدل، د مدرسی ملا نه لدغو مسائلو نه واقف وو او نه ئې داسي ځواب ویلی شو چي د شلمي پیړۍ په فضاء کي روزل شوي ځوانان قانع کړي، موږ دې ته اړ وو چي په خپله د کمونستانو کتابونه ولولو، د ضعف نقاط ئې پیدا کړو، د دوی مقابلې ته ځان چمتو کړو او د دوی سؤالونو ته ځوابونه تیار کړو.

ما د "شعور او ماده" تر نامه لاندې یوه داسي رساله ولیکله چي له کمونستانو سره د هغه وخت مطرح سؤالونه پکي څېړل شوي وو، خو د دې رسالې د تکثیر او توزیع له کړاو سره مخامخ وو، نه مو د چاپ امکانات درلودل او نه د مجاني توزیع توان. د کتابونو د توزیع په هکله موږ دې ته اړ وو چي ملګرو ته وواېو: دا کتاب پدې شرط د مطالعی لپاره درکوو چي درې نسخی به ترې لیکي، یوه به له ځان سره ساتي او دوه به موږ ته راکوي، چي په نورو ئې وویښو، زما دغه لومړنی کتاب چي په شل کلنۍ کي مي لیکلی وو، په ۱۳۵۵ کال په پشاور کي د حزب اسلامي د ارشاد او فرهنګ ریاست چاپ او خور کړ.

الحمدلله له کمونستانو سره په خپلو مناقشاتو کي تل برلاسی وو او همدا برلاسی پدې منتج شوه چي د بااستعداده، باشخصیته او هدفمندو ځوانانو مطلق اکثریت له موږ سره یوځای شي. که تاسو د پوهنتون د هغه وخت یوه مقطع راواخلئ او ورته ځیر شئ وبه ګورئ چي په هر ټولګی کي د لومړۍ درجی بااخلاقه او باشخصیته زده کوونکي زموږ ملګری وو او بې سویی، بد اخلاق او بې شخصیته افراد کمونستانو ته پاتې شوي وو، کمونستان اکثراً هغه کسان وو چي د خپل ټولګی په ورځنیو درسونو کي هم ترټولو وروسته وو او په ډېر تکلیف به کامیابېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن بې حرمتی

د مناقشاتو دغه بهیر کمونستان وهځول چي کوم جدي عکس العمل وښيي، شايد د عکس العمل په ډېرو صورتونو ئې غور کړی وي، يو لدغو صورتونو نه هغه وو چي په پوهنتون کي ترسره شو، خو عواقب ئې د دوی د زعم او ګمان خلاف. د دوی يو شقی او بدبخته انسان، د شپې له خوا د ليليی مسجد ته ننوتی، د قرآن مجيد پاڼی ئې شکولې او ټوټی ټوټی پاڼی ئې له کړکۍ بهر اچولې، چي ځيني شمال خورې کړې او ځيني د بام په سر په يخ کي نښتي وي.

لومړی کس چي د سحر لمانځه لپاره مسجد ته راغلی وو، صوفی سعيد د هرات او سېدونکی وو، هغه په جومات کي خورې پاڼی غونډې کړې وې، خو له مسجد نه بهر د يخ نيوليو پاڼو په راغونډولو نه وو موفق شوی، ورپسې نور مسجد ته راغلو او د لمونځ کوونکو شمېر ورو ورو زيات شو، صحنه ډېره دردوونکې وه، ځيني له غم او غصی نه پړېدل، د ځينو اوښکي بهېدې او ځينو غاښونه چيچل، لمونځ په ډېری غمناکي فضاءکي ترسره شو، همالته د قضيی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړني او مناسب اقدام لپاره خبرو ته کښېناستلو، ټول پدې سلا شول چي د پوهنتون د رياست مخي ته احتجاجي غونډه وکړو او د پوهنتون له اداري نه وغواړو چي حتماً مجرم پيدا او محاکمې ته ئې وسپاري، د ټولو هغو کسانو شمېر تقريباً شپېتو ته رسېدو چي پدې احتجاجي غونډې کي ئې برخه واخيسته، د غونډې وضعيت هم زموږ دوستانو ته حيرانوونکی وو او هم زموږ مخالفينو ته، دوستانو ته لدې لحاظه چي د داسي يوې ستري پېښې او له قرآن نه د دفاع په خاطر څنګه يوازې شپېتو کسانو پدې احتجاجي غونډې کي برخه واخيسته!! او مخالفينو ته لدې لحاظه چي دا د ګوتو په شمېر کسان څنګه کولی شي کوم مؤثر کار وکړي!! خو موږ مصمم وو، د دې پروا راسره نه وه چي ملګری مو څومره دی او په مبارزې به مو څه نتائج مرتب کېږي.

دا غونډه زموږ لومړی عملي حرکت وو، پدې سره زموږ د غونډو لړۍ پيل شوه، هيچا دا ګمان نه کاوو چي دا غونډه به د يوه داسي ځواکمن او خوځنده بهير پيلامه وي چي ټولي ځواکمني سياسي ډلي به له سختی ماتې سره مخامخ کړي، په ټول پوهنتون به مسلط شي، پوهنتون به د همدې حرکت په يوې ډاډمني اډې بدل شي. د نهضت دا حالت د قرآن دا آيت ډېر ښه انځوروي:

كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شطئَهُ فَئَازَرَهُ فَاستَغْلَظ فَاستَوَى عَلى سوقِهِ يُعْجِب الزُّرَّاعَ لِيَغِيظ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصلِحَتِ مِنهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا* الفتح: ٢٩

لکه داسي کشت چي تيغ ووهي، بيائی پياوړی کړي، نو ګڼ شي، بيا په خپلي ساقی ودرېږي، داسي چي بزګران حيران کړي، د دې لپاره چي کافران ورباندي خواشيني کړي.

دا د الله په نامه پيل شوی نهضت همداسي وو، د څو تنکيو ځوانانو په لاس پيل شو، ورو ورو ئې وده وکړه، پياوړی شو، ګڼ شو، ځواکمن شو، لمن ئې خوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوه، د ټولني ټول هغه کسان ئې ورو ورو په خپلي غيږ کي راغونډ کړل چي د ايمان څه بڅرکي ئې په زړه کي وو، سريع او چټکي ودي ئې هرڅوك حيرانول، حتی هماغه کسان چي دا حرکت ئې پيل کړ، دوی هم گمان نه کاوو چي دومره ژر به د ضعف او ناتوانۍ له هاغه لومړني حالت نه د قوت او غلبی دې پوړي ته ورسيږي، سريع ودي ئې دښمنان هك پك کړل او د دوی غوصه ئې را وپاروله. که وو ايو چي زموږ په هېواد کي د اسلامي نهضت د پياوړي تبارز له ورځي نه بيا ترهغي ورځي چي روسي فوځونو زموږ په هېواد تېری وکړ، مقاومت پيل شو، روسان وتلو ته اړ شول او ورپسې روسانو او امريکائيانو پدې خاطر يوه بل ته لاس ورکړ چي په افغانستان کي د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي حکومت د جوړېدو مخنيوی وکړي، دا ټولي پېښي د دې مبارك اسلامي بهير په وړاندي د داخلي او خارجي دښمنانو عکس العمل وو، پدې تحليل کي مو نه يوازې مبالغه نده کړې بلکي يو داسي حقيقت مو څرگند کړی چي ټولو هغو افغانانو ته پوره واضح دی چي د تاريخ د دغه پړاو حوادث او د هغوی لاملونه ئې په دقت سره څېړلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محصلینو اتحادیه

پس له هغه چي په ۱۳۲۹ کي د نادري کورنۍ واکدارانو د محصلینو لومړۍ اتحادیه وځپله، شل کاله وروسته په ۱۳۴۹ کي محصلینو یو ځل بیا د یوې اتحادیی د جوړولو هڅه وکړه، دا ځل د اتحادیی د جوړولو ابتکار د کمونستانو په لاس کي وو. موږ پدې اتحادیی کي د فعالي ونډې اخیستو فیصله وکړه او په هغو انتخاباتو کي مو برخه واخیستله چي د اتحادیی د مؤسسانو مجلس لپاره ترسره کېدل، پدې انتخاباتو کي زموږ ۹ کسان بریالي او د مجلس مؤسسان غړیتوب ئې ترلاسه کړ، زه هم پدې ډلي کي وم، که څه هم د "جوانان مسلمان" د غړو شمېر د "شعله جاوید" او "پرچم" له غړو نه کم وو، یوه څوارلس، بل دوولس او موږ نه غړي مجلس ته لېږلي وو، خو زموږ لپاره دا یو لوی بری وو، موږ تر نورو ډلو ډېر وروسته خپل کار پیل کړی وو، لدې نه مخکي موږ ډېر محدود څرګند فعالیتونه درلودل، نه په پوهنتون کي د لویو غونډو په جوړولو موفق شوي وو او نه په مظاهرو. کمونستان په پوهنتون داسي مسلط وو چي ویلی شو دا ځای په څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستیوکلونو کي د دوی لویه اډه وه، موږ یوازې ځو میاشتي د مخه راڅرګند شوي وو.

د مؤسسانو د مجلس داخلي جریانات

په مجلس مؤسسان کي د "جوانان مسلمان" دغړو مشري ماته سپارل شوې وه، زموږ انتظار دا وو چي استاد عبدالرحیم نیازی به له خپل ټولګی نه مجلس مؤسسان ته انتخاب شي او دی به زموږ د ډلي مشري کوي، خو داسي ونشول، ځینو بې عقله کسانو د شخصي ملاحظاتو او حسادت په وجه ده ته رأی ورنکړه، مجلس ته د ده په راوستلو کي زموږ هلي ځلي بې نتیجی پاتې شوې.

د مجلس لومړی کار دا وو چي ځانته رئیس انتخاب کړي، زموږ هڅه دا وه چي له کمونستانو نه څوك د رئیس په توګه انتخاب نشي، پدې کار کي بریالي شوو، داؤد فراهی د یوه مشهور بډای زوی پدې موفق شو چي اکثریت ترلاسه کړي او د رئیس په توګه انتخاب شي. زموږ غړو ما ته رأی راکړه، کمونستانو او بې طرفانو د فراهی ملاتړ وکړ، موږ عملاً او علناً د فراهی مخالفت وکړ، هدف مو دا وو چي محصلینو ته وښیو: دا دی کمونستان د یوه فیوډال مرسته کوي او غواړي هغه د محصلینو د اتحادیی رئیس شي، حال دا چي د فیوډالانو د مخالفت او د کارګرانو او بزګرانو د حمایت دعوا کوي، دې خبري په هغه وخت کې‌خاص اهمیت درلود.

په مجلس کي د بحث دوهمه موضوع د اساسنامې تدوین وو، مسوده جوړه او د بحث لپاره مجلس ته وړاندي شوه، موږ د اساسنامې په سر کي د "بسم الله الرحمن الرحیم" په لیکلو ټینګار کاوو، کمونستانو د مخالفت لپاره کلکه ملا تړلې وه. مناقشه دوه ورځي طولاني شوه، د کمونستانو د مخالفت ګټه دا وه چي د دوی حقیقت ټولو ته څرګند شو، د ټولو خلکو مخصوصاً د کابل د منورینو سترګي د پوهنتون جریاناتو ته اوښتی وې، هر چا به پوښتنه کوله چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

محصلینو د اتحادیی کار نن کوم ځای ته رسېدلی، د بسم الله په سر تودې او اوږدې مناقشې په بهرکي منعکس کېدې. ډېر خلك ترې خبرېدل، هغه حلقی چي د کمونستانو له ماهیت نه بې خبره او د غفلت په خوب ویده وو، دا پېښې ورته د جدي خطر زنګ وو، بالآخره زموږ شرط ومنل شو خو لدې تعدیل سره چي د "بسم الله" په ځای "د خدای په نوم" الفاظ ولیکل شوو او پدې توګه اساسنامه تصویب شوه.

د اساسنامې مطابق انتخابات

پس له څه مودې، د اتحادیی د فعالولو لپاره د اساسنامې مطابق انتخابات ترسره شول، دا ځل موږ پدې وتوانېدلو چي دوولس کسان شوری ته ولېږو، د شوری په لومړنیو غونډو کي د اتحادیی د رئیس په هکله انتخابات وشول، کمونستانو ذبیح الله عصمتی ته رأی ورکړه، هغه د رئیس په توګه انتخاب شو، د اتحادیی اجرائیه کمیټی ته له هري ډلي دوه دوه کسان معرفي شول، شاکر او حیدرعلي لهیب د شعله جاوید له لوري، خلیل زمر او ډاکتر نجیب د پرچم له خوا، امان الله استوار او خلیل کوهستاني د خلق له خوا، ډاکتر عمر شهید او زه د "جوانان مسلمان" له خوا، د ذبیح الله عصمتی په شمول څلور نور کسان د ننګرهار د پوهنتون، د بې طرفانو او وړو ډلو استازی وو. په اجرائیه کمیټی کي مو د صنفی مسائلو ترڅنګ په ایدیولوژیکي مسائلو د مفصل بحث او مناقشې فرصتونه ترلاسه کول، په بحث کي به د شعله جاوید له خوا شاکر او د پرچم له خوا خلیل زمر برخه اخیسته، ډاکتر نجیب چي وروسته جمهور رئیس شو، د خلیل مرستیال وو. علمي او ایدیولوژیکي سویه ئې هومره نه وه چي په هغو بحثونو کي د پرچمیانو نمایندګی وکړي، د خلقیانو استازی هم په بحثونو کي د برخي اخیستو جوګه نه وو، دغو بحثونو به اکثراً ډېره جدي بڼه غوره کوله، هره وړه خبره به په مناقشې بدله شوه او ورو ورو به بحثونه هغه ځای ته ورسېدل چي ناظرانو به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان مداخلې ته اړګڼلو ، د دوی د مداخلې په نتیجه کې به مناقشه پای ته رسېده ، ډېر ځله داسي شوي چي نجیب به خلیل زمر او لهیب به شاکر له لاسه نیولو او لدوی نه به ئې یا د بحث ختمولو یا له جلسی نه د وتلو غوښتنه کوله.

زه د خپل مهربان رب له پیرزوینو نه سخت ممنون یم چي پدغو مناقشو کي ئې تل ماته بری را په برخه کړي. په ایدیولوژیکي مسائلو مناقشې مي مخکي وځېړلې، دلته د سیاسي بحثونو دوه مناقشې د یادولو وړ ګڼم:

د پښتونستان په هلکه مو مناقشه وه، پرچمیانو د پښتونستان د آزادي خبره وکړه!! ما ورته وویل: د پښتونستان د آزادي خبره که له افغانستان سره د یو ځای کېدو خبره؟ د پښتونستان آزادي د چا د مټو په زور، د افغانانو که د روسانو او هندوانو ؟! غلامان غلامان نشي آزادولی، که افغانان پښتونستان آزادوی لومړی باید ځان آزاد کړئ!! شعله یانو زما د خبري ملاتړ وکړ او وئی ویل: نه افغانان پدې موقعیت کي دی او نه د روسانو د مټو په زور د پښتونستان د آزادي خبره معقوله ده.

له ډاکتر نجیب سره مي مناقشه وه، ډېرکسان مو شا او خوا ته ولاړ ول، له شوروي اتحاد سره د افغانستان د نږدیوالي په بدو او خطر ناکو عواقبو مي خبره کوله، نجیب ته مي وویل: ستاسو د سیاستونو پایله فقط دا کېدی شي چي افغانستان د مرکزي آسیا د هېوادونو په څېر د روسانو په منګولو کي پرېوزی!! هغه وویل: څه پروا کوي، دا د افغانانو لپاره غوره ده، د مرکزي آسیا د ولسونو وضعیت تر موږ ډېر ښه دی!!

د محصلینو په اتحادیی کي زموږ برخي اخیستلو، د اسلامي نهضت لپاره په زړه پوري نتائج درلودل، ځوانانو ته د خپلو نظراتو د وړاندي کولو لپاره موږ تر دې نه مؤثر ستیج نشو موندلی، په اعتصاباتو او احتجاجی غونډو کي به موږ او دوی له یوه ستیج نه ویناوي کولې، پدې سره به ځوانانو ته د دې موقع په لاس ورتله چي زموږ او کمونستانو ترمنځ په آسانی قضاوت وکولی شي، که زه ادعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړم چي د "جوانان مسلمان" له مبارك بهیر سره د ځوانانو د فوځ فوځ یو ځای‌کېدو لویه وجه په اتحادیی کي زموږ فعاله ونډه وه، مبالغه مي نده کړې. د دې برخي اخیستلو نتائج هلته څرګند شول چي د اتحادیی لپاره یو ځل بیا انتخابات ترسره شول، پدې انتخاباتو کي موږ په دریو کي دوې برخي څوکۍ ترلاسه کړې، له ۵۲ غړو نه ۳۷ د "جوانان مسلمان" متعهدین وو. نورو ډلو په ګډه صرف ۱۹ څوکۍ ترلاسه کړې وې چي پدې کي هم ځیني بې طرفان ول.

د پوهنتون اعتصابات

د کمونستانو د سیاسي مبارزې یوه مهمه برخه دا وه چي د تظاهراتو او اعتصاباتو له لاري له خپلو مخاطبینو سره مخامخ شي، له کارګرانو، مأمورینو او محصلینو سره خواخوږی ونبیي، ځان د محرومانو ملګری معرفي کړي او نوي غړي جلب کړي. د ټولني په نورو پرګنو کي د دې کار لپاره شرایط نه وو برابر، علمي مؤسسات ئې د دې لپاره غوره کړی وو، کله په یوه او کله په بل نامه به ئې ځوانان تظاهراتو او اعتصاباتو ته هڅول، پوهنتون د داسي اعتصاباتو په تود انګړ بدل شوی وو.

په ۱۳۵۰ کي د اتحادیی له خوا عمومي اعتصابات اعلان شول، د استادانو اتحادیه هم لدوی سره یو ځای شوه، د استادانو د اتحادیی واګی کاملاً د کمونستانو په لاس کي وې، زموږ انتظار دا وو چي د پوهنتون مسلمان استادان به پدې اتحادیی کي فعاله برخه واخلي، کم له کمه خپل موجودیت به ثابت کړي او د کمونستانو په لاس کي د دې اتحادیی له پرېوتو به مخنیوی وکړي، د شرعیاتو د پوهنځي له استادانو نه مو وغوښتل چي پدې اتحادیی کي برخه واخلي، خو د دوی هیڅوك دې کار ته تیار نشو. موږ ته دې خبري خاص اهمیت درلود، دا ځکه چي په ګډو غونډو کي به یوه کس د محصلینو له اتحادیی نه او یوه کس د استادانو له اتحادیی نه په خپل وار وینا کوله، هره ورځ به زموږ یوه، یا دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو ته وار رارسېدو، کله ما ته او کله ډاکتر عمر شهید ته، خو د دوی ګڼ شمېر کسانو به د خبرو فرصت ترلاسه کاوو، همدا راز لدې حالت نه ځوانانو دا انتباه اخیستله چې په ټول پوهنتون کې شاید یو داسې استاد نه وي چې د مبارزې په کار کې زموږ ملګرتیا ته تیار وي، نورو به موږ ته د دې خبرې پېغور راکاوو چې د شرعیاتو د پوهنځي استادان او محصلین پدې عمومي اعتصاب کې له برخې اخیستو ډډه کوي او هماغه څه کوي چې دولت ئې خوښوي!! یو ځل د محصلینو یوه بهیر د شرعیاتو د پوهنځي هغو ټولګیو ته د ننوتو هڅه وکړه چې زده کوونکي ئې په اعتصاب کې د برخې اخیستو په ځای په خپلو ټولګیو کې د درس لپاره ناست وو، غوښتل ئې هغوی توهین کړي، موږ د دوی مخنیوی وکړ او په ټولګیو کې ناستو محصلینو ته مو وویل چې که په اعتصاب کې برخه نه اخلئ کم له کمه دا کار مه کوئ چې له دولت سره په ملګرتیا متهم شي او د محصلینو د جایزو غوښتنو د مخالفت الزام تاسو ته متوجه شي اوکمونستان ستاسو لدې دریځ نه د اسلام په ضد استفاده وکړي او ووایي: موږ تل ویل چې دین د ارتجاع په خدمت کې وي، دا دی عملي او ژوندی مثال ئې!

که څه هم د شرعیاتو په پوهنځي کې د مخلصو محصلینو شمېر ښه زیات وو او په اسلامي نهضت کې د دوی ونډه ډېره څرګنده وه، خو پدې پوهنځي حاکم ذهنیت همدا وو چې له نظام سره له هر راز تصادم نه باید ځان لرې وساتي. د همدې لپاره د استاد عبدالرحیم نیازی او مولوي حبیب الرحمن شهید په څېر زموږ مهم غړي پدې ونتوانېدل چې په انتخاباتو کې رأی ترلاسه کړي او د خپلو ټولګیو د استازو په حیث د اتحادیی شوری ته معرفي شي. شاید یوه کیسه د دې پوهنځي وضعیت تاسو ته ښه انځور کړی شي او هغه دا چې: یوه ورځ مې مشر ورور عبدالرحیم نیازی له خپلو ځینو همصنفیانو سره د داسې مناقشې په حال کې وموند چې ماته د ده خبرې او له مخاطبینو سره چلند لږ شانته تند معلوم شو، له مناقشې وروسته مې ګوښه کړ او ورته ومې ویل: ګمان کوم ستا خبرې لږ تندې او ترخې وې، لدوی سره حوصله په کار ده، نیازی صاحب راته مخ کړ او وئی ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمتیار صاحب! د دغو له لاسه زموږ زړونه داغ داغ دي، دوی نه په خپله څه کوي او نه نور کار ته پرېږدي، ستا او سیف الدین نصرتیار په هکله وایي: دا قطب الدین او شیخ الدین څوك دي چي د دین ټیکه داران ئې له ځانه جوړ کړي، دوی دي خپله انجنیري کوي، د دوی ئې له دین سره څه کار؟!! موږ ورته وایو: که همدا قطب الدین او شیخ الدین نه وی ستا به د ذلت او سپکاوي هماغه وضعیت وو چي لدې نه مخکي دي درلود!!

متأسفانه زموږ د هغه وخت په دیني مدرسو باندي له دولت نه د وېری خپکی پرته وه. د ټولني جوړښت داسي وو چي دینداران او واکداران باید له یوه بل سره خواخوږی ولري. واکدارانو به لدوی نه د خپل واك د بقا لپاره استفاده کوله او دوی به د واکدارانو د اقتدار د دوام لپاره دعا کوله او د مخالفینو په ضد به ئې فتوی گاني صادرولې. زه به وروسته پدې هکله څو مثالونه وړاندي کړم خو دلته په دوو مثالونو اکتفاء کوم:

زه په لومړی سمستر کي ناروغ شوم، درسونه را نه پاتې شول، کور ته ستون شوم، یوه ورځ مي اراده وکړه چي د جمعې د لمانځه په وخت کې، د امام صاحب د روضی په مسجد کي خلکو ته وینا وکړم، زما وینا ټولو لمونځ کوونکو په ډېر دقت واورېده، سبا ولسوالۍ ته وغوښتل شوم او له هغه ځایه د دوو پولیسانو په نظارت کي کندز ته ولېږلی شوم، هلته راته وویل شو چي تا خلك بغاوت ته هڅولي او د پاچا په خلاف دي وینا کړې او افغانستان دي دارالحرب گڼلی، وروسته راته معلومه شوه چي د روضی د جومات امام مولوي قمرالدین ولسوالۍ ته همدا راپور ورکړی وو، د ده دا راپور هلته زما لاس ته راغی چي د امام صاحب ولسوالۍ زموږ د مجاهدینو په لاس فتح شوه او د ولسوالۍ ټول اسناد زموږ په لاس کي پرېوتل، پدې اسنادو کي هغه خط هم وو چي همدې مولوي په "شنه قلم" او خپلي امضاء سره زما په خلاف ولسوالۍ ته لېږلی وو.

په یوې رخصتي کي کور ته تلم، پلخمری ته ورسېدم، شپه مي د شهید

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصرتيار په کورکي وه، دوی او نورو ورونو ټينګار وکړ چي سبا د اختر ورځ ده، دلته د اختر د لمانځه ډېره ستره جمع وي، خطيب د انجنير محمد شاه تره دی، له هغه سره خبره کوو چي تا ته د خبرو موقع درکړي، ما موافقه وکړه، سبا د لمانځه لپاره وخوځېدو، د پلخمرى په ستر چمن کي خلك را غونډ شوي وو، خطيب څو دقيقى خبري وکړي، ما ته ئي بلنه راکړه، خبري مي پيل کړې، د خلکو شمېر ډېر زيات وو، په لومړی صف کي والي له نورو لوړ رتبه مأمورينو سره، د سليمان لايق پلار چي د قلعه جواد د حضرتانو خليفه وو او د پلخمرى نور مخور مشران ناست وو، ما تقريباً ۴۵ دقيقى خبري وکړي، د خلکو استقبال او په ډېر دقت سره زما خبرو ته د دوی پاملرنه ډېره عجيبه وه، نه پوهيږم وجه ئي زما خبري وې که دا چي يو شل کلن بې ږيري ځوان د منبر په سر ګوري او د معمول خلاف له منبر نه د رژيم په ضد داسي خبري اوري چي مخکي ئې هيڅکله نه وې اورېدلې. سليمان لايق د پرچم د کمونستي ډلي د مرکزي کميتى غړی هم له خپل پلار سره لمانځه ته راغلى وو، له لمانځه نه وروسته ئې خپلو ملګرو ته زما د وينا په هلکه ويلي وو: معلومه نده چي دا به څو کاله د حضرتانو په زير خانو کي روزل شوی وي!! دا خبره ده پداسي حال کي کوله چي پلا رئى د حضرتانو خليفه وو او په ده ئې د "غلام مجددي" نوم ايښى وو، چي وروسته ده دا نوم په سليمان لايق بدل کړ.

په هر صورت، د لمانځه وخت را رسېدلى وو، ما خپلي خبري ختمي کړې او په خپل ځای کښېنستم، له لمانځه نه مخکي مولوي لقمان پورته شو او وئى ويل: پرى ئې نه ښودو چي څو حديثه مو ويلى وى او ستاسو زړه مو له ژوند نه تور کړی وی، لدې نه وروسته داسي خلکو ته موقع نه ورکوو!! همدا دوه درې جملي ئې وويلې او له خلکو نه ئې وغوښتل چي د لمانځه لپاره خپل صفوف برابر کړی. لدې خبرو نه د ده مقصد دا وو چي چارواکو ته خپل اخلاص او زما له وينا سره خپل مخالفت څرګند کړي او هغوی پدې پوه کړي چي ما ته د خبرو موقع ده نده ورکړې. له لمانځه نه وروسته ډېرو لمونځ کوونکو مولوي لقمان ته بد او رد وويل او ځينو خو سختى ښکنځلي ورته وکړي. مولوي لقمان د جهاد په وخت کي د سابق په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رژیم په خدمت کي وو او د موټر په يوه تصادم کي په قتل ورسېدو.

د پوهنتون اعتصابات طولاني شول، دولت د ليليې اعاشه قطع کړه، اتحاديې فيصله وکړه چي سره لدې اعتصاباتو ته دوام ورکړي او د ليليې د اکمال لپاره له خلکو نه بسپني راټولي کړي، پدغو بسپنو وتوانېدو چي د ليليې مشکل حل او اعتصابات جاري وساتو، خو وروسته، له يوې خوا په اتحاديې کي اختلاف راولاړ شو، پرچميانو د اعتصاب پای ته رسول غوښتل او په يوه اړخيزه توګه له اعتصاباتو لاس په سر شول، له بلي خوا دولت پوهنتون تعطيل کړ.

د دغو جرياناتو په ترڅ کي موږ د يوه ځواکمن، درونډ او فعال ځواك په څېر راڅرګند شوو، په ځوانانو کي زموږ نفوذ ورځ په ورځ زيات شو، ډېر وخت نه وو تېر شوی چي موږ په ټول پوهنتون مسلط شوو، د مبارزې دا سنګر زموږ په لاس فتح شو او پوهنتون زموږ په ډاډمني اډې بدل شو.

د عقرب ۳ او تظاهرات

د ظاهر خان شپږ وروستی کلونه له تظاهراتو نه ډك کلونه وو، د مظاهرو لړۍ خپل اوج ته رسېدلې او لمن ئې تر اطراف خوره شوې وه، دغه لړۍ د عقرب د ۳ له پېښې نه وروسته پيل شوه. د ۱۳۴۵ کال د عقرب په درېيمې، دولتي ځواکونو په هغو کسانو د ماشينګڼو ډزې وکړې چي د پارلمان په لوري پدې خاطر خوځېدلي وو چي ډاکټر يوسف ته په پټې غونډې کي د اعتماد د رأيې په ورکولو ئې اعتراض درلود، دا حرکت په اصل کي د سردار داؤد په اشاره د کمونستانو له لوري پيل شوی وو، سردار داؤد له صدارات نه په لري کېدو ناراض وو، تل ئې هڅه کوله چي د فرمايشي ديموکراسي هغه سلسله مختل کړي چي دی پکي د صدرات له مقام نه لري شو او پدې مقام د شاهي کورنۍ د غړو ټاکل له منځه ولاړ. له چپي عناصرو سره ئې په همدې خاطر خواخوږی درلوده، غوښتل ئې د دوی په اتکاء ظاهر خان ته خپل زور وښيي. په ولسی جرګه کي د ډاکټر يوسف کابينې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رأی ورکولو په څرنگوالي د جرگې د غړو ترمنځ توده مناقشه وشوه، ځینو په پټې رأی اخیستنې ټینگار کاوو او ځینو په علني، د جرگې‌کمونستو غړو خپل گڼ شمېر پلویان د غونډې تالار ته داخل کړي وو، غونډه مختل شوه، په سبا ئې کمونستانو د ولسی جرگې په لوري د یوې مظاهرې بند وبست وکړ، ولسی جرگې پټه غونډه درلوده، دولتي ځواکونو ته ویل شوي وو چې د ولسی جرگې د ماڼۍ شا او خوا کلك امنیتی تدابیر ونیسي، د ولسی جرگې په تالار کې کابینې ته د اعتماد رأی ورکولو په اړه بحثونه روان وو چې د مظاهره کوونکو په ډلې د دولتي ځواکونو له خوا ډزی وشوې، مظاهره کوونکو ته مرگ ژوبله واووښته، مظاهره کوونکو د مرگ ژوبلې شمېر ډېر زیات ښودو، کم له کمه ئې د مړو شمېر شپېته کسان ښودل، خو دولت د دریو کسانو په مړینې اعتراف وکړ، دا پېښه په اصل کې د شاهي کورنۍ ترمنځ د رقابتونو نتیجه وه. د مظاهرو مهار د سردار داؤد او د ده د چپې ملگرو په لاس کې وو او د ډزو امر سردار ولي ورکړی وو، ظاهر خان د دې په ځای چې خپل مشکل له سردار داؤد سره حل کړي او سردار ولي ته څه ووایې، ډاکتر یوسف ئې عزل او د ده حکومت ئې منحل کړ او د ده په ځای ئې محمد هاشم میوندوال ته وظیفه ورکړه چې نوی حکومت جوړکړي. میوندوال د ډاکتر یوسف په کابینې کې د اطلاعات او کلتور وزیر وو، چې د عقرب په ۷، صرف څلور ورځې د ۳ عقر ب له پېښې نه وروسته د صدراعظم په توگه وگمارل شو.

د تظاهراتو لړۍ له همدې ځایه پیل شوه، نه میوندوال پدې موقعیت کې وو چې د تظاهراتو مخنیوی وکړي شي، برعکس هغه غوښتل چې د ځوانانو ملاتړ ترلاسه کړي او نه شاهي کورنۍ غوښتل چې د تظاهراتو د مخنیوی په ارتباط یو ځل بیا د عقرب درېیمه تکرار شي.

د تظاهراتو سلسله د کمونستانو په لاس پیل شوه، په لومړی سر کې نامنظم او د گډون کوونکو شمېرئی کم وو، دا نوې پدیده وه، په ابتداء کې ځینو له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره حساسيت درلود، ځينو د دولت له وېرې په هغوی کي له برخي اخيستو ډډه کوله، خو د دولت انفعالي دريځ، سياسي ځواکونو ته دا فرصت په لاس ورکړ چي لدې نه يو مهم سياسي حرکت جوړ کړي.

چپي ډلو به د "کارگر بين المللي ورځ" د "عقرب۳" او دې ته ورته نوری ورځي په مظاهرو سره لمانځلې، کله کله به صنفی اعتصابات په مظاهرو بدل شول، دولت په ابتداء کي له مظاهرو سره آشنا نه وو، خو ورو ورو ئې له مظاهرو نه وېره راکمه شوه، که څه هم مظاهرې له کمي او کيفی لحاظه تشديد شوې وې خو د دولت عکس العمل هغه د لومړيو ورځو عکس العمل نه وو.

موږ تقريباً پنځه کاله وروسته په ۱۳۴۹ کي دې ډگر ته د راوتلو جوگه شوو، په لومړی سر کي زموږ مظاهرې نامنظمي او وړې وې، خو په ډېر سرعت سره ئې هم له کمي لحاظه وده کوله او هم له کيفی لحاظه. لا ډېره موده نه وه تېره شوې چي پدې برخه کي هم ترکمونستانو مخکي شوو، يو وخت خو داسي راورسېدو چي زموږ مظاهرو به د ميوند لويه جاده، د پامير له سينما نه تر سپاهی گمنام پوري ډکه کړې وه، ټولو يوه بل ته لاسونه ورکړي، په منظمو ليکو کي روان، له يوه ځايه شعار او د مظاهرې له سر نه ترپايه د ټولو له خوا منظم بدرگه کېدل، د مظاهرې سر په سپاهی گم نام کي او پای ئې د پامير سينما خوا ته. مخکي به د زرنگار پارك هغه غونډۍ چي د غونډو لپاره ډېره مناسبه سيمه او جوړښت ئې داسي وو چي ستره غونډه په کي جوړېدی شوی او له ټولو خواوو په څرگند طور ليدل کېدی شوی، د هغو ډلو په واك کي پرېوته چي ترنورو ستره او په مظاهرو کي به ئې برخه اخيستونکي زيات وو، په لومړيو کلونوکي دا ځای روس پلوه کمونستانو ته مختص وو، وروسته شعله يانو ترلاسه کړ، خو په وروستيو دوه کلونو کي زموږ لاس ته راغله، هيچا دا جرأت نشو کولی چي زموږ د مظاهرو په ورځ دلته راغونډ شي.

په مظاهرو کي زموږ شعارونه دا وو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ په شرقي او غربی استعمار.

مرگ په امپریالیزم او سوسیل امپریالیزم.

په پردیو پوري تړلو ډلو باندي مرگ.

دولت د فقر او لوږي عامل دی.

دولت د جهل او بې سوادي عامل دی.

دولت د بې کاری او بې روزگاری عامل دی.

کمونستان د دولت په غیږ کي روزل شوي.

خلك خپل اولاد د مسلماني مور له غیږ نه راجلا کړي او دولت ته ئې وسپاری، دولت ورنه کارمل او تره کي جوړکړي.

مرگ په سردار داؤد د کمونستي ډلي مؤسس.

موږ اسلامي نظام غواړو.

اسلام زموږ د ټولو ستونزو د حل ضامن دی.

موږ د اسلامي امت د تېر برم او عظمت اعاده غواړو.

سرلوړی دي وي اسلام.

مړه دي وي د اسلام دښمنان.

مړه دي وي د اسلام په جامه کي د اسلام دښمنان.

زموږ دغه شانداري مظاهرې چي د افغانستان په تاریخ کي ئې سارى نه لیدل کېږي، پداسي حال کي ترسره کېدی چي له موږ نه ئې یوازې لاندې مصارف غوښتل:

د امپلیفایر او لاوډ سپیکرو کرایه.

د شعارونو لپاره تکه او رنگ اخیستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو مصارفو لپاره به موږ په خپلو منځونو کي بسپنه کوله، په متوسطو کورنیو پوري مربوطو کسانو به له خپل جیب خرڅ نه ځو افغاني د همدې لپاره وقف کړي.

د یوه امپلیفایر او لاوډسپیکرو په اخیستلو هلته موفق شوو چي زه بندي شوم، محبس ته راتلونکو ورونو به چا له ځان سره میوه راوړه او چا هم نقدي پیسې، لدغو پیسو نه مي ځلرویشت زره افغاني ورونو ته ورکړې چي یو امپلیفایر او ځو لاوډسپیکری واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موږ او نورو سره د دولت چلند

دولت له نورو ډلو سره په خپل چلند کې محتاط وو، د دوی په خلاف ئې له داسې اقدام نه ډډه کوله چې د دوی د بهرنیو حامیانو په اعتراض او مداخلې منتج شي. لدوی نه ئې خاصه وېره هم نه درلوده، گمان ئې دا وو چې د دوی شمېر کم دی، په ولس کې نفوذ نشي کولی، د دوی په خلاف د عام ولس راپارول آسانه دی. د دولت اصلي وېره له موږ څخه وه، زموږ حرکت ته ئې د یوه جدي گواښ په سترگه کتل، مخصوصاً هلته چې وئی لیدل د دې حرکت لمن له ځوانانو نه تر علماوو او عوامو پورې خوره شوه او پوهنتون او نور علمي مؤسسات د "جوانان مسلمان" په ډاډمنو اډو بدل شول.

غلام سرور ناشر چې د ظاهرشاه نږدې ملگری او د دولت له مهمو ارکانو څخه وو، د کمونستانو د اقتدار په لومړیو ورځوکې زنداني شو، په محبس کې ئې ځینو ورونو ته داسې قصه کوله: یوه ورځ له پاچا سره د ده په مخصوص موټر کې له کابل نه پغمان ته تلم، دا هغه ورځې وې چې سیاسي ډلې ډېرې فعالې شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې او مظاهرو زور اخیستی وو، هغه ته مي وویل: اعلیحضرت! د دغو سرو بیرغونو څه چاره په کار ده، که وضعیت همداسي پاتې شي ما ته راتلونکې خطرناك بریښي، هغه راته وویل: اشتباه کوي، سره بیرغونه نه، شنه بیرغونه خطرناك دي، د سرو بیرغونو په آسانۍ سره مخنیوی کېدی شي، خو شنه بیرغونه کېدی شي پداسي ګواښ بدل شي چي مخنیوی ئې ګران وي!! له موږ او کمونستانو سره د دولت بېل بېل چلند له همدې تصور نه راولاړ شوي وو، تل ئې زموږ په مقابل کي د چپي ډلو مرسته کوله، بېلګي به ئې په راتلونکو پاڼو کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي نهضت قيادت

او د مشر ورور عبدالرحيم نيازی فراق

عبدالرحيم نيازی ډېر ژر د داسي يوه مشر په څېر راڅرگند شو چي هرچا د ده په څېرې کي د يوه لوی شخصيت نښې له ورايه ليدلې، زموږ په غونډو کي به هغه ډېری اوږدې، ژوري، علمي او په زړه پوري ويناوي کولې، هرڅوك به د ده له وينا نه متأثره کېدو، د ستيج په سر به د ده لنډه وينا تر يوې گنټی زياته وه، د ده علمي او په زړه پورو ويناگانو زموږ د تحريك په پياوړتيا او خورېدو کي ډېره لويه ونډه درلوده، موږ هغه د مشر په حيث نه وو ټاکلی، خدای هغه ته د مشر توب کفايت او اهليت ورکړی وو. دی د فارياب د پښتونکوټ اوسېدونکی وو، کورنۍ ئې له شاه جوی نه فارياب ته منتقل شوې وه، په خټه نيازی وو، مورنۍ ژبه ئې پښتو وه، په فارسی ډېر مسلط وو، عربي ئې په مدرسی او د شرعياتو په پوهنځي کي زده کړې وه او ازبکي ئې له محيط نه. په ۱۳۵۰ کي ناروغ او د علي آباد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتون کي بستري شو، د ده معالجه ډاکتر فتاح نجم ته چي د همدې روغتون مؤظف ډاکتر وو، وسپارل شوه، دا زموږ لویه غلطي وه، فتاح نجم د شاهي کورنۍ مخصوص ډاکتر وو، د نیازی په شان د یوه لوی شخصیت د تداوي په اړه په داسي یوه ډاکتر اعتماد کول، ستره اشتباه وه. دی په خپلو پښو روغتون ته تللی وو، صحی وضع ئې زیاته د تشویش وړ نه وه، خو له څو ورځو تداوي نه وروسته د ده وضعه هومره خرابه شوه چي بهر ته د ده په لېږلو مجبور شوو، دوه لکه افغانۍ بهر ته د ده د لېږلو او د تداوي لپاره راغونډې شوې او هند ته مو ولېږو، تر روغتون پوري روغ رمټ ونه رسېدو، د ۱۳۵۰ کال د جوزا په ۲۹ ئې د روح امانت خپل مولی ته تسلیم کړه او جنازه ئې بېرته کابل ته را انتقال شوه. د ده ناڅاپی مړینه زموږ لپاره درنه پېښه وه او جبران ئې راته گران. زموږ ځوان تحریك له یوه داسي مؤثر مشر نه محروم شو چي په هغو حساسو شېبو کي د ده قیادت ته سخت اړ وو. د دښمنانو گمان دا وو چي د ده په تلو سره به د مسلمانو ځوانانو د ځوان نهضت د ملا تېر مات شي، بل داسي څوك به پیدا نکړي چي دا خلا ډکه کړي او ټول ورباندي راغونډ شي!! خو دوی هك پك پاتې شول چي څنگه د مرحوم نیازی له تلو سره سره دا ځوان تحریك نه یوازې متلاشي او حتی ضعیف نشو بلکي ترمخکي نه زیات پیاوړی شو.

د مرحوم نیازی د جنازی د رارسېدو په وخت کي د کابل هوایي ډگر د یوې داسي ستري غونډې شاهد وو چي مثال ئې نه مخکي لیدل شوي وو او نه وروسته او سبا ته د فاریاب په لوري د ده د جنازی د لېږلو مراسم هومره شانداره وو چي مثال ئې نشو په گوته کولی.

د همدې مراسمو په دوران کي یوه خاصه خبره د یادولو وړگنم: له وروستیو لیکو نه څوك په منډه راغی او په وارخطا لهجه ئې راته وویل: مجددي له خپل موټر نه راکوز شو او غواړي په لاریون کي داخل شي، له هغه سره څه وکړو؟ ما ورته وویل: په لاریون کي د برخي اخیستو اجازه مه ورکوئ او ورته ووایي چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ او ستاسو لار بېله ده، ورغی، هغه ته ئې دا خبره وکړه. او په همدې سره خپل موټر ته وخوت او په خپله مخه ولاړ. موږ نه غوښتل چې د "جوانان مسلمان" صف له هغو کسانو سره په اړیکو درلودو متهم شي چې له دولت سره نږدې اړیکي لري او په ځوانانو کي د دوی په هکله منفی ذهنیت دی. کمونستانو به زموږ په خلاف همدا تبلیغات کول چې دوی په درباري روحانیونو پوري تړلي دي. موږ مجبور وو لدوی نه خپل برائت اعلان کړو. که په مظاهرو کي د دغو کسانو په خلاف زموږ له لیکو نه شعارونه ورکول کېدل اصلي وجه ئې همدا وه.

د مرحوم عبدالرحیم نیازی له وفات نه وروسته څه موده موږ د دې هڅه کوله چې دا خلأ د هغو کسانو په دعوت او له نهضت سره په یو ځای کېدو ډکه کړو چې دیني، اجتماعي، علمي یا سیاسي وجاهت لري، کله کله به مو داسې گمان کاوو چې:"څه پروا کوي که داسې یو څوك د نهضت د مشر په حیث وټاکو چې علمي، دیني او اجتماعي وجاهت لري، موږ ځوانان یو ، که وغواړو چې د دې تحریك لمن تر نورو اقشارو خوره شي، باید یو مخور مشر غوره کړو. د همدې ذهنیت په حکم مو له ډېرو همداسې کسانو سره لیدني کتني کړې، دوی ته مو بلنه ورکړې چې د دې نهضت په لارښووني کي مرسته وکړي، موږ ستاسو په شان شخصیتونو لارښودني ته اړ یو!! دا یوه لویه اشتباه وه، زه ټولو مسلمانو مبارزینو ته د خپلې تجربې په رڼا کي دا مشوره ورکوم چې لداسې غلطې نه په کلکه ډډه وکړي. باید د خپل صف له محدودې نه بهر د "مخور مشر" د موندلو هڅه ونکړي، په خپلو منځونو کي تر ټولو مستعد او مخلص کس غوره کړي، له هغه چا نه د مشرتابه طمع ونلري چې د یوه مفسد نظام په سیوری کي ستر شوی او په خپل تېر عمر کي ئې له همدې نظام سره د روغی جوړې او سازش لار غوره کړې وه. چاچې په ځوانی کي د فساد او ظلم په مقابل کي حساسیت ونښود ، د عمر د پوخوالي په تناسب به د ده حساسیت ورو ورو مری. څوك چې په همدې نظام کي د وجاهت خاوند شو له هغه نه دا انتظار مه کوئ چې له نظام سره د تصادم او ټکر په لار کي به خپل وجاهت په خطر کي واچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه یوازې او د ځینو ورونړو په شمول داسي ډېرو کسانو ته ورغلی یم او د دوی په وړاندي مي همدا غلطه تمنا ښرگنده کړې، د دې غلطی په څرنگوالي او بدو عواقبو اوس ښه پوهیږم.

یو ځل فضل غني مجددي د حقوقو د پوهنځي محصل، ما او ځینو کسانو ته په خپل کور کي مېلمستیا کړې وه، د مېلمستیا د انگیزی په هکله څه نشم ویلی، پدې کي د لاندې کسانو په شمول ځینو دوستانو برخه اخیستی وه:

محمدهاشم مجددي

صبغة الله مجددي

برهان الدین رباني

شهید غفوری

انجنیر احمدشاه

فضل غني مجددي وویل چي ما ځینو نورو کسانو ته هم بلنه ورکړې وه خو د خاصو معاذیرو په وجه رانغلل، استاد غلام محمد نیازی د شرعیاتو د پوهنځي رئیس یو لدغو کسانو څخه وو، "هغه پداسي موقعیت کي وو چي دا راز غونډو کي ئې برخه نشوی اخیستی"، خبري داسي پیل شوې چي باید ټول اسلام غوښتونکي یوه بل ته لاس ورکړي او په گډه د گوانښونو مقابله وکړي.

ما وویل: د ځوانانو دا بهیر د خدای په مرسته پیل شو، دا دی امید بخښونکې مرحلې ته رسېدلی، ټول باید د دې ملاتړ وکړي، دا به له ځان او خپل ایمان سره لویه جفا وي چي ځوك د دې حرکت د مزید پیاوړتیا په اړه څه کولی شي خو هغه وسپموي، دا ځوانان نه تجربه لري او نه کافی دیني پوهه، دوی لارښودني ته ضرورت لري. خو موږ د ملگرتیا دوه شرطونه لرو:

• څرگنده ملگرتیا به کوي، نه پټه ملگرتیا، دا به نه وایي چي زه ستاسو ملگری یم خو په څرگنده ستاسو په خوا کي نشم ودرېدی، دا عذر له ځینو خاصو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو څخه منل کېدی شي نه له ټولو نه، نه له هغه چا نه چې د فعالي ونډې طمع ترې کېدی شي.

• له نظام سره به مقاطعه کوي، د نظام په ضد مبارزه به همدومره ضروري ګڼي لکه له کمونستانو سره. د "جوانان مسلمان" په لیکو کې چې څوك تنظیم شوي ټول همدا روحیه لري.

صبغة الله مجددي ماته مخ کړ او ویې ویل: زه ستا له لومړی شرط سره موافق یم خو له دوم سره نه!! زه دا معقوله نه ګڼم چې په یوه وخت کې په دوو جبهو کې ځان مصروف کړو، برعکس دا غوره ګڼم چې یوازې د کمونستانو مقابله وکړو او پدې مقابلې کې د دولت مرسته هم ترلاسه کړو.

ما ورته وویل: دولت د فساد اصلي عامل دی، کمونستان د دولت په غیږ کې روزل شوي، ځوانانو پدې خاطر اسلامي نهضت ته په کمونستانو ترجیح ورکړه او د دوی لوی اکثریت لدې نهضت سره یوځای شو چې هم د دولت د ظلم او فساد مقابله کوي او هم په پردیو پوري د تړلو ډلو. که موږ پدې متهم شو چې لدې فاسد او بې دینه دولت سره په پټه ملګرتیا لرو، دغه ټول مخلص مبارزین زموږ له څنګ نه ببلېږي...

نورو هم څه نا څه خبري وکړې، جلسه مو له کومي خاصي نتیجی نه پرته پای ته ورسېده.

یوه خاصه قصه چې له همدې غونډې سره ارتباط لري د یادولو وړګنم او هغه دا چې: په توقیف کې د تحقیقاتو لپاره خاص ځای ته بوول کېدم، په دهلیز کې د کابل د امنیې له قومندان مینه پال سره مخامخ شوم، هغه ودرولم او له روغبړ نه وروسته ئې راته وویل: موږ ډېره هڅه وکړه چې له تاسو سره تفاهم ته ورسیږو او په خاصو قضایاوو کې توافق وکړو، خو تاسو ونه منله او زموږ پیغامونو ته مو منفي ځواب ورکړ، ما ورته وویل: زه پوه نشوم، ستاسو کوم پیغام او د چا په لاس؟! ما ته خو نه ستاسو استازی راغلی او نه کوم پیغام!! ده راته وویل: موږ څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلي صبغة الله مجددي تاسو ته درولېږو خو تاسو هغه ته منفی ځواب ووایو. زه همدلته پوه شوم چي د فضل غني مجددي په کورکي د صبغة الله مجددي د هغي وینا معنا څه وه!!

د پنځه کسیزی شوری انتخاب

د مرحوم عبدالرحیم نیازی له وفات نه وروسته د وضعیت د څېړني او د یوه مناسب تصمیم د نیولو لپاره د ځوانانو د اسلامي نهضت تقریباً "۲۲۰" اهل الرأی کسان د پولیتخنیك په مسجد کي راغونډ شول. د تفصیلي بحثونو نه وروسته فیصله وشوه چي د نهضت د ښه تنظیم لپاره باید یوه پنځه کسیزه قیادي شوری انتخاب شي. له رأی اخیستني نه مخکي د غونډې ځینو برخه والو تپوس وکړ چي آیا موږ له محصلینو نه پرته، د دولت په مأمورینو یا نورو برخوکي متعهد غړي لرو که نه؟ شهید سیف الدین نصرتیار د دوی په ځواب کي وویل: زموږ دوه متعهد ورونه پروسږ کال له پوهنتون نه فارغ شوي، مولوي حبیب الرحمن او غلام رباني عطیش، لدوی نه پرته د دولت په مأمورینو کي د یادولو وړ کسان نلرو. رأی اخیستل پیل شول، مشخص کاندیدان نه وو، هر چا هرچا ته رأیه ورکولی شوه، پنځه زیاتي رأی وړونکي به د قیادي شوری لپاره غوره کېدل. د رأی کاغذونه راغونډ شول، له شمارلو وروسته د لاندې پنځو کسانو نومونه اعلان شول:

۱ـ مولوي حبیب الرحمن
۲ـ انجنیر حبیب الرحمن
۳ـ سیف الدین نصرتیار
۴ـ غلام رباني عطیش
۵ـ انجنیر حکمتیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو د ښښتو لار غوره کړه

د اسلامي نهضت چټکي ودې او په علمي مؤسساتو د هغه ورځ په ورځ زياتېدونکې سلطې کمونستان وارخطا کړل، دوی د دې بهير پايلې خطرناکې وګڼلې، د مقابلې نورې لارې په نظر نه ورتلې، ناچار ئې د ښښتو لار غوره کړه. لومړۍ ښښته د خلقيانو له لورې وه چې په هغې کې زه ټپی شوم، قصه ئې داسې وه: خلقيانو د پوهنتون په صحن کې غونډه درلوده، د مسلمانو ځوانانو څو کسانو لدوی نه غوښتې وو چې اجازه ورکړي د دوی له ستيج نه څو خبرې وکړي، هغوی اجازه نه ورکوله. په همدې حالت کې زه هغه ځای ته نږدې راورسېدم، ځينې ورونه راغلل او ما ته ئې جريان ووايو، زه هلته ورغلم، وضعيت مې داسې وليد چې نږدې ده ښښته وشي، ورونو ته مې وويل چې صحنه تخليه کړي او د خلقيانو له ستيج نه په خبرو کولو ټينګار پرېږدي، ما همدا خبره اعلانوله چې خلقيانو په شهيد انجنير محمدشاه حمله وکړه، زه خلاصون ته ورغلم چې ناڅاپې له څلورو خواوو ئې په ما بريد وکړ، د غوږ اړخ ته ټپی شوم، په ځمکه ولوېدم، له ورونو نه يوه کس په ما ځان وغورځاوو چې په ما د بريد مخه ونيسي، خلقيان خواره شول

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زه ئې په شا د علي آباد روغتون ته ورسولم چي له معمولي تداوي نه وروسته ليليې ته ولاړم.

د نښتي په ورځ ما د سروې امتحان درلود، داسي امتحان چي ځرنګوالی ئې زما د وروستۍ آزموينې لپاره ډېر مهم وو. د امتحان لپاره روان وم چي نښته وشوه، د وروستۍ آزموينې په ورځو کي هم سخت مصروف وم، دومره فرصت مي ترلاسه کړ چي د آزموينې په شپه له خپل هم صنفی انجنيرمحمد اسحاق نه چي خپلو درسونو ته ئې ډېر زيات اهميت ورکاوو او پوره زيار ئې ايستو، د سروې د مضمون هغې برخي واورم چي د استاد د ليکچر په وخت کي ئې حاضر نه وم. هغه دوه ګنټې له ماسره کار وکړ، سبا دواړه د آزموينې لپاره ټولګی ته ولاړو، استاد راته وويل چي ستا اوسط له هغو آزموينو نه نيسم چي برخه دي په کي اخيستې، هغه آزموينې په پام کي نه نيسم چي درنه پاتې دي. له استاد نه مي مننه وکړه. چي کله د آزموينې نتائج اعلان شول، ګورم چي په سروې کي زما نمرې تر انجنير اسحاق نه زياتي دي. د نوموړي استاد زوی شهيد معروف له نهضت سره يوځای شو او د اسلام په لار کي په شهادت ورسېدو.

دوهمه نښته

د کمونستانو په لومړي برید سره د نښتو لړۍ پيل شوه. دوهمه نښته هلته وشوه چي دوی د پوليتخنيك د پوهنځي په ليليې کي د نښتي لپاره تياری نيولی وو او بهانه ئې لټوله، د روژې د مياشتي په يوه ماخستن ئې په طعام خوري کي غونډه درلوده، هلته ئې موږ ته ډېر بد او رد وويل او اعلان ئې وکړ چي لدې نه وروسته له "اخوان الشياطين"سره قاطع او جدي چلند کوو، نوك په سوك ځوابوو!! دوی موږ د "اخوان الشياطين" په نامه يادولو، هدف ئې دا وو چي موږ د مصر د اخوان المسلمين په څېر يو. "داخوان المسلمين حزب پدې ورځو کي د جمال ناصر حکومت سخت ځپلې وو، د دوی ځيني کسان په شهادت رسېدلي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینو ئې د مصر په تورو زندانونو کې تر وحشیانه تعذیبونو لاندې ترخې شپې ورځې تېرولې او په ټولې عربي نړۍ او په روسانو پوري تړلو مطبوعاتو کې د دوی په خلاف شدید تبلیغات روان وو، دوی ئې د اخوان الشیاطین به نامه یادول" د ویاند دا ترخې او تندې خبرې لانه وې ختمې شوې چې له طعام خوري نه بهر نښته وشوه. نښته داسې پیل شوه چې له مسلمانو ځوانانو څخه یوکس د هغه چا مخې ته ودرېدو چې ډوډۍ ئې له ځان سره خپل اطاق ته وړه، "د روژې په میاشت کې دا کار د روژې خوړلو نښه ګڼل کېده، موږ اعلان کړی وو چې هیڅوك په څرګنده توګه روژه نشي خوړلی" لدې کس نه ئې پوښتنه وکړه چې ولې دا کار کوې؟ هغه پتنوس یوې خوا ته کیښود او په ده ئې برید وکړ، نور ورسره ملګری شول، ترکلکو ګوزارونو لاندې ئې ونیو، په غاړې کې ئې پګړۍ وراچولې او د طعامخوري په لوري ئې کشولو. له همدې سره په ټولو هغو مسلمانو ځوانانو برېدونه پیل شول چې د پولیتخنیك په لیلیې کې مېشت وو. مرکزي لیلیې ته د دې نښتې اطلاع ورسېده، پدې وخت کې زه، مولوي صاحب حبیب الرحمن او استاد ګل محمد "د ده بورې په یوه کرایي کورکې په ګډه اوسېدو، د ختم په لمانځه ولاړ وو، هغه شپه اولسم جزء ته ورسېدو، لا مو دعا نه وه تمامه کړې چې دا اطلاع ئې راکړه، نه پوهیږم ولې په ډېر شور او شوق د مرکزي لیلیې په لوري وخوځېدم. ګورم چې د لیلیې په جومات کې ګڼه ګوڼه ده، سید نورالله د هرات اوسېدونکی خبرې کوي او ورونړو ته وایي: موږ پدې وخت کې هیڅ نشو کولی، سبا دلته راغونډیږو او د پوهنتون ریاست په لوري مارش کوو او د کمونستانو دا برید محکوموو او له ریاست نه غواړو چې پدې هکله عاجل او مناسب اقدام وکړي... ورونړه زما وینا ته منتظر وو، ما وویل: که جګړه پای ته رسېدلې وي او زموږ ورونړه تر برید لاندې نه وي نو کېدی شو د راتلونکې عکس العمل په هکله مو خبرې کړې وی، خو اوس هلته زموږ ځیني ورونړه تر حملو لاندې دي، ځیني ټپی شوي، ځیني محاصره دي، سؤال دا دی چې آیا موږ د دغو ورونړو په وړاندې څه مسئولیت لروکه نه؟ لدوی نه دفاع کوو که نه؟ زما نظر دا دی چې حتماً باید له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو مظلومو ورونو نه دفاع وکړو، خپلو اطاقونو ته لاړ شئ، تیاري ونیسئ، همدا اوس د پولي تخنیك په لوري خوځیږو. په همدې سره ټول په منډه له جومات نه ووتل، څو شیبې وروسته د اویاوو په شا او خوا کې با ایمانه زلمیان د پولیتخنیك په لوري روان شوو، د پولیتخنیك جومات په مخکې مې ټول ودرول او ورته ومې ویل: څوك چې د سر قرباني ته تیار وي او په هیڅ بیه په شا نه راځي له موږ سره دې وخوځیږي او څوك چې دې قرباني ته تیار نه وي او د نښتې په وخت کې تښتي، همدا اوس دې له موږ نه بېل شي او د شپې له تیاری نه په استفادې سره دې بېرته وګرځي، وروسته ما ته وویل شو چې یوازې دوه کسان له هغې ډلې نه بېل شول او له صحنې نه ووتل" ما ورونه په دوو ډلو ووېشل، یو شمېر مې له ډاکتر محمد عمر شهید سره په یوه استقامت ولېږل او زه له نورو سره مخامخ په هغه استقامت وخوځېدم چې کمونستان راغونډ شوي او د بامونو په سرئی ګڼ شمېر کسان ګمارلي وو ترڅو موږ د تیږو تر برید لاندې ونیسي. له یوې خوا په موږ د تیږو باران وو له بلې خوا هغو کسانو د تکبیر په نعرو زموږ استقبال کاوو چې په خپلو اطاقونو کې تر محاصرې لاندې ول. موږ همداسې سریع او تند مخکې روان وو، د تیږو ځواب مو ورکاوو، مقابل طرف ورو ورو شا ته تلو، خو هغه وخت په تېښته شول چې د زلمیانو هغه ډله هم له موږ سره یوځای شوه چې په بل استقامت لېږل شوې وه، د دوی په یوځای کېدو سره مقابل طرف داسې ګمان وکړ چې زموږ نورې ډلې هم یو په بل پسې رارواني دي، وارخطا او په تېښته شول، د تېښتې په دوران کې ډېر کسان تر پښو لاندې شول، مخصوصاً هلته چې د دوی ګڼ شمېر کسانو څلورم بلاك ته د ننوتلو هڅه کوله، ځینو ورونو غوښتل چې پدوی پسې بلاکونو ته ننوځي خو ما د دې کار مخنیوی وکړ، ټول مو په هغه ځای کې غونډ کړل چې د نښتې په سر کې مقابل طرف هلته راغونډ شوي وو، له لنډو خبرو او څو شعارونو نه وروسته مې د مرکزي لیلیې په لوري د خوځېدو اعلان وکړ.

د دوی شمېر زموږ په نسبت لس ځله زیات وو، د دوی ۴۲ کسان ټپیان شول

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زموږ درې کسان: مولوي صاحب حبيب الرحمن او استاد عبدالودود د ټېپيانو په جمله کې وو.

په دې نښتې کې ټول چپي عناصر او غير ديني ډلې يوې خوا ته او موږ بلې خوا ته وو. د دوی د ماتې طبيعي نتيجه دا وه چې لدې نه وروسته نه په ګډه زموږ د مقابلې جرأت وکړي او نه يوازې يوازی. دا په پوليتخنيك او په ټول پوهنتون زموږ د کامل تسلط په لوري يو مؤثر ګام وو.

پوليتخنيك د پوليسو له خوا په کلکه محاصره شوی وو، موږ ته ئې د لوډسپيکر په ذريعه ګواښونه کول چې خواره شئ، وروښو ته مې وويل چې له خوربدو نه ډډه وکړي، يوځای به د مرکزي ليليې په لوري خوځيږو. د يوځای راتلو په وجه پوليس ونتوانېدو چې څوك ونيسي.

له دې نښتې نه وروسته نږدې وه د پوهنتون په صحن کې بله نښته وشي، خو موږ د هغې مخنيوی وکړ، جريان داسې وو: کمونستانو غوښتل د پوليتخنيك د پېښې په اړه څه عکس العمل وښيي، کم له کمه خپلو کسانو ته روحيه ورکړي. د پوهنتون په صحن کې راغونډ شول، لدوی نه آخوا د ساينس پوهنځي مخې ته د مسلمانو ځوانانو محدود شمېر کسان راغونډ شوي وو، زه پداسې حالت کې دې ځای ته راورسېدم چې هره شېبه د لويې نښتې احتمال په نظر راتلو. د نښتې عواقب راته ښه نه معلومېدل، زموږ شمېر د دوی په نسبت ډېر کم وو، ما وروڼه راغونډ کړل او اعلان مې وکړ چې موږ د ښار په لوري خوځيږو او غواړو چې د پوهنتون د پېښو په هکله عام ولس مطلع او خپل دريځ څرګند کړو، د دارالمعلمين او ابن سينا په لوري وخوځېدو، د ابن سينا ليسې مخې ته له رسېدو سره سم ګڼ شمېر ټولګی له يوې خوا بلې خوا راورسېدل او له موږ سره يوځای شول، پدې ډلو کې د يکه توت د مولوي صاحب په مشری د ده د طالبانو او د کلي د ځوانانو ډله د خاصې پاملرنې وړ وه، مولوي صاحب ډېر زړه ور، با ايمانه او مجاهد عالم، په حالاتو پوه، د ژورې ديني پوهې او وسيع نظر خاوند وو. نويو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولګیو، مخصوصاً مولوي صاحب ټينګار کاوو چي بايد بېرته د پوهنتون په لوري وګرځو، مبادا کمونستي ډلي زموږ راوتل داسي توجيه کړي چي له وېرې مو صحنه پرېښوده او پدې سره هغوی خپله تېره ماتې جبران کړي. ګڼه ګوڼه زياته وه، زه ورونو په اوږو پورته کړم او ومي ويل: له هغو ورونو نه مننه چي پدې سخت حالت کي ئې ځان راورساوو، خو اوس موږ د ښار په لوري د تلو اعلان کړی، له پوهنتون نه راوتلي يو، بېرته ګرځېدل مو ښه تأثير نلري، محصلين ترې غلط انتباه اخلي، پرېږدئ د ښار په لوري خپل لاريون ته دوام ورکړو. خو هغوی نه قانع کېدل، د پوهنتون منار په شا او خوا کي کمونستان راغونډ شوي وو د دوی غونډې زموږ ورونه هڅول. مجبور شوم د دوی خبره ومنم او د بېرته ګرځېدو اعلان وکړم. خو زموږ له روانېدوسره سم، کمونستانو خپله غونډه ختمه کړه او خواره شول، چي کله د منار په لوري وخوځېدو، د تېري شپې خوب مي مخي ته ودرېدو. تېره شپه مي خوب ليدو چي موږ د پوهنتون په همدې سړك راروان يو، شمېر مو ډېر زيات دی، د ځينو په لاسونو کي بيرغونه، د ځينو په لاسونو کي لرګی، چا ملاوي تړلې او چا په سر ځادرونه تاو کړي، په ډېر شور او ځوك د منار په استقامت راروان يو او شعارونه ورکوو، د منار ګرد چاپير کمونستان راغونډ دي، خو زموږ په ليدو سره خواره شول. چي د منار څنګ ته راورسېدو، ګورم چي زما په ښي او کيڼ لاس کي دوه شيان دي، له خوبه راويښ شوم اوس ټوله صحنه هماغسی ګورم چي په خوب کي مي ليدلې وه، چي منار ته راورسېدو او ودرېدو له ځان سره مي وويل: هغه دوه شيان چي په خوب کي مي په ښي او کيڼ لاس کي ليدلي وو، چېري دي؟! ناڅاپی مي ښي او چپ جيب ته لاس کړ او هماغه دوه شيان مي لاسونو ته راغلل!!

دې کار موږ ته د پوليتخنيك په څېر يو بل ستر بری راپه برخه کړ، دا له نښتي پرته بری وو، زه د پولي تخنيك جګړه د اسلامي نهضت "د بدر جګړه" ګڼم او دا پېښه د احد د جګړي نه وروسته له هغي پېښي سره ورته شمېرم چي قريشو د احد له بري نه وروسته غوښتل په مديني حمله وکړي، پيغمبر عليه السلام له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو یارانو سره مخې ته ورغی، خو قریش له نیمایي لارې او له جګړې نه پرته ستانه شول.

دربیمه نښته

دا نښته یوازې له شعله یانو سره وه. دوی د یوې نښتې شوق کړی وو. په مخکنیو نښتو کې د خپلې ماتې په هکله به ئې خپلو غړو ته ویل: زموږ صفوف مختلط وو، پرچمیان او خلقیان د ماتې باعث شول، دوی په خپلې تېښتې سره په نورو کې وېره راپیدا کړه، دا ځل له اخوانیانو سره یوازې مقابله کوو او سم ځواب به ورکوو... دلته او هلته نیغ نیغ کېدل او د نښتې لپاره ئې هڅونې کولې. په همدې ترځ کې ئې د تعلیم او تربیې یوه محصل ته چې نوی له نهضت سره یوځای شوی وو لاس واچاوو، هغه ته ئې ډېرې سپکې سپورې خبرې کړې وې او څو څپېړې ئې وهلی وو. موږ د "ده بورې" په هغه کور کې غونډه وکړه، ترڅو دا پېښه، لاملونه او عواقب ئې وڅېړو او د مناسب عکس العمل فیصله وکړو. زما نظر دا وو چې شعله یان د یوې قاطع نښتې لپاره تیاری نیسي او بهانه لټوي. په خپل هر تصمیم کې باید دا خبره په نظر کې ولرو او د دوی د احتمالي برید د مقابلې لپاره خاص تدابیر ونیسو، وړاندیز مې دا دی چې سبا یو شمېر ورونه د تعلیم او تربیې هماغه صنف ته ورشي چې دا پېښه په کې شوې او محصلینو ته ووایې: موږ نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء خړه پړه شي او مزید نښتې وشي، خو په خپلو متعهدینو تېرى نشو زغملی، امید دی داسې پېښه بیا تکرار نشي. زما د وړاندیز له یوې برخې سره ورونو توافق وکړ خو له بلې برخې سره نه. د شهید انجنیر حبیب الرحمن او نورو ورونو رأی دا وه چې زه د څو محدودو کسانو سره د تعلیم او تربیې پوهنځي ته ورشم او همدا خبره اعلان کړم، ویل ئی: نه د زیاتو کسانو تلو ته ضرورت دی او نه خاصو تدابیرو ته. د دوی استدلال دا وو چې د زیاتو کسانو تګ بې طرفه محصلینو ته بده انتباه ورکوي. ما وویل: که څه هم زه لدې تحلیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره موافق نه یم خو د اکثریت پرېکړې ته احترام لرم، غوښتنه مي دا ده چي دا کار له ما نه پرته بل چا ته وسپارئ. زما غوښتنه ونه منل شوه، مجبور شوم د دې دندي مسئوليت په غاړه واخلم. سبا له لسو دوولسو ورونو سره د تعلیم او تربیی پوهنځي ته ورغلم، استاد نهضت فراهی درس ورکاوو، له هغه نه مي احترامانه وغوښتل چي اجازه راکړي د دې ټولګی له محصلینو سره ځو خبري وکړم. محصلینو ته مي وویل: پرون پدې ټولګی کي یوه د کرکي وړ پېښه شوې، تفصیلات ئې تاسو ته معلوم دي، د څرنګوالي په هکله ئې څه ویل نه غواړم، موږ په پوهنتون کي د سالمي او سوله ییزي فضاء غوښتونکي یو، له نښتو نه کرکه لرو، نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء متشنجه شي، امید دی بې طرفه کسان مداخله وکړي او د داسي پېښو مخنیوی وکړي. خو که څوك خپل زور ښيي، په نورو تېری کوي، ناچار به د هغه مخي ته ودرېږو. په څو لنډو خبرو مي خپله وینا پای ته ورسوله او له ټولګی نه ووتم. له پوهنځي نه بهر ځیني ورونه په ډېره عجله راغلل او وئی ویل: هلته په ځینګله کي شعله یان د راغونډېدو په حالت کي دي، شمېر ئې لحظه په لحظه زیاتېږي، له وضعي نه معلومېږي چي په موږ د حملي اراده لري!! ورونو ته مي وویل: اوس نباید میدان پرېږدو، لدې نه دوی غلطه استفاده کوي. د مرکزي لیلیی، دارالمعلمین، ابن سینا، رحمن بابا، دارالعلوم او نورو نږدې مراکزو ورونو ته اطلاع ورکړئ چي ځانونه راورسوي، خپل تیاری ونیسي. دوه کسان مي شعله یانو ته ورولېږل ترڅو پوښتنه وکړي چي د څه لپاره راغونډ شوي، موږ خو د جنګ اراده نلرو، په هغه ټولګی کي مو څو خبري وکړې، کار مو خلاص شوی، لدې ځایه روان وو چي ستاسو له غونډېدو نه خبر شوو، مقصد مو څه دی؟ که د نښتي اراده لري موږ به ناچار له ځان نه دفاع کوو، مسؤلیت به ستاسو په غاړه وي. شاکر او لهیب د خبرو لپاره راغلل، پدې ئې ټینګار کاوو چي موږ خپله غونډه ختمه کړو. د خبرو په جریان کي وو چي د دوی ملګری له ځنګله نه راووتل او د منار جنوب ته راغونډ شول. ما ورته وویل: موږ خو دلته د غونډې د جوړولو قصد نه درلود، غوښتل مو خواره شو، تاسو بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

موجبه زموږ په خلاف راغونډ شوئ اوس فيصله ستاسو په لاس کي ده، که د نښتي اراده نلرئ نو خپله غونډه ختمه کړئ، چي تاسو ولاړ شئ موږ هم خپله غونډه ختموو. دوی ويل: په يوه وخت دواړه غونډې ختموو. ما ويل: نه، لومړی به تاسو لدې ځايه ځئ بيا موږ. پدې وخت کي زموږ د ورونو شمېر هم زيات شوی وو، دوی وضعيت داسي وليد چي مجبور د نښتي فکر له سره وباسی او زما خبره ومني او ووايي: دا دی موږ ځو او خپله غونډه ختموو، زموږ له تلو وروسته تاسو هم غونډه ختمه کړئ. دوی خپلو ملګرو ته ورغلل او پس له څو شېبو له هغه ځايه د کفتريا او ساينس پوهنځي په لوري وخوځېدل. د دوی پخوانی ځای خالي شو، زموږ ورونه په همدې ځای کي را غونډ شول. زه د پوستی د غرفی په بام وختلم چي د غونډې پای اعلان کړم. ما لا خبري نه وې پيل کړې چي د شعله يانو لخوا زموږ لوري ته څو تېږي راګوزاري شوي، پدې سره زموږ له ډلي نه محمد طبيب فرقانيار د کندهار اوسېدونکی پداسي حال کي له غونډې ووت او د شعله يانو په لوري په زغاسته ولاړ چي هيڅوك د ده په راګرځولو موفق نشو. د غونډې کنترول کوونکي ونتوانېدل چي له غونډې نه د ده د وتلو مخنيوی وکړي. هلته پده بريد وشو، له هري خوا تر ګوزارونو لاندې ونيول شو، ټپي شو او په ځمکه پرېووت. په همدې سره نښته پيل شوه، دوی د کفتريا مخي ته د وړو تيږو يوې لويې کوټې خوا ته سنګر ونيو او په موږ ئې د تيږو باران پيل کړ. موږ په پاخه سړك ولاړ وو، زموږ شا او خوا ته تېږي نه وې، د دوی لخوا ويشتل شوې تيږي به مو را اخيستلې او بېرته به مو دوی ورباندي ويشتل. ماله نښتي نه د مخه يوه ډله د هغه ځنګله مخي ته لېږلې وه چي په لومړي سر کي شعله يان هلته راغونډ شوي وو، د دې لپاره چي مبادا له شانه په موږ بريد وشي. نښته توده روانه وه، تېږي ورېدې، ناڅاپی هغه ډله هم بېرته راوګرځېده، د دوی تکبيرونو او ناڅاپی له نورو سره يوځای کېدو، شعله يان وارخطا کړل او په تېښته شول. په لوی چمن کي هري خواته تښتېدل او د چمن غاړي کورونو ته ئې پناه وړه، زخميان ئې په ميدان دلته هلته پراته. د دې لپاره چي ټپيان په قتل ونه رسېږي، ما د هر ټپي په سر څو کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤظف کړل چي د دوی حفاظت وکړي. د دوی لومړۍ ټپی سیدال سخندان وو، دې د نښتي په پیل کي د پاخه سړك په سر ټپی شو او همالته په ځمکه پرېووت، په سر لګېدلی وو، همالته ئې سا وختله. د دوی تقریباً شل کسان کم او زیات ټپیان شول، شاکر هم په ټپیانوکي وو، که د ټپیانو په سر محافظین نه وی ګمارل شوي دی هم په قتل رسېدو، "د شاکر پلار یو وخت د منني لپاره ماته راغی او وئی ویل: ستا په وجه زما زوی له مرګ نه وژغورل شو" پولیس او د غونډ ضربه مجهز ډلګی، پلي او سواره د نښتي ځای ته راورسېدل، پوهنتون او لیلیه ئې محاصره کړه. موږ له شا نه د آشپزخانې له لاري لیلیې ته داخل شوو او پدې سره هغه لویه نښته پای ته ورسېده.

دا نښته د شعله جاوید لپاره په ډېر ګران قیمت تمامه شوه، په همدې سره دا ډله متلاشي او په ورو ورو ټولګیو ووېشل شوه. همدا د دوی وروستۍ ګډه غونډه وه، بیا نه د مظاهرې په جوړولو توانېدلي او نه د غونډو په دائرولو. وجه ئې دا وه چي دوی تر نورو ډلو ځان انقلابي ګڼلو، سوله ایزه مبارزه ئې غندله، په مسلحانه مبارزې ئې ټینګارکاوو، دغي ماتې د دوی د شعارونو او باورونو ماهیت بربنډکړ.

په یوې نښتي کي د ماتې په وجه د شعله یانو له متلاشي کېدو نه معلومېږي چي د پوهنتون د هغه وخت نښتو او پدې کي د بري او ماتې نتائج څومره مهم او ټاکونکي وو. زما باور دا دی چي همدا نښتي د وروستیو لویو جګړو مقدمه وه، په همدغو نښتو کي د ماتې نه وروسته د کمونستانو بهرنیو حامیانو د سیاسي وضعي د بدلولو او د نظامي کودتا فیصله وکړه.

پوهنتون همداسي محاصره وو، سبا ته ټولو غیر اسلامي ډلو د پوهنتون په انګړ کي غونډه درلوده، هاشم میوندوال هم پدې غونډې کي برخه واخیسته، نطاقانو حادثه غندله، موږ ئې ملامتولو، له دولت نه ئې غوښتل چي زموږ په خلاف جدي اقدامات وکړي، د شعله یانو په نسبت ئې خواخوږی ښودله. موږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیلیی کي محاصره وو، غوښتل مو د پوهنتون په انګړ کي غونډه ولرو او د پېښي څرنګوالی توضیح کړو او محصلین پدې پوه کړو چي د نښتي عامل څوك وو او مسئولیت ئې د چا په غاړه دی. سورو او پیاده پولیسانو اجازه نه راکوله، د لیلیی مخي ته له ټولو خواوو محاصره وو. یو ځل مو د پوهنتون په لوري د تلو اعلان وکړ خو په آسونو سورو پولیسانو زموږ مخه ونیوله. بیا مو د کوټه سنګی له لاري د ښار په لوري د تلو اعلان وکړ خو آخوا ته هم د آسونو قطارونه ودرېدل. ټولو محصلینو دا صحنه په سترګو لیدله، د دولت د ډېر قبیح تبعیضی سلوك شاهدان ول. دې صحنې څو ساعته دوام وکړ، په پای کي موږ مجبور شوو چي غونډه پای ته ورسوو.

پولیسانو ته ویل شوي وو چي ما حتماً ونیسي. په لیلیه ئې د حملي جرأت نشوکولی. له لیلیی نه تدریسی ته په تلو راتلو کي به له ماسره ګڼ شمېر ورونه ملګری وو. د پوهنځي رئیس ته ئې ویلي وو چي اجازه ورکړې زما د نیولو لپاره پوهنځي ته داخل شي. هغه نه یوازې موافقه ونکړه بلکي ما ته ئې اطلاع راکړه. سردار ولي د پاچا زوم د کابل امنیی قومندان ته امر کړی وو چي په هر قیمت ما ونیسي، حتی که له محصلینو سره د نښتي په بیه وي. دا جریان ماته مینه پال د امنیی قومندان په هغه ماشام ووایو چي زه پولیسانو ته تسلیم شوم او له ځان سره ئې د امنیی قومندانۍ ته بوتلم. مینه پال په خپل دفترکي راته وویل: سردار ولي راته امر وکړ چي په پوهنتون حمله وکړم، که چا مقاومت وکړ د ډزو امر ورکړم، پولیس باید د مقاومت کوونکو پښې په ښنه کړي... خو ما دا کار ونکړ او د دې په ځای مي ستا پلار راوغوښت او هغه ته مي وویل چي یا به حکمتیار تسلیمېږي او یا به ته زندان ته درومي، دا ده قضیه په ښه شان حل شوه!! ما د محاصرې په هغه سخت حالت کي خپلي آزموینې پای ته ورسولې. پدې دوران کي مي استخاره وکړه چي آیا ځان تسلیم کړم که مخفی شم او لدې نه وروسته د مخفیانه او ځمکي لاندې مبارزې لار غوره کړم. د استخارې نتیجه دا وه چي محبس به ما ته مدرسه شي. دولت زما کورنۍ ترفشار لاندې نیولې وه، زما محترم پلار ئې له امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب نه کابل ته راغوښتی وو ، هغه ئې لیلیی ته راولېږو ، له مانه ئې وغوښتل چې پولیس ته تسلیم شم. د ده په وینا مې له ورونو نه رخصت واخیست، له لیلیی راکوز شوم او د پولیسانو له راغلې ډلگی سره په جیپانو کې د ولایت په لور وخوځېدو. د امنیی له قومندان سره له لیدو وروسته ئې د اطفایې یوه اطاق ته بوتلم، زما نور ملگری ئې هم یو په بل پسې همالته راوستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توقیف شپې ورځې

دولت زموږ لاندې ۹ کسان بندیان کړل، چې پنځه د کابل ولایت په توقیف خانه کې او څلور په اطفائیه کې ساتل کېدل:

ډاکتر محمد عمر، سیف الدین نصرتیار، انجنیر حبیب الرحمن او زه (حکمتیار) په اطفائیه کې او مولوي سلطان جان د لوګر اوسېدونکی او په کابل کې د یوه جامع مسجد امام چې د کمونستانو د اقتدار په وخت کې په شهادت ورسېدو، استاد نذیر د لغمان اوسېدونکی چې د کمونستانو په لاس شهید شو، احمد شاه د پنجشیر اوسېدونکی د مولوي صاحب مولاداد زوی چې دی، پلار او څلور ورونه ئې د کمونستانو په لاس په شهادت ورسېدل، محمد طیب فرقانیار د کندهار اوسېدونکی چې د شعله یانو سره په ښښتي کې ټپی شو او شریف الله د تخار اوسېدونکی او د ثانوي تخنیك متعلم د کابل ولایت په توقیف خانه کې ځای په ځای شول.

انجنیر حبیب الرحمن او سیف الدین نصرتیار په ښښتي کې د نه موجودیت په وجه پس له شپږو میاشتو خوشي شول، نور په لومړۍ محکمه کې په څلور او

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونیم کال او په وروستیو کې په یوه او یونیم کال بند محکوم شوو. د شعله یانو ینځه عادي کسان څو ورځې په توقیف کې پاتې او ژر خوشي شول.

مونږ د محکمې له وروستۍ پرېکړې نه وروسته د دهمزنګ قلعه جدید ته انتقال شوو، د بند پاتې موده مو د قلعه جدید په تیارو او له خسکو"کټ ملو" نه ډکو خونو کې تېره کړه.

د بند د اوږدې مودې څو په زړه پورې خبرې د یادونې وړ دي:

- زما لپاره محبس په رښتیا یوه مدرسه وه. ما په محبس کې دا فرصت تر لاسه کړ چې د آفاقي مطالعې ترڅنګ د قرآن تفسیر او د احادیثو کتابونه ولولم او د قرآن حفظ پیل کړم "چې الحمدلله تر اوسه توانېدلی یم د قرآن دوه ثلثه حفظ کړم"، زندان د مبارزینو په روحي او معنوي روزنې کې ډېر بنیادي اغیز لري. ډېر داسې څه په زندان کې زده کوي چې له زندان نه بهر په هیڅ ځای کې هغه نشي زده کولی. زه په هغه چا چې د مبارزې په لارکې ئې یو کال په زندان کې تېر کړی وي تر هغه چا زیات اعتماد کوم چې همدا کال ئې په تاوده سنګرکې تېرکړی وي.

- د توقیف او زندان په دوران کې کم له کمه پنځلس زره کسان زمونږ لیدو ته راغلي. زه باور لرم چې د نهضت د پراخوالي په ارتباط چې زندان ته زمونږ په تلو کوم کار شوی شاید له زندان نه بهر په دومره کار نه وی توانېدلي.

- دولت له مونږ نه پرته یوازې یو سیاسي بندي درلود، وزیر عبدالرحیم زی چې د داؤد د صدارت په دوران کې د کودتا په اتهام نیول شوی وو، په خپله ئې نه غوښتل چې له محبس نه ووځي، زمونږ خوا ته په یوه بېل ځای کې اوسېدو، ما ورته ګڼ شمېر کتابونه ولېږل، هغه دا کتابونه په ډېر دقت سره مطالعه کړل، له مونږ سره ئې د ملګرتیا ژمنه وکړه، د جهاد په دوران کې د ده کورنۍ له مونږ سره ملګرې شوه. کمونستانو هیڅ سیاسي بندي نه درلود، دې خبرې په خلکو کې د دوی په نسبت شکوك او شبهات زیاتول او په مونږ د هغو کسانو د اعتماد لامل وو چې په حاکم نظام معترض وو، تبدیلي ئې غوښتله او د انقلابي مبارزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضرورت ئې احساساوو.

زه په ډېر ډاډ او اطمینان سره ویلی شم چې له اسلامي نهضت سره د ځوانانو د لوی شمېر د یوځای کېدو یوه لویه وجه همدا زندان ته زموږ تګ وو. یوه نتیجه ئې هلته څرګنده شوه چې د محصلینو د اتحادیې درېیم انتخابات ترسره شول او موږ پدې انتخاباتو کې دوه ثلثه څوکۍ ترلاسه کړې.

زه ټولو مسلمانو مبارزینو ته توصیه کوم چې زندان ته له تلو مه وېرېږي، برعکس په ځینو شرایطو کې دا کار یو ضرورت وګڼئ، د ابراهیم علیه السلام، یوسف علیه السلام او د عیسی علیه السلام سنت ئې وشمېرئ.

• یو مازدیګر د کنړ د پاچایانو یو کس، اطفائیې ته زموږ د لیدو لپاره راغی، رالېږل شوی وو، موږ ورسره مخکنی معرفت نه درلود. له ناستي سره سم ئې د ظاهر خان ستاینه پیل کړه. د پاچایانو له دود دستور سره سم ئې د ظاهرخان د کراماتو خبره کوله او ویل ئې: یو ځلي زه ورسره ښکار ته تللی وم، داسې ځای ته ورسېدو چې ځمکه ډېره ښوینده وه، شین چمن چې د پرخی په وجه لوند شوی وو، څو ګامه مسلسل ورباندې نشو تلی، موږ ټول یو په بل پسې پس له هر څو ګامه شوېدو خو پاچا "ستوری دې لوړ وي" تر پایه ونښوېدو!! ما ورته وویل: د خپلو مناسبو بوټونو په وجه؟! هغه وویل: نه، دا د ده د کرامت نښه وه!! ما ورته وویل: وایې چې خواجه غلطان ولې ئې هم نشي رغړولی!! هغه سر وخوځاوو چې هو!! پوښتنه مې وکړه: آیا عمل ممل هم لري که نه؟! هغه په ځواب کې راته وویل: هو، کله کله سګریټې وهی "سګریټې هغه سګریټ ته ویل کېدل چې تنباکو به ئې ترې وایستل، چرس به ئې ورسره ګډ کړل او بېرته به ئې په هغه کې واچول او سر به ئې راتاو کړ، بیا به ئې اورلګیت ورته ونیو او د سګریت په څېر به ئې څکاوو. له ځان سره مې ویل: دا ئې زموږ د هېواد پادشاه او دا ئې هم د ده بې عقله درباریان!!

• د توقیف په همدې مودې کې مې یوه شپه خوب ولید چې زما مشر ورور اختر محمد، په توقیف کې زموږ اطاق ته د لیدو لپاره راغی، د روغبړ نه وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه کټ کښېښستو، د سرو زرو گوتي ئې چې د فیروزی غمی پکي لگېدلی وو په گوته وه، د څو دقیقو خبروآترو نه وروسته ئې دا گوتي راوایستله او ماته ئې راکړه، د خدای په اماني په وخت کي ئې جیب ته لاس کړ او درې د سلو افغانیو نوټونه ئې راوایستل او ماته ئې راکړل. د هغې شپې په سبا، زما همدا مشر ورور ناڅاپی او پرته لدې چې کابل ته د ده له راتگ نه خبر وم، زموږ لیدو ته راغی، پولیسو هماغه اطاق ته راووست، په هماغه کټ کښېښستو، هماغه گوتي ئې په گوته، له څو شېبو خبرو آترو نه وروسته ئې خپله گوتي راوایستله او ماته ئې راکړه، د تلو په وخت کي ئې جیب ته لاس کړ او هماغه درې نوټونه ئې راوایستل او ماته ئې راکړل. ما تر لاس ونیو او ورته ومې ویل: په خدای قسم چې ستا دغه راتگ او د هغه ټولي صحنې مې تېره شپه په خوب کي لیدلې، دې ته منتظر وم چې دا آخری برخه ئې هم وگورم او بیا ئې تا ته ووایم.

زه د داسي خوبونو پراخه تجربه لرم، همدغو تجربو دې نتیجی ته رسولی یم چې باور وکړم د انسان د روحی جوړښت او یا د دماغ هغه برخي چې په ویښه کي د زمان او مکان له قید نه وځي، وړاندوینه کوي، ابتکار کوي، د راتلونکې په هکله حدس وهی او ډېر ځله ئې حدسونه دقیق او صحیح ثابتېږي، له مقدماتو نه نتائجو ته ځان رسوي او د پېښو پیلامې په گوته کوي، دا برخي د "خوب" په حالت کي هم فعاله وي. داسي نده چې د خوب په حالت کي د انسان د روحی جوړښت ټولي حساسی برخي خپل فعالیت متوقف کوي. په خوب کي د دماغ ځیني برخي له فعالیت نه لاس واخلي، ځیني نیمه فعاله شي، ځیني د انتظار حالت غوره کړي، خو ځیني نوری برخي ئې داسي دي چې د خوب حالت هغوی ته د لا ښه فعالیت کولو موقع په لاس ورکړي. د خوب په حالت کي د انسان دماغ د ورځنیو پراخو مصروفیتونو نه فارغ وي، د ده پنځگوني حواس چې هریو ئې د ورځي له لوري پراخ فعالیتونه لري او د دماغ لویه برخه مصروفوي، د خوب په وخت کي خپل کار متوقف کړي، دماغ آرام پرېږدي او هغه ته دا موقع ورکړي چې په پوره انهماک سره په هغو قضایاوو غور وکړي چې ده ته مهمي برېښی، هغه چې د ورځي له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري، د پراخو مصروفیتونو په وجه نه توانېدو ورباندي غور وکړي. دا داسي وګڼئ لکه متفکر، عالم، شاعر، لیکوال چي د یوې مهمي څېړني، لیکني او شعر لپاره له خلکو ګوښه شي او ځانته د ښه فکر کولو او په خپل کار د ښه ترکیز لپاره مناسب شرایط برابر کړي. خوب همدا شرایط د دماغ لپاره برابروي.

انسان د خپل پیچلي دماغ د پراخو فعالیتونو یوه وړوکې برخه په خپل واک کي لري، داسي چي د ده له ارادې سره سم کار کوي، دا برخه په خوب کي خپل فعالیت متوقف کړي، خو د دماغ هغه لویه برخه چي د انسان تر واك لاندې عمل نکوي بلکي خپلواکه ده او خپل ټول فعالیتونه په اتوماتیکه توګه ترسره کوي، دا برخه تل فعاله وي او د یوې شېبې لپاره خپل فعالیت نه متوقف کوي. د خوب په حالت کي د انسان د دماغ دا برخه د لا ښه فعالیت فرصت ترلاسه کوي. که انسان په ویښه کي وړاندوینه کولی شي، د راتلونکې په هکله حدس وهی، اختراعات کوي، نوي نوي ابتکارات کوي، څو مقدماتې خبري د یوې بلې خواته کیږدي او له همدې نه د راتلونکو نتائجو په هکله قضاوت کوي. هیڅ دلیل نلرو چي همدا کار دي د خوب په حالت کي ونشي کولی، د اکثرو انسانانو ذاتی تجربو دا خبره ثابته کړې.

په خوب کي د مثلثاتو د هغه پیچلي سؤال حل کول او زندان ته زما د شهید ورور اختر محمد د راتګ هغه صحنې چي ما تېره شپه په خوب کي لیدلې وې، کم له کمه زما لپاره کفایت کوي.

دا غوره ګڼم چي دلته دوه نوري بېلګې هم وړاندي کړم:

- تل پدې تشویش کي وم چي په هېواد کي د یوې ژوري اجتماعي تبدیلي راوستلو لپاره شاید مسلحانه مبارزې ته اړشو، که لداسي حالت سره مخامخ شوو چي نوری لاري زموږ په مخ بندي شي او مسلحانه مبارزې ته مجبور شو، د مسلح ټولګیو د تجهیز او اکمال مشکل به څنګه او له کومي لاري حل کوو؟! په پردیو پوري تړلي ډلي خو د اکمالاتو لپاره بهرنی منابع لري، اما موږ چي اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلاب غواړو او په ټولې نړۍ کې داسې اسلامي هېواد نه ګورو چې له مسلمانو انقلابيونو سره مرستې ته چمتو وي، دا مشکل به څنګه حل کوو؟ په توقيف کې مې يوه شپه په همدې هکله استخاره وکړه، په خوب کې ګورم چې زه له خپلو ګڼ شمېر مسلح ملګرو سره د يوه جګ غره په اړخ کې روان يو، د ټولو په لاسونو کې مشين ګنې، غر د سينځلو په ونو پوښل شوی، ميوې ئې پخې او نيم خامې، له ځان سره وايم: دا دی هم مو د وسلې ستونزه حل شوې او هم د غلې، ټول غر له ميوې ډك، داسې ميوه چې هم نن ترې استفاده کولی شو او هم ئې سبا ته ذخيره کولی شو، سحر چې له خوبه راويښ شوم او له نمانځه نه وروسته مې د قرآن تلاوت کولو، د عنکبوت د سورې لدې آيت سره مخامخ شوم:

وَ كَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لا تحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَ إِيَّاكُمْ وَ هُوَ السمِيعُ الْعَلِيمُ* العنکبوت: ۶۰

او څومره ډېر خزندګان چې خپل رزق په شا نه وړي، خدای ورته رزق ورکوي او تاسو ته هم او هغه اورېدونکی پوه ذات دی.

د همدې آيت په تفسيرکې د پيغمبر عليه السلام هغه حديث مخې ته راغی چې فرمايي:

خدای له دريو کسانو سره مرسته په خپله ذمه اخيستې:

- هغه ځوان چې د عفاف لپاره د نکاح اراده کوي.
- هغه مريی چې د آزادۍ لپاره له خپل آقا سره مکاتبه کوي.
- او هغه مجاهد چې د الله په لاره کې د جهاد لپاره ملا تړي.

له دې ورځې نه وروسته ما تل داسې ګمان کاوو چې موږ به حتماً په مسلحانه مبارزې آزمويل کېږو، غرونو ته به پورته کېږو او الله (ج) به زموږ د وسلې او غلې ستونزه په خپله حل کوي. د خوب هغه صحنه مو په وينبه په خپل ژوند کې وليدله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د همدې توقیف په دوران کې مې یو ځل بیا پدې هکله استخاره وکړه چې د هېواد راتلونکې به څنگه وي؟ د روسانو پراخو لاس وهنو، په افغاني فوځ کې د دوی ژور نفوذ، د کمونستانو هڅو او د شاهي نظام فساد مشوش کړی وم، راتلونکې راته تیاره بریښېده، غوښتل مې پدې پوه شم چې زموږ هېواد په کوم لوري روان دی او له کومو پېښو سره به مخامخ کیږو؟! خوب مې ولیدو چې شاهي رژیم نسکور شوی، گڼ شمېر حکومتونه یو په بل پسې راغلي او نسکور شوي، دغو حکومتونو روسانو ته د هند تر سمندر پورې د رسېدو لار ورکړې اوس قدرت د مسلمانانو په لاس کې دی. د ایران له لوري زموږ په هېواد برید شوی، فوځونه ئې مخکې راروان دي، ځیني برخې ئې نیولې او په همدې نیول شویو برخو کې پښتونستانیان ځای په ځای کوي، زه د هغې لارې په سر ودریږم چې تېرو حکومتونو د روسانو لپاره پرانستلې وه. د سړك یوې بلې خوا ته وگورم او خپلو ملگروته ووایم: تېرو خائنو حکومتونو، روسانو ته دا لار جوړه کړه!! په نیول شویو سیموکې چې کوم کسان ځای په ځای کېدل لدوی نه مې ځیني پېژندل، هغوی ته ورغلم چې پوښتنه ترې وکړم، لدوی سره په خبرو آترو مصروف وم چې ایراني فوځونه له موږ نه تېر شول، زه په نیول شوې خوا کې پاتې شوم او ملگری مې بلې خوا ته. زه د ایراني فوځ له لیکې نه د هېواد په لور راتېر شوم چې ناڅاپي یوه ایراني افسر راباندې ډزې وکړې، زه ودرېدم، هغه مې په نښه کړ، ډزې مې ورباندې وکړې، ولگېدو، په ځمکه پرېووت، ورغلم او د ده توپك او تمانچه مې راواخیسته او د خپلو ملگرو په لور وخوځېدم. دوی د یوه پاخه کاریز د خولې شا او خوا ولاړ ول، له ما نه ئې تپوس وکړ چې څه وکړو؟ په ځواب کې مې ورته وویل: په همدې کاریز کې سنگر نیسو، پرېږدو چې دښمن وړاندې راشي، چې کله دې سیمې ته راورسېدل له کاریز نه راوځو او تر ډزو لاندې ئې نیسو، دوی دا رأی ومنله او په همدې سره له خوبه راویښ شوم.

د دې خوب ډېری برخې رښتونې شوې، وبه گورو چې د نورو برخو تعبیر ئې څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

• مور له شپږو میاشتو وروسته، له اطفائیې نه د دهمزنګ زندان ته انتقال او د "قلعه جدید" په هغه بلاك کې ځای په ځای شوو چې معمولاً به ئې خطرناك کسان په بېلو بېلو وړو وړو خونو کې د تړلو دروازو شاته ساتل. د همدې برخې د تور دهلیز په پای کې یو کس په زنځیرونو تړل شوی، په لاس پښو کې ئې ولچك او زولانه وه او ویل کېدل چې لیونی دی. خوني له خسکو نه هومره ډکې وې چې نه ئې د شپې خوب ته پرېښودولو او نه د ورځې. ځیني زندانیان به مو لیدل چې ګهیځ وختی به ئې د زندان دننه کارځی ته بیول، لس ساعته به ئې په هغوی کار کاوو او مازدیګر به د هر یوه په لاس کې د سیلو وچه مړۍ، خپلو خونو ته راګرځېدل، همدا د دوی اجوره او مزد وو او په همدې سره به هغوی ګوزاره کوله. دولت له زندانیانو سره هیڅ مرسته نکوله، که چا کار نشوکولی او له خپلي کورنۍ نه ئې څه مرسته نه ترلاسه کوله، هغه به سؤال کولو ته اړ وو. په یاد مي ده چي یو وخت به ئې داسي زندانیان د دوشنبي او پنجشنبي په ورځو کي بازار ته ایستل، پولیسان به ورسره وو، په لاس، پښو او غاړو کي ئې ځینځیرونه، په دکانونو به ئې ګرځول، ترڅو له خلکو په سؤال څه ترلاسه کړي او پدې سره له مرګ نه وژغورل شي. دا صحنه به هومره دردونکې وه چې هیڅ لیدونکي هغه د ژوند تر پایه نشوی هیرولی.

• په زندان کي مو ځیني داسي کسان هم ولیدل چي د ټولني خرابو شرائطو جنایت او جرم ته اړ کړي او له سالمي روزني نه محروم پاتې شوي وو. داسي څوك ئې نه وو موندلی چي دوی ته سمه لار وښیي، ګناه ترې شوې، خو یا په ناپوهۍ کي او یا اوس نادم وو او د جبران په لټه کې. بسم الله کوچي د ننګرهار اوسېدونکي چي د سیمي خلکو هغه د یوې خطرناکي مسلح ډلي د مشر په نامه پیژاندو او د مسلح شوکو په اتهام نیول شوی وو او ټیپر د لوګر اوسېدونکی چي د سیمي لوی ووړ د ده له نامه سره آشنا وو، د همدې کسانو له جملي نه وو. پداسي کسانو موکار پیل کړ. د دوی روزني ته مو خاصه پاملرنه درلوده، دواړو په اخلاص تعهد وکړ او د دې پرېکړه ئې وکړه چي خپله سابقه به جبرانوي. ټیپر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سواد نه درلود، له الف ب نه ئې کار پیل کړ، څو میاشتې وروسته ئې ټول قرآن ختم کړ، له زندان نه آزاد شو، په جهاد کې ئې برخه واخیسته او ټپي شو. بسم الله کوچي هم له زندان نه آزاد شو، په جهاد کې ئې برخه واخیسته او په سنگر کې په شهادت ورسېدو.

• اکثراً به له فجر نه د مخه د کلا د منځنۍ برخې په غولي کې گرځېدم او د قرآن په حفظ به لگیا وم. یوه زنداني د غولي لورې ته د یوې ورې کړکۍ خوا ته د دوو مرغیو قفس ځوړند کړی وو. هر سهار به مې لیدل چې د سباوون له راختو سره سم به لومړی یوه مرغۍ راویښه شوه، په خپلو وزرونو به ئې بله وهله او هغه به ئې هم راویښه کړه او بیا به دواړو په ډېر خوندور او خوږ غږ ناری پیل کړې او تر هغه به لگیا وې چې د لمر لومړۍ وړانگې به راښکاره شوې. دوی په ډېر منظم طور، د یوې د قیقې وروسته مخکې کېدو نه پرته، هر سحر همدا کارکولو، د ورځو لنډېدو او اوږدېدو سره به دوی خپل ځان عیاراوو. او همداسې د فجر له لومړی رڼا نه بیا د لمر د لومړیو وړانگو تر څرگندېدو به هره ورځ په همدې کار لگیا وې. د دوی منظم ژوند او له یوه بل سره مینې ته سخت حیران وم او خاص لذت مې ترې اخیست، شاید همدا وجه وه چې کله له زندان نه ووتم، یوه ورځ له ځینو ورونو سره د کابل باغ وحش هغې برخې ته ورغلو چې واړه مرغان پکې ساتل شوي وو، د دوی له ښایست، لطافت، له یوه بل سره مینې، الوتنې، ناستې پاستې هومره متأثره کړم چې بې اختیاره مې اوښکې په مخ وبهېدې.

• په همداسې یوه سباوون کې چې په هغه غولي کې گرځېدم او د قفس هغو دوو وړو آشنایانو تماشا مې کوله او د دوی له ښایسته او خوندور غږ سره مې خپل تلاوت هم یوځای کاوو، ناڅاپه د محبس له دیوار نه آخوا د کلشنکوفونو مسلسلې ډزې پیل شوې، ډزې زیاتې او موږ ته نږدې وې. ټول بندیان را ویښ شول او له یوه بل نه ئې د ډزو په هکله تپوس کاوو. هیڅوك نه پوهېدو چې څه روان دي او ډزې د څه لپاره. دا د سرطان ۲۲ تیاره سباوون وو، په کابل کې کودتا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې وه، ظاهرخان له هېواد نه بهر وو، کودتاچیانو ټول حساس ځایونه نیولي وو، له هیڅ مقاومت سره نه وو مخامخ شوي، هیچا له منحط شاهي نظام نه د دفاع په خاطر یوه شېبه مقاومت ونکړ او د خپل توپك ماشې ته ئې لاس نکړ. د توری شپې سپینه کودتا وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار داؤد کودتا

د سرطان د ۲۲ شپې په یوې نیمي بجې، کودتاچیانو خپل عملیات پیل کړل، د زرهدارو ۱۵ او ۴ فرقو او د گارد، کوماندو او انضباط قطعاتو پدې عملیاتو کي محوری ونډه درلوده. په کودتا کي د برخي اخیستونکو قطعاتو سوق او اداره د لاندې افسرانو په لاس کي وه:

۱ـ حبیب الله د گارد د قطعې افسر چي د کودتا په ورځ ئې ټانك له لاري منحرف شو او د کابل په سیند کي پرېووت او په قتل ورسېدو.

۲ـ ضیاء مجید د سردار ولي محافظ او د انضباط د قطعې افسر چي د نوموړې قطعې اداره ئې په لاس کي وه.

۳ـ فیض محمد د کوماندو د قطعې افسر چي د کودتا په شپه ئې د دې قطعې اداره ترلاسه کړه.

۴ـ سرور نورستاني، مولی داد، محمد یوسف او شیرعلي خان د زرهدار د قطعاتو افسران چي ټانکونه ئې د کابل په لوري وخوځول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. پاچا گل وفادار او عبدالحمید محتاط د هوايي قطعاتو د سوق او ادارې وظيفه په غاړه درلوده.

۶. سيد عبدالاله، عبدالقدير او غوث الدين فايق چې له ځينو قطعاتو سره ئې د ارتباط دنده په غاړه وه.

د کودتا قومنده د سردار داؤد په لاس کي وه، د قومندې مرکز د ده کور وو، په يوې نيمي بجې ده د مخابرې له لاري قطعاتو ته د عملياتو د شروع کولو قومنده ورکړه. ظاهر خان د سترگي د تداوي لپاره اروپا ته تللی وو. سردار ولي چي د شاه په غياب کي د فوځ سوق او اداره د ده په اختيار کي وه او د کوماندو او انضباط دوه مهمي قطعې مستقيماً د ده تر واك لاندې وې، تر دوو بجو په خپل کور کي ونيول شو. شهزاده احمدشاه هم له خپل کور نه او مارشال شاه ولي خان له پغمان نه ونيول شول او د عبدالقدير کور ته انتقال او همالته تر نظارت لاندې وساتلی شول. نور نو نه په ټول هېواد کي داسي څوك وو چي له شاهي رژيم نه دفاع وکړي او نه دا سی عسکري قطعه وه چي د کودتاچيانو مخي ته راووځي. د سحر تر شپږو بجو کودتاچيان په ټول کابل مسلط شوي وو. په ۷ بجو سردار داؤد له خپل کور نه کابل راډيو ته ولاړ او خپله لنډه وينا ئې واوروله او ولس ته ئې د جمهوری نظام زيری ورکړ، هغه جمهوری نظام چي د کودتا له لاري مسلط شوی، هغه هم د شاهي کورنۍ د يوه مستبد غړي په لاس چي پدې نظام کي لس کاله صدراعظم وو او کلونه کلونه ئې د دفاع د وزارت دنده هم په غاړه وه، د پاچا د تره زوی وو او له وروستۍ لسيزی نه پرته د پاچا د اقتدار په ټول دوران کي د هېواد واگی د ده په اختيار کي وې. داسي جمهوريت چي نه په هغه کي انتخابات شته، نه منتخب جمهور رئيس، نه منتخب پارلمان، نه سياسي احزاب، نه د قلم او وينا آزادي او آزاد مطبوعات!!!

موږ د دهمزنگ د محبس په هغي توری خونيکي د سردار داؤد د کودتا د بري خبر او د سردار داؤد لومړۍ وينا واورېده. ما ته تر هغه وخته د ژوند تر ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترخه او غمناکه خبره همدا وه. که له زندان نه بهر مي دا خبر اورېدلې وی شاید هومره را باندې سخته نه وی تمامه شوې. زموږ د شدید تشویش وجوهات دا وو.

• موږ تل سردار داؤد په هېواد کې د کمونیزم باني اوحامي ګڼلو او په خپلو تظاهراتو او اجتماعاتو کې به مو د ده په خلاف د کمونستي ډلو د مؤسس په نامه شعارونه ورکول.

• ده په خپلې لومړۍ وینا کې په ډېر صراحت سره وویل چې د اقدام اصلي لامل ئې دا وو چې پدې وروستیو کې مترقي ځواکونه د ارتجاعی ځواکونو تر بریدونو لاندې وو، د ځوانانو د مصئونیت او د ارتجاعی ځواکونو د ودې د مخنیوی لپاره باید دا اقدام ترسره شوی وی. موږ ته د ده د دې پیغام معنا څرګنده وه، موږ پدې وینا کې د اسلامي نهضت لپاره د بربنډ ګواښ نښې له ورایه لیدلې.

• د ده په کودتا کې د برخې اخیستونکو افسرانو ۹۵% هغه کسان وو چې یا د خلق او پرچم غړي وو، یا په روسیه کې تربیه شوي وو او یا د کمونستي افکارو تر تأثیر لاندې تللي وو او له کمونستانو سره ئې ملګرتیا وه . پدغې کودتا کې چې کومو څېرو برخه درلوده، ځینو د ثور د اوومې په کودتا کې برخه واخیسته او ځینو په یوې او بلې مرحلې کې، په یوه او بل شکل د کمونستانو مرسته کړې.

• له کودتا نه د مخه موږ ته د هېواد د سیاسي جریاناتو وضعیت داسې معلومېدو چې روسان به حتماً په کوم اقدام لاس پوري کوي. د اسلامي نهضت چټکې او پراخې ودې، په ټولو علمي مؤسساتو د دې نهضت تسلط، د افغاني ټولنې د ځوان نسل او د منورینو لوی شمېر له هغه سره یو ځای کېدل، د کمونستي ډلو په شاتګ، ضعف او تیاری راتلونکې دوی وېرول او د دې بهیر توقف او د افغانستان په حالاتو کې د یوې داسې تبدیلې راوستلو ته ئې هڅول چې له یوې خوا د اسلامي نهضت د مزید تقویې او پراخوالې مخه ونیسي او له بلې خوا د کمونستانو د زوال مخنیوی وکړي او پدې ترتیب خپلې ګټې پدې منطقې کې خوندي وساتي. له روسانو نه پرته بل داسې ځواك په نظر نه راتلو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې شرایطو کې دې په افغانستان کې د یوه سیاسي تحول ضرورت احساس کړې او د عسکري کودتا توان دې ولري.

• د کودتاچیانو د نومونو له مزید څرگندېدو او د مرکزي کمیټې د غړو او د کابینې له اعلان سره زموږ تشویش لا زیات شو، دې نتیجې ته ورسېدو چې دا د روسانو په اشاره او د کمونستو افسرانو په لاس ترسره شوې کودتا ده، د اسلامي نهضت د ټکولو دنده په غاړه لري، د کمونستانو کاملې سلطې لپاره به لار آواروي او زموږ هېواد به د مرکزي آسیا د نیول شویو هېوادو له برخلیك سره مخامخ کوي.

• ولس ته د خطاب ترنامه لاندې چې سردار داؤد کومه راډیوئی وینا درلوده، د هېواد د هغه وخت د سیاسي فرهنگ په اصطلاحاتو پوه کسانو دا وینا د ببرك کارمل د ویناگانو کاپی وگڼله، محتوی او الفاظ ئې داسي وو چې هر چا گمان کولو چې دا وینا یا کارمل لیکلې او یا د ده له لیکنو نه کاپي شوې.

• روسیه او هند دوه هغه هېوادونه وو چې د داؤد جمهوریت ئې تر نورو د مخه په رسمیت وپیژاندو. د روسیې او هند مطبوعاتو سردار داؤد د افغانستان د مترقي نهضت "کمونستي بهیر " مؤسس او باني گاڼو او د ده کلکه ستاینه ئې کوله.

• گمان مو دا وو چې د سردار داؤد په لاس به نه یوازې د کمونیزم مخالف ځواکونه ټکول کېږي بلکې زموږ هېواد به له پاکستان سره په جگړې کې ښکیل کېږي او پدې ترتیب به افغانستان د روسانو په نظامي اډې بدلېږي.

• د سردار داؤد د کابینې جوړښت داسې وو:

۱ـ سردار داؤد، جمهور رئیس، صدراعظم، د خارجه چارو وزیر او د دفاع وزیر.

۲ـ حسن شرق د صدراعظم معاون.

۳ـ ډاکتر عبدالمجید د عدلیې وزیر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. عبدالاله د مالیی وزیر.

۵. فیض محمد د کورنیو چارو وزیر.

۶. پاچاګل وفادار د سرحداتو وزیر.

۷. ډاکتر نظرمحمد سکندر د صحت عامې وزیر.

۸. پوهاند عبدالقیوم وردك د صنایعو وزیر.

۹. نعمت الله پژواك د معارف وزیر.

۱۰. جیلاني باختری د زراعت وزیر.

۱۱. د پلان او تجارت وزارتونو چاري د همدې وزارتونو مخکنیو معاونینو ته وسپارل شوي.

پداسي حال کي چي سردار داؤد کوشش کاوو د کمونستانو له پېژندل شویو کسانو نه زیات شمېر په کابینه کي و نه نیسي تر څو د کمونستانو په ملګرتیا متهم نشي، سره لدې د ده د کابینې له غړو لاندې کسان د کمونستي ډلو ملګری وو.

۱. فیض محمد چي د خلق ډلي غړی وو، په روسیی کي ئې تحصیلات کړي وو، د کمونستانو په دوهمي کودتا کي ئې برخه واخیسته او په ځدرانو کي د یوه مجاهد په لاس هله په قتل ورسېدو چي د دولت له لوري سیمي ته لېږل شوی وو، د خپلي درې مشران ئې له خلقی دولت سره ملګرتیا ته چمتو کول او هغوی ته ئې له ځان سره ۲۸۰۰۰ ډالر وړي وو.

۲. عبدالحمید محتاط چي د کمونستانو د اقتدار په وخت کي تر پایه د دوی په څنګ کي وو، د دوی مرسته ئې کوله او په پای کي ئې د کمونستانو او مسعود ترمنځ د رابط وظیفه تر سره کړه.

۳. حسن شرق چي د نجیب په وخت کي د صدراعظم په حیث و ټاکل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- پژواك چي تر پايه ئې د کمونستانو ملګرتيا وکړه.

۵- پاچا ګل وفادار چي تحصيلات ئې په روسيه کي ترسره کړي او همالته ئې واده کړی وو او خلقيانو هغه خپل غړی ګاڼو.

۶- غوث الدين فايق چي تر پايه د کمونستانو په څنګ کي پاتې شو.

په لاندې سطح کي د دولت ټول حساس پستونه د کمونستانو په لاس کي پرېوتل. د کورنيو چارو وزارت د دوی په اصلي اډې بدل شو. هغوی د فوځ په بېلا بېلو برخو خپلي منګولي داسي ټينګي کړې چي د خپلي دوهمي کودتا لپاره ئې لار اواره کړه.

ځيني حلقی داسي فکر کوي چي د سرطان د **۲۶** کودتا د سردار داؤد د ځان غوښتني او قدرت ته د رسېدو له تلوسی راولاړه شوې، ده له کمونستانو سره د ملګرتيا له لاري غوښتل قدرت ته ورسېږي، بل داسي څواك ئې نه ليدو چي د هغوی په مرسته دا کودتا ترسره کړي. خو حقيقت دا دی چي د دغي کودتا پلان په مسکو کي جوړ شوی، د عملي کولو دنده ئې په کابل کي د روسيی سفارت ته سپارل شوې وه. د روسيی سفارت، هغه افسران چي په مسکو کي روزل شوي او د کمونست حزب غړي وو، مؤظف کړل چي د سردار داؤد تر قيادت لاندې کودتا کي برخي اخيستو ته ملا وتړي. په کابل کي د روسيی سفارت ته همدا راز دنده هغه وخت يو ځل بيا وسپارل شوه چي مسکو د سردار داؤد د لري کولو فيصله وکړه، دا ځل ئې وغوښتل چي حسن شرق د داؤد په خلاف يوې کودتا ته چمتو کړي. حسن شرق پدې هکله ليکي. "د **۱۳۵۴** کال د حوت په مياشت کي د شوروي اتحاد سفير جلالتمآب پوزانف، د صدارت په ماڼۍ کې، پداسي حال کي چي ښاغلي ايرشف د سفارت مستشار هم د ترجمانۍ لپاره د ده ملګرتيا کوله، ما ته وړانديز وکړ چي: د فوځ ځيني افسران او سياسي شخصيتونه چي زموږ د هېوادونو ترمنځ د ښو علايقو سره خاصه علاقه لري، که تاسو تمايل لرئ د شوروي اتحاد سفارت حاضر دي دا کسان تاسو ته معرفي کړي، ترڅو ستاسو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشوری سره سم مبارزه وکړي... کرباس پوش ها... ۱۳۹ مخ"

همدغه سفارت سردار داؤد ته هم دا خبره کړې وه او هغه ئې یوې داسي کودتا ته چمتو کړی وو چي همدغو افسرانو او سیاسي شخصیتونو ترسره کړه.

روسانو د افغانستان اجتماعي جوړښت داسي ګاڼو چي کمونستان ئې د یوې لویې تبدیلي لپاره جوګه نه ګڼل. د دوی مجموعی شمېر ډېر محدود ورته برېښېدو. پدې موقعیت کي نه وو چي په یوازې سر نظام رانسکور او قدرت تر لاسه کړي او پدې هېواد حکومت وکړي شي. دوی سردار داؤد د دې لپاره انتخاب کړ چي هغه د شاهي کورنۍ غړی دی، افغان ولس به د ده په لاس تبدیلي د شاهي کورنۍ د داخلي منازعې نتیجه ګڼي او خاص عکس العمل او حساسیت به نه ښیي. د سردار داؤد په لاس باید مقدماتې کار ترسره شي او د کمونستانو د دوهمي کودتا لپاره لار آواره شي. پدې وخت کي د کمونستانو مجموعی شمېر په فوځ او له فوځ نه بهر تقریباً ۳۰۰۰ کسانو ته رسېدو، دې وړوکي ټولګي په افغانستان د حکومت کولو توان نه درلود. روسانو حتی د داؤد د راپرځولو لپاره هم کمونست حزب پداسي موقعیت کي نه ګاڼو چي یوازې اقدام وکړي او په بربنډه توګه په افغانستان حکومت وکړي که څه هم د سردار داؤد په راوستلو سره ئې د هېواد ټول ملکي او نظامي حساس پستونه ترلاسه کړي وو، د همدې لپاره ئې د حسن شرق په خبر یوکس د دې لپاره غوره ګاڼو چي د داؤد د راپرځولو لپاره د کمونستانو په مرسته کودتا وکړي. که څه هم کمونستانو د سردار داؤد تر سیوری لاندې خپل ګڼ شمېر مخالفین په ډېره بې رحمۍ وځپل، ځیني ئې اعدام کړل، ځیني ئې په اوږدو مودو بند محکوم کړل او ډېر نور ئې د هېواد پرېښودو ته اړکړل.

له شاهي کورنۍ سره څه وشول؟

د شاهي کورنۍ ټول غړي د څه مودې لپاره په کابل کي وساتل شول. سردار

(c) ketabton.com: The Digital Library

داؤد ډېر احتیاط کاوو چې د ده انقلابي ملګرې د شاهي کورنۍ غړي توهین او تحقیر نکړي او مخصوصاً سردارولي ته صدمه و نه رسوي. که څه هم سردار ولي د ده ترټولو ستر رقیب وو. ده له نورو مخالفینو سره هره معامله جائزه ګڼله، د دوی اعدام، د اوږدې مودې لپاره بندي کول، ځورول، تحقیر، توهین او د شتمنیو مصادره، هرڅه ورته جائز بریښېدو خو له شاهي کورنۍ سره دا راز سلوك ئې نشو زغملي. ظاهر خان خپله استعفاء په لیکلې توګه را ولېږله، داؤد ته ئې د ورور خطاب وکړ او د ده د بریا هیله ئې څرګنده کړه، په مقابل کې سردار داؤد د ده کورنۍ ته له هېواد نه د وتلو اجازه ورکړه، د کابل تر هوايي ډګر پورې په ډېر اعزاز، احترام او احتیاط ورسول شوه، خو هلته د څارندوی د قومندان په امر د دوی ټول بکسونه او حتی جامې ولټول شول، ګاڼې، پیسې او جواهرات ترې واخیستل شول. داؤد د کمونستانو له لوري داسې محاصره شوی وو چې حتی د خپلې کورنۍ غړي ئې هم لداسې توهین او تحقیر نه نشو ژغورلی.

داؤد خان د پاچا لپاره د میاشتې ۵۰۰۰ دالر معاش وټاکو. پدې هکله په مرکزي کمیټې کې د بحث په دوران کې، عبدالحمید محتاط وویل: که پاچا ښه سړی وي او د دومره معاش مستحق وي نو ښه ده چې بېرته راوغوښتل شي او که نه نو د هېواد پدې بد اقتصادي حالت کې هره میاشت ۵۰۰۰ دالر هغه ته لېږل نامناسب کار دی!! که څه هم دا مقدار مالي مرسته د افغانستان په څېر هېواد لپاره له توانه زیاته وه، خو د ظاهرخان لپاره ئې کفایت نه کاوو، د ده انتظار دا وو چې د سعودي پاچا به د ده ستونزه حل کړي، له ریاض نه ئې د کافي مرستې طمع درلوده، خو داسې ونشول. د سعودي حکومت د ده پوښتنه هم ونکړه، د ده هیڅ لیك ته ئې ځواب هم ونه وایو او څه خواخوږی ئې هم ونښوده. په مقابل کې د ایران پاچا په روم کې خپل سفیر ته وظیفه ورکړه چې د ظاهرشاه مصارف په غاړه واخلي.

میر اسدالله علم د رضاشاه د دربار وزیر په خپل کتاب "یادداشتهای علم"

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د هغه ليك متن نقل کړي چي په روم کي د ایران سفير د دربار خدمت ته لېږلی:

سفارت شاهنشاهي ایران

بیست و سوم فروردین ماه ۱۳۵۳

سرور معظم قربان حضرتعالي گردم

پس از تقدیم عرض احترام مراتب زیر را به طور مختصر به استحضار می‌رساند.

مطالبی را که طی نا مه اخیر مرقوم فرموده بودید به استحضارشان رسانیدم. عنایت مخصوص همایوني در مورد تهیه منزل، مژده سلامت سردار عبدالولي، اشتغال والاحضرت شاه محمود در ایران ایر "شرکت هواپیمائی ایران" از مراحم اعلیحضرت همایوني شاهنشاه مدت نیم ساعت با قیافه بسیار حق شناس سپاسگزاری نمودند و والاحضرت بلقیس نیز از خوشحالی گریه کرد و خواست که مراتب تشکر و حق شناسی خود و دخترانش را به پیشگاه ملوکانه تقدیم دارم. والاحضرت بلقیس و شخص اعلیحضرت محمد ظاهرشاه از ویلائی که پیدا شده بازدید نموده اند. ویلائی است با ۵ اطاق خواب، ۲ سالن و ناهار خوري، سه طبقه که بیش از ۴۰۰ متر زیربنا دارد. آقای خسروی با توجه به محرمانه بودن امر و اینکه واقعاً مرد مطمئن و قابل اعتماد است مأمور انجام و تعقیب کار شده است. نقشه و مشخصات ساختمان را خواسته ام.

قیمت آن در حدود یك ملیون و دویست هزار تومان می‌شود که می‌گویند اکازیون است و شانس آنها بوده که درست مطابق احتیاجات و سلیقه شان می‌باشد. البته یکی دو نوع مالیات و تاکس و ۵ درصد حق آژانس نیز به آن تعلق می‌گیرد که قرار است با وکیل مذاکره و مشورت نمایند. البته مبلمان هم لازم دارد.

به دلائلی که مجدداً به تفصیل می‌گفتند از عدم توجه کشورهای مسلمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخصوص ملك فیصل بسیار نگرانند و تقاضا داشتند درصورتیکه اراده مبارك ملوکانه تعلق گیرد ، اقدامی شود که دربار مغرب با ایشان در روم تماس بگیرد. جزئیات امر و نظریاتشان را هر موقع که سعادت شرفیابی دست داد به عرض می‌رسانم و نامه ام را به درازا نمی‌کشم.

از ایران ایر سؤال کردم هنوز دستوری برای استخدام شاه محمود نرسېده تحصیلات عالیه کمبریج دارد.

والاحضرت بلقیس تقاضای مقداری برنج و پسته ایراني دارد چنانچه ممکن باشد امر بفرمایند کار پردازی دربار به اسم سفارت ارسال دارند.

مشروب و سیگار و غیره(!!) به وسیله خسروی فرستادم. اعلیحضرت محمد ظاهرشاه شخصاً تلفن فرمود ، از عنایات شاهنشاه تشکر کرد.

معظم سرور! له حضرت عالي نه جار شم.

د درنښت له وړاندي کولو نه وروسته په لنډه توگه عرض کوم:

کوم څه چي تاسو په وروستی لیك کي لیکلي وو هغه مي وررسول، د دوی په هکله د همایوني ذات خاص عنایت، د کور برابرول، د سردار ولي د روغوالي زیری او په ایران کي والاحضرت شاه محمود "د پاچا د زوی" د توظیف په وجه، تقریباً نیم ساعت د شاهنشاه له مراحمو او پیرزوینو نه ئې په حق پېژندونکې څېرې مننه کوله او د والاحضرت بلقیس "د سردار ولي ښځي" له ډېری خوشحالۍ د منني اوښکي په مخ وبهېدې او دا ئې وغوښتل چي د دې او د لوښو مننه ئې ملوکانه ذات ته وړاندي کړم. والاحضرت بلقیس او په خپله اعلیحضرت محمد ظاهرشاه هغه ویلایي کور ولیدو چي موږ ورته غوره کړی، پنځه د خوب خوني، ۲ د ناستي او ډوډی خوړلو سالونونه، درې پوړیزه کور چي په ۴۰۰ متره ځمکه باندي جوړ شوی. ښاغلی خسروی چي مطمئن سړی دی، مؤظف شوی چي دا کار په پوره محرمانه ډول ترسره کړي، د کور نقشه او مشخصات مي راغوښتی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیمت ئې یو ملیون دوسوه زره تومانه کېږي، ویل کېږي چي داسي کور پدې بیه په نادره توگه ترلاسه کېدای شي، دوی ئې د خپلي سلیقی او احتیاج سره سم گڼي. خو یوه دوه ډوله مالیه او ټکس او ۵% د نمایندگی کمیشن هم ورباندي اضافه کېږي. چي له وکیل سره به ورباندي خبري وشي. کور ضروري سامان ته هم اړ دی.

دوی"شاهي کورنۍ" د اسلامي هېوادونو مخصوصاً د ملك فیصل له عدم التفات او اعتناء نه ډېره اندیښنه درلوده، د دې عدم توجه دلایل ئې په مکرره توگه او په تفصیل سره بیانول. تقاضا ئې دا وه چي ملوکانه ذات د داسي څه کولو امر وکړي چي په روم کي د المغرب د دربار سفیر لدوی سره تماس ونیسي. د دې لیدني او د دوی د نظریاتو جزئیات به هلته عرض کړم چي ستاسو د ملاقات شرف ترلاسه کړم. خپل لیك نه اوږدوم.

والاحضرت بلقیس د ایراني پستو او وریجو تقاضا درلوده، که ممکن وي د دربار کوم کارمند ته امر وکړي چي د سفارت په نامه ئې راولېږي. د خسروي په لاس مي دوی ته شراب، سیگریټ او نور!! ورولېږل. اعلیحضرت ظاهرشاه په خپله تلفون وکړ او د شاهنشاه د عنایاتو مننه ئې وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړۍ تصفیه

پس له هغه چي د سردار داؤد کمونست ملګری پدې وتوانېدل چي د دولت په حساسو ملکي او نظامي مقاماتو کي خپل اعتمادي غړي توظیف کړي، دوی ته دوهم مهم او اساسي کار د خپلو مخالفینو تصفیه وه. دا کار باید له ځنډ نه پرته ترسره شوی وی. د تصفیی لپاره ترټولو د مخه هاشم میوندوال په نښه شو. د کمونستانو له نظره دی ترټولو خطرناك عنصر وو. په داخل او خارج کي د نوم خاوند وو، د دولت د مخالفینو لپاره په یوه مؤثر محور بدلېدی شو. له ملت پاله منورینو سره ئې ښې اړیکي درلودی. امریکا ته د منلو وړ وو. له روسانو سره ئې هم د نږدې اړیکو د ټینګولو هڅه کوله. کمونستانو ډېر د مخه هغه د "CIA" د جاسوس په حیث معرفیکړی او د ده په ضد ئې پراخ تبلیغات کړي وو. له کودتا نه لا څو اونۍ نه وې تېري شوې چي د ده کور تر نظارت لاندې ونیول شو، ده سردار نعیم د داؤد ورور ته شکایت وکړ، خو ګټه ئې ونکړه. له کودتا نه دوه میاشتي وروسته د سنبلې د میاشتي په ۲۹ د کودتا په تور له ۴۲ نظامي او ملکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیتونو سره ونیول شو. مهم نیول شوي نظامیان دا وو:

خان محمد خان مرستیال، ډگرجنرال عبدالرزاق، جنرال گلبهار، جنرال عبدالسلام ملکیار، جنرال نیك محمد سهاك، جنرال محمد رحیم ناصری، ډگروال زرغون شاه، ډگرمن نقیب الله، ډگرمن نوراحمد خان، ډگرمن سید هاشم کامه وال، ډگرمن محمد اکبر، ډگرمن محمد اکرم، ډگرمن ممتاز.

لاندي مخور قومي مشران او تجاران هم د همدې کودتا ترنامه لاندې ونیول شول:

سیف الرحمن خان د ولسی جرگې غړی، محمد عارف خان شینواري، جنت خان غروال د پښتني تجارتي بانك رئیس، د عبدالحکیم خان کتهوازی دوه ورونه، سعدالله کمالي د مهمندرې وکیل، حاجي الله گل هودخیل او وروړئی مولی‌گل، حاجي حنان ځائی، حاجي فقیرمحمدخان او الله نظر خان د ستوخیل.

اکثر نیول شوي کسان ئې هماغه قلعه جدید ته راوستل چي مونږ پکي اوسېدو. د قلعه جدید یوه برخه ئې د دوی لپاره تخلیه کړې وه. د شپې له خوایې دوی ورته راوستل، مونږ د دوی له وهلو ټکولو او دردوونکو چیغو نه پوه شوو چي دلته ئې داسي بندیان راوستی چي په کودتا تورن دي. وهل ټکول هومره وحشیانه او چیغی‌کوکاری هومره دردوونکې وې چي گمان موکاوو ځیني به حتماً په همدې دوران کي له وهلو ټکولو مری. ډاکتر محمد عمر شهید په یوه دیوال وخوت او له کړکۍ نه ئې د یوه بندي د حالت د لیدو هڅه وکړه، موفق شو، د هغه پرېشان حالت ئې په سترگو ولید، تپوس ئې وکړ چي دا ولې؟ هغه ورته وویل: زه بې گناه یم، له خپل کور نه ئې راوستی یم، د کودتا په تور، دا مي حالت دی... راکوز شو او مونږ ته ئې د خپلو سترگو لیدلی حالت بیان کړ، ویل ئې له ډېرو وهلو ئې سترگي پړسېدلې، مخ ئې تك شین وو او وینې ورباندي بهېدې.

د میزان د اتمي په ماښام مو له کابل راډیو نه واورېدل چي محمد هاشم میوندوال له خپلي نیکټائی نه په استفادې سره ځان وژنه کړې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې وحشیانه تصفیې په هکله ځو خبرې د یادونې وړ دي.

• د کودتا خبره هسې یوه خندونکې ډرامه وه چې پرچمیانو جوړه کړې وه. دوی د خلکو د غولولو لپاره داسې یو جعلي لیك خور کړ چې په پېښوری پښتو لیکل شوی وو او په هغه کې یوه نا معلوم پاکستاني مقام مولوي سیف الرحمن د شنوارو وکیل ته لیکلی وو چې که خلك د داؤد په هکله ستاسو دا تبلیغات نه مني چې کافر شوی، نو ورته ووایاست چې: کودتاچیان خدای نه منونکي پرچمیان دي!

ما ته د هغې دورې یوه مهم شخصیت چې د نوم نه څرګندولو وعده مې ورسره کړې، پدې هکله وویل: دا خط د مصئونیت ملي یوه داسې افسر لیکلی وو چې د شنوارو اوسېدونکی وو او اوس په پېښور کې مېشت دی. دا کودتا سل په سلو کې جعلي وه. ټول هغه کسان ښه پېژنم چې دا ډرامه ئې د میوندوال د نیولو لپاره جوړه کړې وه.

د دې کسانو نیونکي، تحقیقات کوونکي، تعذیبونکي او محاکمه کوونکي ټول پرچمیان وو. د میوندوال نیونه د جنرال نبي عظیمي په لاس ترسره شوې، د وهلو ټکولو دنده ئې د صمد اظهر په غاړه وه، تحقیقات ئې هغې ډلې ترسره کړې چې عبدالقدیر د ژاندارم او پولیس قومندان ټاکلې وه او محاکمه ئې د هغې عسکري محکمې لخوا وه چې سرور نورستاني او د نبي عظیمي په شان پرچمي ئې غړي وو.

نبی عظیمي پدې هکله لیکي:

"من بنابر امر مستقیم محمد داؤد روز پنجشنبه حوالی ساعت دو بجه بعد از ظهر به منزل محمد هاشم میوندوال رفته و مؤظف بودم تا نامبرده را با خود به ارگ ریاست جمهوری برسانم. من افراد امنیتی را در مدخل دروازه منزلش که در شهر نو جنوب چهار راهی شهید شهرنو واقع بود جابجا نموده و به نفر خدمت وی گفتم که چه کاره هستم و چه مي خواهم؟ وی بعد از چند لحظه کوتاهی مرا بداخل

(c) ketabton.com: The Digital Library

منزل دعوت کرد، در محیط منزل او خاموشي و سکوت عجیبی حکمفرما بود. مرا در یك اتاقك کوچکی که در جنب عمارت اصلي واقع بود رهنمایی کرد، لحظاتی گذشت و بالآخره محمد هاشم میوندوال در حالیکه ریشش را چند روزی نگرفته بود، با چشمان سرخ و آماس کرده و ظاهر نه چندان خوش آیند، به اتاقك مذکور داخل شد و از دیر آمدن خود معذرت خواست. احساس کردم که نامبرده سخت مضطرب گردیده است، پرسید برادر چه کار داشتید. من خودم را معرفي کردم و گفتم رئیس صاحب دولت آرزو دارند تا همین لحظه شما را ملاقات نمایند. او گفت امروز رخصتي است شما بروید و به رئیس صاحب دولت بگوئید که روز شنبه مشرف می‌شوم. اضطراب او وقتی بیشتر شد که من برایش گفتم: صدراعظم صاحب! چون به من امر داده شده است که شما را همین اکنون به نزد رئیس صاحب دولت ببرم بناءً من نمی توانم خلاف امر عمل نمایم زیرا که من یك فرد نظامي هستم. نمی‌دانم در آن لحظات او به چه می‌اندیشید، دقایقی به فکر فرو رفت، به ریش خویش دست کشید و به سر و پای خویش نظاره کرده و بالآخره گفت، برادر پس اجازه دهید تا ریش خود را بگیرم و دریشي بپوشم، من گفتم بسیار خوب، من همینجا منتظر شما هستم. خیال من در مورد اینکه او فرار کرده نمی تواند، راحت بود، زیرا که بصورت غیر محسوس منزل او را محاصره کرده بودم. بعد از چند دقیقه او که دریشي سرمه ئي رنگی پوشیده بود و تر و تازه معلوم می‌شد مرا صدا زد و به سواری موتر به طرف ارگ ریاست جمهوری حرکت کردیم، محمد هاشم میوندوال در طول راه پرسید، قوماندان صاحب من بارها خواهش ملاقات با رئیس دولت را کرده بودم و همکاری بیدریغ خود را حین مسافرتم در خارج به ایشان اعلان نمودم، نمی‌دانم چرا نپذیرفتند و اکنون که روز پنجشنبه است، بدون اطلاع قبلی به این شکل مضحك مرا خواسته اند؟ من که جوابی برای گفتن نداشتم خاموش بودم.

موتر ما در مقابل کوتی باغچه ارگ توقف کرد. میوندوال گفت، رئیس صاحب دولت در گلخانه هستند شما چرا مرا به اینجا آورده اید؟ من چاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نداشتم، برایش گفتم که شما بنابر امر رئیس دولت توقیف شده اید"

"زه د سردار داؤد د مخامخ امر په اساس د پنجشنبې په ورځ د ماپشین د دوو بجو په شا او خوا کې د محمد هاشم میوندوال کور ته ولاړم، وظیفه راکړی شوې وه چې هغه له ځان سره د جمهوری ریاست ارگ ته راورسوم. ما امنیتی غړې د ده دکور د وره خوا ته ځای په ځای کړل. دا کور د شهر نو د شهید څلور لارې جنوب ته پروت وو. د ده نفر خدمت ته مې ځان معرفي کړ او ورته ومې ویل چې څه غواړم. ده له څو شېبو ځنډ نه وروسته بلنه راکړه چې کور ته ننوځم. د ده په کور کې عجیب شانته چپتیا وه. زه ئې په یوه داسې وړوکې اطاق کې کښېنولم چې د اصل کور په اړخ کې پروت وو. څو شېبې وروسته محمدهاشم میوندوال پداسې حال کې راغی چې ډیره ئې څو ورځنۍ شوې وه، سترگې ئې سرې او پرسېدلې او وضع ئې ډېره په زړه پورې نه وه. له وروسته راتلو ئې بخښنه وغوښتله. د ده له وضعې مې داسې احساس کړه چې مضطرب شوی، ویې پوښتل: وروره! له ما سره مو څه کار درلود؟ ما خپل ځان معرفي کړ او ومې ویل: د دولت ښاغلی رئیس غواړې چې همدا اوس له تاسو سره ملاقات ولري. هغه وویل: نن خو رخصتې ده، ته ولاړ شه او رئیس صاحب ته ووایه چې د شنبې په ورځ به په لیدنې مشرف شم. خو کله چې ما ورته وویل: صدراعظم صاحب! ما ته امر شوی چې همدا اوس تاسو د دولت رئیس صاحب ته بوځم، زه یو نظامې فرد یم، له امر نه مخالفت نشم کولی. پدې سره د ده اضطراب لا زیات شو. نه پوهیږم هغه وخت ده څه فکر کاوو، څو شېبې په ژورې اندېښنې کې ولاړ، په خپلې ډیرې ئې لاس راوکاږو، ښکته پورته ئې ځانته وکتل او وئې ویل: نو وروره! اجازه راکړه چې خپله ډیره وخریم او دریشې راواغوندم. ما ورته وویل: ډېر ښه، زه همدلته منتظر یم. لدې ناحیې ډاډه وم چې تښتېدلی نشې ځکه د ده کور مې له شا او خوا په پټه محاصره کړی وو. له څو دقیقو وروسته پداسې حال کې راغی چې سرمه ئې دریشې ئې اغوستې وه او خوښ تازه معلومېدو. ماته ئې غږ کړ، د موټر په سورلۍ د جمهوری ریاست د ارگ په لوري وخوځېدو. د لارې په اوږدو کې میوندوال رانه وپوښتل: قوماندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب! ما څو څو ځله د دولت له رئیس سره د لیدني غوښتنه وکړه، خارج ته د سفر په دوران کې مې د ملګرتیا او مرستې اعلان وکړ، نه پوهېږم ولې ئې نه منلم او نن چې د پنجشنبی ورځ ده، دا څنګه له مخکنۍ اطلاع نه پرته ئې پدې مضحك ډول د ملاقات لپاره غوښتی یم؟! ما د ویلو لپاره څه نه درلودل، نو ځکه ساکت وم. زموږ موټر د ارګ د کوټه باغچه مخې ته ودرېدو. میوندوال وویل: د دولت رئیس صاحب خو د ګلخانې په ماڼۍ کې دی تاسو ولې دې ځای ته راوستم؟ ما "نبی عظیمي" بله چاره نه درلوده، هغه ته مې وویل: تاسو د دولت د رئیس په امر توقیف شوي یاست.

• کودتا نه د تجارانو، بېډایانو، وکیلانو کار دی او نه هم د جنرالانو. کودتا هغه افسران ترسره کولی شي چې د مسلح قطعاتو قومنده ئې مخامخ په لاس کې وي، د ټولې او کندك د قومندانانو له موافقې او برخې اخیستو نه پرته هیڅوك کودتا نشي کولی. که تاسو د داؤد کودتا او بیا د ثور د اوومې کودتا وڅېړئ و به ګورئ چې په دواړو کې مهمه ونډه د وړو ضابطانو، برید منانو او تورنانو وه. د هاشم میوندوال په څنګ کې د نیول شویو افسرانو یو کس هم داسې نشو موندلی چې عملاً ئې کومه قطعه ترقومندې لاندې وه.

• ویل کېږي چې د کودتا په نامه نیول شوي کسان ټول پښتانه وو. لدې نه په څرګنده معلومېږي چې د کودتا ډرامه د پرچمیانو د هغې ډلې له خوا جوړه شوې وه چې له پښتنو سره د دښمنې خپکۍ ورباندې سپره وه. له پرچمیانو نه پرته بل چا ته ګوته نشي نیول کېدی. همدا دوی وو چې له دین سره د دښمنۍ ترڅنګ د شدید ژبني تعصب او د پښتنو په نسبت د ژوري کرکې په خبیثی بیماری مبتلا وو.

• له تورنو کسانو نه دا پنځه کسان په اعدام محکوم شول: تورنجنرال خان محمد خان مرستیال، ډګروال سیدامیر، ډګروال ماما زرغون شاه، مولوي سیف الرحمن او عارف شینواری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور د بند په مختلفو مودو محکوم شول چي لدوی نه د جنت ګل غروال، حنان ځاځی، الله نظر کوچي، الله ګل او حاجي مولی‌ګل شتمني هم مصادره شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه تصفیه

سردار داؤد او پرچمي ملگرو ئې د دوهمي تصفيې لپاره اسلامي نهضت غوره کړی وو. د سردار د کودتا په ماهيت او د کودتا د روسي حاميانو په موخو پوه کسان پدې ښه پوهېدل چي د هاشم ميوندوال د ملگرو له ځپلو نه وروسته به کودتاچيان د هېواد په اسلامي نهضت بريد کوي او د خپل اصلي او تر ټولو خطرناك هغه حريف د ځپلو لپاره به متې رابډوهی چي د دوی په خاطر ئې د کودتا لار غوره کړه. دوی د سياسي مبارزې په ډگر کي د اسلامي نهضت په وړاندي ماتي خوړلي وه، روسانو ته د دې ماتې پايلي خطرناکي بريښېدې، له وضعيت سره د مقابلې لپاره ئې خپلو برېڅو ته د کودتا امر وکړ،اوس هغه وخت رارسېدلی وو چي د دې خطر د ختمولو لپاره بايد ډېر ژر په دوهمي تصفيې لاس پوري کړي. موږ هره شېبه د همداسي يوه بريد انتظار کاوو. هر چا دا تپوس کاوو چي موږ به لدې حالت سره د مقابلې او د نهضت د ژغورلو لپاره کومه لار غوره کوو؟ د سکوت، سازش او د مجهول مستقبل لپاره د انتظار له سياست سره اکثر غړي مخالف وو، له مسئولينو نه ئې غوښتل چي د دوی سوالونو ته ځواب ووايي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی تشویشونه رفع کړي. زه او ډاکتر صاحب محمدعمر شهید لا د دهمزنگ په زندان کي وو، نورو مسئولینو ورونو د ګڼ شمېر غونډو، جلسو او بېلابیلو پرېکړو نه وروسته، په تنظیمي برخو او د نوي تګلاري په اړه څه تصمیمونه نیولي وو چي تفصیلات ئې په هغي غونډې کي وڅېړل شوو چي له زندان نه د وتلو په لومړۍ شپه مو درلوده.

زموږ د حبس موده تکمیل شوه، له تنګ محبس نه ووتو، خو سردار او د ده پرچمي ملګرو له ټول هېواد نه لوی زندان جوړ کړی وو. ورونو ته مو ویلي وو چي له محبس نه د وتلو په وخت کي به له دوو دریو کسانو نه علاوه نه څوك زموږ له وتلو نه خبروي او نه به استقبال ته څوك راځي. ورونو داسي ترتیبات نیولي وو چي موږ به لومړی په کارته پروان کي د یوه ورور ځای ته ځو او بیا به ماښام له هغه ځایه جمال مېني ته د انجنیر صاحب کریم کور ته ځو. هلته د پنځه کسیزی شوری له غړو نه علاوه ځیني نور فعال ورونه هم رابلل شوي وو، د غونډې په پیل کي نصرتیار شهید، انجنیر حبیب الرحمن شهید ته مخ کړ او له هغه نه ئې وغوښتل چي د غونډې د پیل کولو لپاره څه ووایي، خو هغه دا کار په خپله د نصرتیار صاحب په غاړه واچاوو. د نصرتیارصاحب د تفصیلي خبرو مهمي برخي دا وې:

- تاسو ته ښه راغلاست وایو، په خوشي کېدو مو ټول خوشحاله شوي یو او همدې ته منتظر وو.

- موږ له یوه سخت امتحان سره مخامخ شوي یو، له الله ج نه توفیق غواړو چي پدې امتحان کي ناکام نه شو.

- د سردار داؤد کمونست ملګری به خامخا په موږ ګوزار کوي، د میوندوال نه وروسته زموږ وار دی.

- د دې حساسی‌مرحلې د غوښتنو په حکم مو له ګڼ شمېر داسي کسانو سره ولیدل چي د ملګرتیا طمع تري کېده، خو تاسو پوهېږي چي د خطر پداسیمرحلې کي ډېر کم کسان ملګرتیا ته چمتو کېږي. ځینو په پټو غونډو کي د ملګرتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعدې وکړي، موږ هغوی ته څه وظایف وسپارل، په تنظیم کي د فعالي ونډې اخیستو لپاره مو مکرر وهڅول، نوی تنظیم مو جوړ کړ، خو هغوی نه په خپلو ژمنو عمل وکړ او نه کوم واړه عملي کار ته تیار شول. د یوه داسي کس نوم ئې واخیست چي وروسته په پېښور کي د یوه تنظیم مشر شو او وئی ویل: ده ته مو د یوې مرامنامې د لیکلو او د کوم بل اسلامي تحریك د مرامنامې د ترجمې خبره وکړه، هغه دا وظیفه په غاړه واخیسته خو تر اوسه چي له هغه وخت نه څو میاشتي تېرېږي دا کار ئې ونکړ، هغه د ۲۰ افغانیو په مقابل کي د شرعیاتو د پوهنځي د مجلې لپاره مقالې لیکلی شي خو زموږ لپاره د ترجمې له کار نه هم ډډه کوي. دې نتیجی ته ورسېدو چي لدې نه وروسته لدغو خلکو نه د مرستي او ملګرتیا طمع ونکړو او فقط په خپلو مخلصو ملګرو اکتفاء وکړو.

- موږ د کارونو د ښه تنظیم لپاره انجنیر صاحب حبیب الرحمن د مشر په حیث غوره کړي، متأسف یو چي ستاسو په غیاب کي مو دا کار کړی، موږ بله چاره نه درلوده. غواړو پدې پوه شو چي زموږ لدې پرېکړي سره موافق یاست که څنګه؟

- د داؤد کودتا ډېر خلك همداسي یوه اقدام ته هڅولي، مخصوصاً د فوځ د هغو افسرانو په لیکو کي چي اسلامي احساسات لري او پر هېواد باندي د روسانو د لاس پوځو تسلط نه مني. هغوی هري خوا ته تماسونه نیسي، زموږ له ملګرو سره هم ډېرو کسانو خبري کړي او په ورته اقدام کي د برخي اخیستو اشاری ئې ورکړې. د داسي کسانو شمېر ډېر زیات دی، د فوځ اکثر افسران له کمونستانو نه کرکه لري. کمونستانو چي له بري نه وروسته د بدمعاشۍ کوم سلوك غوره کړی او په څرګند او ډېر وقیحانه طور د خلکو په دیني او مذهبي شعایرو تېری او استهزاء کوي، د فوځ غیرتی او باایمانه افسران دا وضعیت نشي زغملي.

- تاسو به د څه وخت لپاره کور ته ځئ، امید دی ژر بېرته کابل ته راشي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو ارتباطاتو تنظیول په غاړه واخلي.

ما د نصرتیار شهید د وینا په ځواب کې په څو لنډو جملو کې وویل:

- له کودتا نه وروسته د هېواد د وضعیت په هکله ستاسو له تحلیل سره کاملاً موافق یو، د داؤد کودتا په حقیقت کې د کمونستانو کودتا وه چې د روسانو په وینا او مرسته ترسره شوې، د کمونستانو لومړی مأموریت د هېواد د اسلامي نهضت ځپل دي، که موږ او ټول افغان ولس دا حقایق درك نكړو او له دې خطرناك وضعیت سره د مقابلې لپاره عاجل او مناسب اقدامات ونكړو، شاید له داسي عواقبو سره مخامخ شو چې چاره به ئې ممکنه نه وي، د مرکزي آسیا دردناك تاریخ زموږ مخي ته پروت دی.
- موږ ستاسو ټولې مخکنۍ پرېکړې تائیدوو.
- انجنیر حبیب الرحمن شهید ته مې مخ کړ او ورته ومې ویل: موږ ته ووایه څه وکړو، کور ته ولاړ شو که نه، د څومره وخت لپاره هلته پاتې کېدی شو؟

هغه په ځواب کې وویل: تاسو حتماً کور ته ولاړ شئ، خو هلته فقط یوه میاشت تېره کړې او بېرته کابل ته راستانه شئ، وضعیت حساس دی، دلته ستاسو شته والی ضروري دی. ما اطمئنان ورکړ او په همدې سره هغه غونډه پای ته ورسېده. دا باید ووایم چې د هغې تاریخي غونډې له ټولو غړو څخه نن فقط زه او انجنیر کریم د شهادت له افتخار څخه محروم پاتې شوي یو، نورو له الله سره په خپلو ژمنو صادقانه وفا وکړه او د الله په لار کې په شهادت ورسېدل. څه موده مخکې انجنیر صاحب تهران ته راغلی وو او هلته ئې ما ته وویل: په خپل ایمان وېرېږم چې د مبارزې ملګری مو ټول په شهادت ورسېدل او زه لا ژوندی یم.

ما ۲۸ ورځې له خپلې کورنۍ سره تېرې کړې، که څه هم یو نیم کال وروسته د کورنۍ په لیدو موفق شوي وم، خو د ورونو د وینا مخالفت مې نشو کولی، د دوی له غوښتني سره سم بېرته کابل ته راوګرځېدم. له کورنۍ سره د هغو شپو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځو يوه قصه ما ته نه هيرېدونکې ده او ګمان کوم چې د مجاهدينو لپاره به ئې اورېدل مفيد وي:

يوه ورځ پداسي حال کي چي د کورنۍ ټول غړي پلار، مور، ورونه، خوندي، ښځه او ماشومان مي او د تره ټوله کورنۍ ئې په يوې خوني کي راغونډ شوي وو، پلار مي راته مخ کړ او وئی ويل: تا دا څه کارونه شروع کړي، ستا ئې له حکومت سره څه، چي ملايان، پيران، شيخان او نور څه نه وايي، د حکومت مخالفت نه کوي، نه اسلام په خطر کي ګني او نه وضع د اسلام په خلاف بولي، ته څه ته دا خبري کوې، سر له غره سره جنګوې، ولې ځان او ټوله کورنۍ تباه کوې، زموږ ئې له حکومت سره څه، يا لدې کارونو نه لاس واخله او يا دي کډه او ماشومان درسره واخله چي چېري دي خوښه وي هلته ولاړ شه... هر يوه له يوې بلي ګوښې دا خبري تائيدولې او ما د ويلو لپاره هيڅ نه درلودل، داسي څه په نظر نه راتلو چي په ويلو سره ئې دوی قانع کړی شم، ساکت او حيران ناست وم او دا خبري مي اورېدلې. تصميم مي دا وو چي په هيڅ صورت کي به له مبارزې نه لاس نه اخلم، خدای ته مي سؤال وکړ چي صبر او استقامت راپه برخه کړي. زه ګمان کوم چي د يوه مجاهد لپاره تر ټولو لويه او سخته آزموينه د کورنۍ مخالفت دی. عظيم الشأن قرآن د ابراهيم عليه السلام، نوح عليه السلام، لوط عليه السلام او يعقوب عليه السلام په لارښودونکو قصو کي دغي ستري ابتلاء ته اشاره کړې. زما شهيد پلار پداسي حال کي چي زما له مبارزې سره موافق نه وو، خو زما په خاطر ئې بې شمېره کړاوونه وګالل، درې کلونه ئې د سردار په واکمنۍ کي او پاتې عمر ئې د تره کي او امين د حکومت په دوران کي د زندان په تورو خونو کي تېر کړ او په پای کي د جلاد امين د بې رحمه ملګرو په لاس په ډېر مظلوانه طور په شهادت ورسېدو، هغه ئې د کندز او امام صاحب ترمنځ لويه دښته کې، ژوندی او په داسي حال کي چي په لاس پښو کي ئې زولنې وې په موټر پسې وتاړو او په کشولو کشولو ئې شهيد کړ. له شهادت نه څو اونۍ مخکي ئې د يوه زنداني په لاس ما ته احوال لېږلی وو چي اوس درسره موافق يم او دعا درته کوم. ما ته لاتراوسه نه د ده قبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلوم دی او نه زما د دوو شهیدانو ورونو.

کابل ته له راستنېدو وروسته، شهید انجنیر حبیب الرحمن په لومړۍ لیدني کي د فوځ د ځینو مسلمانو افسرانو د تماسونو په هکله راته وویل چي دوی له وضعیت او پایلو ئي ډېر مشوش دي، غواړي څه وکړي، اکثرو د خپلو هغو خپلوانو له لاري له موږ سره تماسونه نیولي چي زموږ ملگری دي، دوی وایي چي په اردو کي د مسلمانو او با احساسه افسرانو شمېر ډېر زیات دی او کمونستان ډېر کم او د گوتو په شمېر دی. وطن غوښتونکي افسران له کمونستانو نه کرکه لري، هغوی وطن پلورونکي گڼي او د دوی له سلطې نه د هېواد ژغورنه غواړي. موږ پدې توافق وکړ چي دې کار ته جدي توجه وکړو.

متأسفانه پس له څو میاشتو، شهید انجنیر حبیب الرحمن له ځینو افسرانو سره ونیول شو، د ده د نیوني په وجه د کارونو چټك بهیر د لنډې مودې لپاره مختل شو، خو الحمدلله موږ پدې وتوانېدو چي هم له ده سره ډېر ژر ارتباطات قائم کړو او هم له هغو کسانو سره چي نه وو نیول شوي، د دوی او د ارتباطی کسانو نومونه ئي انجنیر صاحب د هغه خطونو په ترڅ کي ماته راولېږل چي له زندان نه ئي په ډېر احتیاط او مهارت سره رالېږل. خطونه به د لاس پاکولو په نرم کاغذ لیکل شوي او د جامو په گنډه، گریوان یا لستوڼی کي به گنډل شوي وو، لومړی به شفر ولېږل شو او د شفر له رسېدو نه د مطمئن کېدو نه وروسته به خطونه تبادله کېدل. موږ د انجنیر حبیب الرحمن د نیول کېدو په هکله جدي څېړنه وکړه، معلومه شوه چي د ده د فعالیتونو په هکله عبدالمقتدر نومي کس دولت ته جاسوسی کړې وه، د مقتدر د نامه له اورېدو سره مي هغه صحنه سترگو ته ودرېده چي نوموړی مي د مرکزي لیلیی په یوه گوښه کي له ډاکتر نجیب سره پداسي حال کي په خبرو بوخت ولید چي دواړو یوه بل ته خندل او داسي معلومېده چي دوی نه یوازې په خپلو کي اختلاف نلري بلکي شاید ملگری وي، لدې صحنې نه زما انتباه دا وه چي د مقتدر په هکله باید احتیاط وشي. نه پوهیږم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي حبيب الرحمن شهيد څنګه په ده اعتماد کړی وو او له ځينو اسرارو ئې خبر کړی وو. دا کس د جهاد په وروستيو کلونو کي پېښور ته راغی خو موږ پدې خاطر هغه ته څه ونه ويل چي له جمعيت سره يوځای شوی وو.

ماته دا کار په ډېر سخت حالت کي په غاړه راولوېدو، هره شېبه د دې امکان وو چي د سردار پرچمي ملګری خپل بريد پيل کړي او په پراخو نيونو لاس پوري کړي. بايد د دوی له اقدام نه د مخه مو څه کړي وی. څو کارونه مي تر ټولو د مخه ضروري ګڼل:

- د اوسېدو څو سري او ډاډمن ځايونه
- له اعتمادي ورونړو سره سري ليدني، لدوی سره د وضعيت په هکله تفصيلي خبري، روحيه ئې معلومول، که پدې ظروفو کي له کار سره موافق وو، نو خاص وظايف ورکول، که په فوځ کي خپلوان لري يا مسلمان افسران پېژني د هغوی د ليدلو او کار ته د تيارولو وظيفه ورکول.
- د اردو له هغو افسرانو سره ليدني کتني چي د ورونړو له لوري معرفي کېږي، مقدماتي خبري ورسره شوې او د کار لپاره ئې چمتووالی ښودلی.

په کم وخت کي موږ ته ډېر مطمئن، فعال او د کار کسان په لاس راغلو. په دوی کي دوه کسان داسي وو چي يوازې دوی د يوه موفق عسکري اقدام لپاره کافی وو:

- جګتورن شيرعلي خان د زرهدارو د څلورمي فرقې رئيس ارکان چي د داؤد په کودتا کي ئې ډېره لويه ونډه وه او اوس په ډېر حساس موقعيت کي وو، دا فرقه د ده په واک کي وه. ده غوښتل خپله مخکنۍ غلطي جبران کړي، پدې ډېر ځورېدو چي په مخکنۍ کودتا کي ئې د داؤد په ګټه برخه اخيستې او نن د هېواد واګی د کمونستانو په لاس کي دي.
- ډګروال ضياءالدين د هوايي قواوو د su غونډ قومندان، چي زړه ور،

(c) ketabton.com: The Digital Library

درونـد او بادرایـتـه افسـر او په خپلو سیالانو کي منلی شخصیت وو. د ده په هکله ما ته شیرعلي خان، کله چي د نوموړي له ملګرتیا نه مو خبر کړ، وویل: یوازې زه او دی د اقدام لپاره کافی وو، تاسو هسې د شمېر په زیاتولو پسې ګرځېدئ!!

په فوځ کي زمونږ د ملګرو شمېر او په قطعاتو کي د دوی موقعیت داسي وو چي نه یوازې د بریالي اقدام لپاره کافی وو بلکي د شهید شیرعلي خان په وینا له ضرورت نه زیات وو. متأسفانه د داسي کارونو په اړه هغه فراست او تجربه چي نن ئې لرو په هغه وخت کي مو نه درلوده، د ځینو ورونو د ټینګار په وجه مو د شمېر د زیاتولو هڅه کوله چي پدې سره د اسرارو د افشاء او د ضعیفو کسانو او حتی د جاسوسانو د نفوذ احتمالات تقویه کېدل. پدې جریان کي زمونږ یوه افسر ملګری، لومړی بریدمن صادق د جبل السراج اوسېدونکي، له خپلو دوو داسي وطندارو افسرانو سره تماس نیولی وو چي په ظاهر کي ئې له ده سره د ملګرتیا وعده کړې وه خو په همغه ورځ ئې د خپلو آمرانو له لاري دولت ته اطلاع ورکړې وه، له لوړو مقاماتو نه دوی ته هدایت ورکړی شوی وو چي د مزید معلومات ترلاسه کولو لپاره هم له ما سره د ملاقات غوښتنه وکړي او هم د مسئولینو په سطح په ګډه غونډه ټینګار وکړي. ما له دوی سره ولیدل، یو ئې جګتورن عزیزالرحمن د قوای مرکز افسر او بل ئې جګتورن خلیل د مهتاب قلعی د توپچی افسر وو. دولت په مونږ باندي خپل دوهم ګوزار او زمونږ په ډله کي د پراخو نیونو پیل په فوځ کي زمونږ د ملګرو تر پېژندلو پوري ځنډولی وو، دغو دوو جاسوسانو هغه څه په لاس ورکړو چي د نیونو د پیل لپاره ئې کافی ګڼل. د نیونو لړۍ پیل شوه، د ټولو پېژندل شوو کسانو د نیولو پرېکړه شوې وه، تقریباً پنځه سوه کسان په مرکز او ولایاتو کي ونیول شول، چي چا د ظاهرخان په وخت کي په کومي غونډې او مظاهرې کي یا خبري کړې وې، یا ئې شعار ورکړی وو، په کومي ورځپاڼې کي ئې له اسلام نه دفاع کړې وه او د کمونستانو په ضد ئې څه لیکلي وو، په جومات یا مدرسه او مکتب کي ئې پدې اړه څه ویلي وو او پرچمیانو پېژندلي وو، ټول په یوه وخت کي ونیول شول، د دوی په خپلوانو ئې هم رحم ونکړ. زما د نیولو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمه شپه د فرزې په ولسوالۍ کې د میر صفی الله پاچا کور ته راغلل. ما لدې نه یوه شپه د مخه خوب لیدلی وو چې د پاچا صاحب کور د کوماندو او پولیسانو له خوا محاصره شو، خو زه د کور شرقي لوري ته یوه گڼ باغ ته واوشتم او له محاصرې نه ووتم. د همدې خوب په وجه مې دا شپه په بل ځای کې تېره کړه، سحر مې لمونځ په لومړی وخت کې وکړ او په تیاره کې د دې کور په لوري راوخوځېدم تر څو وگورم چې که له مرکز نه څوك راغلي وي او د وضعیت په هکله مې خبر کړي. چې کله د کور خوا ته راورسېدم نو د کور مخې ته د حوض په غاړه، تر ونو لاندې مې څه کسان ولیدل، گمان مې وکړ چې دا به زموږ ملگري وي چې له کابل نه به راغلي وي، حال دا چې دوی د ولسوالۍ مربوط پرسونل وو او له کابل نه راغلې مسلح قطعې له ځان سره دلته راوستي وو، مسلح کسان کلا ته ننوتي او د کور په تلاشي لگیا وو، د دې کسانو له منځ نه د ولسوالۍ د امنیې قومندان راووت او پر ما ئې غږ وکړ چې دریش!! ما د ټوپك لټ وواهه او ورپسې مې تفنگچه راوایسته او گولۍ مې پکې تېره کړه، د امنیې قومندان ځای په ځای ودرېدو او زه لکه څنگه چې مې په خوب کې لیدلي وو د هماغه باغ له دیوال نه واوښتم او د غره په لوري ولاړم.

د نیونو د پیل په شپه زه د شیرعلي خان په کور کې وم، هغه د استخباراتو بې دریشي کسانو مازدیگر له خپل کور نه بیولی وو، زه د ده له نیولو نه وروسته د ده کورته راغلم، له نفرخدمت نه مې د ده تپوس وکړ، راته وئې ویل چې له څو کسانو سره ووت، شاید راشي، زه هملته منتظر پاتې شوم، شپه مې تېره کړه، سحر له کور نه د وتلو په وخت کې متوجه شوم چې دا کور د استخباراتو له خوا تر څارنې لاندې دی. نور بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مات وزرو خيل کي

هغه شپه مي هېره نه ده
آ سرې، تياره اورېده
ټول په ژور خوب وو ويده
هره خوا چوپه چوپتيا
هد بري شانته فضا

*****

د ژوندو دې هد بري کي
نه خوځښت شو چا ليدلی
نه ئې ځوږ شو اورېدلی
د مات ځلي په سر ناست کونګ
وازو سترګو سره ويښ وو
خو ساکت او يخ وهلی

****

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپینکۍ فاختې وې غلې
برګ کارغان شور نه لوېدلي
وزر مات د عقابانو
جګ پرواز نه وو لوېدلي
*****
سیلۍ یخې د سړې شپې
که هیبت د دې تیارې شپې
د ویدو د خوځولو په خاطر چا
د پرتو د هڅولو په غرض چا
نه پوهېږم چا راویښ کړم؟
نه پوهېږم څنګه ویښ شوم؟
****
د ویدو د ویښولو
د پرتو د هڅولو
د کاروان د خوځولو
په دې هیله او خاطر مې
خپل وزرونه وڅنډل کلك
په وار وار مې په اوچت غږ
په هرچا او په هر لوري
دا نارې کړلې اوچتې:
که په منډه راویښ نشو خوبولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

که خوځښت ته تيار نشو يخ وهلو
ټول وزرونه کرخت کېږي
لندې پښې مو کنگل کېږي
ننگين مرگ را ته کمين کي
سور صياد را ته مرصاد کي

*****

باري ربه!
زما دا هيلې دي شېرازه
زما خوبونه دي رښتيا کړل
زما وزرونه دي پياوړي
زما غړونه دي رسا کړل

*****

چي په چا کي څه شيمه وه
په کوم زړه کي د الوت چي تلوسه وه
په وزر کي ئې چي توان د الوتو وو
چي ئې عزم له تيارو نه د وتو وو
زما په غږ شو رابيداره
خپل وزر به ئې څنډلو
د الوت لپاره څرك او ناقراره

*****

د تياره سباوون هغه شور او ځوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوت لپاره هغه تیاری
د یوه بل د هڅولو هغه هڅي
هله هله له هر لوري په جگ غږ
نه شور ځوږ د دې سحر د هېرېدو دئ
نه داستان د دې سفر د هېرېدو دئ
*****
زه اوچت شو مه له ځمکي،
د سرلوړو خیل په ما پسې
ځنې نه پرته ټول اوچت شوو په هوا کي
هر یو پوه چي اوږد سفر لرو په مخکي
جگو غرو نه اوښتل لرو په مخکي
خړي وربځي مو په لار کي
د رڼا په لوري تگ دئ له تور تم نه
د خپلواك او ډاډه ژوند او تودې هیلي
گران سفر دئ له ټاټوبي د ماتم نه
*****
ما ویل له دغو تورو غرونو آخوا
آ د سره شامار د ځالي،
جگي څوکي د مغرور غره
سر کوو بل لور ته اوړو
د سفر یاران هك پك شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څوك چي خپل وزر کي
نه د لوړ پرواز زور ګوري
نه سينه کي د اوږده سفر شور ګوري
خو نه کوز شول نه په شا شول
نه له خیل څخه جلا شول

*****

د نګ د نګ غرونه ټول زموږ تر نظر لاندي
لوړې څوکي ټولې زموږ تر وزر لاندي
ټولو غرونو نه تېر شوي
مزل پای ته نږدې شوی
سرمنزل راته له لرې ځان ښودلو
زړونه شوق نه دربېدلو
رڼې اوښکي د شادۍ مو
په لېمو کي رغړېدلې

*****

ناڅاپي له یوې ګوښې نه
یوه بوډا ، ضعیف، طماع
په پریوتي غږ ناري کړې
د سفر ستړو ملګرو!
نور وزر نشو وهلی
نور مزل نشو کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يوې ساه خو اوږد مزل نشو وهلی
مگر نگورئ چي لاندي په دې خوړ کي
د مرغانو سيل کوز شوی
که له رنگه تور تور برېښي
خو زموږ له خپله بريښي
*****
انديښنې ئې راپيدا کړې
دې بلني د ستړيا او کوزېدا
له ضعيف زړه خو تپېدلې دې وينا
مخ مي واړاوو ملگرو ته چي پام کړئ
د سفر صبور ملگرو اوچت گام کړئ
نه دا ځای د کوزېدو دئ
نه دا خيل د ملگرتيا
نور نو يو وزر وهل دئ تر هدفه
نور نو يوه ساه اخستل دئ تر تم ځايه
****
د ضعيف په رفاقت کي
د طماع متابعت کي
يو په بل پسې داسي کوز شول
چي ئې نه کتل زما خوا ته،
نه ئې غوږ وو زما وينا ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ئې پام وو د دې ډلې دود دستور ته
چې له خپل امام نه مخکې کوزېدل ئې
حرام کړي دي هر چاته

*****

له ناچارې ورځې زه هم
هلته کوز شوم
پريشانۍ او انديښنې کې
د سپېره ډاګ يوې ګوښې کې

*****

کله زړه راته ويل چې دا خپل پرېږده
له درنې کرکې نفرت سره اعلان کړه
بې زارې د نيمې لارې له يارانو
يا پرواز کړه د الله په لور يوازې
يا په لټه د بل خپل شه
د ملګرو مصممو وفادارو

*****

زه لا نه وم فارغ شوی له دې فکره
چې ناڅاپه ډزې پيل شوې
له ښي لورې، له کيڼ لورې
له شماله، له جنوبه
له ختيزه، له لوېديزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغو لوريو هم
چي پناه ځای به مو ګڼلو
ځيني پرهوتل په ځمکه
ځينو وخوړل سرونه
د چا ماتې دواړه پښې شوې
د چا مات شولو وزرونه
ځيني والوتل پښې ماتې، وزر مات
سرو مرميو ئې بڼکي سوځولې،
د دښمن ناڅاپه ډزو وېرولي
زه هم والوتم ناچاره
د مات زړو ، مات وزرو په دې خېل کي
دا دئ ګورئ د هدف په لوري درومو
*****
په دې هيلي چي دا خېل به بيا جوړيږي
د وفا صفا ياران به بيا غونډيږي
تش ځايونه به ډکيږي
دا کاروان به روانيږي
هغه ټول به ئې په ليکو کي ودريږي
چي پيياوړي ئې وزرونه
له شوق او ميني ډك ئې تاوده زړونه
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بی رحمه گاونډی

گاونډ يه خو بې رحمه!
له ميړاني او حياء نه عاري خصمه!
د مظلوم گاونډ په ضد دې
له ظالم سره لاس مل کړ
د خپل قصر له جگ بام دې
زما جونگړې کې اور بل کړ
د دې اور د لگولو اورلگيت دې
زما ناپوه ماشوم په جيب کې واچولو
د تالان لپاره راغلې
په پلمه د اور وژلو

*****

د دې مېڼې په ويجاړو سردرو کې
سوځېدلي ئې کورونه
نسکور شوي ديوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه مات ځلي په څنګ کي
د یوې وچي وني لاندي
ورانې شوې خوني خوا کي
څو شېبې مي آرام پرېږده
لږ د غور فرصت راکړه
یا د کرکي د اظهار لږ مهلت راکړه
له هغو چي ملك ئې وران کړ
په خپل ولس کي ئې د وینو سیل روان کړ
زما د کلیو ورانولو په بها ئې
زما د وروڼو د وژلو په قیمت ئې
د غلیم پوره ارمان کړ
*****
لږ مي پرېږده د ستومانه خلکو خوا کي
چي جګړو ځورولي،
فقر وېرې کړولي
ځوریدلي لږ د زړه خواله ته پرېږده
شړل شوي لږ خپل کور کاله ته پرېږده
له یوه بل نه ئې د درد پوښتو ته پرېږده
د زخمونو د علاج پوښتو ته پرېږده
پلار د زوی د پرهارو لیدو ته پرېږده
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وران هیواد چې تل ئې په لمن کې
کله ګورو طوفانونه له ختیځه
کله تېزې سیلۍ راشي له لوېدیځه
کله سره سیلونه راشي له ښي لوري
کله واورو د مرګ چیغې له چپ لوري
ټول کورونه راویجاړ کړي
ټولې ځالې کړي راورانې
لږ موقع راکړه چې وو ایو په جګ غږ
لږ خاموش شئ سرو اورونو
لږ آرام شئ طوفانونو
ترڅو جوړې ورانې ځالې
ترڅو جوړ کړو وران کورونه
ترڅو وشنډو له مخ نه تور ګردونه

*****

ما تاوده سلام ته پرېږده
د سر لوړې سروې پښو کې
چې ئې سر وي تل اوچت
مخ ئې تل د آسمان لور ته
چې ئې نشي طوفانونه لړزولی
نه سیلۍ ئې شي د ملا تیر کږولی
نه سیلاب ئې شي له ځایه خوځولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

*****

د پښو ماتو وزر سوو په دې خېل کې
چې ئې ځالې طوفانونو ورانې کړې
سرو اورونو ئې منګولې وريتې کړې
نه د ونو په شاخونو کښېنستی شي
نه وهلی شي وزرونه
نه ګامونه اخيستی شي
پرېږده واورو فريادونه يو د بل
پرېږده پاك كړو سره وزرونه يو د بل
د دعا او اسوېليو په څپو
اووم اسمان کې د عرش ور وټکوو
او په چيغو چيغو وغواړو له خدايه
دا تياره شپه مو سبا کړي
د دښمن دا سرې لښکرې ټول په شا کړي
زموږ دا مېنه نور خوندي کړي
له سيليو له طوفانه
د دې مېنې زيړی منی
ته تلپاتې پسرلی کړې
او سمسوره پسرلی ئې
ته ايمن کړې له خزانه
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما ګیله له غلیم نشته

زه که ژاړم نو د دوست نادودې ژاړم
آ چي غوړ کي ورته وویل غلیم پټ:
که ښیرازه ژوند دې خوښ وي زموږ خوا کي
که زموږ له غچ نه غواړې ځان پناه کي
د یاغیانو د باغیانو قطار پرېږده
د سرتېرو ، بې پرواوو قمار پرېږده
د غلیم په وینا بېل شو له دوستانو
په غوږو ئې کړه حلقه د غلامانو
دښمن خپل ټوپك د ده په اوږه کېښود
زموږ په لوري ئې خپل لاس په ماشه کیښود
دا دئ زموږ وزرونه پېښې ئې کړې راماتې
وروستي نسل ته ئې تور تاریخ کړ پاتې

*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان صفحه

د ناشر وینا ---أ
سریزه--- ۱
نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟ ------------------------------------ ۷
د نادر خان پاچایي -- ۲۱
د ظاهر خان واکمني -- ۴۱
شاهي نظام او د یموکراسی --- ۶۷
اساسي قانون او سیاسي احزاب-- ۸۲
د کمونستانو په وړاندي عکس العمل ----------------------------------۱۰۴
د مبارزې پرېکړه---۱۰۸
نشرات--۱۲۲
د پوهنتون سیاسي فضاء ---۱۲۸
د تودو مناقشو بحثونه ---۱۴۲
د قرآن بې حرمتی ---۱۷۷
د محصلینو اتحادیه --۱۸۱
له مورِ او نورو سره د دولت چلند -----------------------------------۱۹۴
د اسلامي نهضت قیادت ---۱۹۶
کمونستانو د نښتو لار غوره کړه-------------------------------------۲۰۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توقیف شپې ورځې --۲۱۵
د سردار داؤد کودتا --۲۲۵
لومړۍ تصفیه --۲۳۲
دوهمه تصفیه --۲۴۳
د مات وزرو خیل کي --۲۵۲
بی رحمه ګاونډی --۲۶۱

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library